

Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ

NEE NÜFUS
ETÜTLERİ
ENSTİTÜSÜ

Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili

Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili

Yayın Hakları©, 2017 Hacettepe Üniversitesi
Copyright©, 2017 by Hacettepe University

ISBN: 978-975-491-450-4
Yayın No: NEE-HÜ.17.02

Ankara 2017

Bu yayında yer alan bilgilerden Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü sorumludur ve bu bilgiler hiçbir şekilde T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün görüşünü yansıtmamaktadır.

Hacettepe Üniversitesi tarafından Hacettepe Üniversitesi Basımevi'ne
500 adet bastırılmıştır.

İçindekiler

İçindekiler.....	III
Tablolar.....	V
Şekiller.....	IX
Kısaltmalar Listesi.....	X
Önsöz.....	XI
Sunuş.....	XIII
Konu, Kapsam ve Amaç.....	17
<i>Mehmet Ali Eryurt ve İsmet Koç</i>	
Kavramsal Çerçeve ve Yasal Mevzuat.....	25
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Irak, Afganistan, İran ve Somali'nin Sosyo-Demografik Yapısı ve Dış Göç Süreci.....	33
<i>Mehmet Ali Eryurt</i>	
Hanehalkı Nüfusunun ve Yaşanılan Konutun Özellikleri.....	47
<i>Tuğba ADALI ve İlknur YÜKSEL-KAPTANOĞLU</i>	
Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Kişilerin Temel Özellikleri.....	69
<i>Alanur ÇAVLİN ve Faruk KESKİN</i>	
Türkiye'ye Göç Öncesi Durumu.....	81
<i>Pelin ÇAĞATAY ve A. Sinan TÜRKYILMAZ</i>	
Türkiye'ye Göç ve Yerleştirilme Süreci.....	99
<i>Banu ERGÖÇMEN ve Ayşe ABBASOĞLU-ÖZGÖREN</i>	
Uydu Kentte Yaşam Koşulları.....	107
<i>Mehmet Ali ERYURT ve Zehra YAYLA</i>	
Uluslararası Koruma Başvuru ve Statüsü Sahibi Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları.....	119
<i>İsmet KOÇ ve Melike SARAÇ</i>	

Sonuç ve Öneriler	127
<i>İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt</i>	
Kaynakça	141
EK A – Araştırma Ekibi ve Görev Dağılımı	143
EK B – Sorukağıtları	145

Tablolar

Tablo 1.1.	Görüşme Yapılan Anahtar Kişilerin Listesi.....	20
Tablo 1.2.	Araştırma İllerindeki Toplam Hanehalkı Sayısı, Saha Çalışmasında Görüşülen Hanehalkı ve Kişi Sayıları ile Hakkında Bilgi Toplanan Hanehalkı Üyelerinin Sayıları.....	22
Tablo 3.1.	Temel Demografik Göstergeler, Irak, 1950-2050.....	35
Tablo 3.2.	Temel Demografik Göstergeler, Afganistan, 1950-2050.....	38
Tablo 3.3.	Temel Demografik Göstergeler, İran, 1950-2050.....	41
Tablo 3.4.	Temel Demografik Göstergeler, Somali, 1950-2050.....	46
Tablo 4.1.	Uyruklara Göre Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı, Ortalama Yaşı ve Cinsiyet Oranları.....	48
Tablo 4.2.	Uyruklara Göre Hanehalkı Büyüklüğünün Yüzde Dağılımı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü.....	49
Tablo 4.3.	Hanehalkında Bulunan Kişilerin Referans Kişiye Yakınlık Derecelerinin Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı.....	51
Tablo 4.4.	Altı Yaş ve Üzerindeki Hanehalkı Nüfusunun Eğitim Durumunun Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı.....	52
Tablo 4.5.	Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumunun Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı.....	54
Tablo 4.6.	Konutun Tipinin ve Başka Ailelerle Ortak Kullanım Durumunun Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Kira Bedeli.....	56
Tablo 4.7.	Hanede Kullanılan İçme Suyu Kaynağının Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı.....	57
Tablo 4.8.	Hanedeki Tuvalet İmkânlarının Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı.....	58
Tablo 4.9.	Konutlarda Kullanılan Zemin Malzemesinin, Isıtma Sisteminin, Mutfak ve Banyonun Olma Durumunun Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı ve Yatak Odası Başına Düşen Kişi Sayısı.....	59
Tablo 4.10.	Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Mallarının Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı.....	61
Tablo 4.11.	Uyruğa Göre Hanelerin Aylık Gelir Gruplarının, Refah Endeksinin, Hanenin Maddi Durumuna İlişkin Öznel Değerlendirmelerin, Borcu Olma Durumunun ve Son 12 Ayda Ödemekte Zorlanan Harcamaların Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Borç Miktarı.....	63

Tablo 4.12. Hanelerde Gelir Getiren Bir İşte Çalışan Kişi Sayısının Uyuğa ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı.....	64
Tablo 4.13. Hanelerin Sosyal Yardım Alma Durumlarına, Sosyal Yardımın Kaynağına, Sosyal Yardımın Türüne ve Uyuğa Göre Yüzde Dağılımı.....	66
Tablo 4.14. Hanehalkı Üyelerinin Doğdukları ve Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülkelerin, Türkiye'de Kalma Sürelerinin ve Türkiye'ye Göç Etme Nedenlerinin Uyuğa Göre Yüzde Dağılımı.....	68
Tablo 5.1. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Yaşlarının Yüzde Dağılımı.....	70
Tablo 5.2. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Okuryazarlık ve Eğitim Alma Durumlarının Yüzde Dağılımı.....	71
Tablo 5.3. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Eğitim Düzeylerinin Yüzde Dağılımı.....	72
Tablo 5.4. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Son Mezun Oldukları Okulun Bulunduğu Ülkenin Yüzde Dağılımı.....	72
Tablo 5.5. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Ana Dillerin ve İkinci Dil Olarak Türkçe Bilenlerin Yüzde Dağılımı.....	73
Tablo 5.6. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Medeni Durumlarının Yüzde Dağılımı.....	74
Tablo 5.7. Görüşme Yapılan Evlenmiş Kişilerin Uyruklarına Göre Çocuk Sayılarının Yüzde Dağılımı ve Ortalama Çocuk Sayıları.....	75
Tablo 5.8. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Çalıştıkları Sektörün ve Sosyal Güvenlik Durumunun Yüzde Dağılımı.....	77
Tablo 5.9. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Toplam İş Sayılarının Yüzde Dağılımı ve Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Ortalama İş Sayıları.....	78
Tablo 5.10. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Çalışma Yaşamında Bazı Sorunlar ve Ayrımcılıklarla Karşılaşma Durumları.....	79
Tablo 6.1. Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Yüzde Dağılımı.....	82
Tablo 6.2. Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Sığınma/Uluslararası Koruma Amaçlı Terk Etmeden Önceki İç Göç Sayısı.....	84
Tablo 6.3. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Uluslararası Göç Sayıları.....	84
Tablo 6.4. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla İlk Kez Terk Edişlerinden İtibaren Geçen Süre.....	85
Tablo 6.5. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Kişilerin Yaşadıkları Ülkeleri Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etme Sayıları.....	85

Tablo 6.6.	Cinsiyete ve Uyuşa Göre Kişilerin Sığınmacı Olmak/ Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Türkiye'ye Gelmeden nce Yaşadıkları lke.....	86
Tablo 6.7.	Cinsiyete ve Uyuşa Göre Kişilerin Yaşadığı lkeden Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni.....	87
Tablo 6.8.	Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Gç Etmeden nce Belirtilen Olayların Aile/Hanehalkı yelerinden Herhangi Birisi Tarafından Yaşandığını İfade Eden Cevaplayıcıların Cinsiyete ve Uyuşa Göre Yüzdeleri.....	90
Tablo 6.9.	Türkiye'ye Gç ncesinde Cevaplayıcıların Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin, İşteki Statülerinin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının Uyuşa Göre Yüzde Dağılımı.....	91
Tablo 6.10.	Uyuşa göre Türkiye'ye Gç Etmeden nce Türkiye'de Yaşayan Akrabaların Olma Durumu.....	96
Tablo 6.11.	Türkiye'ye Gç ncesinde Türkiye'deki Sığınma/Uluslararası Koruma Sürecine İlişkin Bilgi Sahibi Olduğunu Belirten Cevaplayıcıların uyuşa Göre Yüzdeleri.....	97
Tablo 7.1.	Uyuşa Göre Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Başka lkelerden Geçme Durumu İçin Yüzde Dağılımı.....	99
Tablo 7.2.	Uyuşa Göre Belirtilen Kişilerle Türkiye'ye Birlikte Giriş Yaptıklarını Belirtenlerin Yüzdesi.....	101
Tablo 7.3.	Uyuşa Göre Kişilerin Sığınmak için Türkiye'yi Tercih Etmelerinin En Temel Nedeni.....	102
Tablo 7.4.	Uyuşa Göre BMMYK'ya Başvuru Durumu ve Başvuru Yılı.....	103
Tablo 7.5.	Uyuşa Göre BMMYK Mülakatı ve BMMYK Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu.....	104
Tablo 7.6.	Uyuşa Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı.....	105
Tablo 7.7.	Uyuşa Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatı ve Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu.....	107
Tablo 8.1.	Cinsiyete ve Uyuşa Göre Cevaplayıcıların Sağlık Durumu.....	108
Tablo 8.2.	Cinsiyete ve Uyuşa Göre Cevaplayıcıların Türkiye'de Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumları, Hangi Sağlık Kurumlarına Başvurdukları, Aldıkları Hizmetten Memnun Kalma Durumları ve Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunlar.....	109
Tablo 8.3.	Cinsiyete ve Uyuşa Göre Cevaplayıcıların Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyduğunda Ne Yaptığı, Türkiye'de Hayatına Son Vermeyi Düşünme ve Deneme Durumu.....	110

Tablo 8.4.	Cinsiyete ve Uyuşa Ėore Cevaplayıcıların Beş Yaşından Kúçük Çocuk Sayısı ve Beş Yaşından Kúçük Çocukların Aşılanma Durumu.....	112
Tablo 8.5.	Uyuşa Ėore 5-13 Yaşında Erkek ve Kız Çocuk Bulunan Hanelerde Yaşayanların Oranı ve Bu Çocukların Okula Devam Oranları.....	113
Tablo 8.6.	Uyuşa Ėore 5-13 Yaşında Okula Devam Eden Çocukların Okulda Yaşadıkları Sorunlar.....	113
Tablo 8.7.	Okula Devam Etmeyen 5-13 Yaşındaki Çocukların Okula Devam Edememe Nedenleri.....	114
Tablo 8.8.	Cinsiyete ve Uyuşa Ėore Cevaplayıcıların Halk Eğitim Merkezleri/ Belediyelerin Kurslarına Katılma Durumu, Hangi Kurslara Katıldıkları ve Kurslar Hakkındaki Görüşleri.....	115
Tablo 8.9.	Cinsiyete ve Uyuşa Ėore Cevaplayıcıların Hukuki Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Hangi Konularda Hukuki Desteğe İhtiyaç Duydukları, Hukuki Destek Alma Durumları ve Hukuki Desteğe Nereden Aldıkları.....	116
Tablo 8.10.	Uyuşa Ėore Cevaplayıcıların Yaşadıkları Uydu Kentten Memnun Olma Durumları, Türkiye'deki Komşularla ve Diğer Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahipleriyle İlişkileri.....	118
Tablo 9.1.	Kişilerin Cinsiyete ve Uyuşa Ėore Geleceğe İlişkin Planlarının Yüzde Dağılımı.....	120
Tablo 9.2.	Uyuşa ve Cinsiyete Ėore Kişilerin Yerleşmek İçin Tercih Ettiği Ülkelerin Yüzde Dağılımı.....	123
Tablo 9.3.	Kişilerin Tercih Ettikleri Ülkelerin Tercih Nedenlerine Ėore Yüzde Dağılımı.....	124
Tablo 9.4.	Görüşülen Kişilerin Türkiye'de Kalma Nedenlerinin Cinsiyete Ėore Yüzde Dağılımı.....	125
Tablo 9.5.	Uyuşa Ėore Ülkesine Geri Dönmek İstemeyen Kişilerin Hangi Koşullar Sağlanırsa Dönebileceklerinin Yüzde Dağılımı.....	126

Şekiller

Şekil 4.1.	Hanehalkı Nüfusunun Yaş ve Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı.....	53
Şekil 5.1.	Görüşme Yapılan Erkeklerin Uyruklarına Göre Çalışma Durumlarının Yüzde Dağılımı	76
Şekil 5.2.	Görüşme Yapılan Kadınların Uyruklarına Göre Çalışma Durumlarının Yüzde Dağılımı.....	76
Şekil 6.1.	Görüşülen Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Doğdukları Yerleşim Yeri Tiplerinin Yüzde Dağılımı.....	83
Şekil 6.2.	Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu.....	89
Şekil 6.3.	Uyruğa Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Durumunun Temel İhtiyaçların Karşılanması İçin Yeterli Olma Durumu.....	93
Şekil 6.4.	Uyruğa Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Maddi Durumunun Çevredeki Diğer Hanelere Göre Durumu.....	94
Şekil 6.5.	Uyruğa Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Tipi.....	95
Şekil 6.6.	Uyruğa Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Kime Ait Olduğu	95
Şekil 8.1.	Uyruğa ve Yaşanılan İle Göre Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kentten Memnun Olma Durumu	117
Şekil 8.2.	Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kentin Dışında Başka Bir İli Tercih Etmelerinin Temel Nedeni.....	117
Şekil 9.1.	Görüşülen Kişilerin Geleceğe Yönelik Planlarında Öne Çıkan İki Planın Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı.....	121

Kısaltmalar Listesi

ADNKS	Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi
BM	Birleşmiş Milletler
BBMYK	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
CIA	Central Intelligence Agency
EGM	Emniyet Genel Müdürlüğü
FRONTEX	Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansı
GGM	Geri Gönderme Merkezi
GİGM	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
NKA	Nüfus ve Konut Araştırması
SGDD	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği
SYDV	Sosyal Yardım ve Dayanışma Vakfı
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UAVT	Ulusal Adres Veri Tabanı
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNHCR	United Nations High Commissioner for Refugees
USAID	United States Agency for International Development

Önsöz

Artan siyasi ve ekonomik gücüyle istikrarlı yapıya kavuşan Ülkemiz transit konumunun yanı sıra hedef ülke konumuna gelmesiyle uluslararası koruma arayan kişiler için sığınacak bir liman olarak görülmektedir.

Dünyada mülteci ve sığınmacı nüfusunun çok önemli bir bölümünü oluşturan Afganistan, Somali, Irak ve İran uyruklu yabancıların son yıllarda Ülkemizde yaptıkları uluslararası koruma başvurularında önemli bir artış gözlenmektedir. Uluslararası koruma talebinde bulunan bu kişiler başvurularının değerlendirilme sürecinin sonuçlanmasına kadar Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından serbest ikamet etmeleri için 62 Uydu İle yerleştirilmektedirler.

Ulusal kaynaklardan fonlanan “Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili Araştırması” projesi kapsamında Afganistan, Somali, Irak ve İran uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri konusunda bulunan kişilerin, ülkelerini terk etme nedenlerinden Ülkemize gelme ve buradaki yaşam koşullarına kadar geniş çaplı bir araştırma yapılmıştır. 12 uydu kentte yapılan saha çalışmasının sonucunda söz konusu yabancıların sosyo-demografik profilleri, hanehalklarına ilişkin bilgiler, kişilerin temel özellikleri, uydu illerdeki yaşam koşulları, geleceğe ilişkin planları gibi birçok konuda önemli bilgiler elde edilmiştir.

Projenin Ülkemizde koruma bulmak amacıyla gelen kişilerin durumuna ve bu alanda çalışan kişilerin çalışmalarına önemli katkılar sağlayacağına inanıyoruz. Bu çalışmanın hazırlanmasında yardımcı olan ve hizmetleri bulunan tüm ilgili kurum ve kuruluşlara çalışmalarından dolayı şükranlarımızı sunar, projenin uygulayıcısı olan Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsüne ve değerli hocalarından proje yürütücüsü Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT ve nicel araştırma ve anahtar kişi görüşmeleri koordinatörü Prof. Dr. İsmet KOÇ’a katkılarından dolayı teşekkür ederiz.

Atila TOROS
T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürü

Sunuş

Dünya genelinde ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ölkelerini terk ederek başka ölkelerde uluslararası koruma arayışına giren sığınmacı ve mülteci nüfusun sayısı giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne göre dünyadaki sığınmacı ve mülteci nüfusun büyüklüğü 20 milyonu aşmış ve tarih boyunca kaydedilen en yüksek düzeye çıkmıştır.

Türkiye, savaş, şiddet ve zulüm nedeniyle yaşadıkları ölkeleri terk etmek zorunda kalan ve uluslararası koruma arayan milyonlarca kişiye kucak açarak önemli bir sorumluluk üstlenmiştir. 2015 yılından beri dünyada en çok mülteci ve sığınmacı barındıran ölkeler arasında ilk sırada yer alan Türkiye dünya kamuoyunun takdirini kazanmıştır. Geçici koruma kapsamında Türkiye'de bulunan üç milyonu aşkı Suriyelinin yanısıra dünyadaki mülteci ve sığınmacı nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturan Irak, Afganistan, İran ve Somali uyruklu göçmenler yoğun bir şekilde Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunmaktadır. Özellikle 2005-2016 yılları arasında uluslararası koruma başvurularında çok ciddi bir artış gerçekleşmiştir. 2005 yılında Türkiye'den uluslararası koruma talep eden toplam göçmenler sayısı 2935 iken bu sayı 2016 itibarı ile kümülatif olarak 282.518'e ulaşmıştır. Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan başvuru sahiplerinin başvuruları değerlendirilirken uluslararası koruma başvuru sahipleri süreci İçişleri Bakanlığı'nın uygun göreceği bir uydu kentte serbest ikamete tabi olarak takip etmektedirler. Türkiye'deki 81 ilin 62 tanesi uydu kent olarak belirlenmiştir.

Uluslararası koruma başvurularındaki artış ve bölge ölkelerindeki savaş, iç çatışma ve siyasi istikrarsızlıkların devam etmesi nedeniyle önümüzdeki süreçte daha da artacak gibi görünmesi nedeniyle T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilere ilişkin olarak politika önceliklerini

belirlemek amacıyla, “Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili” başlıklı bir proje geliştirmiş ve projenin yürütülmesinin sorumluluğunu Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü üstlenmiştir.

Proje kapsamında üç aşamalı bir çalışma yürütülmüştür. İlk aşamada uluslararası koruma kapsamındaki göçmenlere dair yasal mevzuat incelenmiş, literatür taraması gerçekleştirilmiş ve mevcut veriler analiz edilmiştir. İkinci aşamada Türkiye’de uluslararası koruma alanında aktif olarak faaliyet yürüten kamu kurumlarının yöneticileriyle, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle ve konu ile ilgili olarak çalışan akademisyenlerle kapsamlı görüşmeler yapılmıştır. Üçüncü aşamada, hanehalkı ve kişi sorukağıtları aracılığı ile uluslararası koruma kapsamındaki göçmenlerle yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın sorukağıtları Türkçe, Arapça, Farsça ve Somalice olarak hazırlanmış ve görüşmeler anadili Arapça, Farsça veya Peştuca olan görüşmeciler tarafından yapılmıştır. Saha çalışmasında görev alacak personel 22-28 Haziran tarihleri arasında tam gün sınıf içi ve uygulamalı eğitim almışlardır. Saha çalışması, 29 Haziran–12 Temmuz 2015 tarihleri arasında gerçekleştirilmiştir.

Araştırma, 62 uydu kent arasından belli kriterlere göre seçilen 13 ilde gerçekleştirilmiştir (Denizli, İçel, Karaman, Samsun, Van-Ağrı, Adana, Kayseri, Sakarya, Afyonkarahisar, Gaziantep, Isparta, Konya). Saha araştırması neticesinde toplam 934 hanehalkı görüşmesi gerçekleştirilmiş, bu hanelerde yaşayan 4059 hanehalkı üyesine dair bilgi toplanmış ve hanehalkı üyeleri arasından seçilen 18-59 yaşları arasındaki 1550 kişi için ise “Kişi Sorukağıdı” ile oldukça kapsamlı bilgiler toplanmıştır.

Projenin gerçekleştirilmesi ve bu kitabın hazırlanması T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün sağladığı finansal destek ile mümkün olmuştur. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, finansal destek sağlamakla kalmamış, örneklem seçimine, saha araştırması organizasyonuna ve bu kitabın hazırlanmasının her aşamasına çok değerli katkılar yapmıştır. Bu vesile ile böylesine önemli bir projenin hayata geçmesini sağlayan ve projenin her aşamasında desteklerini esirgemeyen Göç İdaresi Genel Müdürü Atilla Toros’a, Göç Politika ve Projeleri Dairesi başkanı Abdullah AYZA’ya, Proje İzleme Ekibinin tüm üyelerine teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışma, üniversite, kamu, uluslararası kuruluşlar ve sivil toplum kuruluşları işbirliğinin güzel bir örneğini teşkil etmiştir. Anahtar kişi görüşmeleri kapsamında, değerli deneyimlerini bizlerle paylaşan, araştırmanın

planlanmasına ve sorukağının geliştirilmesine önemli katkıları yapan uluslararası kuruluş ve sivil toplum kuruluşu temsilcilerinin her birine ayrı ayrı teşekkür ederim.

Kendine özgü çok sayıda zorluk içeren bu araştırmada ekip başı ve görüşmeci olarak görev alan tüm saha ekibine; araştırmamıza katılarak zamanlarını bize ayıran, dünyalarını bizimle paylaşan tüm cevaplayıcılara teşekkür ediyorum.

Rektörümüz Prof. Dr. A. Haluk ÖZEN'e çalışmanın her aşamasında vermiş olduğu destekten dolayı şükranlarımı sunarım. Araştırma alanında artık bir marka haline gelmiş olan Nüfus Etütleri Enstitüsü'nün tüm akademik ve idari personeline, Enstitü Müdürümüz Prof. Dr. A. Banu Ergöçmen'e, projede kilit uzman olarak yer alan Prof. Dr. İsmet KOÇ'a teşekkürlerimi sunarım.

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT
Proje Yürütücüsü

Bölüm 1

Konu, Amaç, Kapsam ve Yöntem

Mehmet Ali Eryurt ve İsmet Koc

1.1. Konu

Türkiye, Avrupa ve Asya kıtalarını birbirine bağlayan; siyasi ve ekonomik sorunların, savaşların, iç-çatışmaların yoğun olduğu Orta Doğu, Kafkas ve Balkan ülkeleri ile 2,949 km kara sınırı, 8,333 km sahil şeridi olan bir ülke olarak mülteci, sığınmacı ve göçmen nüfusun hedef veya geçiş ülkesi konumundadır. Dünya genelinde ırkı, dini, milliyeti, sosyal bir gruba üyeliği ve politik düşünceleri nedeniyle baskı gören ve yaşadıkları ülkeleri terk ederek başka ülkelerde uluslararası koruma arayan sığınmacı ve mülteci nüfusun büyüklüğü giderek artmaktadır. Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'ne (BMMYK) göre dünyada 22.5 milyon civarında mülteci ve sığınmacı bulunmaktadır (UNHCR, 2016). Bu sayıya her yıl savaş, iç çatışma ve işgal ortamından kaçarak ülkelerini terk eden ve başka bir ülkeden korunma talep eden on binlerce kişi eklenmektedir. BMMYK'ya göre dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun çok önemli bir bölümünü, Afganistan, Somali, Irak ve İran uyruklu mülteciler oluşturmaktadır. Bu dört ülke kaynaklı mülteci ve sığınmacı nüfusunun dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun yaklaşık yarısını oluşturduğu görülmektedir. Dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun diğer yarısını oluşturan ülkelerin başında ise Suriye, Sudan, Kongo, Orta Afrika Cumhuriyeti, Myanmar, Eritre ve Burundi gelmektedir (UNHCR, 2016).

Bu dört ülkeden kaynaklanan mülteci ve mülteci ve sığınmacı uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerine tarihsel olarak ev sahipliği yapan Türkiye'ye 1990'lı yıllar sonrasında uluslararası koruma başvuruları büyük oranda artmıştır. Özellikle 2005-2013 yılları arasında Afganistan, Somali, Irak ve İran uyruklu kişilerin Türkiye'ye yaptıkları uluslararası korunma başvurularında çok ciddi bir artış gözlenmektedir. Bu sürecin bir sonucu olarak, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından sağlanan verilere göre, Türkiye'de 2013 yılı sonu itibarı ile yaklaşık olarak 48 bini Irak uyruklu; 28

bini Afganistan uyruklu; 24 bini İran uyruklu; 5 bini Somali uyruklu olmak üzere toplam olarak 118 bin uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi bulunmaktaydı. 2016 yılı sonu itibarı ile bu sayı 282.518'e ulaşmıştır ve Irak, Afganistan, İran ve Somali uyruklu yabancılar yoğun bir şekilde Türkiye'den uluslar arası koruma talebinde bulunmaktadır (GİGM, 2017)¹. Afganistan, Irak, Somali coğrafyasında halen iç karışıkların; İran'da ise politik ve ekonomik istikrarsızlığın sürmesi ile bu ülkelerden son 10 yılda mülteci ve sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin göç hareketlerindeki artış bir arada değerlendirildiğinde, bu ülkelerin uyruğunda olan kişilerin önümüzdeki yıllarda giderek daha yoğun bir şekilde Türkiye'den uluslararası korunma talep edebilecekleri öngörülmektedir.

Türkiye'den uluslararası korunma talebinde bulunan ve başvurusu inceleme aşamasında olan yabancılar, İçişleri Bakanlığı'nın uygun göreceği bir ilde serbest ikamete tabi tutulmaktadır. Türkiye'deki 81 ilin 62 tanesi **uydu kent** olarak belirlenmiştir. Bakanlık, Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerden süreç sonuçlanıncaya kadar belirlenen uydu kentlerden birisine gitmesini ve değerlendirme sürecini o ilden takip etmesini istemektedir.

Yukarıda bahsedilen gelişmeleri dikkate alan T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (GİGM), uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilere ilişkin olarak politika önceliklerini belirlemek amacıyla, "*Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili*" başlıklı bir proje geliştirmiş ve projenin yürütülmesinin sorumluluğunu da Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'ne vermiştir. Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişiler haricindeki uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin oranının düşük olması ve bu grubun çok heterojen olması nedeniyle; ülkelerindeki iç karışıklıklar nedeniyle ülkemize gelen Suriye Arap Cumhuriyeti vatandaşları ise Geçici Koruma Yönetmeliği kapsamında bireysel başvuruları alınmadığı ve söz konusu yabancılar "geçici koruma" statüsü kapsamında değerlendirildiği için araştırmanın kapsamında yer almamış, projenin kapsamı Türkiye'de bulunan Afganistan, İran, Irak ve Somali uyruklu kişilerle sınırlandırılmıştır.

1 Bu kitapta 2015 yılı öncesi için sunulan GİGM verileri Emniyet Genel Müdürlüğü (EGM) kaynaklarındaki verilerden elde edilmiştir. 11.04.2013 tarihinde yayınlanan Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu (YUKK) kapsamında daha önce yabancılarla ilgili Emniyet Genel Müdürlüğü tarafından yürütülmekte olan iş ve işlemler 11.04.2014 tarihinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü tarafından devralınmıştır. 18.05.2015 tarihinde GİGM'nin taşra teşkilatlanması tamamlanmış ve 81 ilde yabancılara dair bütün işlemler İl Göç İdaresi Müdürlükleri tarafından yürütülmeye başlanmıştır.

1.2. Amaç

Bu projenin farklı ancak birbiriyle ilişkili 8 temel amacı bulunmaktadır. Bu amaçlar aşağıda sıralanmaktadır:

1. Türkiye'ye Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan kişilerin ülkelerini terk etme ve Türkiye'ye gelme nedenlerinin belirlenmesi;
2. Türkiye'ye ilk sığınma ülkesinden gelen Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan kişilerin bu ülkeleri terk etme ve Türkiye'ye gelme nedenlerinin belirlenmesi;
3. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilerin Türkiye'ye hangi rotaları izleyerek ve hangi mekanizmaları kullanarak ulaştıklarını belirlemek;
4. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilerin Türkiye'ye gelmeden önceki yaşam koşullarını belirlemek;
5. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilerin Türkiye'deki yaşam koşullarını belirlemek;
6. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilerin geleceğe ilişkin planlarını belirlemek;
7. Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi konumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilere ilişkin politika oluşturmak için öncelik alanlarını belirlemek;
8. Bu tespit ve belirlemelerin ışığında T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün uluslararası korunma ve başvuru sahibi kişilere ilişkin geniş çaplı bir yol haritası ve strateji belgesi oluşturmasına katkıda bulunmak.

1.3. Kapsam, Soru Sorular ve Saha Çalışması

Bu amaçları gerçekleştirebilmek için proje kapsamında üç aşamalı bir çalışmanın yapılması planlanmıştır. Bu aşamalardan birincisi, Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi Afganistan, Irak, Somali, İran ve diğer ülke uyruklu kişilere ilişkin mevcut verinin kullanılarak öncelik alanlarının saptanmasıdır. Bu aşamaya ilişkin çalışma tamamlanmış ve bu aşamanın raporu "Mevcut Durum Analizi Raporu" adıyla GİGM'ye teslim edilmiştir (Koç ve Eryurt 2014a). İkinci aşama, Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi Afganistan, Irak, Somali, İran ve

diğer ülke uyruklu kişilere yönelik olarak faaliyet yürüten kamu kurumlarının yöneticileriyle, uluslararası kuruluşların, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileriyle ve konu ile ilgili çalışan akademisyenlerle görüşerek Anahtar Kişi Görüşmeleri yoluyla niteliksel özelliğe sahip veri toplamaktır. Anahtar kişi görüşmelerinin amacı, hem niceliksel araştırma ile toplanamayacak konularda bilgi toplamak hem de niceliksel araştırmada kullanılacak olan soru kağıdının geliştirilmesine katkı sağlamaktır. Çalışmanın bu aşamasında, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü, Emniyet Genel Müdürlüğü, Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği ve Sığınmacı ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD) ile diğer STK'larda çalışan uzmanlarla ve seçilen bazı illerdeki konu ile ilgili çalışan uzmanlarla anahtar kişi görüşmeleri yapılmıştır (Tablo 1.1). Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu'nun sonuçları, çalışmanın amaçlarına ilişkin ayrıntılı bilgiler sağlamış olmasının yanında, aynı zamanda, niceliksel veri toplama aşamasında özellikle de soru kağıdının geliştirilmesi sürecinde önemli katkılar sağlamıştır. Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu da ayrıca yazılmış ve GİGM'ye teslim edilmiştir (Koç ve Eryurt, 2014b).

Tablo 1.1. Görüşme Yapılan Anahtar Kişilerin Listesi

Grup	Kurum	Kişi Sayısı	İli
Sivil Toplum Kuruluşu	Sığınmacılar ve Göçmenlerle Dayanışma Derneği (SGDD)	3 kişi	Ankara
	İnsan Kaynağını Geliştirme Vakfı	1 kişi	İstanbul
	Mülteci-Der	1 kişi	İzmir
	Türkiye İnsan Hakları Vakfı	1 kişi	Van
Akademisyen	Hacettepe Üniversitesi	1 kişi	Ankara
Uluslararası Kuruluş	Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği	2 kişi	Ankara
Kamu Kurumu	Göç İdaresi Genel Müdürlüğü	2 kişi	Ankara
	Emniyet Genel Müdürlüğü	2 kişi	Van
	Geri Gönderme Merkezi	2 kişi	İstanbul
	Emniyet Genel Müdürlüğü Yabancılar Şubesi	2 kişi	İzmir

Çalışmanın üçüncü aşamasında ise, hanehalkı ve kişi soru kağıtları aracılığı ile Türkiye'ye düzenli veya düzensiz göç yoluyla gelerek uluslararası koruma başvuru/statü durumunda bulunan Afganistan, Irak, Somali ve İran uyruklu kişilerle yüz yüze yapılan görüşmeler aracılığı ile çalışmanın amaçları

ile uyumlu ayrıntılı veriler toplanmıştır. Niceliksel araştırmada iki tip soru-kağıdı kullanılmıştır. Bunlardan ilki, hanehalkı üyelerinin sosyo-demografik özellikleri ile göç statüsünü belirlemek, kişilerin yaşadığı konutun özellikleri ile hanehalkının ekonomik durumunu ortaya koymak ve görüşülecek 18-59 yaşları arasındaki kişilerin seçimini sağlamaya yönelik olarak tasarlanan *Hanehalkı SoruKağıdı*; ikincisi ise kişilerin temel özelliklerini, göç öncesi sosyo-demografik ve ekonomik durumlarını, Türkiye'ye gelirken kullandıkları mekanizmaları ve rotaları da kapsayacak şekilde göç süreçlerini, Türkiye'deki yaşam koşullarını ve geleceğe ilişkin planlarını almak üzere tasarlanan *Kişi SoruKağıdı*'dir. Saha çalışmasında kullanılan soruKağıtları projede kilit uzman olarak görev yapan akademisyenler tarafından Türkçe olarak hazırlanmıştır. Taslak soruKağıtları GİGM, SGDD ve BMMYK uzmanları ile paylaşarak görüş ve önerileri alınmıştır. Bu önerilerin soruKağıtlarına yansıtılması sonrasında soruKağıtlarının Arapça, Farsça ve Somalice'ye çevirisi gerçekleştirilmiştir. Çeviri işlemleri, SGDD'nin uluslararası koruma konusuna vakıf olan ve anadili Arapça, Farsça ve Somalice olan uzmanlar tarafından yapılmıştır. Daha sonra soruKağıtlarının SGDD ve Ankara Yabancılar Şube Müdürlüğü'nde Irak, Afganistan, İran ve Somali uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle görüşülerek ön-denemesi gerçekleştirilmiştir. Çalışmada kullanılan soruKağıtları EK B'de verilmektedir.

Saha çalışmasında görev alacak personel 17 Haziran 2015 tarihinde yapılan mülakatlar neticesinde belirlenmiştir. Saha personeli, Ankara'da 22-28 Haziran tarihleri arasında tam gün sınıf içi ve uygulamalı eğitime tabi tutulmuştur. Kilit uzmanlar tarafından verilen sınıf içi eğitimin sonunda, Ankara'nın Yıldırım Beyazıt Mahallesi'nde ve Örnek Mahallesi'nde yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle görüşmeler yapılarak pilot çalışma gerçekleştirilmiştir.

Saha çalışmasında Irak, Afganistan, İran ve Somali uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerin yaşadığı hanelerin seçiminde iki aşamalı; bu hanelerde yaşayan 18-59 yaşlarındaki kişilerin seçiminde ise üç aşamalı bir süreç izlenmiştir. İlk aşamada, Türkiye'de bulunan 62 uydu kent arasından seçilen 13 ilin (Denizli, İçel, Karaman, Samsun, Van, Ağrı, Adana, Kayseri, Sakarya, Afyonkarahisar, Gaziantep, Isparta, Konya) seçim işlemi gerçekleştirilmiştir. İllerin seçiminde üç kriter kullanılmıştır. Bu kriterlerden ilki, her uyruktan en fazla sayıda uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişiyi barındıran en az bir ilin seçilen iller arasında olması; ikincisi, seçilen illerin beş demografik bölgeye yayılması (her bölgeden en az bir il olması); üçüncüsü ise Türkiye'ye 2010 öncesinde veya 2010 ve sonrasında uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi olmak amacıyla gelen kişilerin farklı özelliklerinin araştırmaya yansıtılması

amacıyla eski uydu kentlerin ve yeni uydu kentlerin seçilen iller arasında olmasıdır. Seçilen illere bakıldığında, Batı bölgesinden iki (Denizli ve Sakarya), Güney bölgesinden üç (Mersin, Adana ve Isparta), Orta Anadolu bölgesinden dört (Karaman, Kayseri, Afyonkarahisar ve Konya), Kuzey bölgesinden bir (Samsun) ve Doğu bölgesinden üç (Van, Ağrı ve Gaziantep) ilde görüşmeler yapıldığı görülmektedir. Kuzey bölgesinden az sayıda il seçilmesinin sebebi, bu bölgedeki illerin uydu kent statüsünü yakın zamanda kazanmalarındadır.

İkinci aşamada, GİGM tarafından sağlanan kişi listeleri kullanılarak EK-2 Dosya Numaraları temelinde hanehalkı listeleri oluşturulmuştur. Her bir ilde kaç hane ile görüşme yapılacağı, seçilen illerdeki toplam hane sayısının ne kadarının o ilde bulunduğu gözetilerek, orantısal bir şekilde belirlenmiştir. Her bir ilde hangi hanelerle görüşme yapılacağı ise EK-2 dosya numaralarından oluşturulan çerçeve liste kullanılarak sistematik tesadüfi örnekleme yöntemi ile belirlenmiştir. EK-2 dosya numaraları kullanılarak belirlenen listelerin güncel olmaması, listede yer alan bazı hanelerde yaşayan kişilerin ili terk etmiş olmaları, ilde bulunamamaları durumunda, bulunamayan hanenin yerine listede bir alt sırada bulunan hane ile, listede görüşülebilecek başka hane kalmaması durumunda ise aynı sokaktan/mahalleden belirlenen başka bir hane ile görüşme yapılmıştır. Hanehalkı sorukağındaki hanehalkı listesi kullanılarak gerçekleştirilen 18-59 yaş kişilerin seçimini içeren üçüncü aşamada ise, öncelikle hanehalkı listesinde bulunan 18-59 yaşları arasındaki erkek ve kadınlar en yaşlısına 1 değeri verilerek sıralanmıştır. Daha sonra ise, hane numarası ve hanedeki 18-59 yaşlarındaki kişi sayısı bilgileri kullanılarak Kish Yöntemi ile görüşülecek olan en fazla 1 erkek ve 1 kadının seçim işlemi tamamlanmıştır. Tablo 1.2'de uyruklara göre araştırma kapsamında görüşme yapılan iller, görüşme yapılan hane sayıları, bu hanelerde bulunan hanehalkı üye sayıları, görüşme yapılan kişi sayıları ve GİGM kayıtlarına göre Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin sayıları sunulmaktadır.

Tablo 1.2. Araştırma İllerindeki Toplam Hanehalkı Sayısı, Saha Çalışmasında Görüşülen Hanehalkı ve Kişi Sayıları ile Hakkında Bilgi Toplanan Hanehalkı Üyelerinin Sayıları

Bölge	Irak	Afganistan	İran	Somali	Toplam
Batı	Sakarya	Denizli			2 il
Güney		Mersin	Adana	Isparta	3 il
Orta	Afyonkarahisar	Karaman	Kayseri	Konya	4 il
Kuzey		Samsun			1 il

Bölge	Irak	Afganistan	İran	Somali	Toplam
Doğu	Gaziantep	Van-Ağrı			3 il
Hane Sayısı	250	434	150	100	934
Hanehalkı Üye Sayısı	1.191	1.992	432	444	4.059
Görüşülen Kişi Sayısı	410	778	234	128	1.550
Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahibi Sayısı	48.028	27.872	24.184	5.351	105.435

Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle Denizli, Mersin, Karaman, Samsun, Van ve Ağrı illerinde görüşmeler yapılmıştır. Bu görüşmeler, 20 Nisan – 2 Mayıs 2015 tarihleri arasında “Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Araştırması” kapsamında bu araştırma ile aynı metodoloji ve soru kağıdı kullanılarak tamamlanmıştır. Irak, İran ve Somali uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişilerle ise 29 Haziran – 12 Temmuz 2015 tarihleri arasında görüşülmüştür. Irak uyruklu kişilerle Sakarya, Afyonkarahisar ve Gaziantep illerinde, İran uyruklu kişilerle Adana ve Kayseri illerinde, Somali uyruklu kişilerle ise Isparta ve Konya illerinde görüşülmüştür. Bu görüşmeler yoluyla, 934 hanede 4.059 hanehalkı üyesinin temel sosyo-demografik özelliklerine ve konut özelliklerine ilişkin ayrıntılı bilgiler toplanmıştır. Türkiye’de 2014 yılı itibarı ile 105.435 Irak, Afganistan, İran veya Somali uyruklu uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi kişi bulunduğu düşünüldüğünde, bu çalışma kapsamında hakkında bilgi toplanan 4.059 hanehalkı üyesi kişinin, toplam sayının yaklaşık yüzde 4’üne tekabül ettiği görülmektedir. Ayrıca, yine bu araştırma kapsamında 18-59 yaşları arasındaki 1.550 kişi için de Türkiye’ye gelmeden önceki yaşam koşulları, Türkiye’ye gelirken kullandıkları mekanizmalar ve rotalar, Türkiye’deki yaşam koşulları ve geleceğe ilişkin planları ile Türkiye’de karşılaştıkları sağlık, eğitim, çalışma, barınma ve diğer alanlardaki sorunları içeren oldukça ayrıntılı veriler toplanmıştır. Araştırma verileri analiz edilirken uyruklara göre görüşme yapılan hane ve kişi sayılarını, GİGM’den alınan kayıt verisi ile orantılı hale getiren bir ağırlık değişkeni kullanılmıştır. Ağırlık değişkeni, uyruklara göre yapılan görüşme sayılarının, GİGM’den alınan kayıt verisinden eksik veya fazla olması durumunda araştırma nüfusunda uyrukların dağılımını, kayıt verisindeki dağılımla uyumlu hale getirmektedir. Araştırma verisinin analiz edildiği bölümlerde gözlem sayıları ağırlık kullanılmadan verilirken, yüzdeler verilirken ağırlık değişkeni kullanılmıştır. Bu raporun ilerleyen bölümlerinde yer alan tablolarda Afganistan

uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri için verilen değerler ve “*Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Araştırması*”nın raporunda verilen değerler arasındaki küçük farklılıklar ağırlık değişkeninin kullanılmasından kaynaklanmaktadır.

Araştırmanın saha çalışmasında 4-7 kişiden oluşan dört ekip görev almıştır. Ekipler, ekip başı, denetçi ve görüşmecilerden oluşmuştur. Saha çalışmasında ekip başkanı olarak görev alan saha personeli Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Araştırma Görevlileri arasından; denetçiler ve görüşmeciler ise anadili Arapça, Farsça veya Somalice olan kişiler arasından seçilmiştir. Saha çalışması tamamlandıktan sonra toplam süresi 2 hafta olan veri girişi gerçekleştirilmiştir. Veri girişinde, CSPro (Census and Survey Processing System) veri giriş programı kullanılmıştır. Veri giriş elemanları, sahada görev yapan ve anadili Arapça, Farsça veya Somalice olan kişiler arasından seçilmiştir. Veri girişi sürecinde her soru kağıdının farklı veri girişçiler tarafından iki kez veri girişi yapılarak, sahadan gelen bilgilerin tam ve doğru bir şekilde bilgisayara girilmesi sağlanmıştır.

Bu çalışma, 10 bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde, projenin amaçları, konusu ve kapsamı sunulmaktadır. İkinci bölümde, ulusal ve uluslararası belgelerde yer alan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerine ilişkin tanımlar ile Dünyada ve Türkiye’de uluslararası korumaya ilişkin mevzuat ve mevzuatta meydana gelen değişiklikler ele alınmaktadır. Üçüncü bölümde, Irak, Afganistan, İran ve Somali’nin sosyo-demografik ve ekonomik profili ile bu ülkelerde yurt dışına göçün tarihi değerlendirilmektedir. Dördüncü bölümde araştırmadan elde edilen veriler kullanılarak hanehalkı nüfusunun sosyo-demografik özellikleri ile hanehalkının yaşadığı hanenin ekonomik durumu ve konut özellikleri incelenmektedir. Beşinci bölümde, görüşme yapılan kişilerin temel özellikleri değerlendirilirken; altıncı bölümde, kişilerin göç öncesindeki sosyo-ekonomik durumları ele alınmakta; yedinci bölümde Türkiye’ye göç sürecinde kullanılan mekanizmalar ve rota ile birlikte Türkiye’ye yerleşme süreci tartışılmaktadır. Sekizinci bölümde kişilerin uydur kentlerdeki yaşam koşulları ve uyum seviyeleri; dokuzuncu bölümde araştırma nüfusunun geleceğe ilişkin planları değerlendirilmektedir. Onuncu ve son bölümde ise, araştırma bulguları ışığında, uluslararası koruma alanına ilişkin öncelik alanlarının belirlenmesine yönelik kısa bir değerlendirme gerçekleştirilmekte ve bazı öneriler geliştirilmektedir.

Bölüm 2

Kavramsal Çerçeve ve Yasal Mevzuat

Mehmet Ali Eryurt

Mülteci, sığınmacı, göçmen ve yasa dışı göçmen kavramları sıklıkla iç içe geçmiş bir şekilde ve birbirinin yerine kullanılabilir. Uluslararası metinlerde ve mevzuatta yer alan kullanım ile ulusal metinlerde ve mevzuatta yer alan tanımlar da farklı olabilmektedir. Üstelik zaman içerisinde de kavramların tanımlarında değişiklikler gözlenmiştir.

Uluslararası koruma hukukuna ilişkin ilk ve en temel hukuki kaynaklar, 1951 tarihli *Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi* ve 1967 tarihli *Mültecilerin Hukuki Statüsüne İlişkin Protokol*'dür. Türkiye 1951 Cenevre Sözleşmesi'ni ilk imzalayan devletlerden birisi olmasına rağmen, sözleşmenin onaylanması biraz daha zaman uzun sürmüştür. Sözleşme, 29.08.1961 tarihinde 359 sayılı kanunla onaylanmış ve 5 Eylül 1961 gün ve 10898 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. Türkiye, 1951 Sözleşmesine Ek 1967 Protokolü'nü ise 5 Ağustos 1968 tarihli ve 12968 sayılı Resmi Gazete'de yayımlanan 6/10266 Sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile onaylayarak kabul etmiş ancak 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne ve 1967 tarihli Ek Protokol'e coğrafi çekince ile taraf olmuştur.

1951 Cenevre Sözleşmesi'nin birinci maddesinin A fıkrasında mülteci şu şekilde tanımlanmaktadır:

"1 Ocak 1951'den önce gerçekleşen olaylar neticesinde ve ırkı, dini, milliyeti, belli bir sosyal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri nedeniyle zulüm göreceği konusunda haklı bir korku taşıyan ve bu yüzden ülkesinden ayrılan ve korkusu nedeniyle geri dönemeyen veya dönmek istemeyen kişi"
(BMMYK, 1998).

Sözleşme, bu maddeyi imzaya açarken, ülkelere tanımın başında *"1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da meydana gelen olaylar"* veya *"1 Ocak 1951'den önce Avrupa'da veya başka bir yerde meydana gelen olaylar"* ibarelerinden

birinin yer alması şeklinde iki seçenek sunmuştur. İlk ibareyi seçenler bu şekilde mülteci tanımına coğrafi bir kısıtlama getirmiş olmaktadır. Bu haliyle bu ilk tanım belirli sınırlılıklar taşımaktadır. Birinci sınırlılık zaman sınırlamasıdır, kişilerin mülteci olarak değerlendirilebilmeleri için 1951 tarihinden önce meydana gelen olaylardan etkilenmeleri gerekmektedir. Bu haliyle 1951 Cenevre Sözleşmesi esasen II. Dünya Savaşı sonucunda ülkelerini terk etmek zorunda kalan kişilere yönelik çözüm üretmeyi amaçlamaktadır. Zaman içerisinde bu sınırlamaların kaldırılması ihtiyacı ortaya çıkınca, Birleşmiş Milletler, coğrafi kısıtlamayı ve zaman kısıtlamasını kaldırmak için 1967 yılında Mültecilerin Statüsüne İlişkin Protokolü, 1951 Cenevre Sözleşmesi'ne eklemiştir. Türkiye, 1968 yılında bu protokolün sınırlı bir içeriğini onaylamış, zaman sınırının kalkması konusunda onay verirken, coğrafi kısıtlama konusundaki çekincesini korumuştur. Bu nedenle, yasal mevzuat gereği Türkiye'de yalnızca Avrupa'dan gelen kişiler mülteci statüsüne ve haklarına sahip olabilmişlerdir. Avrupa dışından gelen kişilere, eğer mülteci olma şartlarına haiz ise, *sığınmacı* statüsü verilmiş ve Türkiye'den üçüncü bir ülkeye yeniden yerleştirilene dek geçen süre zarfında geçici koruma sağlanmıştır. Bu nedenle, Türkiye, Avrupa dışından gelen kişiler için ancak geçici bir barınma ülkesi olmuştur.

1994 yılına kadar Türkiye'nin sığınmacılara / uluslararası koruma başvuru sahiplerine yönelik özel bir yasal düzenlemesi bulunmamaktaydı. İşlemler, 1951 Sözleşmesi ve 1967 Protokolü esas alınarak gerçekleştirilmekteydi. 1951 Sözleşmesi öncesinde Türkiye'de mülteci ve sığınmacılara yönelik ilk genel belge 14 Haziran 1934 tarih ve 2510 sayılı İskân Kanunu'dur. 21 Haziran 1934 tarihli ve 2733 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan İskân Kanunu esasen ulus inşa etme politikası kapsamında Türk soylu sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin, o zamanki tabir ile muhacirlerin, mecburi iskânı ile ilgiliydi. Sonrasında 1950'li yıllarla birlikte Cenevre Sözleşmesi ve 1967 Ek Protokol'ü temel referans olmuştur. O dönemlerde Avrupa'dan gelen ve mülteci şartlarına haiz olan kişilerin dosyaları İçişleri Bakanlığı tarafından değerlendirilmekte, bu kişiler için BMMYK sadece gözlemci konumunda bir role sahip olmaktaydı. Avrupa dışından gelen kişilerin dosyaları ise öncelikle Emniyet Genel Müdürlüğü'nün incelemesinden geçmekte, ancak işlemler esasen BMMYK tarafından yürütülmekteydi. Bu kişilerin mülteci şartlarına haiz olup olmadıkları, üçüncü bir ülkeye yerleştirilmelerinin uygun olup olmadığına, yani bu kişilere mülteci statüsü verilip verilmeyeceğine BMMYK karar veriyordu. Bu süreçte Devlet ve BMMYK koordineli bir şekilde çalışmaktaydılar. 1980'li yıllara kadar Avrupa dışından Türkiye'ye mülteci akınının sınırlı düzeyde olması bu işbölümünün devamını mümkün kılıyordu. Ancak 1980'li yılların başından itibaren önce İran'daki rejim değişikliği nedeniyle

gelen İranlılar, ardından 1990'lı yılların başında Körfez Savaşı nedeniyle gelen Iraklılar eski sistemin devamını zorlaştırmış, yeni hukuki düzenlemelere ihtiyaç doğurmuştur.

1994 yılının Kasım ayında, 6169 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile yürürlüğe giren ve 22127 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan İltica ve Sığınma Yönetmeliği (*Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılara ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelik*) bu ihtiyacı karşılama amacıyla kabul edildi. 1994 Yönetmeliği ile birlikte Avrupa dışından gelen kişilere, dosyaları BMMYK tarafından incelendikten sonra, üçüncü ülkelere yerleştirilmeleri sürecinde Türk makamlarına iltica başvurusu yapma zorunluluğu getirildi.

Mülteci ve sığınmacı kavramları, 1994 tarihli *İltica ve Sığınma Yönetmeliği*'nde şu şekilde tanımlanmaktadır:

“Mülteci, Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebiyle ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade etmektedir.”

“Sığınmacı / uluslararası koruma başvuru sahibi, ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancıyı, ifade etmektedir.”

Mülteci ve sığınmacı statülerinin tanımları birlikte değerlendirildiğinde iki tanım arasındaki tek farkın mülteci tanımının başında yer alan “Avrupa’da meydana gelen olaylar sebebi ile” ibaresinin olduğu görülmektedir. Tanım, net bir şekilde Avrupa dışından gelenlerin mülteci statüsü kazanmak için gerekli bütün kriterleri taşıyalar da mülteci statüsü kazanmalarının mümkün

olmadığını ortaya koymaktadır. Türkiye açısından mülteci statüsü verilmesi için coğrafi bir kısıtlama söz konusudur.

1994 Yönetmeliğinin en çok eleştirilen noktalarından ikisi olan kişilerin ülkeye giriş yaptıktan en geç 10 gün sonra sığınma başvurusunda bulunma zorunluluğu ve resmi belgeleri yanında olmayan kişilerin giriş yaptıkları idari birimin emniyet güçlerine başvuru yapma zorunluluğu, 2006 yılı Ocak ayında yapılan bir yönetmelik değişikliği (Türkiye'ye İltica Eden veya Başka Bir Ülkeye İltica Etmek Üzere Türkiye'den İkamet İzni Talep Eden Münferit Yabancılar ile Topluca Sığınma Amacıyla Sınırlarımıza Gelen Yabancılar ve Olabilecek Nüfus Hareketlerine Uygulanacak Usul ve Esaslar Hakkında Yönetmelikte Değişiklik Yapılmasına Dair Yönetmelik) ile düzeltilmiştir. 27 Ocak 2006 tarihinde 9938 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile kabul edilen ve 26062 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanan bu yönetmelik ve ardından 22 Haziran 2006 tarihinde Emniyet Genel Müdürlüğü'nde yürürlüğe giren ve "57 Sayılı Genelge" olarak bilinen Uygulama Talimatı ile ülkeye giriş yaptıktan sonra 10 gün içerisinde başvurma zorunluluğu "makul bir zaman içerisinde" ibaresi ile esnetilmiş, başvuru yapılabilecek bölgeye ilişkin ise herhangi bir sınırlamaya yer verilmemiştir.

Göç ve sığınma politikalarının uluslararası standartlara ulaştırılması-na ilişkin çabalar Avrupa Birliği'ne katılım müzakereleri ile ivme kazanmıştır. Avrupa Birliği müktesebatına uyum kapsamında, Adalet, Özgürlük ve Güvenlik faslı (24. Fasal) kapsamında göç ve sığınmayı düzenleyen hukuki hükümlerde önemli değişiklikler olmuştur (İçduygu ve Aksel, 2012). Bu çabaların sonucunda Türkiye Cumhuriyeti tarihinde iltica alanında ilk kanun olan 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu 4 Nisan 2013 tarihinde kabul edilmiş ve 11 Haziran 2013 tarihli ve 28615 sayılı Resmi Gazete'de yayınlanmıştır. 11 Nisan 2014 tarihi itibarı ile tamamen yürürlüğe giren bu kanunun amacı, 1. maddesinde şu şekilde belirtilmektedir :

"Yabancıların Türkiye'ye girişleri, Türkiye'de kalışları ve Türkiye'den çıkışları ile Türkiye'den koruma talep eden yabancılara sağlanacak korumanın kapsamında ve uygulamasına ilişkin usul ve esasları ve İçişleri Bakanlığı'na bağlı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün kuruluş, görev, yetki ve sorumluluklarını düzenlemektir."

Kanunla birlikte uluslararası koruma başvurusunda bulunan kişiler için üç statü türü bulunmaktadır: mülteci, şartlı mülteci ve ikincil koruma. Statü türleri şu şekilde tanımlanmaktadır:

"Mülteci: Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylar nedeniyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti

veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında mülteci statüsü verilir.”

“Şartlı Mülteci: Avrupa ülkeleri dışında meydana gelen olaylar sebebiyle; ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşüncelerinden dolayı zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancıya veya bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen vatansız kişiye statü belirleme işlemleri sonrasında şartlı mülteci statüsü verilir. Üçüncü ülkeye yerleştirilinceye kadar, şartlı mültecinin Türkiye’de kalmasına izin verilir.”

“İkincil Koruma: Mülteci veya şartlı mülteci olarak nitelendirilmeyen, ancak menşe ülkesine veya ikamet ülkesine geri gönderildiği takdirde:

- ✓ Ölüm cezasına mahkum olacak veya ölüm cezası infaz edilecek,
- ✓ İşkenceye, insanlık dışı ya da onur kırıcı ceza veya muameleye maruz kalacak,
- ✓ Uluslararası veya ülke genelindeki silahlı çatışma durumlarında, ayırım gözetmeyen şiddet hareketleri nedeniyle şahsına yönelik ciddi tehditle karşılaşacak,

olması nedeniyle menşe ülkesinin veya ikamet ülkesinin korumasından yararlanamayan veya söz konusu tehdit nedeniyle yararlanmak istemeyen yabancı ya da vatansız kişiye, statü belirleme işlemleri sonrasında ikincil koruma statüsü verilir.”

6458 sayılı kanun da, coğrafi kısıtlamayı korumakta, bu sebeple Avrupa ülkeleri dışından gelen yabancılara sözleşme kapsamında verilen mülteci statüsünü tanımamaktadır. 1951 Cenevre Sözleşmesi hükümlerine göre mülteci kriterlerini taşıyan ve Avrupa dışından gelen yabancılar, “şartlı mülteci” kapsamında değerlendirilmekte üçüncü bir ülkeye yerleştirilene dek uluslararası hukuk teamüllerine uygun bir koruma sağlanmaktadır. Mülteci ve şartlı mülteci olarak nitelendirilemeyen ancak 6458 sayılı Kanununun 63. maddesi kapsamında olanlara ise ikincil koruma statüsü verilmektedir. Bu çerçevede ikincil koruma statüsü, coğrafi kısıtlama altında değerlendirilmemekle beraber, uluslararası korumanın kapsamı geniş tutularak ülkemizde uluslararası koruma arayanların yaşam hakkının ihlal edilebileceği veya zulüm görme riskinin olabileceği ülkelere gönderilmelerinin önüne geçilmesi amaçlanmıştır.

Kanuna göre her üç statü sahibine de uluslararası koruma statüsü sahibi kimlik belgesi düzenlenmektedir. Mülteci statüsü verilenlere 3 yıl süreli yabancı kimlik numarasını içeren kimlik belgesi verilirken, şartlı mülteci ve ikincil koruma statüsü verilenlere 1 yıl süreli yabancı kimlik numarasını içeren kimlik belgesi verilmektedir. Bu kimlikler, ikamet izni yerine geçmektedir. Bu kimliklere sahip olanlar ilk ve orta öğretim hakkından faydalanmakta, sosyal yardım ve hizmetlere erişimleri sağlanabilmektedir. Başvuru sahibi, şartlı mülteci, uluslararası koruma başvurusu tarihinden altı ay sonra çalışma izni almak için başvurabilirken, Mülteci veya ikincil koruma statüsü sahibi, statü almasından itibaren bağımlı veya bağımsız olarak çalışabilmektedir. Türkiye’de 3 yıl ikamet eden veya Türk vatandaşı ile evli olan veya Türk vatandaşı çocuğu olan mülteci veya ikincil koruma statüsündeki kişiler için çalışma alanına yönelik sınırlandırmalar yoktur.

Kanunla birlikte tanımlanan ancak yukarıda belirtilen üç statü türü içerisinde bulunmayan bir diğer uluslararası koruma statüsü de “geçici koruma” statüsüdür. Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulma amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilmektedir. Geçici koruma, uluslararası koruma şemsiyesinin ‘ilk yardım çantası’ olarak nitelendirilmektedir. Ülkemizdeki Suriyeli yabancılar bu statü kapsamında Türkiye’de bulunmaktadır. Ancak “geçici koruma” kapsamındaki kişiler bu çalışmanın kapsamında yer almamaktadır.

Uluslararası yasal mevzuattaki tanım ile ulusal yasal mevzuattaki tanım arasında bazı farklılıklar bulunmaktadır. Uluslararası hukukta, sığınmacı tanımı geçici bir durum olarak görülmekte, gerekli kriterlerin, şartların karşılanması durumunda mülteci statüsü verilmektedir. Mültecilik başvurusunun değerlendirilmesi aşamasında statü kesinleşinceye kadar başvuru sahibinin içinde bulunduğu süreç sığınmacı kavramı ile ifade edilmektedir. Bu haliyle sığınmacı tanımı, ara bir aşamayı, geçici bir durumu ifade etmektedir.

Ulusal mevzuatımızda ise mülteci tanımının kapsamı sadece Avrupa'dan başvuran kişilerle sınırlandırılmış, Avrupa dışından başvuran ve uluslararası koruma arayan kişilere ise, 1994 İltica ve Sığınma Yönetmeliği'nde "sığınmacı statüsü" verilmiştir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu'nda bu kavramı tanım itibariyle "şartlı mülteci" karşılamıştır.

Bölüm 3

Irak, Afganistan, İran ve Somali'nin Sosyo-Demografik Yapısı ve Dış Göç Süreci

Mehmet Ali Eryurt

Türkiye, tarihinde ilk defa Dünyada en çok mültecinin bulunduğu ülkeler sıralamasında ilk sıraya yerleşmiştir, BMMYK verilerine göre Türkiye'de 2.9 milyon mülteci bulunmaktadır. Bu sayıya geçici koruma kapsamında Türkiye'de bulunan Suriyeliler de dahildir (UNHCR, 2016). Türkiye'nin bulunduğu bölgede siyasi ve ekonomik istikrarın olmaması, yoğun savaşlar/iç savaşlar Türkiye'ye uluslararası koruma arayışında olan göçmenlerin akınının gelecekte de devam edeceğini göstermektedir. Türkiye'ye uluslararası koruma başvurusu arayışında olan kişiler bir sonraki bölümde ayrıntılı bir biçimde tartışıldığı gibi, en çok Irak, Afganistan, İran ve Somali'den gelmektedir. Bu nedenle, bu ülkelerden kaynaklanan göç hareketlerini daha iyi anlamak ve ülkemize olası etkilerini netleştirmek için bu ülkelerin sosyo-demografik yapısına ve dış göç süreçlerine daha yakından bakılması fayda sağlayacaktır.

3.1. Irak

Orta Doğu'da özel bir yeri olan Irak kuzeyde Türkiye, batıda Suriye ve Ürdün, doğuda İran, güneyde Suudi Arabistan ve Kuveyt ile çevrilidir. Başkenti Bağdat olan ülkenin yüzölçümü 438.317 kilometrekaredir. 2013 yılı itibarı ile nüfusu 33.8 milyondur. Tarıma elverişli toprakları ve sahip olduğu zengin petrol rezervleri ile bölgenin güçlü ülkelerinden birisidir. Gayri safi milli hasılası 223 milyar Amerikan doları olan Irak'ta kişi başı gayri safi milli hasıla 15.220 Amerikan dolarıdır (World Bank, 2014a). Nüfusun yüzde 67'si kentlerde yaşamaktadır (CIA, 2014a). İnsani kalkınmışlık endeksi açısından 187 ülke arasından 120. sıradadır (UNDP, 2014).

Irak nüfusunun yüzde 75-80'i Araplardan, yüzde 15-20'si Kürtlerden oluşmaktadır. Türkmenler, Süryaniler ve diğer etnik gruplar ise nüfusun yüzde 5'ini teşkil etmektedir (CIA, 2014a). Irakta konuşulan resmi diller Arapça ve Kürtçedir. Türkmençe ve Süryanice ise nüfusun çoğunluğunu

oluşturdukları yerlerde resmi dil kategorisindedir (CIA, 2014a). Irak nüfusunun yüzde 99'u Müslümandır, nüfusun yüzde 60-65'i Şii Müslüman, yüzde 32-37'si ise Sünni Müslümandır (CIA, 2014a).

Irak, 1920 yılında Osmanlı İmparatorluğu'nun bünyesinden koparak İngiliz denetimine girmiştir. 1921 yılında Kral Faysal'ın ilk kral olarak taç giymesinin ardından, 1923 yılında bağımsız bir devlet olmuştur. 1958 yılında gerçekleşen askeri darbe ile kraliyet devrilmiş ve Irak Cumhuriyeti ilan edilmiştir. Sonraki yıllarda çok sayıda askeri darbe ile iktidar BAAS Partisi ve askeri bürokrasi arasında el değiştirmeye devam etmiştir. 1968 yılından itibaren BAAS Partisi'nde Devlet Başkanı Yardımcısı olan Saddam Hüseyin 1979 yılında devlet başkanı olmuştur. 1980-1988 yılları arasında yaşanan İran-İrak Savaşı, 1991'de Irak'ın Kuveyt'i işgali neticesinde uygulanan uluslararası yaptırımlar ve askeri operasyonlar, 2003 yılında ABD'nin yoğun askeri operasyonları neticesinde Saddam Hüseyin iktidarının devrilmesi ülke- de siyasi ve ekonomik istikrarın sağlanamamasına yol açmıştır.

Irak bölgenin nüfusu en hızlı artan ülkelerindedir. 1950 yılında nüfusu 6 milyonun altında iken 2010 yılında 31 milyona yaklaşmıştır (Tablo 3.1). 2050 yılında ise 71 milyonu aşması beklenmektedir. Buna paralel olarak nüfus yoğunluğu da hızlı bir şekilde artmaktadır. 1950 yılında kilometrekareye 13 kişi düşerken 2010 yılında 71 kişi düşmektedir, 2050 yılında ise kilometrekareye 163 kişi düşeceği öngörülmektedir. 1950 yılında yüzde 2.6 olan nüfus artış hızı 2020 yılında yüzde 2.9'a yükselmiştir. Nüfus artış hızının gelecekte yarı yarıya azalarak yüzde 1.5'in altına düşmesi beklenmektedir. Irak'ta doğurganlık ta yüksek bir seviyededir. 1950 yılında kadın başına düşen ortalama canlı doğum sayısı, teknik tabiri ile toplam doğurganlık hızı, yedi çocuktan fazladır. 2010 yılı itibarı ile bu hız 4 çocuk civarına düşmüş olsa da halen Türkiye'nin ortalamasının iki katı kadardır. 2050 yılına kadar Irak'ta doğurganlığın yavaş yavaş azalacağı ve üç çocuğun altına düşeceği tahmin edilmektedir. Ölümlülük seviyesini yansıtan bir gösterge olan doğuştan yaşam beklentisi ise zaman içerisinde artmaya devam etmektedir. 1950 yılında doğuştan yaşam beklentisi 38 yıl iken, 2010 yılında 69 yıl olmuştur. Ortalama ömrün 2050 yılında 74 yıla yükseleceği tahmin edilmektedir. Bebek ölüm hızında da benzer şekilde hızlı bir değişim yaşanmıştır. 1950 yılında canlı doğan her bin bebekten 225 tanesi bir yaşını doldurmadan ölürlen bu oran 2010 yılında binde 28'e düşse de halen yüksek bir değerdir. Bebek ölüm hızının azalmaya devam ederek 2050 yılında binde 12'ye düşmesi beklenmektedir.

Irak oldukça genç bir nüfusa sahiptir. 1950 yılında nüfusun ortanca yaşı 22 iken günümüzde 19'a düşmüştür. Irak nüfusunun ortanca yaşının 2050 yılında bile 28 yaşın altında olacağı öngörülmektedir. Nüfus geniş yaş gruplarına ayrıştırılarak incelendiğinde de nüfusun genç yapısı net bir şekilde görülmektedir. 1950 yılında 15 yaşın altındaki nüfusun oranı yüzde 37 iken

2010 yılında bu oran yüzde 41'i aşmıştır. 15 yaşın altındaki nüfusun payı her ne kadar azalarak 2050 yılında yüzde 28'e düşecek olsa da Irak'ın gelecekte de genç nüfus yapısını koruyacağı görülmektedir. Ekonomik olarak aktif olan, çalışma çağı nüfusunu gösteren 15-64 yaş arası nüfusun oranı ise 1950 yılında yüzde 60 iken 2010 yılında yüzde 55'e düşmüştür. 2050 yılına kadar çalışma çağı nüfusunun artarak yüzde 65'e yükseleceği tahmin edilmektedir. 1950'de yüzde 3 civarında olan 65 yaş üzeri yaşlı nüfus oranı yaklaşık olarak bu seviyeyi 2010 yılına kadar muhafaza etmiştir. Yaşlı nüfusun payının 2050 yılında yüzde 7 seviyesine yükselmesi beklenmektedir.

Tablo 3.1. Temel demografik göstergeler, Irak, 1950-2050

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Nüfus (bin)	5.719	7.290	9.918	13.653	17.518	23.801	30.962	40.699	50.967	61.249	71.336
Nüfus yoğunluğu	13	17	23	31	40	54	71	93	116	140	163
Ortanca yaş	22,0	19,6	17,5	16,6	16,8	18,3	19,1	21,1	23,3	25,4	27,8
Nüfus artış hızı	2,57	2,78	3,28	2,64	3,01	2,8	2,89	2,4	1,92	1,6	1,45
Toplam doğurganlık hızı	7,3	6,6	7,15	6,35	5,65	4,75	4,06	3,52	3,12	2,82	2,69
Doğuşta yaşam beklentisi-Toplam	37,9	50,9	59,5	59,0	70,3	70,4	69,4	71	72,4	73,7	74,3
Doğuşta yaşam beklentisi-Erkek	37,0	51,5	59,5	53,0	68,1	68,3	66,0	67,5	68,9	70,3	71,0
Doğuşta yaşam beklentisi-Kadın	38,9	50,3	59,5	66,3	72,6	72,6	73,1	74,7	76,0	77,1	77,7
Bebek ölüm hızı-Toplam (bin canlı doğumda)	225,4	128,6	72,7	43,3	36,6	34,3	28,1	21,5	17,0	13,7	12,3
Bebek ölüm hızı-Erkek (bin canlı doğumda)	237,5	135,9	77,1	46,0	39,1	36,7	29,7	22,7	17,9	14,5	13
Bebek ölüm hızı-Kadın (bin canlı doğumda)	212,2	120,8	68,1	40,4	34	31,8	26,5	20,2	16,0	12,9	11,6
< 15 yaş nüfus (bin)	2.138	3.022	4.424	6.395	8.036	10.187	12.766	15.219	17.410	18.970	20.083
< 15 yaş nüfus oranı	37,4	41,5	44,6	46,8	45,9	42,8	41,2	37,4	34,2	31	28,2
15-64 yaş nüfus (bin)	3.420	4.041	5.096	6.700	8.807	12.772	17.153	24.061	31.593	38.907	46.092
15-64 yaş nüfusun oranı	59,8	55,4	51,4	49,1	50,3	53,7	55,4	59,1	62	63,5	64,6
65+ yaş nüfus (bin)	162	227	398	559	674	843	1.044	1.419	1.964	3.372	5.161
65+ yaş nüfusun oranı	2,8	3,1	4	4,1	3,8	3,5	3,4	3,5	3,9	5,5	7,2
Net göç hızı (binde)	0	0	-0,2	-2,7	-1,6	-2,1	2,7	1,2	-0,1	-0,1	-0,1
Net göç sayıları - Toplam (bin)	0	0	-2	-40	-31	-53	90	50	-6	-6	-6

Kaynak: United Nations, World Population Prospects, 2014.

1970'li yılların sonlarından başlayarak Irak'ta yoğun bir yurt dışına göç süreci yaşanmıştır. 1980-1988 yılları arasında süren Körfez Savaşı, 1991 yılında Irak'ın Kuveyt'i işgali, bunların ardından gelen uluslararası yaptırımlar yurtdışına göçe neden olan faktörler arasında sayılabilir. Bunun yanı sıra 2003 yılı sonrasında askeri operasyonların ve şiddetin ülkede güvensiz bir ortam yaratması, hem ülke içinde çok sayıda insanın yerinden olmasına hem de dış göçün artmasına yol açmıştır. Tablo 2.3'teki net göç hızları incelendiğinde 1980, 1990, 2000 yıllarında net göç hızının negatif olduğu, ülkenin göç verdiği görülmektedir. 2010 yılında ise net göç hızının pozitif olması daha önce ülkeden ayrılan göçmenlerin geri dönmeleri ile açıklanabilir.

Irak, dünyada en çok mülteci üreten ülkelerden birisidir. 2014 yılı sonu itibarı ile dünyada Irak kökenli 234.200 mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2015). Bu sayı ile Irak dünyada en çok mülteci üreten 9. ülke konumundadır. Öte yandan Irak çok sayıda mülteciye, özellikle Suriyeli mültecilere de ev sahipliği yapmaktadır. 2013 yılı sonu itibarı ile Irak'ta 246.298 mülteci bulunmaktadır. Bunun yanı sıra çok sayıda Iraklı mülteci de ülkeye geri dönüş yapmıştır. 60.900 mülteci geri dönüş yapmıştır (UNHCR, 2014). Geri dönüş yapan mültecilerin çoğunluğu Suriye'den gelen mültecilerdir. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de 48 bin Irak uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişi bulunmaktadır.

3.2. Afganistan

Afganistan, Güney-Orta Asya'da yer alan ve stratejik olarak kuzey-güney ve batı-doğu ticaret yolları üzerinde bulunan bir ülkedir. Başkenti Kabil olan ülkenin, Pakistan, İran, Tacikistan, Özbekistan, Türkmenistan ve Çin ile sınırı bulunmaktadır. Afganistan'ın en uzun sınırını 1240 km ile Pakistan; en kısa sınırını ise 565 km ile Çin ile paylaşmaktadır. Ülkenin toplam alanı 652,290 kilometre karedir (Blood, 2001; Afghan Public Health Institute, 2011).

Afganistan nüfusunun etnik yapısına bakıldığında, 2010 yılı itibarıyla Afganistan'da Peştunların nüfusun yüzde 41'ini; Taciklerin yüzde 35'ini; Özbeklerin yüzde 9'unu; Hazaraların ise yine yüzde 9'unu oluşturduğu görülmektedir. Aralarında Türkmenlerin de olduğu diğer etnik grupların toplamı ise nüfusun yaklaşık yüzde 6'sını oluşturmaktadır (The Asia Foundation, 2006; CIA, 2013) Şiilerin nüfusun yüzde 11'ini oluşturduğu Afganistan'da nüfusun büyük bir çoğunluğu Sünni (yüzde 89)'dir (Robinson ve Lipson, 2002).

Afganistan ekonomisi, 2002 yılından günümüze kadar önemli bir gelişme gösterse de halen dünyanın en yoksul ve en az gelişmiş ülkelerinden birisidir. Dünya Bankası verilerine göre, 2013 yılında Afganistan'ın gayrisafi

milli hasılası 20.7 milyar Amerikan dolarıdır (World Bank, 2014b); satın alma gücü paritesine göre düzeltilmiş kişi başına düşen gayri-safi milli hasılası ise 1990 Amerikan dolarıdır (IOM, 2014a). İnsani kalkınmışlık endeksi açısından 187 ülke arasından 169. sıradadır. Yetişkin okuma yazma oranının sadece yüzde 28 olduğu, nüfusun yüzde 80'inin kırsal alanlarda yaşadığı Afganistan'da nüfusun yüzde 78'i temiz içme suyuna ulaşmamaktadır (UNDP, 2013).

Tablo 3.2'de Afganistan'ın demografik yapısına ilişkin bazı göstergelerin zaman içerisindeki değişimi verilmektedir. 1950 yılında 7 milyon civarında olan Afganistan nüfusu 2010 yılında 28 milyonu aşmıştır. 2050 yılında ise 56 milyonu aşması beklenmektedir. Nüfus artışına paralel olarak nüfusun yoğunluğu da artmıştır. 1950 yılında kilometrekareye 11 kişi düşerken, 2020 yılında bu oran 44'e yükselmiştir, 2050 yılında ise kilometrekareye 87 kişinin düşeceği tahmin edilmektedir. Nüfus artış hızı ülkenin siyasi tarihine bağlı olarak dalgalanma göstermektedir, ancak 1950 ve 2010 yılları karşılaştırıldığında bir artış söz konusudur. 1950 yılında nüfus artış hızı yüzde 1.5 iken 2010 yılında 2.4'e yükselmiştir. 2050 yılında ise yüzde 1'in altına düşmesi beklenmektedir. Nüfus artış hızını oluşturan önemli faktörlerden birisi olan doğum hızlarına bakıldığında toplam doğurganlık hızının oldukça yüksek olduğu görülmektedir. 1950 yılında Afganistan'da kadın başına yaklaşık 8 çocuk düşmektedir, 2010 yılında bu sayı 5 çocuğa düşmüştür ancak Türkiye'de bu değer 2.2 olduğu düşünülürse Afganistan'ın halen yüksek bir doğurganlığa sahip olduğu daha iyi anlaşılacaktır. Birleşmiş Milletlerin projeksiyonlarına göre 2050 yılında kadın başına çocuk sayısının 2 çocuğa düşmesi beklenmektedir. Afganistan'da ölümlülük yüksek seviyededir, öyle ki 1950 yılında doğuştan yaşam beklentisi 30 yılın altındadır. 2010 yılında bu değer 61 yıla yaklaşmışsa da Türkiye'de ortalama yaşam süresinin yaklaşık 80 yıl olduğu düşünüldüğünde bu değer ne kadar düşük olduğu, Afganistan'daki olumsuz sağlık koşullarının ölüm hızlarını nasıl artırdığı daha iyi görülecektir. Doğuştan yaşam beklentisinin 2050 yılında bile ancak 69 yıla çıkacağı öngörülmektedir. Bebek ölüm hızı değerlendirildiğinde de çok vahim bir tablo ortaya çıkmaktadır. 1950 yılında doğan her 10 bebekten neredeyse 3'ü bir yaşını doldurmadan öldüğü Afganistan'da bu oran 2010 yılında binde 67'ye düşmesine, 2050 yılında da binde 32'ye düşmesinin beklenmesine rağmen 2050 yılı için öngörülen değer bile çok yüksektir. Nüfusun yaş yapısına bakıldığında Afganistan'ın oldukça genç bir nüfus yapısına sahip olduğu görülmektedir. 2010 yılında Afganistan'da nüfusun ortanca yaşı sadece 15.6'dır. Bir başka ifade ile nüfusun neredeyse yarısı 15 yaşından küçüktür. 1950 yılında nüfusun yüzde 43'ü 0-14 yaş grubunda iken 2010 yılında bu oran artmış ve yüzde 49'a yükselmiştir. 2050 yılında bu oranın yarı yarıya azalması beklenmektedir. Çalışma çağı nüfusu, 15-64 yaş

nüfusun payı ise 1950’de yüzde 55 düzeyinden, 2010’da yüzde 49’a düşmüştür, ancak 2050’de yüzde 70’i aşması beklenmektedir. Yaşlı nüfusun oranı ise hep düşük seviyelerde kalmıştır, 2010’da yüzde 2 civarında olan yaşlı nüfusun 2050’de yüzde 5’e yükselmesi beklenmektedir.

Tablo 3.2. Temel demografik göstergeler, Afganistan, 1950-2050

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Nüfus (bin)	7.451	8.774	11.016	13.180	11.731	20.595	28.398	35.667	43.500	50.834	56.551
Nüfus yoğunluğu	11	13	17	20	18	32	44	55	67	78	87
Ortanca yaş	18,5	18	17,4	16,6	15,6	15,3	15,6	18,8	22,7	26,5	30,3
Nüfus artış hızı	1,45	2,14	2,61	-2,68	8,1	3,77	2,39	2,08	1,68	1,18	0,96
Toplam doğurganlık hızı	7,67	7,67	7,67	7,67	7,70	7,39	5,00	3,32	2,53	2,11	1,97
Doğuşta yaşam beklentisi-Toplam	27,7	32,9	37,9	42,6	50,7	55,8	60,7	64,1	66,5	68,3	69,1
Doğuşta yaşam beklentisi-Erkek	27,6	32,5	37,3	41,8	49,6	54,7	59,5	62,8	65,1	66,8	67,6
Doğuşta yaşam beklentisi-Kadın	27,8	33,2	38,5	43,4	51,7	57,0	62,0	65,5	67,9	69,8	70,6
Bebek ölüm hızı-Toplam (bin canlı doğumda)	286,9	238,7	198,8	165,5	117,6	90,7	67,3	52,6	42,7	35,2	32,1
Bebek ölüm hızı-Erkek (bin canlı doğumda)	287,8	242,1	203,8	171,6	123,2	96	72	56,1	45,9	38,1	34,9
Bebek ölüm hızı-Kadın (bin canlı doğumda)	285,9	235	193,3	159	111,6	85	62,3	48,8	39,3	32,1	29,2
< 15 yaş nüfus (bin)	3.187	3.836	4.984	6.161	5.708	10.187	13.802	14.373	14.468	14.683	13.611

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
< 15 yaş nüfus oranı	42,8	43,7	45,2	46,7	48,7	49,5	48,6	40,3	33,3	28,9	24,1
15-64 yaş nüfus (bin)	4.072	4.724	5.772	6.729	5.803	9.987	13.981	20.335	27.637	34.085	39.870
15-64 yaş nüfus oranı	54,7	53,8	52,4	51,1	49,5	48,5	49,2	57	63,5	67,1	70,5
65+ yaş nüfus (bin)	192	215	260	290	220	421	615	958	1.395	2.066	3.071
65+ yaş nüfus oranı	2,6	2,5	2,4	2,2	1,9	2	2,2	2,7	3,2	4,1	5,4
Net göç hızı (binde)	-0,5	-0,4	-0,3	-56,7	44,4	1,2	-2,6	-0,1	-0,1	-0,1	-0,1
Net göç sayıları - Toplam (bin)	-4	-4	-4	-701	651	27	-80	-4	-4	-4	-4

Kaynak: United Nations, World Population Prospects, 2014.

Afganistan, sosyo-ekonomik, demografik ve politik olarak istikrarsızlığın sürdüğü bir ülke olarak hem yoğun iç göç hem de dış göç yaşayan bir ülkedir. Buna paralel olarak, dünya mülteci ve sığınmacı nüfusunun oldukça önemli bir bölümünün çıkış noktası durumundadır. Afganistan'da on yıllarca süren savaşlar ve iç çatışmalar, komşu ülkelere, özellikle de Pakistan ve İran'a; daha sonra da üçüncü ülkelere mülteci akını oluşmasına yol açmıştır. 1990 yılında, Afganistan merkezli mülteci ve sığınmacı sayısı 6,2 milyona ulaşmıştır. 1992 yılında hükümetin devrilmesi ile azalan mülteci akını; 1996 yılında Taliban rejiminin iktidarı ele geçirmesi ile tekrar artmaya başlamıştır. Amerika Birleşik Devletleri öncülüğündeki askeri müdahale ile birlikte, Taliban rejimi yıkılmış ve 2002 yılından başlayarak mülteci ve sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin önemli bir bölümünün ülkelerine dönmeye başladığı gözlenmiştir. Bu tarihten sonra, uluslararası yardımlarla başlayan yeniden inşa süreci ve kalkınma hamleleri ile Afganistan çıkışlı mülteci ve sığınmacı sayısında önemli azalmalar sağlansa da Afganistan 2.593.368 mülteci ile halen dünyada en çok mülteci üreten ülke konumundadır (UNHCR, 2015). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre Türkiye'de 28 bin civarında Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahibi kişi bulunmaktadır.

3.3. İran

Güneybatı Asya'da yer alan ve resmi adı İran İslam Cumhuriyeti olan ülke, güneyde Fars ve Umman körfezleri, kuzeyde ise Hazar Denizi ile çevrilidir. Türkiye, Azerbaycan, Ermenistan, Irak, Pakistan, Afganistan ve Türkmenistan ile kara sınırı vardır. Yüzölçümü açısından dünyanın 18. büyük ülkesi olan İran, 1.648.195 km²lik yüzölçümü ile Türkiye'nin komşuları arasında yüzölçümü Türkiye'den büyük olan tek komşu ülkedir.

Resmi dili Farsça olan İran'ın resmi dini ise Şii İslamîyet'tir. Birleşmiş Milletler Nüfus Fonu verilerine göre İran nüfusunun yüzde 51'ini Farslar, yüzde 24'ünü Azeriler, yüzde 8'ini Gilaki ve Mazandaraniler, yüzde 7'sini Kürtler, yüzde 3'ünü Araplar, % 2'sini Beluciler, % 2'sini Lurlar, % 2'sini Türkmenler ve % 1'ini diğer etnik gruplar oluşturur (UNFPA, 2014a). İran nüfusunun %90'ı Şii Müslümanlardan, % 8'i Sünni Müslümanlardan, % 2'si ise diğer dinlere mensup kişilerden oluşmaktadır.

İran devleti, 1 Nisan 1979'daki İslami devrim ile birlikte resmen İslami Cumhuriyete dönüşmüştür ve teokratik bir anayasa ile yönetilmektedir. Orta Doğu ve Avrasya bölgesinin kadim uygarlıklarından birisi olan İran, merkezi ve jeostratejik konumu nedeniyle tarih boyunca önemli bir bölgesel güç olmuştur. İran, sahip olduğu petrol ve doğalgaz kaynakları nedeniyle uluslararası enerji güvenliği ve dünya ekonomisi açısından önemli bir yere sahiptir. Petrol ve doğalgaz rezervleri açısından dünyada ikinci sıradadır ve OPEC üyesi ülkeler arasında en çok petrol ihraç eden ikinci ülke durumundadır. Orta Doğu ve Kuzey Afrika (MENA) bölgesinin Suudi Arabistan'dan sonraki en büyük ikinci ekonomisine sahiptir, gayri safi milli hasılası 484 milyar Amerikan dolarıdır (World Bank, 2014c). 2013 yılı itibarı ile satınalma gücü paritesine göre düzeltilmiş kişi başı gayri safi milli hasılası 15,586 Amerikan dolarıdır. İnsani kalkınma indeksine göre 187 ülke arasında 75. sıradadır. Nüfusunun yüzde 85'i okuryazar olan İran nüfusunun yüzde 71'i kentlerde yaşamaktadır (UNFPA, 2014a).

İran'ın 1950 yılında 17 milyon olan nüfusu 2010 yılı itibarı ile 74 milyonu aşmıştır (Tablo 3.3.). Birleşmiş Milletlerin projeksiyonlarına göre ise 2050 yılında 100 milyonunun üzerine çıkacaktır. Bu süreçte kilometre kare başına düşen kişi sayısı 1950 yılında 10 iken günümüzde 45 kişiye yükselmiş, 2050 yılında ise 61 kişiye çıkacağı öngörülmektedir.

1950 yılında yüzde 2.3 olan nüfus artışı hızı 2010 yılında yarı yarıya azalarak yüzde 1.3'e düşmüştür. 2050 yılında ise yüzde 0.3'e kadar düşmesi beklenmektedir. Nüfus artış hızındaki bu değişim esasen nüfusun doğurganlık ve ölümlülük düzeylerinde yaşanan değişimle ilişkilidir. 1950 yılında kadın başına ortalama yedi çocuk düşerken bu oran 2010 yılında iki çocuğun, bir başka ifade ile yenilenme düzeyinin altına düşmüştür ve düşme eğiliminin devam ederek 2050 yılında 1.8 çocuğa kadar düşmesi öngörülmektedir.

Doğurganlık düzeyindeki düşüşe paralel olarak ölümlülük düzeyinde de düşme gözlenmiş, doğuştan ortalama yaşam beklentisi artmaya devam etmiştir. 1950 yılında toplam nüfus için doğuştan ortalama yaşam beklentisi 41 yıl iken günümüzde 74 yıla ulaşmıştır, 2050 yılında ise 82 yıla ulaşması beklenmektedir. 1950 yılında doğan her bin bebekten 220 tanesi bir yaşına basmadan ölürken, 2010 yılında bu oran 16'ya düşmüştür, 2050 yılında ise 4 bebeğe kadar düşmesi beklenmektedir. Doğurganlık ve ölümlülük düzeylerinde yaşanan değişime paralel olarak zaman içerisinde nüfusun yaş yapısında da değişim gözlenmiştir. 1950 yılında 15 yaş altı nüfusun payı yüzde 36, çalışma çağı nüfusunun payı yüzde 59, 65 yaş üzeri nüfusun payı ise yüzde 5 iken bu oranlar 2010 yılında sırasıyla yüzde 24, 71 ve 5 olmuş, 2050 yılında ise yüzde 17, 62 ve 21 olması beklenmektedir. Genç bağımlı nüfusun payı zaman içerisinde azalırken, çalışma çağı nüfusu daha az değişim göstermekle birlikte 2010 yılından itibaren kısmen azalması beklenmektedir. Yaşlı nüfusun payı ise hızlı bir şekilde artacaktır. Buna paralel olarak günümüzde nüfusun ortanca yaşı 27 iken 2050 yılında 42'ye yükselecektir.

2010-2015 arasında net göç hızı binde -0.8'dir. 2050 yılına kadar bu sayının binde -0.2'ye düşmesi beklenmektedir. 2010-2015 döneminde iç göç hızı ise yüzde 3.4'tür. Ülkeye göç eden nüfusun yüzde 39.2'si kadındır (IOM, 2014b).

Tablo 3.3. Temel demografik göstergeler, İnan, 1950-2050

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Nüfus (bin)	17.119	21.958	28.607	38.890	56.362	65.911	74.462	84.149	91.336	96.772	100.598
Nüfus yoğunluğu	10	13	17	24	34	40	45	51	55	59	61
Ortanca yaş	21,9	19,5	17,7	18	17,3	20,9	27	32,1	37	40,1	42,2
Nüfus artış hızı	2,42	2,61	2,78	4,01	1,41	1,25	1,3	0,91	0,62	0,45	0,33
Toplam doğurganlık hızı	6,91	6,91	6,24	6,53	3,95	1,97	1,93	1,86	1,84	1,83	1,83
Doğuştan yaşam beklentisi-Toplam	40,6	46,4	52,7	52,1	66,4	70,6	73,9	76,7	79,2	81,5	82,4
Doğuştan yaşam beklentisi-Erkek	42,1	46,9	52,5	45,2	65,8	69,4	72,1	74,9	77,6	80,2	81,3
Doğuştan yaşam beklentisi-Kadın	39,1	45,8	52,9	61,3	67,1	71,9	75,9	78,6	80,9	82,8	83,6

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Bebek ölüm hızı- Toplam (bin canlı doğumda)	220,2	174,8	123,7	71,3	42,7	26,4	15,7	9,4	6,3	4,7	4,1
Bebek ölüm hızı- Erkek (bin canlı doğumda)	215,2	171,7	122,6	72,1	44,3	28,3	17,5	10,5	7,1	5,1	4,5
Bebek ölüm hızı- Kadın (bin canlı doğumda)	225,5	178,1	124,9	70,5	41	24,4	13,8	8,2	5,5	4,2	3,7
< 15 yaş nüfus (bin)	6.210	9.413	12.642	16.988	25.543	22.850	17.586	20.363	18.572	16.912	16.791
< 15 yaş nüfusun oranı	36,3	42,9	44,2	43,7	45,3	34,7	23,6	24,2	20,3	17,5	16,7
15-64 yaş nüfus (bin)	10.006	11.666	15.022	20.751	28.946	40.290	53.035	58.184	63.669	65.886	62.213
15-64 yaş nüfusun oranı	58,5	53,1	52,5	53,4	51,4	61,1	71,2	69,1	69,7	68,1	61,8
65+ yaş nüfus (bin)	903	879	943	1.150	1.872	2.770	3.842	5.602	9.096	13.974	21.595
65+ yaş nüfusun oranı	5,3	4	3,3	3	3,3	4,2	5,2	6,7	10	14,4	21,5
Net göç hızı (binde)	0	-0,1	0,5	9,1	-7,8	-0,2	-0,8	-0,2	-0,2	-0,2	-0,2
Net göç sayıları - Toplam (bin)	0	-2	16	394	-455	-14	-60	-20	-20	-20	-20

Kaynak: United Nations, World Population Prospects, 2014.

İran jeopolitik konumu, nüfus yapısı ve ekonomik olanakları açısından hem göç veren, hem göç alan, hem de geçiş ülkesi olarak kullanılan bir ülkedir. İran'dan yurt dışına göçü üç döneme ayırarak incelemek mümkündür (Hakimzadeh, 2006). 1950'li yıllarda başlayan ve 1979 devrimine kadar süren ilk dönemde, II. Dünya Savaşı sonrasında ekonominin yeniden iyileşmesi ve petrol üretiminin yeniden başlaması neticesinde gelen ekonomik refah orta ve üst sınıf ailelerin çocuklarını yurt dışına eğitim için göndermelerine yol açmıştır. 1977-1978 akademik döneminde yaklaşık 100.000 İranlı öğrenci yurtdışında eğitim görmekte iken devrimden sonra bu öğrencilerin pek çoğu ülkelerine dönmediği gibi onların aileleri de onlara katılmışlardır. Şah

Rıza Pehlevi döneminde monarşi ile yakından ilişkili olan devlet görevlileri, askeri personel, bankerler devrimin erken aşamalarında ülkeyi terk etmişlerdir. Bu dönemde ülkeyi terk eden diğer gruplar, dini azınlıklar ve marjinalize edilen politik gruplar olmuştur. İran'dan yurt-dışına göçün ikinci aşaması devrimden sonra olmuştur. Devrim sonrasında çok sayıda siyasi tutuklunun idam edilmesi, ardındansa İran-Irak savaşı nedeniyle çok sayıda mülteci diğer ülkelere göç etmek zorunda kalmıştır. Liberal ve sosyalist unsurlar, İran-Irak savaşından kaçan gençler, kadınlara yönelik baskılardan kaçan kadınlar ve aileler yoğun bir şekilde yurt dışına göç etmişlerdir. Bu dönemde pek çok nitelikli profesyonel, girişimciler ve akademisyenlerin daha iyi olanaklar, fırsatlar yakalamak için yurt dışına göç etmesiyle yaygın bir beyin göçü yaşanmıştır. Üçüncü dalga 1995'lerden bugüne kadar geçen süreyi kapsamaktadır. Bu dönemde bir yandan daha önceki dönemlerde olduğu gibi yüksek nitelikli kişilerin göçü devam ederken, işçi göçü ve sığınmacı göçü de yaygınlaşmıştır (Hakimzadeh, 2006).

BMMYK verilerine göre İran, yakın dönemde çok sayıda Afganistan ve Iraklı mültecinin ülkelerine geri dönmelerine rağmen İran halen dünyada en çok mülteci barındıran ülkelerden birisidir. İran, Türkiye, Pakistan ve Lübnan'dan sonra en çok mülteci barındıran dördüncü ülke konumundadır (UNHCR, 2015). 2014 yılı sonu itibarı ile İran'da 982.027 mülteci bulunmaktadır (UNHCR, 2015). Ülke dışında bulunan İranlı mülteci sayısı ise 75 bin civarındadır. Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre ülkemizde 24 bin civarında İranlı uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahibi bulunmaktadır.

3.4. Somali

Resmi adı Somali Cumhuriyeti olan Somali, Doğu Afrika'nın en doğusunda, Afrika Boynuzu denilen bölgede yer alan bir ülkedir. Başkenti Mogadişu olan ülke, kuzeybatıda Cibuti, güneybatıda Kenya, kuzeyde Aden Körfezi ve Yemen, doğuda Hint Okyanusu, batıda Etiyopya ile çevrilidir. Afrika kıtasının en uzun sahil şeridinde sahip ülkesidir. Yüzölçümü 637.657 kilometrekare olan Somali'nin 2013 yılı itibarı ile nüfusu 10,5 milyondur. Somali'nin resmi dini Sünni İslam'dır. Ülkede konuşulan resmi diller Somalice ve Arapçadır. Bunların dışında ülkede İtalyanca ve İngilizce de konuşulmaktadır. Somali'de yaşayan nüfusun yüzde 85'i etnik köken olarak Somali, yüzde 15'i ise Bantu ve Arap kökenlidir. Somali kişi başı gayri safi milli hasılanın en düşük olduğu ülkelerden birisidir, kişi başı 600 dolar düşmektedir (CIA, 2014b). Somali'de kentte yaşayan nüfusun oranı yüzde 38'dir. Nüfusun sadece yüzde 38'i okuryazardır. Erkeklerde yüzde 50 olan okuryazar oranı kadınlar arasında yüzde 26'ya düşmektedir (CIA, 2014b).

Somali tarihi oldukça çalkantılı bir tarihtir, savaşlarla ve darbelerle doludur. 19. yüzyılın sonlarında İngiliz ve İtalyanlar sahil bölgelerinde kontrolü kazanmış, Britanya Somalisi ve İtalyan Somalisi'ni kurmuşlardır. Uzun yıllar İtalyanların ve İngilizlerin hâkimiyet çekişmesinin yaşandığı bölgede 1927-1941 yılları arasında İtalyanlar, 1941-1960 arasında İngilizler ülkeye hâkim olmuştur. 1960 yılında Bağımsız Somali Cumhuriyeti, 1969 yılında ise sosyalist Somali Demokratik Cumhuriyeti kurulmuş, 1991 yılında iç savaş çıkmasının ardından hükümet düşmüştür. Günümüzde, iç savaş nedeniyle ülkenin pek çok kısmında devletin kontrolü bulunmamaktadır. Uluslararası tanınırlığı olan Federal Geçiş Hükümeti şu anda ülkenin küçük bir kısmı üzerinde hâkimdir.

Ülkede iktidarını tesis etmiş merkezi bir hükümet olmadığı için Somali'ye ilişkin güncel verilere ulaşmak oldukça zordur. Birleşmiş Milletlerin verilerine göre 1950 yılında 2.264 bin olan Somali nüfusu, 2010 yılında 9.636 bine yükselmiştir, 2050 yılında ise 27.076 bin olması beklenmektedir (Tablo 3.4.). Nüfus artışına paralel olarak nüfusun yoğunluğunda da zaman içerisinde artış gözlenmiştir. 1950 yılında kilometrekareye 4 kişi düşerken 2010'da bu rakam 15'e yükselmiştir, 2050'de ise kilometrekareye 42 kişinin düşmesi öngörülmektedir.

Somali'nin nüfus artış hızında yaşanan değişim incelendiğinde 1950 yılında yüzde 1.92 olan nüfus artış hızı ülke tarihinde yaşanan çalkantılar, savaşlar neticesinde 1980'li ve 1990'lı yıllarda oldukça düşük seviyelere inmiştir. 2010 yılı itibarı ile yüzde 2.87'ye yükselen nüfus artış hızının 2050 yılına kadar kademeli olarak yüzde 2.15'e düşeceği tahmin edilmektedir. Somali doğurganlık seviyesinin oldukça yüksek olduğu bir ülkedir. 1950 yılında 7.25, 2010 yılında ise 6.61 olan toplam doğurganlık hızı ile Somali halen dünyada doğurganlığın en yüksek olduğu ülkeler arasında ilk sıralarda yer almaktadır. Doğurganlık hızının zamanla tedrici bir şekilde azalarak 2050 yılında 3.63 çocuğa inmesi beklenmektedir.

Nüfusun büyüklüğü ve yapısı üzerinde belirleyici olan bir diğer faktör ölümlülük düzeyidir. Ölümlülük düzeyini betimleyen göstergeler arasından en çok kullanılan iki tanesi doğuşta yaşam beklentisi ve bebek ölüm hızıdır. Doğuşta yaşam beklentisi 1950 yılında 34 yıl iken, 2010 yılında 55 yıl olmuştur. Bu değer, 2010 yılı dünya ortalama doğuşta yaşam beklentisi olan 69 yılın oldukça altındadır. Birleşmiş Milletler nüfus projeksiyonlarında 2050 yılında Somali'de doğuşta yaşam beklentisinin ancak 65 yıl olacağı öngörülmektedir. Benzer şekilde bebek ölüm hızı değerleri de yüksektir. 1950 yılında Somali'de doğan her 1000 bebekten 200'ü, bir başka ifade ile her beş bebekten birisi ölmekteydi; 2010 yılına gelindiğinde ise doğan her 1000 bebekten 80'i ölmektedir. Bu değer de dünya ortalamasının

yaklaşık iki katıdır. 2050 yılında bebek ölüm hızının yaklaşık yarı yarıya azalarak binde 41'e düşmesi beklenmektedir.

Somali oldukça genç bir nüfusa sahiptir. 1950 yılında nüfusun ortanca yaşı 20 yaşın altında iken yetişkin ölümlülüğünün çok yüksek olması sebebiyle zaman içerisinde ortanca yaş azalmış ve 2010 yılında 16 yaşa kadar düşmüştür. Gelecekte, 2050 yılında ortanca yaşın ancak 21 yıla yükseleceği tahmin edilmektedir. Somali'nin genç nüfus yapısı geniş yaş grupları incelendiğinde de görülmektedir. 15 yaşından küçük nüfusun payı 1950'de yüzde 41, 2010 yılında ise yüzde 48'dir. Bir başka ifade ile Somali'de neredeyse her iki kişiden birisi 15 yaşından küçüktür. Bu oranın kısmen azalarak 1950 yılında yüzde 36'ya düşmesi beklenmektedir. Çalışma çağı nüfusunu oluşturan 15-64 yaş nüfusun oranı ise 1950 yılında yüzde 56 iken 2010 yılında yüzde 50'ye düşmüştür. 2050 yılında da yüzde 60'a yükselmesi beklenmektedir. Doğum ve ölümlülük seviyesinin çok yüksek olması nedeniyle yaşlı nüfusun toplam nüfus içerisindeki payı oldukça düşük seviyelerdedir. 1950 yılından 2010 yılına kadar 65 yaş üzeri nüfusun payı yüzde 3'ün altında kalmıştır, 2050 yılında bu oranın yüzde 3'ün biraz üzerine çıkması beklenmektedir.

Net göç sayıları ve hızları incelendiğinde 1980'li yıllara kadar Somali'nin aldığı ve verdiği göçün yaklaşık olarak eşit seviyelerde olduğu, dolayısıyla net göç hızının "0" civarında olduğu görülmektedir. 1980 ve 1990'lı yıllarda Somali'nin dışarıya verdiği göçün artması nedeniyle net göç hızı negatif değerler almaya başlamış, binde 28 düzeyinde bir net göçe tanıklık edilmiştir. 2010 yılında da binde -3 civarında olan net göç hızının 2050 yılına kadar kısmen azalarak binde -1'e düşeceği öngörülmektedir.

Somali, 2014 yılı sonu itibarı ile Suriye ve Afganistan'ın ardından en çok mülteci üreten üçüncü ülke durumundadır. Ülkenin güneyinde ve orta bölgelerinde devam eden şiddet bir yandan çok sayıda Somalilinin ülke içinde yerinden edilmelerine sebep olmuş, diğer yandansa pek çok Somalilinin ülkelerini terk ederek uluslararası koruma aramalarına yol açmıştır. Dünyadaki mültecilerin 1.106.068'ü Somali kökenlidir (UNHCR, 2015). Göç İdaresi Genel Müdürlüğü'nün verilerine göre ülkemizde 5.351 Somali uyruklu uluslararası başvuru ve statüsü sahibi bulunmaktadır.

Tablo 3.4. Temel demografik göstergeler, Somali, 1950-2050

Demografik Göstergeler	Yıllar										
	1950	1960	1970	1980	1990	2000	2010	2020	2030	2040	2050
Nüfus (bin)	2.264	2.756	3.445	6.090	6.322	7.385	9.636	12.820	16.880	21.691	27.076
Nüfus yoğunluğu	4	4	5	10	10	12	15	20	26	34	42
Ortanca yaş	19,5	18,9	18,3	18,1	17,5	16,4	16,1	16,9	18	19,4	21,3
Nüfus artış hızı	1,92	2,15	2,38	-0,07	0,08	2,73	2,87	2,8	2,58	2,29	2,15
Toplam doğurganlık hızı	7,25	7,25	7,1	7,07	7,53	7,44	6,61	5,6	4,69	3,94	3,63
Doğuşta yaşam beklentisi-Toplam	34	38	41,9	45,5	45	51,5	54,9	58,1	61,1	63,8	65
Doğuşta yaşam beklentisi-Erkek	32,5	36,5	40,4	44	43,5	50	53,3	56,5	59,4	61,9	63,1
Doğuşta yaşam beklentisi-Kadın	35,5	39,5	43,5	47,1	46,5	53,1	56,5	59,9	62,9	65,7	66,9
Bebek ölüm hızı-Toplam (bin canlı doğumda)	200,2	173,2	147,5	127,8	129,6	97	79,5	64,5	54	44,9	41,1
Bebek ölüm hızı-Erkek (bin canlı doğumda)	214,8	186	158,6	137,4	139	104	85	69,7	59,4	49,9	46
Bebek ölüm hızı-Kadın (bin canlı doğumda)	184,6	159,7	135,8	117,8	119,7	89,8	73,8	59,1	48,4	39,7	36,1
< 15 yaş nüfus (bin)	934	1.174	1.492	2.662	2.837	3.484	4.596	5.877	7.349	8.789	10.029
< 15 yaş nüfus oranı	41,2	42,6	43,3	43,7	44,9	47,2	47,7	45,8	43,5	40,5	37
15-64 yaş nüfus (bin)	1.272	1.501	1.844	3.227	3.282	3.685	4.768	6.578	9.044	12.244	16.135
15-64 yaş nüfus oranı	56,2	54,5	53,5	53	51,9	49,9	49,5	51,3	53,6	56,4	59,6
65+ yaş nüfus (bin)	59	82	109	200	203	217	272	365	487	659	911
65+ yaş nüfus oranı	2,6	3	3,2	3,3	3,2	2,9	2,8	2,8	2,9	3	3,4
Net göç hızı (binde)	0	-0,1	0	-27,4	-28,2	-5	-2,9	-2,2	-1,7	-1,3	-1,2
Net göç sayıları - Toplam (bin)	0	0	0	-166	-179	-40	-30	-30	-30	-30	-30

Kaynak: United Nations, World Population Prospects, 2014.

Bölüm 4

Hanehalkı Nüfusunun ve Yaşanılan Konutun Özellikleri

Tuğba Adalı ve İlknur Yüksel-Kaptanoğlu

Bu bölümde “*Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların / Uluslararası Koruma Başvuru Sahiplerinin Sosyo-Ekonomik Profili Araştırması*” kapsamında Afganistan, İran, Irak ve Somali uyruklu hanehalklarından elde edilen bilgiler sunulmaktadır. Afganistan uyruklu hanehalklarına ilişkin bilgi aynı yıl yürütülen “Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi”¹ verisinden alınmıştır. Sunulan bilgiler arasında hanehalkı üyelerinin uyrukları ayrımında yaş ve cinsiyet yapısı, eğitim durumları, çalışma durumları, hanehalkının refah düzeyi, sosyal yardımlardan yararlanma düzeyi, yaşanılan konutların özellikleri, hanehalkı üyelerinin doğdukları ülkeler ile Türkiye’ye gelmeden önce yaşadıkları ülkeler ve Türkiye’ye geliş nedenleri gibi konular yer almaktadır. Bölümde sunulan bulgular araştırmanın hanehalkı soru kağıdı aracılığıyla elde edilmiştir.

4.1. Hanehalkı Nüfusunun Özellikleri

Uydu kentlerde yaşayan hanehalkı nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı, hanehalkı kompozisyonu, hanehalkı üyelerinin eğitim düzeyleri, çalışma ve medeni durumları, yaşadıkları konuta ilişkin özellikler, hanehalkının refah düzeyi, hanehalkının sosyal yardımlardan yararlanma durumu ve hanede yaşayanların göç statüleri bu bölümün konu başlıklarını oluşturmaktadır. Tablo 4.1’de uyruklarına göre araştırma nüfusunun yaş ve cinsiyet yapısı verilmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen hanelerde yaşayan uluslararası

1 Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi, 2015.

koruma başvuru ve statü sahiplerinin uyruklarına göre yaş dağılımına bakıldığında, İran uyrukluların 15 yaş altında daha az bir nüfusa sahip oldukları görülmektedir. Bu yaş grubunun Afganistan, Irak ve Somali uyruklu cevaplayıcılar arasında yüksek oranda olması, bu gruplarda doğurganlığın daha yüksek olduğuna işaret etmektedir. Hanehalkı nüfusu büyük oranda çalışma çağı (15-64 yaş grubu) nüfusundan oluşmaktadır, dört uyruk arasında en fazla çalışma çağı nüfusu İran uyruklularında bulunmaktadır. Yaşlı nüfusun payı, genel olarak tüm uyruklar arasında oldukça düşüktür. Somali uyruklular arasında 65 yaş ve üzeri nüfusun payı sadece yüzde 0.5'tir, bu oran İran uyruklular için yüzde 2.1 ile tüm uyruklar arasında en yüksek düzeydedir. Araştırma kapsamında görüşülen hanelerde yaşayan kişilerin ortalama yaşlarının 22 olması, göçün genç yaş grupları arasında daha çok tercih edildiğini göstermektedir. En düşük yaş ortalaması 20 yaş ile Somali uyruklularında gözlenirken, en yüksek yaş ortalaması 29 yaş ile İran uyruklularında gözlenmiştir.

Toplam nüfusun cinsiyet oranı, nüfus içindeki her 100 kadına karşılık kaç erkek bulunduğuna işaret eden önemli bir göstergedir. Dört ülke uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin cinsiyet oranı incelendiğinde, Somali uyruklu olan kişiler dışındaki gruplar arasında erkeklerin daha fazla göç ettikleri görülmektedir. Irak uyruklu kişiler arasında her 100 kadına 122 erkek, Afganistan ve İran uyruklu kişiler arasında ise 100 kadına 115 erkek karşılık gelmektedir. Somali uyruklu 100 kadına 87 erkeğin bulunması ise, Somalili kadınların daha fazla göç ettiğini göstermektedir. Cinsiyet oranlarının yaş gruplarına göre farklılaşması, Somali uyruklu uluslararası koruma altındaki kişiler arasında çalışma çağındaki erkeklerin az olduğuna ve 65 yaşın üzerinde kimsenin olmadığına dikkat çekerken, bu grubun daha çok kadınlar ve 0-14 yaş grubundaki çocuklardan oluştuğunu göstermektedir. Afganistan ve Irak uyruklu olup göç edenler arasında ise 65 yaş üzerindeki erkekler daha fazladır.

Tablo 4.1. Uyruklara Göre Hanehalkı Nüfusunun Yaş Dağılımı, Ortalama Yaşı ve Cinsiyet Oranları

	Yaş grubu			Toplam	Ortalama yaş
	0-14	15-64	65 ve +		
Afganistan	38,6	60,0	1,4	100,0	21,8
İran	22,7	75,2	2,1	100,0	28,5
Irak	32,7	65,4	1,8	100,0	25,2
Somali	39,2	60,4	0,5	100,0	20,0

Toplam	35,2	63,3	1,5	100,0	21,8
Cinsiyet oranı					-
Afganistan	107,6	117,9	250,0	114,9	-
İran	113,0	118,1	50,0	114,9	-
Irak	105,3	131,2	144,4	122,2	-
Somali	128,9	68,6	0,0	87,3	-
Toplam	109,7	115,1	144,0	113,5	-
Sayı	1.430	2.568	61	4.059	-

4.1.1. Hanehalkı Kompozisyonu

Araştırma kapsamında ziyaret edilen hanehalklarının yüzde 20'si 4; yüzde 18'eri ise 3 veya 5 kişilik hanelerde yaşamaktadır. Ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.0 kişidir. Irak ve Afganistan uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin hanehalkları daha kalabalıktır (sırasıyla 4.7 ve 4.5 kişi). Afganistan uyruklu hanehalkı üyelerinin yüzde 50'si, Irak uyruklularının ise yüzde 53'ü 5 kişilik veya daha kalabalık hanehalklarında yaşamaktadırlar. İran uyruklu kişilerin ise üçte ikisi 3 veya daha az kişilik hanelerde barınmaktadırlar (Tablo 4.2). Uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin geldikleri ülkelerin yakın dönemdeki ortalama hanehalkı büyüklükleri, Türkiye'deki grupların ortalama hanehalkı büyüklüğünden her uyruk için daha yüksektir. Bu durum tüm hanehalkı bireylerinin Türkiye'ye gelemediğini ve hanehalklarının göç sürecinde bölündüğüne işaret etmektedir.

Tablo 4.2. Uyruklara Göre Hanehalkı Büyüklüğünün Yüzde Dağılımı ve Ortalama Hanehalkı Büyüklüğü

Hanede yaşayanların sayısı	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
1	6,9	19,3	6,4	6,0	10,6
2	9,0	22,7	8,0	16,0	13,2
3	14,5	24,7	14,4	18,0	17,8
4	19,8	21,3	18,0	18,0	19,5
5	21,0	8,7	23,6	10,0	17,6
6	13,4	2,7	10,0	15,0	8,7
7	6,2	0,7	7,6	6,0	5,0

Hanede yaşayanların sayısı	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
8 ve +	9,2	0,0	12,0	11,0	7,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Ortalama	4,50	2,88	4,65	4,34	4,04
Ülke ortalaması¹	7,80	3,55	6,53	5,88	-
Sayı	434	150	250	100	934

¹Hanehalkı büyüklüklerinin kaynakları aşağıdaki gibidir:

Afganistan için Afganistan Halk Sağlığı Enstitüsü, 2011; İran için İran İstatistik Ofisi, 2011; Irak için Euromonitor International, 2014; Somali için Birleşmiş Milletler (2014) raporundaki kent, kır, göçebe ve yerinden olmuş hanehalklarının ağırlıklı ortalamasından elde edilmiştir.

Hanehalklarındaki kişilerin ilgili soruğağını cevaplayan kişiye olan yakınlık dereceleri uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru/statü sahiplerinin hanehalkı kompozisyonuna ilişkin bilgiler sunmaktadır (Tablo 4.3). Buna göre araştırma kapsamında görüşülen cevaplayıcı (referans) kişinin kendisi, eşi ve oğullarının/kızlarının toplamı hanehalklarında yaşayan kişilerin yüzde 82'sine denk gelmektedir. Bu sonuçlar, uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru/statü sahipleri arasında çekirdek ailelerin oldukça yaygın olduğunu düşündürmektedir. Hanelerde anne/baba ve kayınvalide/kayınpeder gibi kişilerin az bulunması genel olarak gözlenen düşük yaşlı oranlarıyla uyumludur. Göç süreçlerine yaşlı kişilerin daha az katıldıkları bu bulguyla da desteklenmektedir. Özellikle Iraklı ve Somalili kişilerin hanehalklarında akraba olmayan kişilerin yüzde 5 civarında olması, farklı hanehalklarının veya akraba olmayan kişilerin aynı haneyi paylaştığını göstermektedir. Akraba olmayanların aynı haneyi paylaşmaları durumu Afganistanlı ve İranlı hanehalkları arasında daha düşüktür.

Tablo 4.3. Hanehalkında Bulunan Kişilerin Referans Kişiye Yakınlık Derecelerinin Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı

Yakınlık derecesi	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Referans kişi	21,8	34,7	21,0	22,5	24,3
Eşi	14,9	18,8	13,9	7,4	14,9
Oğlu/Kızı	47,1	30,6	44,2	60,6	42,7
Gelini/Damadı	1,2	1,9	1,1	0,2	1,2
Torunu	2,0	0,9	1,2	0,5	1,3
Annesi/Babası	1,8	2,8	2,1	0,7	2,1
Kayınvalidesi/Kayınpederi	0,6	0,2	0,5	0,0	0,4
Kardeşi	4,1	5,1	3,8	2,9	4,1
Kardeşinin eşi	0,4	0,5	1,1	0,0	0,7
Kardeşinin çocuğu	0,9	1,2	1,8	0,0	1,4
Akrabası değil	3,2	2,1	4,7	4,5	3,7
Diğer akrabası	2,2	1,4	4,7	0,7	3,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	1.992	432	1.191	444	4.059

4.1.2. Hanehalkı Üyelerinin Eğitim Durumu

Uydu kentlerde yaşayan ve araştırmada kapsanan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi hanehalkı nüfusunun eğitim durumu incelendiğinde, altı yaş ve üzerindeki her 5 kişinin 4'ünün okuryazar olduğu görülmektedir (Tablo 4.4). Cinsiyet ayrımında erkeklerin okuryazarlık düzeyinin kadınlardan (sırasıyla yüzde 84 ve yüzde 77), uyruk ayrımında ise İran uyruklularının okuryazarlık düzeyinin (yüzde 93) diğer gruplardan daha yüksek olduğu görülmektedir. Irak uyruklular okuryazarlık ve eğitim düzeyinin yüksekliği açısından İranlıları takip etmektedir. Her 10 Iraklıdan 8'i okuryazardır. En düşük okuryazarlık düzeyi Somali uyruklu hanehalkı üyelerine aittir (yüzde 57). Somali'den göç etmiş kadınlar ise okuryazarlık açısından en dezavantajlı grup olarak öne çıkmaktadır; Somali uyruklu kadınların ancak yarısından azı okuma yazma bilmektedir (yüzde 47).

Uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki hanehalkı nüfusunun eğitim düzeyi incelendiğinde, 6 yaş ve üzerindeki kişilerin yüzde 36'sının en son gittiği okulun ilkokul olduğu görülmektedir. Ortaokul ve liseye gitme yüzdeleri çok yakın düzeylerde seyrederken (sırasıyla yüzde 25 ve 24),

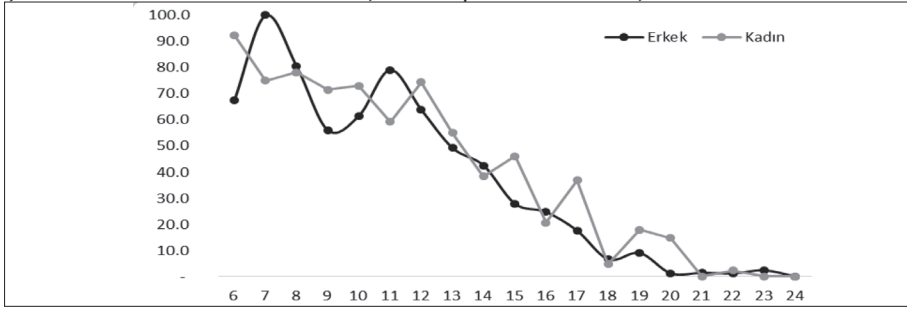
üniversite veya üzeri eğitim almış nüfusun payı yüzde 16'dır. Uyruklar ayrımında örüntüler okuryazarlık örüntüsüne oldukça benzemektedir: İranlı ve Iraklı kişiler arasında en son üniversite ve üzeri bir okula gitmiş olma durumu en yüksektir (sırasıyla yüzde 23 ve 18). Somali uyrukluların Afganistan uyruklularına göre daha düşük bir okuryazarlık düzeyine sahip olmalarına karşın, Somali uyruklu kişilerin yüzde 35'i liseye gitmiştir. Afganistan uyrukluların ise yalnızca yüzde 16'sı liseye gitmiştir; bu grupta eğitim düzeyinin ilkokula doğru yığıldığı görülmektedir (yüzde 54). Uyruk gözetmek-sizin cinsiyet ayrımında eğitim durumunun incelenmesi, kadınlar ve erkekler arasında en son gidilen okul anlamında ciddi farklılıklar olmadığını göstermektedir.

Tablo 4.4. Altı Yaş ve Üzerindeki Hanehalkı Nüfusunun Eğitim Durumunun Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı

Uyruk	Okuryazar	Okula gitmiş	Sayı	En son gidilen okul				Sayı
				İlkokul	Ortaokul	Lise	Üniversite ve üzeri	
Erkek								
Afganistan	78,0	75,3	904	50,7	29,0	14,6	4,3	679
İran	94,9	94,9	215	14,7	13,2	49,5	22,5	204
Irak	82,6	89,3	580	38,6	30,1	12,2	19,1	518
Somali	69,0	61,4	171	35,2	21,9	38,1	3,8	105
Toplam	83,8	86,1	1.870	35,0	25,3	23,0	16,4	1.506
Kadın								
Afganistan	71,3	68,1	797	58,0	21,3	17,0	3,0	541
İran	91,6	92,7	179	14,0	10,4	51,8	23,8	164
Irak	76,8	82,7	469	39,4	32,2	12,6	15,7	388
Somali	47,1	43,8	210	35,9	28,3	30,4	5,4	92
Toplam	77,0	79,0	1.655	36,7	23,9	24,6	14,7	1.185
Toplam								
Afganistan	74,8	72,0	1.701	53,9	25,6	15,7	3,7	1.220
İran	93,4	93,9	394	14,4	12,0	50,5	23,1	368
Irak	80,0	86,4	1.049	39,0	31,0	12,4	17,7	906
Somali	57,0	51,7	381	35,5	24,9	34,5	4,6	197
Toplam	80,7	82,8	3.525	35,7	24,7	23,7	15,7	2.691

Araştırmanın hanehalkı soru kağıdında 6-24 yaşlarındaki kişiler için halen okula devam edip etmedikleri sorulmuştur. Buradan elde edilen bilgiler ışığında okullaşma oranları hesaplanabilmektedir (Şekil 4.1). Beklendiği gibi okullaşma oranı daha erken yaşlarda daha yüksek, daha ileri yaşlarda ise daha düşük düzeylerde. Hanehalkı nüfusundaki kız çocuklarında 6 yaşında yüzde 92'den başlayan okullaşma oranı, 14 yaş itibariyle yüzde 50'nin altına düşmektedir. Erkek çocuklarda ise en yüksek düzey 7 yaşında yüzde 100 ile gözlenmekte, daha sonra kız çocukları gibi azalarak 14 yaşında yüzde 50'nin altına inmektedir. 21 yaş itibariyle her iki cinsiyetten de hemen hemen kimsenin okula devam etmediği görülmektedir.

Şekil 4.1. Hanehalkı Nüfusunun Yaş ve Cinsiyete Göre Okullaşma Oranı

4.1.3. Hanehalkı Üyelerinin Medeni Durumu

Araştırmanın hanehalkı soru kağıdında medeni durum soruları 12 yaş ve üzeri kişiler için sorulmuştur. Bu yaş grubunda olan hanehalkı nüfusunun yüzde 51'i araştırma tarihinde evlidir (Tablo 5.5). Kadınlar arasında halen evli olanların oranı erkeklerden daha yüksektir (sırasıyla yüzde 57 ve 46), bu durumun kadınların ilk evlenme yaşının erkeklerden daha düşük olduğuna işaret etmektedir. Benzer şekilde hiç evlenmemiş erkeklerin oranı hiç evlenmemiş kadınların oranının üzerindedir (sırasıyla yüzde 52 ve yüzde 30). Eşi ölmüş, boşanmış ve ayrı yaşayan kadınların oranı ise erkeklere oranla daha yüksektir (sırasıyla yüzde 13 ve yüzde 3).

Yaş grupları bazında medeni durumun incelenmesi kadın ve erkekler için evlilik yaşının farklılaşmasını çarpıcı bir şekilde gözler önüne sermektedir. Yaş grupları arasında, 20-24 yaş grubunda her 100 erkekten 86'sının hiç evlenmemiş iken, her 100 kadından 42'sinin hiç evlenmemiş olması kadınların daha erken yaşlarda evlendiklerine işaret etmektedir. Eşi ölmüş kişilerin oranları da hem ölümlülük düzeyindeki cinsiyet farklılıkları, hem de eşler arası yaş farkı ile açıklanabilir; erkeklerin eşlerinin kendilerinden daha genç olması, ileri yaşlarda eşi ölmüş olma durumunu erkekler için azaltmaktadır.

Tablo 4.5. Hanehalkı Nüfusunun Medeni Durumunun Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı

Yaş grubu	Medeni Durum						Toplam	Sayı
	Hiç evlenmedi	Halen evli	Eşi Ölmüş	Boşanmış	Ayrı yaşıyor	Bilmiyor		
Erkek								
10-14	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	142
15-19	98,4	1,6	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	275
20-24	85,5	13,6	0,0	0,7	0,2	0,0	100,0	237
25-29	64,6	33,3	0,2	1,9	0,0	0,0	100,0	211
30-34	30,7	64,2	0,0	4,9	0,2	0,0	100,0	187
35-39	12,4	84,0	0,0	1,7	1,0	1,0	100,0	155
40-44	12,5	84,5	0,3	2,3	0,3	0,0	100,0	123
45-49	11,6	84,4	2,7	1,3	0,0	0,0	100,0	68
50-54	5,8	91,7	2,5	0,0	0,0	0,0	100,0	54
55-59	0,0	93,3	1,7	1,7	3,3	0,0	100,0	29
60-64	0,0	93,1	5,5	1,4	0,0	0,0	100,0	34
65 ve üzeri	4,5	72,7	7,6	4,6	1,5	9,2	100,0	31
Toplam	51,6	45,6	0,6	1,7	0,3	0,3	100,0	1.546
Kadın								
10-14	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	127
15-19	90,1	9,3	0,0	0,3	0,0	0,3	100,0	198
20-24	42,4	53,2	0,6	2,5	1,3	0,0	100,0	178
25-29	19,9	73,7	1,5	1,3	3,7	0,0	100,0	213
30-34	10,1	80,3	1,7	3,8	3,6	0,5	100,0	175
35-39	2,6	82,0	2,6	10,2	2,5	0,0	100,0	137
40-44	3,7	72,1	4,6	7,4	12,2	0,0	100,0	105
45-49	2,5	77,3	9,5	7,7	3,0	0,0	100,0	81
50-54	3,8	64,7	16,1	15,4	0,0	0,0	100,0	45
55-59	0,0	54,2	28,2	16,4	1,3	0,0	100,0	34
60-64	0,0	59,2	37,8	1,5	0,0	1,5	100,0	28
65 ve üzeri	0,0	17,4	82,6	0,0	0,0	0,0	100,0	24
Toplam	30,0	56,6	6,0	4,5	2,8	0,1	100,0	1.345
Toplam								
10-14	100,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	100,0	269
15-19	94,8	4,9	0,0	0,1	0,0	0,1	100,0	473
20-24	69,4	28,4	0,2	1,4	,6	0,0	100,0	415
25-29	43,0	52,8	0,8	1,6	1,8	0,0	100,0	424
30-34	21,5	71,4	0,7	4,4	1,7	0,2	100,0	362
35-39	7,4	83,0	1,3	6,0	1,8	0,5	100,0	292
40-44	8,8	79,3	2,1	4,5	5,4	0,0	100,0	228
45-49	6,8	80,7	6,2	4,7	1,6	0,0	100,0	149
50-54	4,9	79,2	8,8	7,1	0,0	0,0	100,0	99
55-59	0,0	72,6	15,7	9,5	2,2	0,0	100,0	63
60-64	0,0	77,1	20,8	1,4	0,0	0,7	100,0	62
65 ve üzeri	2,4	47,2	42,2	2,5	0,8	4,9	100,0	55
Toplam	41,8	50,6	3,1	2,9	1,4	0,2	100,0	2.891

4.2. Konut Özellikleri

Türkiye'deki uydu kent olarak belirlenen illerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yaşadıkları konutların özellikleri altyapıya erişim ve refah düzeyi gibi konularda bilgi sağlamakta, dolayısıyla Türkiye'de bu kapsamda yaşayan kişilerin özellikle barınma konusunda karşılaştıkları fiziki sıkıntılara ışık tutmaktadır. Bu bölümde konutun tipi ve özellikleri, içme suyu ve tuvalet imkanları ile konuta ilişkin diğer özellikler ayrıntılı bir şekilde ele alınmaktadır.

4.2.1. Konutun Tipi ve Temel Özellikleri

Araştırma nüfusunun yüzde 83'ü apartman dairesinde, yüzde 9'u ise müstakil evlerde yaşamaktadır (Tablo 4.6). Bununla birlikte altyapı sorunlarının gündeme gelebileceği köy evlerinin oranı yüzde 5, gecekondulu oranı ise yüzde 3 düzeyindedir. Uyruklar bazında Afganistanlıların apartmanda yaşama oranı diğerlerinden daha azdır (yüzde 59), bu grup müstakil ev ve köy evlerinde daha fazla yaşamaktadırlar. Gecekonduya yaşama oranının en fazla olduğu grup ise Irak uyruklu hanehalklarıdır (yüzde 6), diğer uyruklular için bu oran yüzde 1'in altındadır.

Uluslararası koruma başvuru ve statü arayışındaki ailelerin başka ailelerle konut paylaşma oranı yüzde 13 düzeyindedir. Bir hanede tek bir aile yaşaması oranı İran uyruklu hanehalkları için en yüksek (yüzde 93), Somali uyruklular için ise en düşüktür (yüzde 73). Her üç Somalili hanehalkının birisi aynı konutta 3 veya daha fazla aile olarak yaşamaktadır. Iraklı hanehalkları bunu yüzde 12 ile izlemektedir. Bu bulgular uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişiler için konut bulmanın veya konutun maliyeti karşılanmasının sorun olabileceğine işaret etmektedir.

Araştırmada kapsanan hanehalkı nüfusunun yaşadıkları konutların aylık kira bedeli farklılaşmakta ve farklı uyruklar için ortalama kira bedeli 270 ile 462 TL arasında değişmektedir. Aylık ortalama kira bedeli 395 TL'dir. En düşük kira bedeli Afganistan ve Somali uyruklu hanehalkları tarafından ödenmektedir (sırasıyla 270 TL ve 273 TL). Aylık kiranın en düşük aralıkta (100-200 TL) olduğu konutlarda oturma oranı yine bu gruplar arasında oldukça yüksektir (sırasıyla yüzde 31 ve yüzde 20). İran uyrukluların daha çok 401-500 TL aralığında, Irak uyrukluların ise daha çok 500 TL ve üzerinde kira bedeli olan konutlarda yaşadıkları görülmektedir. Bu grupların aylık ortalama ödedikleri kira bedeli, Afganistan ve Somali uyruklulara göre en az yüzde 50 daha yüksektir.

Tablo 4.6. Konutun Tipinin ve Başka Ailelerle Ortak Kullanım Durumunun Uyruklara Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Kira Bedeli

Konut özellikleri	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Konutun tipi					
Apartman dairesi	58,5	90,7	88,0	98,0	82,5
Müstakil ev	25,3	3,3	4,8	0,0	8,8
Köy evi	14,7	6,0	0,0	0,0	5,3
Gecekondu	0,9	0,0	6,4	0,0	2,8
Diğer	0,5	0,0	0,8	2,0	0,5
Konutta yaşayan aile sayısı					
1	89,2	92,7	82,8	73,0	86,9
2	9,7	4,0	5,2	4,0	5,8
3+	1,1	3,3	12,0	33,0	7,2
Konuta ödenen kira					
100-200 TL	30,5	3,4	7,3	19,5	11,9
201-300 TL	46,0	20,1	19,8	41,4	26,8
301-400 TL	17,2	25,5	16,9	21,8	19,9
401-500 TL	4,4	36,2	21,4	13,8	21,9
500 ve daha fazla TL	1,9	14,8	34,7	3,4	19,5
Ortalama kira (TL)	270	416	463	273	395
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	434	150	250	100	934

4.2.2. İçme Suyunun Kaynağı

Tablo 4.7 uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki kişilerin yaşadığı konutlarda kullanılan içme suyunun kaynağını göstermektedir. Hanehalklarının yüzde 94'ünde eve veya bahçeye kadar ulaşan şebeke suyu içme suyu olarak kullanılmaktadır. Ortak şebeke suyu, kuyu suyu ve şebekeyle pınar suyunun her biri yüzde 1'den az beyan edilmiştir. Pınar/ortak kullanılan çeşme suyunun içme suyu kaynağı olarak kullanılma oranı Afganistan uyruklular için yüzde 7, diğer gruplar için ise yüzde 1'den azdır. İçme suyu kaynağının damacana/pet su olması Irak uyruklular arasında en yaygındır (yüzde 8), diğer uyruklarda damacana/pet su kullanımı yüzde 2'nin altındadır. Bu veriler, Türkiye'de hanehalklarının kullandığı içme suyu kaynağı ile karşılaştırıldığında, uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi hanehalkları arasında içme suyu olarak şehir suyu kullanımının daha yüksek, damacana/pet su kullanımının ise daha düşük olduğu görülmektedir (Türkiye geneli için sırasıyla yüzde 50 ve yüzde 36; HÜNEE, 2014).

Tablo 4.7. Hanede Kullanılan İçme Suyu Kaynağının Uyuğa Göre Yüzde Dağılımı

İçme suyunun kaynağı	Uyruk				
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Evde/bahçede şebeke suyu	92,2	98,7	89,6	99,0	93,5
Evde/bahçede ortak şebeke suyu	0,2	0,0	0,8	0,0	0,4
Evde bahçede kuyu suyu	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Ortak kullanılan kuyu	0,0	0,0	0,4	0,0	0,2
Eve/bahçeye şebekeyle pınar suyu	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Pınar/ortak kullanılan çeşme suyu	6,5	0,0	0,8	0,0	1,8
Damacana/pet su	0,7	1,3	8,4	1,0	4,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	434	150	250	100	934

4.2.3. Tuvalet İmkanları

Tuvalet imkanları da hanehalkının yaşadığı konutların hijyen koşullarına yönelik önemli göstergeler arasındadır. Bulgular, hanelerin yüzde 92'sinde tuvaletlerin kanalizasyona bağlı, evin içinde ve sadece hanede yaşayanlar tarafından kullanılan tuvaletler olduğunu göstermektedir. Kanalizasyona bağlı tuvaletlere erişimin en fazla Afganistan uyruklular için bir sorun olduğu görülmektedir, açık ve kapalı çukur en çok bu grup tarafından beyan edilmiştir (sırasıyla yüzde 4 ve yüzde 2). Bununla birlikte tuvaletin evin dışında olması Afganistanlı hanehalkları için yüzde 9 düzeyinde iken, tüm diğer gruplar için yüzde 2'nin altındadır. Başka hanehalklarıyla ortak tuvalet kullanımını en çok Somali uyruklu hanehalkları arasında yaygındır (yüzde 12). Diğer gruplarda ise yüzde 4 veya daha düşük düzeydedir. Türkiye genelinde hanehalklarının yüzde 87'sinin kanalizasyona bağlı, yüzde 90'ının evin içinde, yüzde 99'unun ise sadece hanehalkında yaşayan kişiler tarafından kullanılan tuvaletlere sahip olması (HÜNEE, 2014) uluslararası koruma başvuru ve statü arayışındaki hanehalklarının bu anlamda genel nüfusa oranla bir dezavantaj yaşamadığına işaret etmektedir.

Tablo 4.8. Hanedeki Tuvalet İmkânlarının Uyuğu Göre Yüzde Dağılımı

Tuvalet imkânları	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Tuvaletin tipi					
Kanalizasyona bağlı	94,0	100,0	99,6	100,0	98,5
Açık çukur	3,7	0,0	0,0	0,0	0,8
Kapalı çukur	1,8	0,0	0,4	0,0	0,6
Diğer	0,5	0,0	0,0	0,0	0,1
Tuvaletin yeri					
Evin içinde	91,0	98,7	98,4	100,0	96,9
Evin dışında	9,0	1,3	1,6	0,0	3,1
Tuvaletin ortak kullanımı					
Yalnız hanede yaşayanlar	95,8	98,0	98,0	88,0	97,0
Diğer hanehalkları ile ortak	4,2	2,0	2,0	12,0	3,0
Kanalizasyona bağlı, evin içinde ve sadece hanehalkının kullandığı tuvalete sahip olan haneler	82,0	96,0	96,0	88,0	92,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	434	150	250	100	934

4.2.4. Diğer Konut Özellikleri

Konutlara ilişkin içme suyu ve tuvalet imkanlarına ek olarak konutların fiziki koşullarına ilişkin bilgi de hanehalkı soru kağıdı kapsamında elde edilmiştir. Tablo 4.9’da konutlarda kullanılan zemin malzemesi, ısıtma sistemi, ayrı mutfak ve banyonun olması ve yatak odası sayısı uyruklar bazında sunulmaktadır. Buna göre konutlarda kullanılan en yaygın zemin malzemesi yüzde 29 ile parke/laminedir (Irak uyruklu hanehalkları için yüzde 43), bunu yüzde 17 ile tahta (Afganistan uyruklular için yüzde 28), yüzde 15 ile halı (Afganistan uyruklular için yüzde 29; İran uyruklular için yüzde 24) izlemektedir. Toprak zeminin sadece Somali uyruklu hanehalkları için yüzde 1’in üzerinde olduğu görülmektedir (yüzde 4). Beton zeminler her 100 konutun 11’inde bulunmakta, Somalili hanehalklarının yaşadığı konutlarda ise yüzde 84’e çıkmaktadır.

Konutlar yüksek oranlarda odun/kömür sobalarıyla ısıtılmaktadır (yüzde 45). Bunu yakıt olarak doğalgaz kullanan kat kaloriferi (yüzde 13) ve merkezi sistem (yüzde 10) izlemektedir. Odun/kömür sobası en çok Afganistan uyruklu hanehalkarı tarafından (yüzde 83), en az ise İran uyruklu hanehalkları tarafından (yüzde 13) kullanılmaktadır. Merkezi sistem ile ısınma en çok İran uyrukluların yaşadıkları konutlarda gözlenmiştir (toplam merkezi sistem ile ısınma yüzde 46).

Araştırma kapsamında görüşülen Afganistanlı, İranlı, Iraklı ve Somalili hanehalklarının yaşadıkları konutlarda az yüzde 90 oranında ayrı mutfak, yüzde 93 oranında ise ayrı banyo bulunmaktadır. İran uyruklu hanehalklarının tamamının evinde ayrı bir mutfak bulunurken, Afganistan ve Irak uyruklu hanehalklarının yaklaşık yüzde 10'unun evinde ayrı mutfak bulunmaktadır. Evde ayrı banyo olup olmamasına ilişkin yüzdeler ise gruplar arasında büyük oranda değişmemektedir.

Hanelerin yüzde 39'unda 1, yüzde 42'sinde 2, yüzde 19'unda ise 3 veya daha fazla oda gece yatmak için kullanılmaktadır. Yatmak için kullanılan oda sayısının üç veya üzerinde olması en çok Somali uyruklu hanehalkları için gözlenmiştir (yüzde 31). Konutların hijyenik koşullarına işaret eden bir başka gösterge olan yatak odası başına düşen kişi sayısı ortalama olarak 2.4'dür. Bu sayı, İranlı uyruklular için 1.8 ile en düşüktür. Diğer uyruklular için ise yatak odası başına düşen kişi sayısı 2.6 kişi ve üzerindedir.

Tablo 4.9. Konutlarda Kullanılan Zemin Malzemesinin, Isıtma Sisteminin, Mutfak ve Banyonun Olma Durumunun Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı ve Yatak Odası Başına Düşen Kişi Sayısı

Konut özellikleri	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Zemin malzemesi					
Toprak	0,9	0,0	0,0	4,0	0,4
Tahta	27,6	9,3	18,4	4,0	17,0
Parke/lamine	13,6	24,7	43,2	0,0	28,5
Karo	3,2	5,3	8,0	2,0	5,8
Beton	13,4	3,3	8,4	84,0	11,4
Hali	29,0	24,0	1,6	6,0	15,2
Marley	1,2	0,0	16,0	0,0	6,8
Mozaik	5,1	20,7	0,0	0,0	7,7
Laminant	6,0	12,0	3,6	0,0	6,6
Diğer	0,0	0,7	0,8	0,0	0,5
Konutun ısıtma sistemi					
Merkezi sistem-doğalgaz	4,1	18,7	6,8	17,0	10,4
Merkezi sistem-odun/kömür	1,4	12,7	4,0	0,0	6,0
Merkezi sistem-diğer	0,0	14,7	0,4	0,0	4,8
Kat kaloriferi-doğalgaz	1,8	4,7	26,0	1,0	12,5
Kat kaloriferi-mazot	0,0	0,0	0,4	0,0	0,2
Soba-doğalgaz	0,9	13,3	6,8	2,0	7,3

Konut özellikleri	Uyruk				
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Soba-mazot	0,9	0,0	0,0	1,0	0,3
Soba-odun/kömür	83,2	17,3	42,0	78,0	45,3
Soba-tezek	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0
Soba-diğer	0,0	0,0	0,8	0,0	0,3
Elektrikli ısıtıcı	5,8	13,3	6,4	0,0	8,2
Diğer	1,8	5,3	6,4	0,0	4,7
Ayrı mutfak					
Var	90,6	100,0	89,6	94,0	93,3
Yok	9,4	0,0	10,4	6,0	6,7
Ayrı banyo					
Var	94,7	96,0	92,8	94,0	94,3
Yok	5,3	4,0	7,2	6,0	5,7
Yatak odası sayısı					
1	43,3	44,7	32,4	34,0	38,9
2	39,6	42,0	44,4	35,0	42,1
3+	17,1	13,3	23,2	31,0	19,0
Yatak odası başına düşen kişi sayısı	2,9	1,8	2,6	2,6	2,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	434	150	250	100	934

4.3. Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Malları

Sahip olunan dayanıklı tüketim malları hanehalklarının refah düzeyine yönelik ipuçları sağlamaktadır. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi hanehalklarının yüzde 92'sinde buzdolabı, yüzde 97'sinde cep telefonu, yüzde 84'ünde televizyon, yüzde 73'ünde ise çamaşır makinesi bulunmaktadır. Görüşülen hanehalklarının buzdolabı ve çamaşır makinesi gibi en temel tüketim mallarına sahip olma düzeyleri Türkiye'deki hanehalklarına göre daha düşüktür (sırasıyla yüzde 99 ve yüzde 96; HÜNEE, 2014). Uyruklar ayırımında dayanıklı tüketim mallarına sahip olmanın net bir örüntü çizmediği görülmektedir. Örneğin, Somali uyruklu hanehalklarında elektrik süpürgesi sahipliği en düşük düzeyde iken (yüzde 4), televizyon sahipliği en yüksek düzeydedir (yüzde 99). Bilgisayar sahipliği ve internet bağlantısının ise İran uyruklular arasında diğer gruplardan daha yaygın olduğu görülmektedir.

Tablo 4.10. Hanehalkının Sahip Olduğu Dayanıklı Tüketim Mallarının Uyuğa Göre Yüzde Dağılımı

Tüketim malları	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Buzdolabı	80,9	98,0	94,0	93,0	92,2
Gazlı/Elektrikli Fırın	56,9	69,3	56,8	16,0	58,9
Bulaşık Makinesi	1,4	4,0	4,8	17,0	4,3
Çamaşır Makinesi	66,1	78,7	70,8	82,0	72,7
Ütü	46,8	44,7	29,2	35,0	38,4
Elektrik Süpürgesi	31,8	63,3	15,6	4,0	33,9
Televizyon	81,8	80,0	86,4	99,0	83,9
Cep Telefonu	95,9	98,0	98,8	87,0	97,3
Bilgisayar	22,1	76,7	35,2	9,0	44,1
İnternet	29,7	85,3	67,2	19,0	62,1
Özel Araba	0,9	1,3	1,2	0,0	1,1
Sayı	434	150	250	100	934

4.4. Hanehalkı Refahı

Araştırma kapsamındaki hanelerin refah düzeyine aylık gelir grupları bazında bakıldığında, hanehalklarının yüzde 42'sinin aylık 450-750 TL aralığında geliri olduğu görülmektedir (Tablo 4.11). Hanehalklarının yüzde 57'si aylık 450 TL'nin altında gelire sahiptir ve en düşük gelir düzeyi Somali uyruklular tarafından beyan edilmiştir. İran uyruklular ise genellikle 450 TL ve üzerinde gelire sahiptir. En yüksek gelir grubu olan 750 TL ve üzeri İran uyruklu hanehalklarının yüzde 45'inin, Somali uyruklu hanehalklarının ise sadece yüzde 8'inin aylık gelir düzeyine karşılık gelmektedir.

Aylık gelire ek olarak dayanıklı tüketim mallarına sahip olma sorularına gelen yanıtlardan bir indeks oluşturularak refah seviyesi de hesaplanmıştır². Hesaplamalar sonucunda tüm hanehalklarında yaşayan kişiler, yüzde 20'lik beş refah grubuna ayrılmıştır. Buna göre Afganistan ve Somali uyrukluların düşük refah düzeylerine, İranlı kişilerin ise daha yüksek refah düzeylerine yığıldığı görülmektedir. Irak uyruklular için refah düzeyleri arasındaki dağılım diğer uyruklara göre daha düzenlidir.

Geçim sıkıntısı pek çok uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki hanehalkı tarafından gündeme getirilmiştir. Hanelerin oldukça azı

2 İndeks oluşturulmasından temel bileşenler analizi yöntemi kullanılmıştır. Yöntemin detayları Rutstein ve Johnson (2004) kaynağından görülebilir.

maddi durumlarının temel ihtiyaçlarının karşılanması için yeterli veya oldukça yeterli olduğunu beyan etmiştir (yüzde 10). Hanelerin yaklaşık yarısı (yüzde 49) ancak yeterli, yüzde 41'i ise yetersiz olduğunu ifade etmiştir. Yetersiz beyanını en çok veren gruplar Somali ve Irak uyruklulardır (sırasıyla yüzde 69 ve yüzde 62), diğer iki grup için bu oranlar yüzde 34'ün altındadır.

Araştırma kapsamında görüşülen hanelerin yarısından fazlası borçları olduğunu beyan etmişlerdir (yüzde 53). En az borçlu olan Iraklı hanehalklarının bile yüzde 40'ının borcu bulunmaktadır. En fazla borçlu olduğunu belirten grup Afganistan uyruklulardır (yüzde 70). En yüksek ortalama borç miktarı da Afganistan uyruklu hanehalklarına aittir (1.753 TL). Bunu İran uyruklu hanehalkları (1.634 TL) izlemektedir. En düşük ortalama borç miktarı ise Somali uyruklular tarafından belirtilmiştir (796 TL).

Hanehalklarının yaşadığı maddi sıkıntıların ayrıntılarını öğrenmek amacıyla farklı konularda ödeme sıkıntısı yaşanıp yaşanmadığı sorgulanmıştır. En çok sorun yaşandığı göze çarpan gider kalemleri barınmaya yönelik kira ve fatura harcamalarıdır (sırasıyla yüzde 88 ve 87). Bazı uyruklar için sorun yaşama düzeyleri diğerlerinden daha düşük olsa da, eğilim olarak tüm gruplarda kira ve fatura ödeme sıkıntısı başı çekmektedir. Gıda harcamaları da yaygın olarak ödeme güçlüğü yaşanan harcamalar arasındadır (yüzde 82); bu durum Afganistan ve Irak uyruklular için daha belirgindir (yüzde 89). Sağlık, giyecek ve yakacak harcamalarının karşılanmasında yaklaşık her 3 haneden 2'si tarafından güçlük yaşandığı belirtilmiştir. Eğitim harcamaları okul çağında özel bir nüfusun varlığını gerektirdiği için genel olarak ödeme güçlüğüne daha az yaşandığı harcamalar olarak beyan edilmiştir (yüzde 22). Buna rağmen on Afganistan uyruklu hanehalkının dördünde eğitim harcamalarına ilişkin sıkıntı yaşanmıştır.

Tablo 4.11. Uyuğu Göre Hanelerin Aylık Gelir Gruplarının, Refah Endeksinin, Hanenin Maddi Durumuna İlişkin Özel Değerlendirmelerin, Borcu Olma Durumunun ve Son 12 Ayda Ödemekte Zorlanılan Harcamaların Uyuğu Göre Yüzde Dağılımı ve Ortalama Borç Miktarı

Refaha yönelik göstergeler	Uyruk				
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Aylık gelir seviyesi					
<450 TL	23,6	11,3	33,6	57,0	25,3
450-750 TL	43,5	43,3	39,6	35,0	41,5
>750 TL	32,9	45,3	26,8	8,0	33,2
Refah seviyesi					
En düşük	26,3	4,0	12,0	31,0	13,6
Düşük	21,0	5,3	18,0	48,0	16,0
Orta	24,0	9,3	22,0	14,0	18,1
Yüksek	21,2	22,7	22,0	6,0	21,3
En Yüksek	7,6	58,7	26,0	1,0	31,0
Hanehalkının maddi durumu temel ihtiyaçların karşılanması için					
Oldukça yeterli	0,7	0,0	1,2	0,0	0,6
Yeterli	3,7	12,0	10,0	7,0	9,1
Ancak yeterli	61,7	71,3	27,2	24,0	49,0
Yetersiz	33,9	16,7	61,6	69,0	41,3
Hanehalkının maddi durumu çevredeki diğer hanelere göre					
Daha iyi	7,6	12,7	11,6	7,0	10,8
Aynı	30,3	54,7	44,8	47,0	44,7
Daha kötü	59,8	26,0	41,6	46,0	41,0
Diğer	2,3	6,7	2,0	0,0	3,5
Hanenin yaşam koşulları geldikleri ülkelere göre					
Daha iyi	45,8	12,7	16,0	17,0	21,8
Aynı	14,1	8,0	8,8	11,0	9,9
Daha kötü	40,0	79,3	75,2	72,0	68,3
Hanehalkının borcu					
Var	70,2	56,0	40,4	66,0	53,4
Yok	29,8	44,0	59,6	34,0	46,6
Hanehalkının ortalama borcu (TL)	1.753	1.634	1.150	796	1.507
Hanehalkının son 12 ayda ödemekte zorlandığı harcamalar					
Gıda harcamaları	88,9	69,3	88,8	71,0	81,8
Sağlık harcamaları	76,2	71,3	58,0	54,0	66,2
Eğitim harcamaları	40,0	12,0	18,0	26,0	21,5
Giyecek harcamaları	83,6	56,0	63,2	26,0	63,9
Yakacak harcamaları	61,1	68,7	60,4	61,0	63,2
Kira ödemesi	91,2	79,3	94,8	77,0	88,3
Fatura ödemeleri	85,9	79,3	95,6	75,0	87,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	433	150	250	100	933

4.5. Hanede Çalışan Kişi Sayısı

Araştırma kapsamında görüşülen uluslararası koruma başvuru ve statü arayışındaki hanehalklarının çalışma hayatına entegrasyonunu ve gelir elde etme imkanı elde edip edemediklerini öğrenmek amacıyla hanede yaşayan kişilerin araştırma tarihinde çalışıp çalışmadıkları sorulmuştur (Tablo 4.12). Buna göre hanehalklarının yüzde 46'sında 1 kişi, yüzde 12'sinde ise 2 kişi çalışmaktadır. Kimsenin çalışmadığı hanehalklarının oranı oldukça yüksektir (yüzde 39). Irak ve Somali uyrukluların yaşadığı hanelerde kimse- nin çalışmaması durumu daha yüksek orandadır (sırasıyla yüzde 69 ve 68). Afganistan ve İran uyruklu hanehalklarında sırasıyla yüzde 93 ve yüzde 80 oranlarında çalışan en az bir kişi bulunmaktadır. Cinsiyet ayrımında bulgular beklendiği gibi kadınların aleyhinedir; hanelerin yüzde 88'inde çalışan kadın bulunmamaktadır. En çok İran ve Afganistan uyruklu kadınların işgücüne katıldığı görülmüştür (sırasıyla yüzde 14 ve yüzde 21), Iraklı ve Somalili hanehalklarında çalışan kadın oranı yüzde 7 veya altındadır.

Tablo 4.12. Hanelerde Gelir Getiren Bir İşte Çalışan Kişi Sayısının Uyruğa ve Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı, Afgan-2015

Çalışan sayısı	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
	Erkek				
0	12,9	31,3	72,0	74,0	45,6
1	68,9	58,7	22,4	24,0	44,7
2	14,5	10,0	4,8	1,0	8,5
3 veya daha fazla	3,7	0,0	0,8	1,0	1,2
	Kadın				
0	86,4	78,7	95,6	93,0	88,0
1	10,8	20,7	2,4	6,0	10,3
2	1,6	0,7	2,0	1,0	1,4
3 veya daha fazla	1,2	0,0	0,0	0,0	0,3
	Toplam				
0	6,5	20,0	69,2	68,0	39,2
1	68,9	61,3	23,6	29,0	46,2
2	19,0	16,7	4,8	2,0	11,7
3 veya daha fazla	5,6	2,0	2,4	1,0	2,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	431	150	250	100	931

4.6. Hanenin Sosyal Yardımlardan Yararlanma Durumu

Yaygın olarak ekonomik sıkıntı yaşadığını beyan eden hanehalklarının sıkıntıları sosyal yardımlarla bir nebze hafifletilmeye çalışılmaktadır. Araştırma bulgularına göre görüşülen hanehalklarının yüzde 44'ü sosyal yardım

almıştır. Uyruklar ayırımında önemli farklılıklar söz konusudur. Afganistan ve Somali uyruklu her 10 hanehalkından yaklaşık 8'i sosyal yardım almış iken, bu oran İran uyruklularda yüzde 7'ye düşmektedir. Iraklı hanehalklarının ise yaklaşık yarısı sosyal yardım aldığını beyan etmiştir.

Sosyal yardım alan hanehalklarına bu yardımların kaynağı sorulmuştur. İranlı hanehalklarının çok azı sosyal yardım aldığını beyan ettiği için bu grubun detayları incelenememiştir. Sonuçlara göre, toplamda Valilik/belediye en çok yardım alınan kuruluşlardır; yardım alan hanehalklarının yüzde 80'i bu kurumlardan sosyal yardım almıştır. Somali uyruklu kişiler için Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği'nden (BMMYK) sosyal yardım alma oranı da oldukça yüksektir (yüzde 77). Bu kurumdan özellikle Afganistan uyruklular oldukça düşük düzeylerde sosyal yardım aldıklarını belirtmişlerdir (yüzde 7). Afganistan ve Somali uyruklu hanehalkarı için özel kurumların da sosyal yardım anlamında gündemde olduğu görülmektedir, özel kurumlardan alınan sosyal yardım yüzde 17-18 düzeyindedir. Sivil toplum kuruluşlarından yardım aldığını en çok beyan eden grup ise Irak uyruklulardır.

Uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki hanehalklarına aldıkları sosyal yardımların türleri sorulmuştur; en yaygın olan sosyal yardım türü nakdi yardımdır (yüzde 70). Hiçbir grup için nakdi yardımlar yüzde 62'nin altına düşmemektedir, en yüksek düzey ise Afganistanlılar için görülmektedir (yüzde 80). Yakacak yardımı ve gıda yardımı da yaygın olarak alınmış sosyal yardım türleri arasındadır (sırasıyla yüzde 61 ve 60). Yakacak yardımı Afganistan uyruklular, nakdi yardım ve gıda yardımı Irak uyruklular, sağlık/ilaç yardımı ise Somali uyruklular tarafından en çok alınan sosyal yardım türleridir.

Tablo 4.13. Hanelerin Sosyal Yardım Alma Durumlarına, Sosyal Yardımın Kaynağına, Sosyal Yardımın Türüne ve Uyruğa Göre Yüzde Dağılımı

Sosyal yardım göstergeleri	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Sosyal yardım alma durumu					
Almış	80,0	6,7	48,8	82,0	44,1
Almamış	20,0	93,3	51,2	18,0	55,9
Sayı	431	150	250	100	931
Sosyal yardım alanlar için Sosyal yardımın kaynağı					
Valilik/Belediye	96,2	*	65,6	91,5	79,8
Özel Kurum	18,3	*	12,3	17,1	14,6
STK	8,1	*	12,3	3,7	9,2
BMMYK	6,7	*	16,4	76,8	18,6
SGDD	0,9	*	10,7	1,2	5,3
Diğer	15,7	*	36,9	1,2	24,2
Sosyal yardımın türü					
Nakdi	79,8	*	62,3	72,0	70,3
Gıda	56,9	*	62,3	87,8	59,7
Giyecek	40,6	*	30,3	1,2	30,7
Ev eşyası	24,5	*	34,4	7,3	26,3
Eğitim	20,5	*	15,6	56,1	20,8
Sağlık-ilaç	36,7	*	37,7	96,3	40,9
Yakacak	86,7	*	36,1	82,9	61,3
Ulaşım	2,0	*	0,0	0,0	1,3
Diğer	2,3	*	1,6	1,2	1,8
Sayı	345	10	122	82	559

* Gözlem sayısı 25'in altına düştüğü için yüzdeler sunulmamıştır.

4.7. Hanehalkı Üyelerinin Göç Statüsü

Uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki hanehalkı üyelerinin doğdukları ülkeler incelendiğinde, İran ve Irak uyrukluların büyük oranda kendi ülkelerinde doğdukları görülmektedir (sırasıyla yüzde 97 ve yüzde 95; Tablo 4.14). Afganistan uyrukluların ise her 4'ünden biri İran'da doğmuştur (yüzde 26). Somali uyruklular kendi ülkelerinde en düşük oranda doğmuş olan gruptur (yüzde 55). Türkiye'de doğmuş olma oranı Somali uyruklular için en yüksek (yüzde 10), İran uyruklular için ise en düşüktür (yüzde 1). Bu durum Türkiye'ye gelen zaman ve doğurganlık düzeyleriyle yakından ilişkilidir.

Türkiye’de yaşanılan sürelerin analizi, yukarıdaki bulguyla paralel olarak, Türkiye’de en uzun süredir yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü arayışındaki grubun Somalili uyruklular olduğunu göstermektedir. Somali uyruklu araştırma nüfusunun yüzde 59’u Türkiye’de en az 3 yıldır bulunmaktadır, ülkede yaşadıkları ortalama süre ise 3.2 yıldır. Diğer uyruklardan kişilerin Türkiye’de yaşama süresi 1 ile 2 yıl arasında değişmektedir. Ülkeye son 1 yıl içinde gelmiş olma oranı Afganistan ve Irak uyruklu hanehalkı üyeleri için en yüksektir (sırasıyla yüzde 28 ve yüzde 23). İran uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki kişiler yoğunluklu olarak son 1 ile 2 yıl içinde Türkiye’ye gelmişlerdir (toplam yüzde 79), son bir yılda gelenlerin oranı yüzde 10’un altındadır.

Türkiye’de doğmayan kişilerin göç etmeden hemen önce yaşadıkları ülke bilgisinin dağılımına bakıldığında, İran ve Irak uyruklu kişilerin büyük oranda doğrudan kendi ülkelerinden geldikleri görülmektedir (sırasıyla yüzde 99 ve yüzde 89). Afganistan uyruklular yüzde 60 oranında Türkiye’den önce İran’da yaşamışlardır. Somali uyruklu uluslararası koruma başvuru ve statü kapsamındaki kişiler ise yüzde 68 oranında Türkiye’den önce diğer bir ülkede yaşadıklarını beyan etmişlerdir.

Türkiye’ye göç nedenleri uyruk bazında ele alınması gereken konulardan biridir. Irak ve Somali uyruklu hanehalkı üyelerinin göç nedenleri arasında savaş veya iç savaş yüksek oranlarda beyan edilmiştir (sırasıyla yüzde 62 ve yüzde 70). İran uyrukluların göç nedenleri ise dinsel nedenlere yığılmaktadır (yüzde 73), ayrıca siyasal nedenler de beyan edilmiştir (yüzde 11). En çeşitli yanıtlar Afganistan uyruklu kişilerden gelmiştir; savaş/iç savaş ön sıralarda beyan edilse de (yüzde 19), ekonomik nedenler, siyasal nedenler, etnik nedenler ve eğitimle ilgili nedenlerin her biri yüzde 10’un üzerinde dile getirilmiştir. Oturma izninin uzatılmaması, Afganistan ve Somali uyruklu hanehalkı nüfusu için Türkiye’den önce yaşadıkları ülke ile ilgili sorunlara işaret etmektedir (sırasıyla yüzde 9 ve yüzde 13). Aile birleşimi amacıyla göç ise en çok Irak uyruklu kişiler tarafından göç nedeni olarak belirtilmiştir (yüzde 7).

Tablo 4.14. Hanehalkı Üyelerinin Doğdukları ve Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülkelerin, Türkiye'de Kalma Sürelerinin ve Türkiye'ye Göç Etme Nedenlerinin Uyuşma Göre Yüzde Dağılımı

Göç değişkenleri	Uyruk				Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	
Doğduğu ülke					
Afganistan	66,5	0,0	0,0	0,0	17,0
İran	26,1	97,2	0,0	0,0	28,2
Irak	0,0	0,9	94,6	0,0	45,0
Somali	0,0	0,0	0,0	55,2	2,7
Türkiye	5,3	1,4	2,7	10,1	3,4
Pakistan	1,7	0,0	0,0	0,0	0,4
Diğer	0,3	0,5	2,7	34,7	3,2
Bilmiyor	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Türkiye'de yaşadığı süre (yıl)					
0	28,3	8,6	22,5	8,4	22,3
1	16,4	31,9	42,4	12,0	25,2
2	22,6	47,2	19,8	20,3	24,1
3	18,8	7,9	10,6	16,9	15,0
4	6,7	2,1	4,1	18,5	6,8
5	2,4	1,2	0,0	11,3	2,5
6 veya daha fazla	4,7	1,2	0,3	12,6	3,9
Türkiye'de yaşadığı ortalama süre (yıl)	1,96	1,71	1,36	3,20	1,89
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	1.984	430	1.190	444	4.048
Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığı ülke (Türkiye'de doğmayan kişiler için)					
Afganistan	38,4	0,0	0,0	0,0	9,6
İran	59,9	99,1	0,0	0,0	37,5
Irak	0,0	0,0	89,0	0,0	42,4
Somali	0,0	0,0	0,0	31,6	1,5
Pakistan	1,3	0,0	0,0	0,0	0,3
Diğer	0,4	0,9	11,0	68,4	8,7
Türkiye'ye göç nedeni					
Savaş/iç savaş	19,2	0,0	62,0	70,3	37,6
Ekonomik nedenler	13,2	0,7	1,1	4,0	4,2
Siyasal nedenler	13,0	10,8	3,0	3,8	7,3
Dinsel nedenler	2,0	72,9	20,1	0,3	26,6
Etnik nedenler	13,0	2,4	3,6	3,5	5,7
Sağlık nedenleri	4,1	0,0	1,0	0,5	1,5
Eğitimle ilgili nedenler	10,7	0,0	0,0	0,3	2,7
Kan davası ile ilgili nedenler	6,7	0,0	0,0	0,3	1,7
Evlilik	0,7	1,2	0,9	2,8	1,0
Ailesine katılmak	1,1	2,4	6,7	0,0	4,0
Oturma izninin uzatılmaması	9,1	0,0	0,0	12,8	2,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	1.876	424	1.157	397	3.854

Bölüm 5

Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahibi Kişilerin Temel Özellikleri

Alanur Çavlin ve Faruk Keskin

Bu bölümde “*Uydu Kentlerde Yaşayan Sığınmacıların Sosyo-Ekonomik Profili Araştırması*” kapsamında yüzyüze görüşme yapılan kişilerin temel özelliklerine dair bulgulara yer verilmektedir. Araştırma kapsamında 18 yaş üzeri İran, Irak ve Somali uyruklu kadınlar ve erkeklerle görüşmeler yapılmıştır. Bu bölümde sunulan Afganistan uyruklu başvuru ve statü sahibi kişilere ilişkin bilgiler ise “*Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi*”nin bulgularına dayanmaktadır.

5.1. Yaş ve Cinsiyet Dağılımı

Araştırma kapsamın 410’u Irak uyruklu, 234’ü İran uyruklu ve 128’i Somali uyruklu olmak üzere 772 kişi ile görüşme yapılmıştır. Ayrıca önceki araştırmada¹ 728 Afganistan uyruklu başvuru ve statü sahibi kişi ile görüşülmüştür. Araştırma kapsamında her haneden en fazla bir kadın ve bir erkekle görüşme yapılması hedeflenmiştir. Afgan, İran ve Irak uyruklular ile yapılan görüşmelerde kadın ve erkek görüşmelerinin oranı birbirine yakın ve dengeli düzeydedir. Ancak Somali uyruklular ile yapılan görüşmelerde kadın görüşmeleri erkek görüşmelerinin yaklaşık iki katıdır. Afganistan, Irak ve Somali uyruklular içinde en genç yaş grubu olan 18-24 yaşları arasındaki grubun payı diğer yaş gruplarından fazladır. Bu grubun payındaki yükseklik özellikle erkekler arasında daha belirgindir. İran uyruklular arasında ise 25-29, 30-34 ve 35-39 yaşları arasındaki kişilerin bu uyruklu kişilerin dörtte üçlük kısmını oluşturduğu görülmektedir.

1 Türkiye’de Afganistan Uyruklu Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi, 2015.

Tablo 5.1. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Yaşlarının Yüzde Dağılımı

Cinsiyet/Yaş	Afganistan	İran	Irak	Somali
Erkek				
18-24	22,4	9,2	22,4	(39,5)
25-29	19,7	15,8	13,1	(11,6)
30-34	17,7	31,7	15,9	(11,6)
35-39	19,9	15,8	12,6	(11,6)
40-44	8,9	18,3	16,4	(14,0)
45-49	4,4	4,2	8,9	(9,3)
50-54	4,7	3,3	7,5	(2,3)
55-59	2,2	1,7	3,3	(0,0)
Toplam	49,6	51,3	52,2	33,6
Sayı	361	120	214	43*
Kadın				
18-24	22,6	7,0	13,3	25,9
25-29	26,4	23,7	15,3	18,8
30-34	18,0	26,3	18,4	21,2
35-39	15,3	26,3	13,8	10,6
40-44	6,5	6,1	15,8	14,1
45-49	5,4	5,3	10,2	7,1
50-54	2,5	2,6	8,2	0,0
55-59	3,3	2,6	5,1	2,4
Toplam	50,4	48,7	47,8	66,4
Sayı	367	114	196	85

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

5.2. Eğitim

Tablo 5.2'de araştırma nüfusu okuryazarlık ve herhangi bir düzeyde eğitim almış olma durumuna göre incelenmiştir. Görüşme yapılan İran uyruklu erkeklerin tamamı, kadınların ise tamamına yakını okuryazardır. Okuryazarlık düzeyi açısından ikinci sırada Irak uyruklu kişiler gelmektedir. Araştırma kapsamında görüşülen Iraklı erkeklerin yüzde 90'ı, kadınların ise yüzde 85'i okuryazardır. Görüşülen Afganistan uyruklu erkeklerin yüzde 72'si; kadınların ise yüzde 58'i okuryazardır. Araştırma kapsamında yapılan görüşmelerde okur-yazarlık oranının en düşük olduğu grup Somali uyruklu kişiler olup, okuma yazma bilenlerin oranı erkekler arasında yüzde 74;

kadınlar arasında ise yüzde 33'tür. Ayrıca özellikle Somali uyruklular arasında herhangi bir düzeyde eğitim almış olan kişilerin oranının okuryazarlardan da daha düşük olduğu dikkati çekmektedir.

Tablo 5.2. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Okuryazarlık ve Eğitim Alma Durumlarının Yüzde Dağılımı

Eğitim değişkenleri	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Okuma-yazma biliyor (%)					
Erkek	72,0	100,0	90,2	74,4	87,2
Kadın	57,8	99,1	85,2	32,9	77,4
Toplam	64,8	99,6	87,8	46,9	82,3
Eğitim almış					
Erkek	68,6	100,0	94,9	58,1	88,0
Kadın	52,6	99,1	88,8	23,5	77,0
Toplam	60,5	99,6	92,0	35,2	82,5
Sayı	728	234	410	128	1.500

Tablo 5.3'te sunulan oranlar, uyruğa ve cinsiyete göre farklılığın eğitim düzeyinde de devam ettiğini göstermektedir. İran uyruklular arasında eğitim düzeyi diğer gruplara göre belirgin olarak daha yüksektir. Bu grubun hem kadınlar hem de erkekler arasında çoğunluğu lise mezunlarından oluşmaktadır. Görüşme yapılan İran uyruklu her dört kişiden biri üniversite ya da üzerinde bir eğitim almıştır. Okuryazarlık açısından ikinci sırada olan Iraklılar arasında ilkökul ve ortaokul düzeyindeki eğitimde belirgin bir yığılma görülmektedir. Görüşme yapılan Irak uyruklu erkeklerin sadece yüzde 36'sı ve kadınların yüzde 29'u lise ya da üzerinde bir eğitim almıştır. Afganistan uyruklular arasında en büyük grubu ilkökul mezunları oluşturmaktadır.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerden herhangi bir eğitim alanlara son mezun oldukları okulu hangi ülkede okudukları sorulmuştur. Tablo 5.4'te görüldüğü üzere İran ve Irak uyruklu kişilerin neredeyse tamamı menşei ülkelerindeki okullardan mezun olmuştur. Afganistan uyruklu kişilerin ise yüzde 56'sı Afganistan'da eğitim görmüşken, yüzde 40 gibi büyük bir bölümü İran'daki bir okuldan mezun olmuştur. Türkiye'de yaşayan Afganistan uyruklu bireylerin önemli kısmının daha önce İran'da yaşamış olduğu düşünüldüğünde, bu beklenen bir durumdur. Bu üç grupta görüşülen kişiler arasında Türkiye'de bir okuldan mezun olanların payı yok denecek kadar azdır. Somalililer arasında ise durum bir miktar farklılık göstermektedir. Bu grupta az da olsa Türkiye'deki bir okuldan mezun olmuş bireylere rastlanmıştır. Ancak araştırma kapsamında herhangi bir okuldan mezun olmuş yalnızca 45 Somalili kişi ile görüşüldüğünden bu bilgilerin çekinceli olarak

kullanılması gerekmektedir. Bu bilgiler ışığında, araştırma kapsamında görüülen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin, eğitimlerini Türkiye'ye gelmeden önce tamamlamış ya da yarıda bırakmış oldukları söylenebilir.

Tablo 5.3. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Eğitim Düzeylerinin Yüzde Dağılımı

	Afganistan	İran	Irak	Somali
Erkek				
Mezun olduğu okul				
Eğitimi yok/ilkokulu bitirmemiş	31,3	0,0	5,1	(41,9)
İlkokul	28,8	3,3	33,2	(7,0)
Ortaokul	20,2	13,3	23,8	(2,3)
Lise	14,4	60,8	13,6	(41,9)
Üniversite ve üstü	5,0	22,5	22,4	(7,0)
Toplam Erkek	361	120	214	43*
Kadın				
Eğitimi yok/ilkokulu bitirmemiş	47,4	0,9	11,2	76,5
İlkokul	25,9	3,5	27,6	1,2
Ortaokul	12,3	10,5	32,7	8,2
Lise	12,3	60,5	10,2	11,8
Üniversite ve üstü	2,2	24,6	18,4	2,4
Toplam Kadın	367	114	196	85

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Tablo 5.4. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Son Mezun Oldukları Okulun Bulunduğu Ülkenin Yüzde Dağılımı

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Okula gittiği ülke					
Afganistan	56,1	0,0	0,0	(0,0)	10,9
İran	40,0	99,6	0,5	(0,0)	35,6
Irak	0,0	0,0	96,6	(0,0)	49,1
Somali	0,0	0,0	0,0	(66,7)	1,4
Türkiye	1,8	0,0	0,3	(8,9)	0,7
Pakistan	1,6	0,0	0,0	(0,0)	0,3
Diğer	0,5	0,4	2,7	(24,4)	2,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	440	233	373	45*	1.091

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

5.3. Anadil ve Türkçe Konuşma

Araştırma kapsamında, başvuru ve statü sahibi kişilere ana dilleri ve ana dilleri dışında bildikleri diller sorulmuştur. Tablo 5.5'te görüldüğü gibi, Somali uyruklular dışındaki bireyler ana dilleri açısından önemli bir çeşitliliğe sahiptir. Afganistan uyruklu kişilerin yarısının ana dili Darice, yüzde 40'ının Farsça ve yüzde 5'inin Özbekçe'dir. İran uyruklu kişilerin ise yüzde 75'inin ana dili Farsça, yüzde 14'ünün Kürtçe ve yüzde 8'inin Azerice'dir. Iraklılar arasında en yaygın iki dil yüzde 79 ile Arapça ve yüzde 10 ile Kürtçe'dir. Somali uyruklu kişilerin neredeyse tamamı, yüzde 98, ana dillerinin Somalice olduğunu belirtmiştir. Görüşme yapılan kişilerin ana dilleri hangi dil olursa olsun Türkçe bilme durumları Türkiye'deki yaşamları açısından önemlidir. Araştırma sonuçları Afganistan ve İran uyruklu bireyler arasında Türkçe bilenlerin oranının daha fazla olduğuna (sırasıyla yüzde 54 ve 68) ancak Irak ve Somali uyruklular arasında Türkçe bilenlerin oranının oldukça sınırlı olduğuna (sırasıyla yüzde 12 ve 27) işaret etmektedir.

Tablo 5.5. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına Göre Ana Dillerin ve İkinci Dil Olarak Türkçe Bilenlerin Yüzde Dağılımı

Anadil	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Arapça	0,0	0,9	79,3	0,8	36,4
Farsça	39,4	74,8	0,0	0,0	27,6
Somalice	0,0	0,4	0,0	98,4	5,1
Kürtçe	0,0	14,1	9,5	0,0	7,6
Türkmençe	0,8	0,0	0,5	0,0	0,4
Azerice	0,0	8,1	0,0	0,0	1,9
Peştuca	3,8	0,0	0,0	0,0	1,0
Darice	49,9	0,0	0,0	0,0	13,2
Özbekçe	5,1	0,0	0,0	0,0	1,3
Belluca	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0
Diğer	0,8	1,7	10,7	0,8	5,5
Türkçe Bilenler	54,0	67,7	12	27,3	36,5
Sayı	728	234	410	128	1.500

5.4. Medeni Durum ve Çocuk Sayısı

Tablo 5.6'da görüşme yapılan kişilerin uyruklarına ve cinsiyetlerine göre medeni halleri sunulmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen kadın ve erkeklerin önemli bir çoğunluğunun evli olduğu görülmektedir. Ancak uyruklarından bağımsız olarak hiç evlenmemiş kişilerin oranı erkekler arasında

daha fazladır. Somali uyruklu kadınlar arasında eşiyle ayrı yaşadığını söyleyenlerin oranı diğer gruplara göre belirgin olarak daha fazladır. Ancak cinsiyet dağılımı da doğal cinsiyet oranından çok farklı olan bu grubun, ayrı yaşamayı boşanmak üzere ayrı yaşamak şeklinde değil, eşlerinin fiziksel olarak yanlarında olmadığını beyan etmek için kullandığı düşünülmelidir.

Tablo 5.6. Görüşme Yapılan Kişilerin Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Medeni Durumlarının Yüzde Dağılımı

Medeni durum	Afganistan	İran	Irak	Somali
Erkek				
Hiç evlenmedi	24,9	35,0	36,0	(34,9)
Halen evli	71,5	59,2	61,7	(60,5)
Boşanmış	1,7	5,0	1,9	(0,0)
Eşi ölmüş	0,8	0,8	0,5	(0,0)
Ayrı yaşıyor	1,1	0,0	0,0	(4,7)
Sayı	361	120	214	43*
Kadın				
Hiç evlenmedi	5,2	10,6	9,2	17,6
Halen evli	80,1	72,6	81,1	51,8
Boşanmış	2,2	12,4	4,1	4,7
Eşi ölmüş	9,0	0,0	3,1	8,2
Ayrı yaşıyor	3,3	4,4	2,6	17,6
Sayı	367	113	196	85

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Tablo 5.7'de görüşme yapılan evlenmiş kişilerin çocuk sayılarına ilişkin bilgiler sunulmuştur. Ortalama çocuk sayısı İran uyruklular arasında 1,3, Afganistan ve Somali uyruklular arasında 2,7 ve Irak uyruklular arasında ise 3'tür. Ortalama kız ve erkek çocuk sayıları incelendiğinde tüm gruplarda çocukların cinsiyet dağılımın yaklaşık olarak eşit olduğu görülmektedir. Dikkat çekici olan ortalama çocuk sayıları birbirinden farklı olmasına karşı İran ve Somali uyruklular arasında hiç çocuğu olmayanların oranının yüzde 24 gibi yüksek bir düzeyde olmasıdır. Buna karşılık araştırma kapsamında görüşülen her dört Afganistan uyruklu kişiden biri ve her üç Irak ve Somali uyruklu kişiden birinin çocuk sayısı dörtten fazladır.

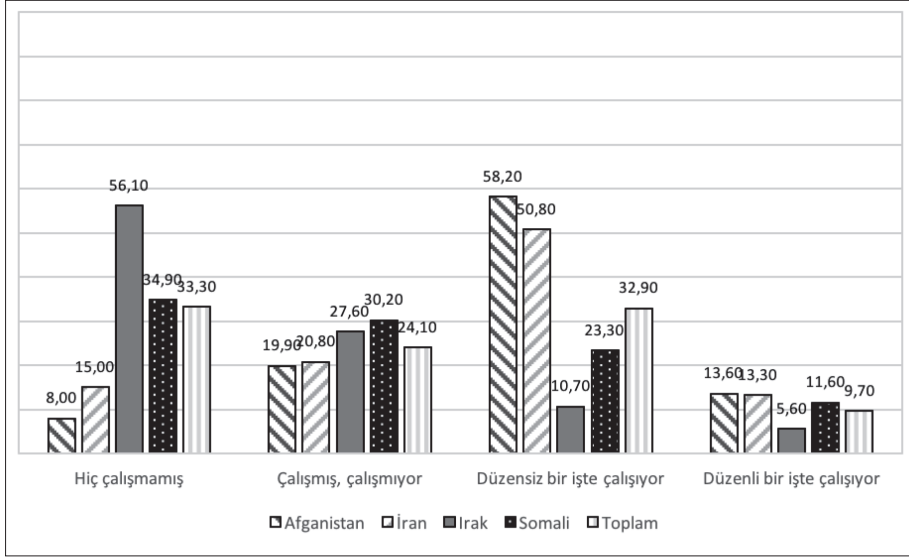
Tablo 5.7. Görüşme Yapılan Evlenmiş Kişilerin Uyruklarına Göre Çocuk Sayılarının Yüzde Dağılımı ve Ortalama Çocuk Sayıları

Çocuk sayısı	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
0	7,4	22,8	8,9	23,5	12,3
1	17,3	35,0	11,4	17,3	18,6
2	24,4	34,4	21,9	12,2	24,9
3	24,9	7,2	23,5	10,2	19,6
4	13,4	0,6	17,8	13,3	12,5
5 veya daha fazla	12,6	0,0	16,5	23,5	12,1
Ortalama çocuk sayısı					
Erkek	1,4	0,7	1,5	1,6	1,3
Kız	1,2	0,6	1,5	1,2	1,2
Toplam	2,7	1,3	3,0	2,7	2,5
Toplam	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
Sayı	619	180	315	98	1.212

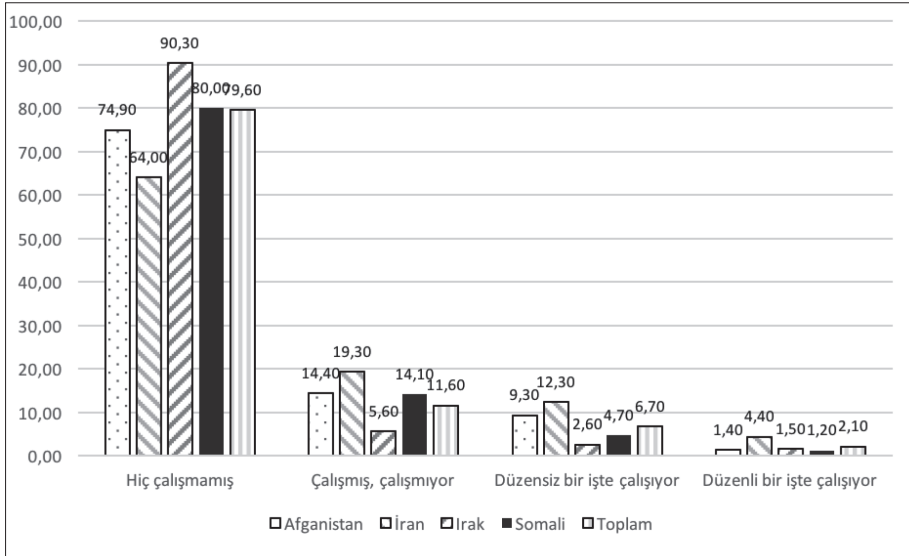
5.5. Çalışma Durumu ve Çalışma Koşulları

Araştırma kapsamında çalışma durumu ile ilgili toplanmış bilgiler erkekler için Şekil 5.1 ve kadınlar için Şekil 5.2’de sunulmaktadır. Bulgular arasında ilk dikkat çeken hiç çalışmamış olanların oranının dört grup için de kadınlar arasında daha yüksek olmasıdır. Hem erkekler hem de kadınlar için hiç çalışmamış kişilerin oranı en yüksek Irak uyruklular arasındadır (sırasıyla yüzde 56 ve 90). Araştırma döneminde çalışmakta olan uluslararası koruma başvuru ve statü sahipleri ise çoğunlukla düzensiz işlerde çalışmaktadır. Afganistan uyruklu erkeklerin yüzde 58’i ve İran uyruklu erkeklerin yüzde 51’i düzensiz bir işte çalıştığını ifade etmiştir. Kadınlar arasında da benzer bir örüntü görülmektedir. Çalışanların oranının görece daha yüksek olduğu İran uyruklu kadınların yüzde 12’si ve Afganistan uyruklu kadınların yüzde 9’u düzensiz bir işte çalışmaktadır. Düzenli bir işte çalışma ise, erkekler arasında kadınlara göre daha fazla olsa da, tüm gruplarda oldukça düşük bir seviyede gözlemlenmiştir.

Şekil 5.1. Görüşme Yapılan Erkeklerin Uyruklarına Göre Çalışma Durumlarının Yüzde Dağılımı

Şekil 5.2. Görüşme Yapılan Kadınların Uyruklarına Göre Çalışma Durumlarının Yüzde Dağılımı

Türkiye’de en az bir kez çalışmış olan kişilerin son işlerinin hangi sektörde olduğu ve bu işlerini yaparken sosyal güvence kapsamında yer alıp almadıkları konularındaki bulgular Tablo 5.8’de sunulmaktadır. En önemli bulgu, uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin neredeyse tamamının sosyal güvence kapsamı dışında çalışmış olmasıdır. Ayrıca Afganistan ve Somali uyruklu kişiler arasında tarım sektöründe çalışanlar gözlenirken, İran ve Irak uyruklular arasında tarım sektöründe çalışan kişi olmadığı görülmektedir. Gözlem sayısı sınırlı olan Somali uyruklular dışarıda bırakıldığında, en yaygın çalışma biçiminin hizmet sektöründe sigortasız çalışma olduğu gözlenmektedir.

Tablo 5.8. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Çalıştıkları Sektörün ve Sosyal Güvenlik Durumunun Yüzde Dağılımı

Çalışılan sektör	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Tarım	10,6	0,0	0,9	(13,3)	4,5
Sanayi	27,4	28,0	33,6	(53,3)	30,4
Hizmet	62,0	72,0	65,5	(33,3)	65,0
Sosyal güvenlik					
Var	0,5	0,7	1,8	(6,7)	1,2
Yok	99,5	99,3	98,2	(93,3)	98,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	424	143	113	45*	725

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdelere parantez içinde sunulmuştur.

Düzensiz ve sosyal güvence kapsamı dışında çalışma örüntüsü karşımıza genellikle sık iş değiştirme ile birlikte çıkmaktadır. Tablo 5.9’da görüşme yapılan kişilerin toplam iş sayılarının dağılımı ile ortalama iş sayıları sunulmuştur. Uluslararası koruma kapsamında bulunan kişilerin yüzde 41’i sadece bir işte; yüzde 22’si 2 işte; yüzde 16’sı 3 işte; yüzde 18’i ise 4 ve daha fazla işte çalıştıklarını beyan etmişlerdir. İran uyruklu kişiler arasında 4 ve daha fazla iş değiştirenlerin oranı yüzde 29 seviyesine kadar çıkmaktadır. Bu gruptaki kişiler ortalama üç işte çalışmışken; Irak ve Somali uyrukluların ortalama olarak 2 işte çalıştıkları görülmektedir. Bulgular kadınların erkeklere göre daha az iş değiştirdiğini göstermektedir. Kadınların ortalama iş sayısı 1,8; erkeklerin ise 2,6’dır.

Tablo 5.9. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Toplam İş Sayılarının Yüzde Dağılımı ve Uyruklarına ve Cinsiyetlerine Göre Ortalama İş Sayıları

Çalıştığı iş sayısı	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
1	41,8	29,4	50,9	(60,0)	41,1
2	26,0	17,5	23,2	(17,8)	22,1
3	15,3	19,6	12,5	(15,6)	15,9
4	4,1	6,3	5,4	(0,0)	5,0
5 ve daha fazla	9,1	23,1	7,1	(4,4)	12,8
Çalıştığı ortalama iş sayısı					
Erkek	2,28	3,44	2,17	(2,07)	2,59
Kadın	1,46	2,46	1,37	(1,24)	1,82
Toplam	2,10	3,16	2,04	(1,76)	2,41
Sayı	424	143	113	45*	725

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdelere parantez içinde sunulmuştur.

Uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin çalışma hayatlarında karşılaştıkları bazı sorunlar ve uğradıkları ayrımcılıklara ilişkin bilgi Tablo 5.10'da sunulmaktadır. Araştırma bulguları uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin çalışma yaşamında çok farklı sorunlarla ve ayrımcılıkla karşı karşıya olduklarını göstermektedir. Özellikle İran ve Irak uyruklu kişilerin önemli bir kısmı T.C. vatandaşları ile aynı ücreti almadığını ve kendi ülkesine göre daha kötü bir işte çalıştığını beyan etmiştir. Görüşme yapılan kişiler geldikleri ülkeye göre daha az ücret almaları yanında, önemli çoğunluğu ücretini alamadan ayrılmak zorunda olduğu bir iş olduğunu belirtmiştir. Görüşme yapılan kişiler sağlıklarını tehlikeye sokan durumlarla karşılaşmış (yüzde 40 ile 64 arasında değişen oranlarda) ve iş kazası yaşamışlardır (yüzde 20 ile 40 arasında değişen oranlarda). Uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin tamamına yakınının sosyal güvence kapsamı dışında çalıştığı düşünülürse, işe ilişkin yaşadıkları sağlık sorunları ve iş kazalarının telafisi mümkün olmayan sonuçları olduğunu söylemek mümkündür.

Tablo 5.10. Görüşme Yapılan Çalışmış Kişilerin Uyruklarına Göre Çalışma Yaşamında Bazı Sorunlar ve Ayrımcılıklarla Karşılaşma Durumları

Çalışma yaşamındaki sorunlar	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
TC vatandaşları ile aynı ücreti alamıyor	82,7	93,0	92,0	(68,9)	88,1
Türkiye'de yaptığı iş ülkesinde yaptığı işten daha kötü	78,5	95,8	82,1	(80,0)	85,2
Türkiye'de çalıştığı iş kapasitesinin altında	54,6	70,6	80,4	(46,7)	66,9
Türkiye'de çalıştığı işten daha az kazanıyor	80,1	71,3	88,4	(91,1)	80,1
Çalıştığı herhangi bir işten ücretini alamadı	56,3	51,0	47,8	(82,2)	53,2
Sağlığını tehlikeye sokan bir durumun ortaya çıkması	40,1	63,6	54,0	(53,3)	52,2
Kötü muameleye maruz kaldı	40,7	62,2	43,4	(33,3)	48,1
İş kazası yaşadı	32,1	39,9	19,5	(31,1)	30,9
Sayı	424	143	113	45*	725

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Bölüm 6

Türkiye'ye Göç Öncesi Durum

Pelin Çağatay ve Ahmet Sinan Türkyılmaz

Bu bölümde, Kişi sorukağıdı aracılığı ile görüşülen 18-59 yaş grubundaki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin hangi ülkede doğdukları; doğdukları ülkeyi uluslararası koruma aramak / sığınmacı olmak amacıyla ilk kez terk etmeden önce gerçekleştirdikleri iç göçler, uluslararası göçler ve Türkiye'ye göç öncesi sığınmacı olmak amacıyla gerçekleştirilen göçler üzerinde durulmaktadır. Türkiye'ye gelmeden önce yaşanılan ülkenin ne zaman terk edildiği, neden terk edildiği, göç öncesinde hanehalkı üyelerinin ne tür kötü muamelelere maruz kaldıkları, göç öncesinde çalışıp çalışmadıkları, çalışıyorlarsa ne tür bir işte çalıştıkları, ailenin sosyo-ekonomik düzeyi, göç öncesinde yaşanılan konutun özellikleri, göç etmeden önce Türkiye'de akrabalarının/tanıdıklarının olup olmadığı, Türkiye'deki sığınma / uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin hangi konularda bilgi sahibi olduğu ve bu bilgilerin kimden alındığı incelenmektedir. Analizler, Afganistan, İran, Irak ve Somali olmak üzere 4 uyruk ve cinsiyet üzerinden gerçekleştirilmiştir.

6.1. Doğum Yeri

Türkiye'deki uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 46'sı Irak'ta, yüzde 26'sı İran'da, yüzde 22'si Afganistan'da doğmuştur. Yüzde 4'ünün Somali doğumlu olduğu başvuru ve statü sahiplerinin uluslararası koruma başvuru sahiplerinin geri kalan yüzde 2'lik kısmı ise Pakistan'da veya başka bir ülkede doğmuştur (Tablo 6.1).

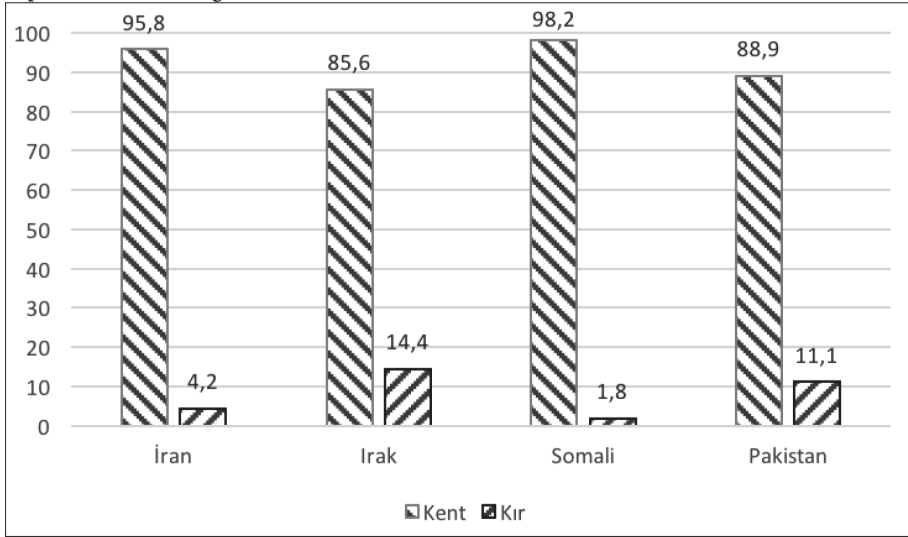
Tablo 6.1. Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Yüzde Dağılımı

	İran	Irak	Somali	Türkiye	Afganistan	Pakistan	Diğer	Toplam	Sayı
Uyruk									
Afganistan	14,3	0,0	0,0	0,0	83,9	1,2	0,5	100,0	728
İran	97,9	1,7	0,0	0,0	0,0	0,0	0,4	100,0	234
Irak	0,0	99,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	100,0	410
Somali	0,0	0,0	85,2	0,0	0,0	0,0	14,8	100,0	128
Cinsiyet									
Erkek	26,3	47,0	2,8	0,0	22,1	0,3	1,5	100,0	738
Kadın	26,0	44,3	5,8	0,0	22,3	0,4	1,2	100,0	762
Yaş grubu									
<20	16,5	47,1	3,5	0,0	26,8	1,6	4,4	100,0	80
25-39	30,4	39,5	4,5	0,0	23,9	0,3	1,3	100,0	1.045
40+	17,9	59,8	4,0	0,0	17,4	0,1	0,8	100,0	375
Toplam	26,2	45,6	4,3	0,0	22,2	0,3	1,3	100,0	1.500

Yaş grubu açısından bakıldığında, görüşme yapılan kişilerin büyük bir çoğunluğu 25-39 yaş grubunda olup, yüzde 40'ı Irak doğumludur. Bunu sırasıyla İran ve Afganistan doğumlular takip etmektedir. Bu durum diğer yaş grupları açısından da hemen hemen aynıdır. Erkeklerin ve kadınların doğdukları ülkelere göre yüzdeleri ise, birbiriyle benzerlik göstermektedir.

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin doğum yerleri farklı ülkeler olsa bile yüzde 85'inden fazlası kentsel yerleşim yerlerinde doğmuştur (Şekil 6.1). Kırsal alanlarda doğan sığınmacıların yüzdesi ise görece olarak Irak (yüzde 14) ve Pakistan (yüzde 11) doğumlularda fazladır.

Şekil 6.1. Görüşülen Kişilerin Doğdukları Ülkelere Göre Doğdukları Yerleşim Yeri Tiplerinin Yüzde Dağılımı

6.2. Türkiye'ye Göç Öncesinde Yapılan İç Göçler ve Uluslararası Göçler

Tablo 6.2'de kişilerin doğdukları ülkeyi uluslararası koruma aramak amacıyla ilk kez terk etmeden önce ülke içinde altı aydan uzun süreli olarak kaç kez göç ettikleri cinsiyete ve uyruğa göre sunulmaktadır. Türkiye'de uydu kentlerde yaşayan sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 72'sinin doğdukları ülkede hiç iç göç hareketi yoktur. Yüzde 21'i bir kez, yüzde 7'si ise 2 veya daha fazla kez ülke içinde göç etmiştir. İç göç sayıları cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermezken, doğdukları ülke içinde bir kez göç eden sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin oranı İran ve Irak uyruklularda daha fazladır. İki veya daha fazla iç göç deneyimi olanların oranı ise İran ve Somali uyruklu sığınmacılar / uluslararası koruma başvuru sahipleri arasında daha fazladır (sırasıyla yüzde 10 ve yüzde 8).

Tablo 6.2. Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Sığınma/Uluslararası Koruma Amaçlı Terk Etmeden Önceki İç Göç Sayısı

	0	1	2+	Toplam	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	70,3	22,1	7,6	100,0	736
Kadın	74,3	19,0	6,7	100,0	762
Uyruk					
Afganistan	76,7	15,8	7,4	100,0	726
İran	61,5	28,6	9,8	100,0	234
Irak	73,4	21,0	5,6	100,0	410
Somali	87,5	4,7	7,8	100,0	128
Toplam	72,3	20,5	7,2	100,0	1.498

Uydu kentlerde yaşayan ve görüşme yapılan cevaplayıcıların uluslararası göç sayılarına baktığımızda neredeyse tamamının en az bir kez uluslararası göç deneyimi yaşadıkları, yüzde 2'sinin ise uluslararası göçünün olmadığı görülmektedir (Tablo 6.3). Cinsiyetler bazında uluslararası göç sayıları çok farklılık göstermezken uyruk açısından bakıldığında farklılıklar gözlenmektedir. İranlıların yüzde 92'sinin bir kez, yüzde 5'inin ise en az 2 kez göç ettikleri görülmektedir. Somalilerin tamamı en az bir kez uluslararası göç etmiştir. Benzer bir durum Iraklı sığınmacılarda / uluslararası koruma başvuru sahiplerinde de gözlenmektedir. Sadece yüzde birlik kısım hiç göç etmezken, tamamına yakını en az bir kez uluslararası göç etmiştir.

Tablo 6.3. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Uluslararası Göç Sayıları

	0	1	2	3+	Toplam	Sayı
Cinsiyet						
Erkek	2,2	67,9	24,2	5,7	100,0	738
Kadın	1,4	67,3	26,8	4,4	100,0	762
Uyruk						
Afganistan	2,6	39,6	47,8	10,0	100,0	728
İran	3,4	91,9	3,8	0,9	100,0	234
Irak	0,7	73,7	21,2	4,4	100,0	410
Somali	0,0	50,0	45,3	4,7	100,0	128
Toplam	1,8	67,6	25,5	5,1	100,0	1500

Araştırma kapsamında cevaplayıcılara doğdukları ülkeyi uluslararası koruma aramak amacıyla ilk kez ne zaman terk ettikleri de sorulmuştur (Tablo 6.4). Cevaplayıcıların yaklaşık yüzde 71'i "0-4" yıl önce terk ettiklerini belirtmiştir, yüzde 14'ü "5-9" yıl önce, yüzde 9'u "10-19" yıl önce, yüzde 6'sı ise 20 yıl veya daha uzun bir süre önce ülkelerini terk etmişlerdir. Afganistan ve Somalilerle karşılaştırıldığında İran ve Iraklıların doğdukları ülkeleri daha yakın zamanda terk ettikleri, özellikle Somalili cevaplayıcıların ise sığınmacı/uluslararası koruma başvuru sahibi olmak veya uluslararası koruma aramak için çok daha uzun zaman önce ülkelerini terk ettikleri görülmektedir.

Tablo 6.4. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Kişilerin Doğdukları Ülkeleri Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla İlk Kez Terk Edişlerinden İtibaren Geçen Süre

	0-4	5-9	10-19	20+	Toplam	Sayı
Cinsiyet						
Erkek	72,1	13,7	8,9	5,3	100,0	737
Kadın	70,4	14,1	9,1	6,4	100,0	750
Uyruk						
Afganistan	49,8	11,4	23,3	15,5	100,0	717
İran	95,7	3,4	0,9	0,0	100,0	234
Irak	76,3	17,8	4,9	1,0	100,0	410
Somali	24,6	38,9	9,5	27,0	100,0	126
Toplam	71,3	13,9	9,0	5,9	100,0	1.487

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 74'ü yaşadığı ülkeyi sığınmacı/ uluslararası koruma başvuru sahibi olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla bir kez, yüzde 22'si iki kez, yüzde 4'ü ise 3 veya daha fazla kez terk etmiştir (Tablo 6.5).

Tablo 6.5. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Kişilerin Yaşadıkları Ülkeleri Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Terk Etme Sayıları

	1	2	3+	Toplam	Sayı
Cinsiyet					
Erkek	74,9	20,6	4,6	100,0	733
Kadın	72,7	24,0	3,3	100,0	755
Uyruk					
Afganistan	52,2	38,9	8,9	100,0	718
İran	96,6	2,6	0,9	100,0	232
Irak	77,6	20,0	2,4	100,0	410
Somali	49,2	45,3	5,5	100,0	128
Toplam	73,8	22,3	3,9	100,0	1488

Uluslararası koruma arayan erkek ve kadınların yaşadıkları ülkeleri terk etme sayıları birbirine oldukça yakındır. İranlıların büyük bir çoğunluğu yaşadıkları ülkeyi sadece bir kez uluslararası koruma amacıyla terk etmişlerdir. Afgan sığınmacıların / uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yarısı bir kez, kalan diğer yarısı da en az iki kez sığınmacı uluslararası koruma aramak amacıyla ülkelerini terk etmişlerdir. Somaliler için de benzer bir durum söz konusudur. Iraklıların ise yüzde 78'i bir kez terk ederken yüzde 22'si ise iki veya daha fazla kez ülkelerini terk edip başka ülkelere sığınmışlardır.

6.3. Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşanılan Ülke

Uydu kentlerde yaşayan ve araştırma kapsamında görüşülen cevaplayıcıların yüzde 38'inin Türkiye'ye gelmeden önce İran ve Irak'ta, yüzde 10'unun ise Afganistan'da yaşadıkları görülmektedir. Afganistan uyruklu sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 39'u, İranlıların ise tamamına yakını başka ülkelerde yaşamadan doğrudan kendi ülkelerinden ayrılarak Türkiye'ye gelmişlerdir. İranlıların sadece yüzde 2'lik kısmı başka ülkelerden gelmiştir. Iraklıların da büyük çoğunluğunun Türkiye'ye kendi ülkelerinden geldikleri görülmektedir. Somaliler'de ise durum daha farklıdır. Somali uyruklu sığınmacıların yarıdan fazlası Türkiye'ye gelmeden önce başka ülkelerde yaşamışlardır. Cinsiyet açısından bakıldığında ise, kadın ve erkek sığınmacıların/uluslararası koruma başvuru sahiplerinin geldikleri ülkeler açısından benzerlik gösterdikleri görülmektedir.

Tablo 6.6. Cinsiyete ve Uyuğa Göre Kişilerin Sığınmacı Olmak/Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşadıkları Ülke

	İran	Irak	Somali	Afganistan	Pakistan	Diğer	Toplam	Sayı
Cinsiyet								
Erkek	37,9	40,2	1,7	10,2	0,4	9,6	100,0	737
Kadın	38,6	37,2	2,6	10,3	0,4	11,0	100,0	762
Uyruk								
Afganistan	59,4	0,0	0,0	38,8	1,4	0,4	100,0	727
İran	98,3	0,0	0,0	0,0	0,0	1,7	100,0	234
Irak	0,0	84,9	0,0	0,0	0,0	15,1	100,0	410
Somali	0,0	0,0	42,2	0,0	0,0	57,0	100,0	128
Toplam	38,3	38,7	2,1	10,2	0,4	10,3	100,0	1.499

6.4. Türkiye'ye Gelmeden Önce Yaşanılan Ülkeyi Terk Etme Nedeni

Tablo 6.7'de uyruğa ve cinsiyete göre kişilerin yaşadığı ülkeden sığınmacı/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla ülkelerinden temel ayrılma nedenleri sunulmaktadır. Bu amaçla Türkiye'de bulunan kişilerin Türkiye'ye gelmeden önce yaşadıkları ülkeyi terk etme nedenlerinin başında savaş ve iç çatışma gelmektedir (yüzde 32). Bunu dinsel nedenler (yüzde 26) takip etmektedir. Siyasal nedenler (yüzde 7), etnik nedenler (yüzde 6) ile ikamet tezkeresinin (amayesh) uzatılmaması ve ülkede güvenliğin sağlanamaması (yüzde 5) diğer nedenler arasındadır. Oranlar bir miktar değişse de bu sıralama cinsiyete göre bakıldığında da benzerlik göstermektedir.

Tablo 6.7. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Kişilerin Yaşadığı Ülkeden Sığınmacı Olmak/ Uluslararası Koruma Aramak Amacıyla Temel Ayrılma Nedeni

Yaşadığı ülkeden temel ayrılma nedeni	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Erkek					
Savaş/İç çatışma	15,0	0,0	53,7	(65,1)	31,5
Ekonomik Nedenler	12,8	0,0	1,4	(4,7)	4,1
Siyasal Nedenler	9,4	15,0	4,2	(2,3)	8,0
Dinsel Nedenler	2,5	67,5	21,5	(2,3)	26,6
Etnik Nedenler	15,0	1,7	2,8	(4,7)	5,8
İkamet Tezkeresi'nin Uzatılmaması	14,4	0,0	1,9	(9,3)	5,0
Savaşa Katılmaya Zorlama	0,8	0,0	0,5	(0,0)	0,4
Ülkede Güvenliğin Sağlanamaması	9,4	0,8	2,3	(9,3)	4,1
Sağlık Nedenleri	4,7	0,0	1,9	(0,0)	2,1
Eğitim ile ilgili Nedenler	7,8	0,8	0,0	(0,0)	2,2
Evlilik	0,8	0,0	0,0	(0,0)	0,2
Ailevi Nedenler	1,1	0,0	0,0	(0,0)	0,3
Aileye katılmak	0,8	0,0	0,0	(0,0)	0,2
Kan Davası	2,5	0,0	0,0	(0,0)	0,6
Diğer	2,8	14,2	9,8	(2,3)	8,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	360	120	214	43*	737
Kadın					
Savaş/İç çatışma	18,0	0,0	52,6	61,2	32,1
Ekonomik Nedenler	12,0	0,9	0,5	7,1	4,1
Siyasal Nedenler	8,2	9,6	4,1	1,2	6,2
Dinsel Nedenler	1,1	70,2	23,0	0,0	26,2
Etnik Nedenler	14,8	4,4	2,0	3,5	6,1

Yaşadığı ülkeden temel ayrılma nedeni	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
İkamet Tezkeresi'nin Uzatılmaması	11,7	0,0	1,5	15,3	4,9
Savaşa Katılmaya Zorlama	0,3	0,0	0,0	0,0	0,1
Ülkede Güvenliğin Sağlanamaması	10,9	0,9	3,1	10,6	5,2
Sağlık Nedenleri	3,6	0,0	2,0	0,0	1,8
Eğitim ile ilgili Nedenler	10,4	0,0	0,0	0,0	2,8
Evlilik	1,1	0,0	0,0	0,0	0,3
Ailevi Nedenler	3,6	0,0	0,0	0,0	1,0
Aileye katılmak	1,4	0,0	0,0	0,0	0,4
Kan Davası	2,2	0,0	0,0	0,0	0,6
Diğer	0,8	14,0	11,2	1,2	8,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	366	114	196	85	761
Toplam					
Savaş/İç çatışma	16,5	0,0	53,2	62,5	31,8
Ekonomik Nedenler	12,4	0,4	1,0	6,3	4,1
Siyasal Nedenler	8,8	12,4	4,1	1,6	7,1
Dinsel Nedenler	1,8	68,8	22,2	0,8	26,4
Etnik Nedenler	14,9	3,0	2,4	3,9	5,9
İkamet Tezkeresi'nin Uzatılmaması	13,1	0,0	1,7	13,3	4,9
Savaşa Katılmaya Zorlama	0,6	0,0	0,2	0,0	0,3
Ülkede Güvenliğin Sağlanamaması	10,2	0,9	2,7	10,2	4,6
Sağlık Nedenleri	4,1	0,0	2,0	0,0	2,0
Eğitim ile ilgili Nedenler	9,1	0,4	0,0	0,0	2,5
Evlilik	1,0	0,0	0,0	0,0	0,3
Ailevi Nedenler	2,3	0,0	0,0	0,0	0,6
Aileye katılmak	1,1	0,0	0,0	0,0	0,3
Kan Davası	2,3	0,0	0,0	0,0	0,6
Diğer	1,8	14,1	10,5	1,6	8,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	234	410	128	1.498

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

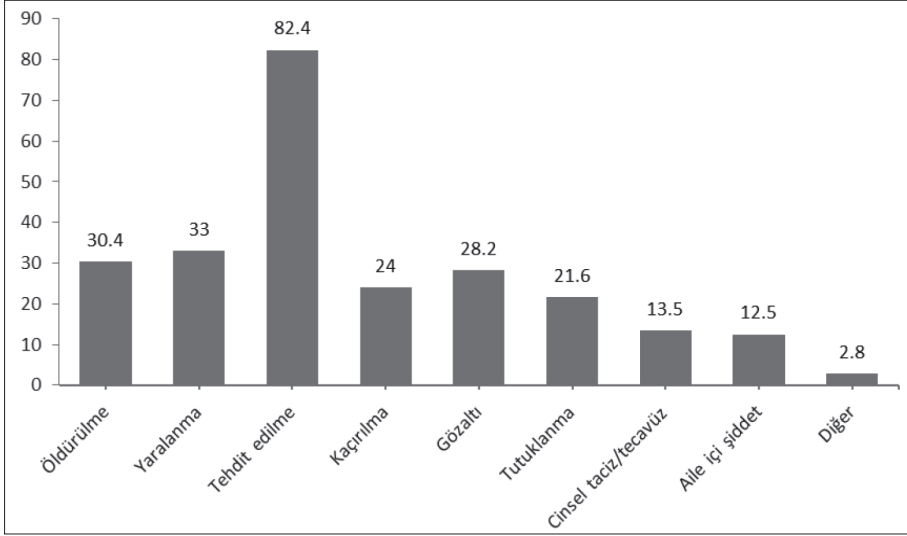
Uyruk açısından bakıldığında ise sonuçlar daha belirgin farklılıklar göstermektedir. Afganistan, Irak ve Somaliler için savaş/iç çatışma başlıca terk etme nedeni iken İranlılar için dinsel nedenler ön plana çıkmaktadır (yüzde 69). Siyasal nedenler, İranlılar için ikinci sırada yer alırken Afganlar, Iraklılar ve Somaliler daha düşük yüzdelerle ifade edilmiştir. Etnik nedenler Afganlar için

terk etme nedenleri arasında belirgin bir paya sahipken, diğerleri için daha geri planda kalmaktadır. İkamet tezkeresinin uzatılmadığı ve ülkede güvenliğin sağlanamadığı durumlar hem Afganlar hem de Somaliler için yaşadıkları ülkeyi terk etmede belirleyici olabilmektedir (sırasıyla yüzde 13 ve yüzde 10).

6.5. Türkiye'ye Göç Öncesi Maruz Kalınan Kötü Muameleler

Araştırma kapsamında görüşülen kişilere uluslararası koruma aramak amacıyla yaşadıkları ülkeleri terk etmeye zorlayan olayların daha detaylı olarak anlaşılması amacıyla cevaplayıcılara bazı kötü muamelelere maruz kalıp kalmadıkları sorulmuştur (Şekil 6.2 ve Tablo 6.9).

Şekil 6.2. Görüşülen Kişilerin Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisinin Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayları Yaşama Durumu

Cevaplayıcıların yüzde 82'si göç etmeden önce tehdit edildiklerini belirtmişlerdir. Yüzde 30'u ise aile/hanehalkı üyeleri arasından öldürülenler, yüzde 33'ü yaralananlar, yüzde 28'i ailesinden gözaltına alınanların olduğunu, dörtte biri ise ailelerinden kaçırılanlar olduğunu belirtmişlerdir. Ailesinden tutuklananların olduğunu söyleyen sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin oranı yüzde 22 olarak bulunmuştur. Yüzde 13-14'ü ise aile üyelerinin cinsel tacize/tecavüze uğradığını ve aile içi şiddete maruz kaldıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 6.8'de Türkiye'ye göç etmeden önce kendileri veya aile/hanehalkı üyelerinden herhangi birisi belirtilen kötü muamelelere maruz kalan cevaplayıcıların yüzdesi cinsiyete ve uyruğa göre verilmektedir. Hem uyruk

hem cinsiyet açısından bakıldığında tehdit edilme öne çıkan bir durumdur. Gözaltına alınma diğer gruplarla karşılaştırıldığında özellikle İranlı erkeklerde (yüzde 61) belirgin bir durum olup, İranlı kadınlar arasında da azımsanamayacak düzeydedir (yüzde 42). Cinsel tacize veya tecavüze kadınlar kadar erkeklerin de maruz kaldıkları görülmektedir.

Tablo 6.8. Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Belirtilen Olayların Aile/Hanehalkı Üyelerinden Herhangi Birisi Tarafından Yaşandığını İfade Eden Cevaplayıcıların Cinsiyete ve Uyuşa Göre Yüzdeleri

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Erkek					
Öldürülme	46,0	13,3	31,8	37,2	31,3
Yaralanma	44,1	25,0	34,6	44,2	35,1
Tehdit edilme	78,3	81,7	91,1	76,7	85,1
Kaçırılma	24,5	11,7	29,0	4,7	22,9
Gözaltına alınma	35,1	60,8	17,8	34,9	32,9
Tutuklanma	27,3	46,7	12,1	16,3	24,3
Cinsel taciz/tecavüz	22,0	32,5	2,8	2,3	14,7
Aile içi şiddet	15,0	22,5	4,2	7,0	11,4
Diğer	2,0	0,0	5,6	0,0	3,2
Kadın					
Öldürülme	41,7	14,9	29,1	30,6	29,4
Yaralanma	41,5	21,9	28,1	36,5	30,9
Tehdit edilme	73,0	73,7	89,3	62,4	79,6
Kaçırılma	24,1	11,4	35,7	5,9	25,1
Gözaltına alınma	28,3	42,1	10,7	25,9	23,5
Tutuklanma	23,7	34,2	9,7	9,4	18,9
Cinsel taciz/tecavüz	19,9	25,4	2,6	1,2	12,3
Aile içi şiddet	20,7	21,9	5,6	9,4	13,6
Diğer	3,0	0,0	3,6	0,0	2,4
Toplam					
Öldürülme	43,8	14,1	30,5	32,8	30,4
Yaralanma	42,8	23,5	31,5	39,1	33,0
Tehdit edilme	75,6	77,8	90,2	67,2	82,4
Kaçırılma	24,3	11,5	32,2	5,5	24,0
Gözaltına alınma	31,7	51,7	14,4	28,9	28,2
Tutuklanma	25,5	40,6	11,0	11,7	21,6
Cinsel taciz/tecavüz	20,9	29,1	2,7	1,6	13,5
Aile içi şiddet	17,9	22,0	4,9	8,6	12,5
Diğer	2,5	0,0	4,6	0,0	2,8
Sayı	393	342	684	76	1495

6.6. Türkiye'ye Göç Öncesi Çalışma ve Sosyal Güvenlik Durumu

Türkiye'de uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin Türkiye'ye göç etmeden önce yaşadıkları ülkedeki çalışma durumlarına göre sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 57'sinin göç öncesinde çalıştığı, yüzde 43'ünün ise çalışmadığı görülmektedir. Uyuşma göre incelendiğinde ise, İranlılar arasında göç öncesinde çalışanların oranının Afgan, Irak ve Somalilerle karşılaştırıldığında belirgin olarak daha yüksek olduğu görülmektedir. Göç öncesinde çalışan nüfus bu üç grup için yüzde 44 ile yüzde 56 arasında değişmektedir. Çalışmayan nüfusun da en yüksek olduğu grubun Somaliler olduğu ve nüfusun yarısından fazlasının göç öncesinde de çalışmadığı görülmektedir (yüzde 56).

Göç öncesinde çalışan nüfusta yer alan sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin sektörel dağılımına bakıldığında, hizmet sektörünün ön planda olduğu görülmektedir (yüzde 74). Sanayi sektörünün payı yüzde 21, tarım sektörü ise yüzde 5 düzeyindedir. Uyuşma göre bakıldığında ise hizmet sektörü Iraklı ve Somalili sığınmacılarda/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinde daha yoğunluklu bulunmuştur. Sanayi sektörü ise görece olarak Afganlı ve İranlı sığınmacılarda daha ön planda olmuştur (sırasıyla yüzde 29 ve yüzde 24). Göç öncesinde tarımsal nüfusta yer alan nüfusun payı İran ve Iraklılarda yüzde 1-2 düzeyinde iken Somalililer arasında yüzde 9, Afganlar arasında ise yüzde 16'dır.

Tablo 6.9. Türkiye'ye Göç Öncesinde Cevaplayıcıların Çalışma Durumlarının, Çalıştıkları Sektörlerin, İşteki Statülerinin ve Sosyal Güvenlik Durumlarının Uyuşma Göre Yüzde Dağılımı

	Afgan	İran	Irak	Somali	Toplam
Çalışma Durumu					
Çalışıyordu	56,3	71,4	51,0	43,8	56,7
Çalışmıyordu	43,7	28,6	49,0	56,3	43,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	234	410	128	1498
Çalışılan sektör					
Tarım	15,9	1,8	1,0	8,9	5,4
Sanayi	28,9	23,5	14,8	5,4	20,6
Hizmet	55,1	74,7	84,2	85,7	73,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
İşteki statüsü					
İşveren	15,6	47,3	21,5	8,9	26,9

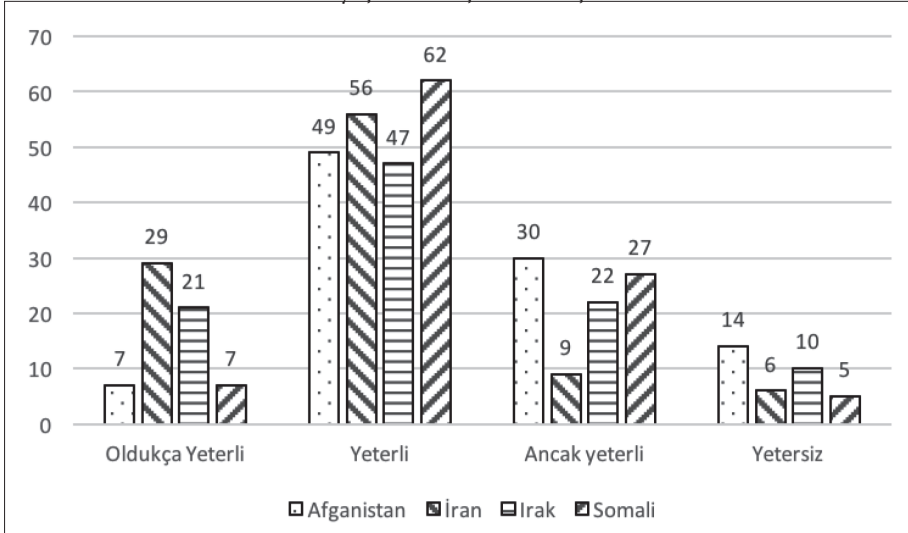
	Afgan	İran	Irak	Somali	Toplam
Ücretli işçi (Düzenli)	34,7	10,8	23,0	53,6	23,7
Maaşlı Memur (Düzenli)	8,8	32,9	18,7	0,0	19,5
Yevmiyeli (Mevsimlik, geçici)	21,5	2,4	5,3	8,9	8,8
Kendi hesabına (Düzenli)	5,6	3,6	21,1	12,5	11,6
Kendi hesabına (Düzensiz, iş buldukça)	12,0	3,0	8,1	14,3	7,9
Ücretsiz aile işçisi	1,5	0,0	2,4	1,8	1,4
Diğer	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sosyal güvenlik					
Var	4,9	67,7	9,1	0,0	24,5
Yok	95,1	32,3	90,9	100,0	75,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	409	167	209	56	841

Çalışmış olanların yüzde 24'ü göç öncesinde düzenli bir şekilde ücretli işçi olarak, yüzde 9'u yevmiyeli olarak çalıştığını, yüzde 27'si işveren olduğunu, yüzde 8'i düzensiz bir şekilde kendi hesabına iş buldukça çalıştığını, yüzde 20'si memur olduğunu, yüzde 11'i ise düzenli bir şekilde kendi hesabına çalıştığını belirtmiştir. Afganlı, Iraklı ve Somalili sığınmacılarda/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinde göç öncesinde ücretli işçi olarak çalışanların payı en fazla olup göç etmeden önce çalışan nüfusta yer alan İranlı sığınmacıların yarıya yakını ise işveren olduklarını belirtmişlerdir (yüzde 47). Memur olarak çalıştığını belirtilen grubun da yine İranlı cevaplayıcılarda daha fazla olduğu görülmektedir. Çalışanların çalıştıkları süre içerisinde sosyal güvence kapsamında olup olmadıklarına bakıldığında, Somalili cevaplayıcılar için ilginç bir durum ortaya çıkmaktadır. Türkiye'de uydu kentlerde yaşayan Somalili sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin göç öncesinde yüzde 54'ünün düzenli işçi statüsüyle çalıştığı durumda bile hiçbirinin sosyal güvencesi olmadığı görülmüştür. Afganlı ve Iraklı sığınmacılarda/ uluslararası koruma başvuru sahipleri ise neredeyse tam tersi bir durum söz konusudur. Çalışan nüfusun yüzde 90'ından fazlasının göç öncesinde sosyal güvence kapsamında olduğu görülmektedir. Görüşülen İranlı sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin göç öncesinde yüzde 90'ının düzenli bir işte (işveren/memur/işçi) çalıştığı durumda bile yüzde 32'sinin sosyal güvencesinin olmadığı görülmüştür.

6.7. Türkiye'ye Göç Öncesi Hanenin Maddi Durumu ve Yaşanılan Konut

Araştırma kapsamında cevaplayıcılara Türkiye'ye göç etmeden önce yaşadıkları hanenin durumunun temel ihtiyaçları karşılamak için yeterli olup olmadığı ve hanenin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdıklarında nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur (Şekil 6.3 ve Şekil 6.4). Göç öncesi dönemde yaşadıkları hanenin durumunun temel ihtiyaçların karşılanmasında yeterli olduğunu ifade edenlerin en yüksek olduğu grup Somalili sığınmacılar/ uluslararası koruma başvuru sahipleri (yüzde 62) iken; Iraklı sığınmacılarda en düşüktür (yüzde 47). Yüzde 85'inin ihtiyaçlarını rahatlıkla karşıladıkları düşünüldüğünde İranlı sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin bu konuda daha az sıkıntı yaşamış oldukları söylenebilir. Afganlı sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 44 için ise göç öncesindeki yaşadıkları hanedeki durumun ancak yeterli veya tamamen yetersiz olduğu görülmektedir. Buna benzer bir örüntü Iraklı ve Somalili sığınmacılar/ uluslararası koruma başvuru sahipleri için de geçerlidir (yüzde 30).

Şekil 6.3. Uyuğua Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Durumunun Temel İhtiyaçların Karşılanması İçin Yeterli Olma Durumu

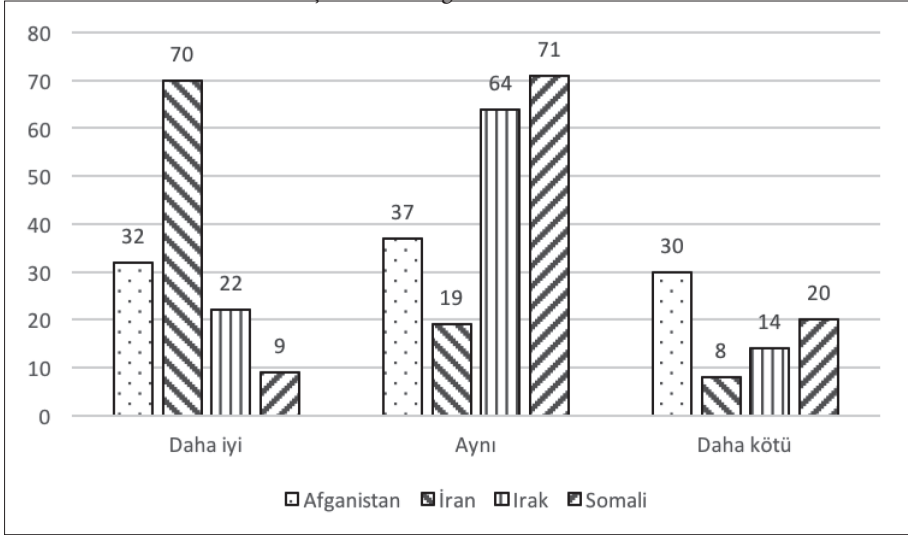

Not: Diğer cevaplarının yüzdeleri çok düşük olduğu için grafikte gösterilmemiştir. (Afgan- yüzde 0.3; İran- yüzde 0.4)

Maddi durum açısından bakıldığında ise (Şekil 6.4) göç etmeden önce maddi durumunun diğer hanelere göre daha iyi olduğunu söyleyenlerin en yüksek olduğu grup İranlılar (yüzde 70), en düşük olduğu grup ise Somalilerdir (yüzde 9). Iraklı ve Somalili sığınmacılar/ uluslararası koruma başvuru sahipleri için göç öncesinde ve sonrasında maddi durumun büyük oranda aynı

kaldığı görülmektedir. Daha kötüye gittiğini söyleyen sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin en fazla olduğu grup ise Afganlılar olup (yüzde 30) bunu Somaliler ve Iraklılar takip etmektedir (sırasıyla yüzde 20 ve yüzde 14).

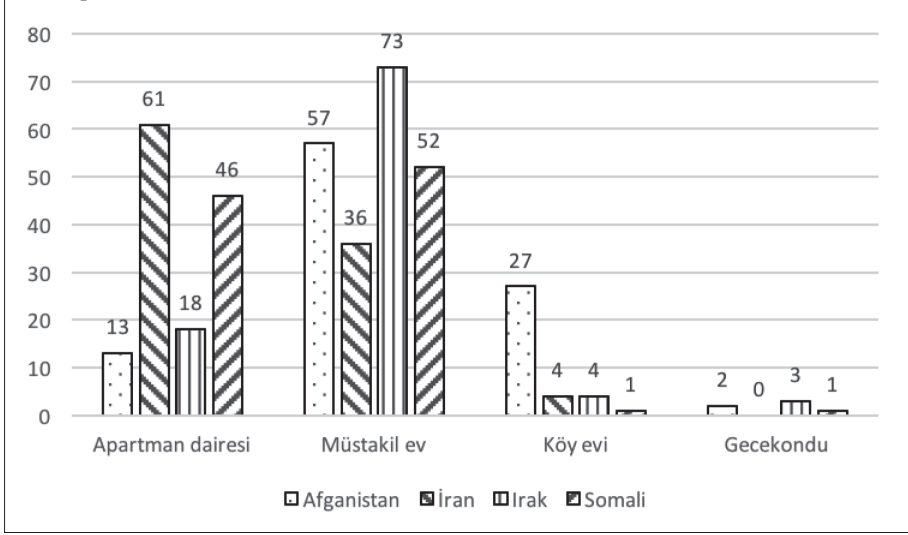
Şekil 6.4. Uyuğu Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Hanenin Maddi Durumunun Çevredeki Diğer Hanelere Göre Durumu

Not: Diğer cevaplarının yüzdeleri çok düşük olduğu için grafikte gösterilmemiştir. (Afgan- yüzde 1.1; İran-yüzde 3.4; Irak-yüzde 0.2)

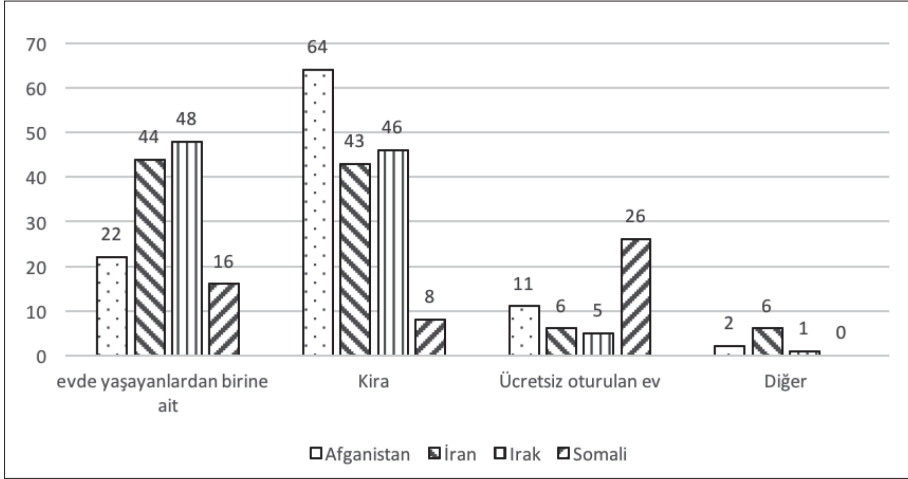
Göç öncesi dönemde İranlıların yüzde 61'inin, Somalilerin yüzde 46'sının apartman dairesinde yaşadığı, Afganlıların ise yarıdan fazlasının müstakil evde oturduğu görülmektedir (Şekil 6.5). Müstakil evde oturan Iraklı sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin oranı ise dört grup içinde en yüksek olup yüzde 73 düzeyindedir. Afganlıların dörtte birinden fazlasının da göç etmeden önce köy evinde yaşadıkları, bu tip konutun İran, Irak ve Somali'de çok yaygın olmadığı görülmektedir.

Şekil 6.5. Uyuğu Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Tipi

Not: Diğer cevaplarının yüzdeleri çok düşük olduğu için grafikte gösterilmemiştir. (Afgan- yüzde 1.8; Irak-yüzde 1)

Şekil 6.6. Uyuğu Göre Görüşülen Kişilerin Türkiye'ye Göç Öncesinde Yaşadıkları Evin Kime Ait Olduğu

Göç öncesi dönemde İran ve Iraklı sığınmacılar/ uluslararası koruma başvuru sahipleri arasında Türkiye'ye gelmeden önce ev sahibi olanların oranının Afgan ve Somaliler ile kıyaslandığında belirgin olarak yüksek olduğu görülmektedir (Şekil 6.6). Kirada oturanların oranı ise Afganlı sığınmacılar/

uluslararası koruma başvuru sahipleri arasında yüzde 64 ile en yüksektir. Somalilerde bu oran yüzde 58'dir. Ücretsiz oturduğunu söyleyen grubun Somaliler arasında yüksek olması dikkat çekicidir (yüzde 26).

6.8. Türkiye'ye Göç Öncesi Türkiye'deki Uluslararası Koruma Başvuru Sürecine İlişkin Sahip Olunan Bilgiler

Türkiye'de uluslararası koruma arayışında olan kişilerin neden Türkiye'ye gelmeyi tercih ettiklerini anlamak açısından Türkiye'de ilişki içerisinde oldukları kişilerin ve Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin ne tür bilgilere sahip olduklarının bilinmesi önem taşımaktadır. Her 10 cevaplayıcıdan 4'ü Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'de bir akrabalarının veya tanıdıklarının olduğunu belirtmiştir; yüzde 35'inin ise Türkiye'ye gelerek mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akrabası veya tanıdığı vardır (Tablo 6.10).

Tablo 6.10. Uyuğa göre Türkiye'ye Göç Etmeden Önce Türkiye'de Yaşayan Akrabaların Olma Durumu

	Afgan	İran	Irak	Somali	Toplam
Türkiye'de yaşayan akrabasının veya tanıdığın olma durumu					
Var	29,5	38,6	51,2	10,2	40,5
Yok	70,5	61,4	48,8	89,8	59,5
Türkiye'ye gelerek mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akrabasının veya tanıdığın olma durumu					
Var	13,6	28,6	53,4	9,4	35,0
Yok	86,4	71,4	46,6	90,6	65,0
Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma ve başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi olma durumu					
Var	22,7	28,6	49,8	10,9	35,8
Yok	77,3	71,4	50,2	89,1	64,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	728	234	410	128	1500

Cevaplayıcıların yüzde 36'sı Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi olduklarını belirtmişlerdir (Tablo 6.10). Iraklı sığınmacıların/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yarısı başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi iken, bu oran Afganlı sığınmacılarda/ uluslararası koruma başvuru sahiplerinde yüzde

23'e gerilemektedir. Her 10 Somalî'den ise ancak biri bu konuda bilgi sahibi olduğunu belirtmiştir. Cevaplayıcıların Türkiye'ye gelmeden önce en çok bildikleri konular Türkiye'de BMMYK'nın ofisinin olduğu (yüzde 32), Türkiye'ye nereden giriş yapılacağı (yüzde 14) ve nereye başvuru yapılacağıdır (yüzde 14). Cevaplayıcıların bu konularda bilgi aldıkları en önemli kaynaklar, daha önce Türkiye'ye giden arkadaş/tanıdıklar (yüzde 18) ve daha önce Türkiye'de yaşayan aile üyeleridir (yüzde 12). Bu örüntüye uyruğa göre bakıldığında da Afgan, İran, Irak ve Somalîli sığınmacılar/ uluslararası koruma başvuru sahipleri arasında benzerlik göstermektedir (Tablo 6.11).

Tablo 6.11. Türkiye'ye Göç Öncesinde Türkiye'deki Sığınma/Uluslararası Koruma Sürecine İlişkin Bilgi Sahibi Olduğunu Belirten Cevaplayıcıların Uyruğa Göre Yüzdeleri

	Afgan	İran	Irak	Somalî	Toplam
Bilgi sahibi olunan konular					
Nereden giriş yapılacağı	9,6	13,7	17,6	8,6	14,1
Nereye başvuru yapılacağı	6,3	14,5	18,0	9,4	13,7
Hangi uydu kente yerleştirilme talebinde bulunulacağı	3,2	5,6	5,6	4,7	4,9
Eğitim sistemi	2,7	0,0	1,2	1,6	1,4
Sağlık Sistemi	1,5	0,0	1,2	4,7	1,2
İş bulma imkânları	2,7	0,0	5,1	0,8	3,1
BMMYK'nın bulunduğu	16,5	22,6	47,8	8,6	31,8
Diğer	0,8	0,0	2,2	0,0	1,2
Bilgilerin alındığı kaynak					
Daha önce Türkiye'de yaşayan aile üyeleri	8,1	21,8	11,0	4,7	12,4
İnsan kaçakçıları	1,9	0,0	0,2	0,0	0,6
Daha önce Türkiye'ye giden arkadaş/tanıdıklar	12,5	6,0	29,3	5,5	18,3
Türkiye üzerinden başka ülkelere gidenlerden	1,5	0,4	10,7	0,0	5,4
Yazılı/görsel medyadan	1,0	0,0	4,9	0,8	2,5
Diğer	2,1	1,3	3,9	0,0	2,6
Sayı	728	234	410	128	1.500

Bölüm 7

Türkiye'ye Göç ve Yerleştirilme Süreci

Banu Ergöçmen ve Ayşe Abbasoğlu-Özgören

Bu bölümde, uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'de bulunan 18-59 yaşlarındaki cevaplayıcıların Türkiye'ye nasıl giriş yaptıkları, bu kişilerin Türkiye'ye girerken beraberlerinde olan kişiler, sığınmak için Türkiye'yi tercih etme nedenleri ile Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliğine ve Valilik/İl Emniyet-İl Göç Müdürlüğüne başvuru süreci gibi konular ele alınmaktadır. Analizler, araştırmada yer alan cevaplayıcıların uyrukları temelinde gerçekleştirilmiştir.

7.1. Türkiye'ye Giriş Süreci

Uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye gelen 18-59 yaş grubundaki uyruğu Somali dışındaki ülkeler olan cevaplayıcıların çoğunluğu kara yolunu kullanarak giriş yapmışlardır. Afganistan uyruklularının yüzde 98'i, İran uyruklularının yüzde 75'i, Irak uyruklularının yüzde 79'u ve Somali uyruklularının yüzde 25'i Türkiye'ye kara yoluyla girmişlerdir. Uyruğu Somali olan cevaplayıcıların çoğunluğu (yüzde 52,3) Türkiye'ye girmek için deniz yolunu kullanmışlardır (Tablo 7.1).

Tablo 7.1. Uyruğa Göre Türkiye'ye Giriş Biçimi ve Başka Ülkelerden Geçme Durumu İçin Yüzde Dağılımı

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Türkiye'ye giriş biçimi					
Kara yolu	98,1	75,2	78,8	25,0	80,3
Hava yolu	1,9	24,8	21,2	22,7	17,0
Deniz yolu	0,0	0,0	0,0	52,3	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	234	410	128	1.498

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Türkiye'ye giriş yapma biçimi					
Pasaportlu/vizeli	1,7	34,1	98,0	14,1	53,8
Pasaportlu/vizesiz	11,8	58,2	0,5	6,3	16,9
Resmi sınır geçiş noktasından pasaportsuz	5,4	0,4	0,0	10,2	2,0
Gayrı-resmi sınır geçiş noktasından	81,2	7,3	1,5	69,5	27,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	723	232	410	128	1.493
Başka ülkelerden geçme durumu					
Hayır	59,5	98,7	96,3	78,9	86,3
Evet	40,5	1,3	3,7	21,1	13,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	723	234	410	128	1.495

Göçmenlerin toplamda sadece yüzde 3'ü deniz yolunu kullanarak ülkeye giriş yapmışlardır, bu oran hava yolu için yüzde 17 ve kara yolu için yüzde 80'dir. Hava yoluyla gelenlerin oranı ise, Afganistan uyruklu kişiler için yüzde 2 olup, İran uyruklu kişiler için yüzde 25, Irak uyruklu kişiler için yüzde 21 ve Somali uyruklu kişiler için yüzde 23'tür.

Görüşülen kişilerin yüzde 54'ü Türkiye'ye pasaportlu ve vizeli bir şekilde, yüzde 17'si pasaportlu ama vizesiz, yüzde 2'si resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak, yüzde 27'si ise gayrı-resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak girdiklerini belirtmişlerdir. Afganistan uyruklu göçmenler arasında gayrı-resmi geçiş noktasından pasaportsuz olarak geçiş yapanların (yüzde 81) ve Irak uyruklu göçmenler arasında pasaportlu ve vizeli olarak geçiş yapanların oranının (yüzde 98) yüksekliği göze çarpmaktadır.

Türkiye'ye komşu ülkeler olmaları nedeniyle, İran (yüzde 99) ve Irak'tan (yüzde 96) gelenlerin büyük çoğunluğu Türkiye'ye başka ülkeden geçmeden giriş yapmıştır. Afganistan uyrukluların yüzde 41'i ve Somali uyrukluların yüzde 21'i başka ülkelerden geçerek Türkiye'ye gelmişlerdir. Toplamda uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye gelen kişilerin yüzde 86'sı başka ülkelerden geçmeden doğrudan Türkiye'ye giriş yapmışlardır.

Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin Türkiye'ye giriş biçimleri kapsamında değerlendirilmesi gereken bir diğer husus da, Türkiye'ye giriş yaparken yanlarında kimlerin olduğu, kimlerle birlikte geldikleridir (Tablo 7.2). Cevaplayıcıların yüzde 15'i Türkiye'ye tek başına girdiklerini, yanlarında kimsenin olmadığını beyan etmişlerdir. Bu oran Afganistan uyruklularda yüzde 4'e düşerken, İran uyruklularda yüzde 28'e çıkmaktadır.

Tablo 7.2. Uyuşma Göre Belirtilen Kişilerle Türkiye'ye Birlikte Giriş Yaptıklarını Belirtenlerin Yüzdesi

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Türkiye'ye girişte yanında kimse var mı?					
Evet	95,9	71,8	87,1	77,3	85,4
Hayır	4,1	28,2	12,9	22,7	14,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	234	410	128	1.498
Türkiye'ye birlikte giriş yapılan kişiler (EVET cevabı verenlerin yüzdesi)					
Eşi	70,8	44,8	56,6	21,9	55,9
Çocukları	69,7	47,4	60,7	40,6	59,1
Anne/Babası	12,7	6,9	17,3	14,1	13,5
Kardeşleri	16,4	5,2	18,0	18,0	14,7
Arkadaşları	6,6	1,7	2,4	7,0	3,6
Diğer	59,8	8,2	10,0	8,6	22,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	727	232	410	128	1.497

Cevaplayıcıların en yüksek oranda birlikte geldikleri kişiler çocukları (yüzde 59) veya eşleridir (yüzde 56). Eş ve çocukları, yüzde 23 ile diğer kişiler, yüzde 15 ile kardeşler, yüzde 14 ile anne-babalar takip etmektedir. Cevaplayıcılar arasında eş ile gelmenin Afganistan uyruklularda (yüzde 71) diğerlerine göre daha yüksek bir oran olduğu izlenmektedir. Somali uyruklularda bu oran yüzde 22'dir. Çocuklar ile gelme Afganistan uyruklular (yüzde 70) ve Irak uyruklularda (yüzde 61) diğer iki uyruğa göre daha yüksek iken, anne-babası ile gelenler için en yüksek oran yüzde 17 ile Irak uyruklulara aittir (Tablo 7.2).

7.2. Sığınmak İçin Türkiye'yi Tercih Etme Nedeni

Araştırma kapsamında cevaplayıcılara sığınmak için Türkiye'yi tercih etmelerinin en temel nedeni sorulmuştur (Tablo 7.3). Ön plana çıkan nedenler, Türkiye'nin yakın olması (yüzde 24), Türkiye'de BMMYK'nın bulunması (yüzde 20) ve Türkiye'nin daha güvenilir bir ülke olmasıdır (yüzde 16). Sığınmak için Türkiye'yi tercih etme nedeni, uyruğa göre farklılık göstermektedir. Örneğin coğrafi yakınlık tercih nedeni olarak değerlendirildiğinde, İran uyruklular için (yüzde 35) tercihte önemli bir nedendir. BMMYK'nın bulunması da yine İran uyruklular için bir tercih nedeni

olmaktadır (yüzde 38). Şartların daha iyi olması Afganistan uyruklular (yüzde 22) dışında diğerleri için önemli bir tercih nedeni olarak belirtilmemiştir. Türkiye'yi tercih etmede en temel neden olarak ülkenin daha güvenilir olmasında ise Somali uyruklu cevaplayıcıları (yüzde 37) Irak uyruklular (yüzde 21) izlemektedir. Ulaşım kolaylığının bir tercih nedeni olması ise sadece Somali uyruklularda (yüzde 35) öne çıkan bir nedendir.

Tablo 7.3. Uyruğa Göre Kişilerin Sığınmak için Türkiye'yi Tercih Etmelerinin En Temel Nedeni

Türkiye'yi Tercih Etmenin En Temel Nedeni	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Ulaşım kolaylığı	0,4	0,0	0,7	35,2	2,2
Yakın olması	20,5	34,8	22,4	7,0	23,9
BMMYK'nın bulunması	18,9	37,9	13,2	4,7	19,8
Şartların daha iyi olması	21,8	1,3	2,2	8,6	7,5
Daha güvenilir olması	15,8	1,8	21,2	36,7	16,2
Dini sebepler	2,9	4,4	1,2	1,6	2,4
Ailesinin/aile üyelerinin burada olması	2,9	8,4	13,7	0,0	8,9
Arkadaşların/tanıdıkların burada olması	0,6	1,8	3,4	0,8	2,1
Başka ülkelere gitmenin kolay olması	5,8	0,4	12,9	5,5	7,9
Diğer	10,5	9,3	9,0	0,0	9,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	227	410	128	1.491

7.3. BMMYK'ya Başvuru Süreci

Uluslararası koruma arayışında bulunan kişilerin başvuruda bulunmaları gereken BMMYK'ya, Türkiye'deki Afganistan uyruklu sığınmacıların/uluslararası koruma başvuru sahiplerinin yüzde 94,1'i başvurmuşken, İran (yüzde 99) ve Irak (yüzde 99) uyrukluların tamamına yakını, Somali uyrukluların ise tamamı başvurmuştur (Tablo 7.4). BMMYK'ya başvurmayanların oranı Afganistan'dan gelenlerde biraz daha yüksektir (yüzde 6). BMMYK'ya başvuruda bulunanların yüzde 96'sı son beş yıl içerisinde başvuruda bulunmuşlardır. 2010 yılı ve öncesi başvuru oranı Somali uyruklular arasında (yüzde 37) toplam içindeki orana göre (yüzde 5) en yüksektir.

Tablo 7.4. Uyuğa Göre BMMYK'ya Başvuru Durumu ve Başvuru Yılı

	Afganistan	İran	İrak	Somali	Toplam
BMMYK'ya başvuru durumu					
Başvuru yaptı	94,1	98,7	99,3	100,0	97,8
Başvuru yapmadı	5,9	1,3	0,7	0,0	2,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	723	234	410	128	1495
BMMYK'ya başvuru yılı (başvuru yapanlar için)					
2005	0,0	0,4	0,0	0,0	0,1
2006	0,1	0,0	0,0	0,8	0,1
2007	0,7	0,0	0,0	3,1	0,3
2008	4,0	0,4	0,2	7,8	1,6
2009	0,9	0,9	0,2	5,5	0,8
2010	3,2	1,3	0,0	19,5	2,1
2011	8,1	2,6	9,3	18,8	8,0
2012	16,9	15,2	13,3	10,9	14,5
2013	32,4	48,1	39,8	19,5	38,8
2014	29,6	26,0	31,0	11,7	28,5
2015	4,0	5,2	6,1	2,3	5,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	679	231	407	128	1.445

BMMYK'ya başvuru yapanların yüzde 72'si ile mülakat yapılmışken, yüzde 28'i ile mülakat yapılmamıştır (Tablo 7.5). Mülakat yapılmayanların yüzde 69'una mülakat tarihi verilmiş, yüzde 31'ine ise mülakat tarihi verilmemiştir. Mülakat tarihi verilenlerin oranı Afganistan uyruklu cevaplayıcılar arasında daha düşüktür (yüzde 38).

Tablo 7.5. Uyuğa Göre BMMYK mülakatı ve BMMYK Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
BMMYK mülakatının yapıma durumu					
Mülakat yapıldı	53,5	86,1	71,5	96,1	71,6
Mülakat yapılmadı	46,5	13,9	28,5	3,9	28,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	679	231	407	128	1445
BMMYK'nın mülakat tarihi verme durumu (mülakat yapılmayanlar için)					
Verildi	37,5	(84,4)	92,2	-	68,6
Verilmedi	62,5	(15,6)	7,8	-	31,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	315	32*	116	5**	468

*Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

**Ağırlıksız gözlem sayısı 25'ten azdır.

7.4. Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne Başvuru Süreci

Türkiye'den uluslararası koruma talebinde bulunan kişilerin Valilik/İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne ve buna paralel olarak BMMYK'ya başvuruda bulunmaları gerekmektedir. Araştırma sonuçlarında dikkat çeken noktalardan birisi cevaplayıcıların yüzde 7'sinin Valilik/İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvurmadığıdır (Tablo 7.6). Cevaplayıcıların yüzde 98'i BMMYK'ya başvuru yapmış iken, Valilik/İl Emniyet–İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yapanlar yüzde 93'dür (Tablo 7.6). Valilik/İl Emniyet–İl Göç Müdürlüğü'ne başvuranların oranı Irak ve İran uyruklularında yüzde 97 veya üstündedir. Somali uyruklu cevaplayıcılar arasında başvuru yapanların oranının (yüzde 55) düşüklüğü dikkat çekicidir. Valilik/İl Emniyet–İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yılları incelendiğinde başvuranların büyük çoğunluğunun son beş yılda başvurdukları görülmektedir (yüzde 96). Bu başvurularda 2010 yılı öncesinde ise, Somali uyrukluların yüzde 26 ile diğer ülke uyruklularına göre daha yüksek bir başvurma oranına sahip oldukları görülmektedir.

Tablo 7.6. Uyuğa Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne Başvurma Durumu ve Başvuru Yılı

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yapma durumu					
Başvuru yaptı	86,4	97,0	98,3	54,7	92,7
Başvuru yapmadı	13,6	3,0	1,7	45,3	7,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	722	234	410	128	1.494
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yılı (başvuru yapanlar için)					
2006	0,2	0,0	0,0	0,0	0,0
2007	0,6	0,0	0,0	1,4	0,2
2008	3,8	0,4	0,0	2,9	1,1
2009	1,1	0,9	0,5	4,3	0,9
2010	3,4	1,3	0,0	17,1	1,7
2011	9,0	2,6	7,9	20,0	7,3
2012	30,4	14,5	13,4	10,0	17,8
2013	17,6	49,8	38,2	25,7	35,6
2014	28,4	26,4	32,5	17,1	29,6
2015	5,4	3,5	7,4	1,4	5,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	624	227	403	70	1.324

Valilik/İl Emniyet– İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yapanların yüzde 89'u kendileri ile mülakat yapıldığını belirtmiştir (Tablo 7.7). Mülakat yapılanların yüzde 81'ine mülakat tarihi verilmemiştir.

Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin eğitim, sağlık gibi haklardan faydalanabilmeleri ve Türkiye'deki mevcudiyetlerinin resmîyet kazanması için sahip olmaları gereken kimlik belgesine cevaplayıcıların yüzde 97'sinin sahip olduğu ve uyuğa göre bakıldığında da Somali uyruklu cevaplayıcıların tamamının kimlik belgesine sahip oldukları görülmektedir. 6458 sayılı Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu ile uluslararası koruma başvuru/statü sahibi kimlik belgelerinden harç uygulaması sonlandırılmış olduğu için kimlik belgesi bulunmayanların başvuruda bulunmadıkları düşünülmektedir.

Tablo 7.7. Uyuşma Göre Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatı ve Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü Başvurusunun Hangi Aşamada Olduğu

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü mülakatının yapılma durumu					
Mülakat yapıldı	85,6	82,4	97,5	100,0	89,4
Mülakat yapılmadı	14,4	17,6	2,5	0,0	10,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	625	227	403	70	1.325
Valilik / İl Emniyet – İl Göç Müdürlüğü'nün mülakat tarihi verme durumu (mülakat yapılmayanlar için)					
Verildi	13,5	(22,5)	*	*	19,4
Verilmedi	86,5	(77,5)	*	*	80,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	89	40**	10	0	139
Kimlik belgesi verilme durumu					
Verildi	96,3	96,0	98,0	100,0	97,0
Verilmedi	3,7	4,0	2,0	0,0	3,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	623	226	403	70	1.322

*Ağırlıksız gözlem sayısı 25'ten azdır.

**Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Bölüm 8

Uydu Kentlerde Yaşam Koşulları

Mehmet Ali Eryurt ve Zehra Yayla

Bu bölümde, uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye’de bulunan 18-59 yaşlarındaki cevaplayıcıların sağlık durumları, Türkiye’de sağlık hizmetlerinden ne düzeyde faydalandıkları, bu hizmetlerden yararlanırken karşılaştıkları sorunlar, cevaplayıcıların beş yaşından küçük çocuklarının aşılama ve sağlık durumları, hanede bulunan 5-13 yaşlarındaki çocukların okula devam durumları ve eğitim alırken karşılaştıkları sorunlar, aile üyelerinin Halk Eğitim Merkezleri’nin ve Belediyelerin düzenlediği kurslara katılıp katılmadıkları, Türkiye’de buldukları süre zarfında hukuki desteğe ihtiyaç duyup duymadıkları ve uyum seviyelerini ölçmek amacıyla Türkiye’deki komşularla ve diğer sığınmacılarla/uluslararası koruma başvuru sahipleri ile ilişkilerinin nasıl olduğu değerlendirilmektedir. Analizler konunun mahiyetine göre cevaplayıcının uyruğuna ve cinsiyetine göre yapılmıştır.

8.1. Sağlık Durumu ve Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma

Türkiye’deki uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yarısı (yüzde 50,4) bir sağlık sorunu veya engelinin olduğunu belirtmiştir (Tablo 8.1). Uyruklara göre bakıldığında, Afganistan ve Somali uyruklular arasında bir sağlık sorunu veya engeli olanların oranı diğer uyruklara göre biraz daha yüksektir. Sağlık sorunu veya engeli olanların oranı kadınlarda, erkeklere göre daha yüksektir (Tablo 8.1).

Tablo 8.1. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Sağlık Durumu

	Uyruk				Cinsiyet		Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	
Herhangi bir sağlık sorunu ya da engeli olma durumu							
Var	54,9	48,7	48,3	52,3	47,3	53,5	50,4
Yok	45,1	51,3	51,7	47,7	52,7	46,5	49,6
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	728	234	410	128	738	762	1.500
Sağlık sorununun/engelinin türü							
Kronik (süreçen) bir hastalık	71,9	64,9	82,8	85,1	68,5	82,4	75,8
Bedensel bir engel	15,8	7,9	11,1	7,5	18,7	5,2	11,6
İşitme güçlüğü	3,3	0,9	0,5	4,5	1,8	1,4	1,6
Görme engeli	5,5	5,3	4,0	4,5	5,0	4,6	4,8
Konuşma güçlüğü	0,3	0,0	0,5	0,0	0,6	0,0	0,3
Zihinsel engel	0,8	0,9	0,0	1,5	0,7	0,3	0,5
Diğer	18,1	26,3	10,6	9,0	18,9	13,7	16,2
Sayı	398	114	198	67	360	417	777

Sağlık sorunu olduğunu ifade eden her 10 kişiden yaklaşık sekizi kronik (süreçen) bir hastalığının olduğunu, onda biri ise bedensel bir engeli olduğunu belirtmiştir. Kronik hastalığı olanların oranı kadınlar arasında erkeklerle göre, bedensel engeli olanların oranı ise erkekler arasında kadınlara göre daha yüksektir. Somali ve Irak uyruklular arasında kronik hastalıkların, Afganistan uyruklularında ise bedensel engellerin diğer uyruklara göre daha yüksek olduğu görülmektedir.

Cevaplayıcıların büyük çoğunluğu Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalanmıştır (yüzde 77), kadınlar arasında sağlık hizmetlerinden faydalananların oranı yüzde 82’ye yükselirken, erkekler arasında yüzde 72’ye düşmektedir (Tablo 8.2). Uyruklara göre bakıldığında, Afganistan uyrukluların yüzde 91 ile sağlık sisteminden en yüksek oranda faydalandıkları, Irak ve Somali uyrukluların ise yüzde 70 ile en düşük oranda faydalandıkları görülmektedir.

Sağlık hizmeti çok büyük oranda devlet hastanelerinden alınmaktadır (yüzde 89). Her on kişiden 8’i (yüzde 78) aldığı sağlık hizmetinden memnun kaldığını ifade etmiştir. Araştırma kapsamında cevaplayıcılara sağlık kurumlarında bazı sorunları yaşayıp yaşamadıkları da sorulmuştur. En sık karşılaşılan sorunlar, dil güçlüğü (yüzde 78), ilaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe (yüzde 65), sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilme (yüzde 52) ve sağlık kurumlarının kalabalık olmasıdır (yüzde 49). Sağlık

görevlisi karşı cinsten olduğu için çekinme sorunu daha yüksek oranda kadınlar tarafından (yüzde 25) dile getirilen bir sorun durumundadır.

Tablo 8.2. Cinsiyete ve Uyuşma Göre Cevaplayıcıların Türkiye’de Sağlık Hizmetlerinden Faydalanma Durumları, Hangi Sağlık Kurumlarına Başvurdıkları, Aldıkları Hizmetten Memnun Kalma Durumları ve Sağlık Kurumlarında Yaşadıkları Sorunlar

	Uyruk				Cinsiyet		Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	
Cevaplayıcı veya yakınlarının Türkiye’de sağlık hizmetlerinden faydalanma durumu							
Faydalandı	91,3	77,4	70,0	70,3	72,4	82,4	77,3
Faydalanmadı	8,7	22,6	30,0	29,7	27,6	17,6	22,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	728	234	410	128	738	762	1500
Sağlık sorunu olduğunda en sık başvuru alan kurum							
Sağlık ocağı/aile hekimi	6,2	2,2	2,1	3,3	2,8	4,1	3,5
Devlet hastanesi	91,6	89,9	86,0	83,3	89,1	88,0	88,5
Üniversite hastanesi	0,3	1,1	2,8	5,6	1,6	1,9	1,8
Özel poliklinik	0,5	3,9	4,2	2,2	2,8	2,9	2,9
Özel hastane	1,2	2,2	4,5	4,4	2,9	3,0	3,0
Özel doktor muayenehanesi	0,2	0,0	0,0	0,0	0,1	0,0	0,0
Diğer	0,2	0,6	0,3	1,1	0,7	0,1	0,4
Bu kurumdan alınan hizmetten memnun kalma durumu							
Memnun	79,3	62,2	83,9	83,5	75,5	79,2	77,5
Memnun değil	20,7	37,8	16,1	16,5	24,5	20,8	22,5
Sağlık kurumlarında yaşanan sorunlar							
Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilmeme	56,3	43,9	50,5	77,8	50,5	53,5	52,1
Sağlık hizmeti veren kurumlar kalabalık olması ve çok sıra bekleme	55,7	53,3	40,4	55,6	49,5	48,2	48,8
İlgilenmeme	33,4	46,9	30,3	18,9	36,6	32,6	34,5
Dil güçlüğü	79,9	61,1	85,0	81,1	74,6	80,6	77,8
Sağlık görevlisi karşı cinsten olduğu için çekinme	30,7	7,2	16,7	12,2	11,9	24,8	18,7
İlaç ve tedavi için katkı payını ödeyememe	69,0	76,1	59,2	30,0	65,7	64,0	64,8
Kimlik kartının/yabancı kimlik numarasının olmaması	17,1	25,0	25,1	17,8	23,5	21,1	22,2
Diğer	3,3	1,7	1,0	0,0	1,5	2,2	1,8
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	665	181	287	90	572	651	1223

8.2. Ruh Sağlığı

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yarısından fazlası (yüzde 54) psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu belirtmiştir, kadınlarda bu oran erkeklerden biraz daha yüksektir (sırasıyla yüzde 56 ve yüzde 51) (Tablo 8.3). Irak uyruklular arasında psikolojik desteğe ihtiyaç duyanların oranı, diğer uyruklara mensup kişilere göre çok daha yüksektir (yüzde 72). Psikolojik desteğe ihtiyaç duyanların üçte ikisi sorunlarını kendisi çözmeye çalıştığını, yaklaşık üçte biri ailesinden destek aldığını belirtirken, sadece yüzde 12'si psikiyatriste/psikoloğa gittiğini ifade etmiştir. Afganistan ve İran uyruklu cevaplayıcılar arasında psikiyatriste/psikoloğa gidenlerin oranı diğerlerinden daha yüksektir.

Tablo 8.3. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Psikolojik Desteğe İhtiyaç Duyduğunda Ne Yaptığı, Türkiye'de Hayatına Son Vermeyi Düşünme ve Deneme Durumu

	Uyruk				Cinsiyet		Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	
Psikolojik desteğe ihtiyaç duyma durumu							
Evet	40,0	38,0	72,0	30,5	51,4	55,9	53,6
Hayır	60,0	62,0	28,0	69,5	48,6	44,1	46,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	728	234	410	128	738	762	1500
Psikolojik desteğe ihtiyaç olduğunda ne yapıldığı							
Sorunlarını kendisi çözmeye çalıştı	46,7	64,8	71,5	(94,9)	69,6	63,2	66,3
Ailesinden destek aldı	14,7	1,1	42,0	(0,0)	26,6	31,1	28,9
Psikiyatriste/psikoloğa gitti	26,3	15,9	7,1	(7,7)	11,5	13,0	12,3
Hiçbir şey yapmadı/ Çözemedi	10,5	5,7	5,1	(0,0)	7,1	5,2	6,1
Arkadaş/Tanıdıklardan destek aldı	0,7	0,0	2,0	(2,6)	1,4	1,5	1,5
Diğer	18,6	14,8	1,4	(0,0)	5,9	7,7	6,8
Sayı	285	88	295	39**	323	384	707
Türkiye'de hayatına son vermeyi düşünme durumu							
Düşündü	28,1	13,7	10,2	7,0	15,9	15,3	15,6
Düşünmedi	71,9	86,3	89,8	93,0	84,1	84,7	84,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	728	234	410	128	738	762	1500

	Uyruk				Cinsiyet		
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	Toplam
Türkiye’de hayatına son vermeyi deneme durumu							
Denedi	26,0	(29,0)	(38,1)	*	30,0	31,9	30,9
Denemedi	74,0	(71,0)	(61,9)	*	70,0	68,1	69,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0
Sayı	204	32**	42**	9*	127	159	286

* Gözlem sayısı 25’in altına düştüğü için yüzdeler sunulmamıştır.

** Gözlem sayısı 50’nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Cevaplayıcıların yüzde 16’sı yaşadıkları sıkıntılar sebebiyle Türkiye’de buldukları süre zarfında hayatlarına son vermeyi düşündüklerini belirtmiştir. Bu oran Afganistan uyruklularda yüzde 28’e yükselmektedir. Hayatına son vermeyi düşünenlerin yaklaşık üçte biri ise hayatına son vermeyi denediklerini belirtmiştir. Hayatına son vermeyi düşünen ve deneyenlerin oranını cinsiyete göre önemli bir farklılık göstermezken uyruklara göre önemli farklılıklar gözlenmektedir. Hayatına son vermeyi düşünenlerin oranı Afganistan uyruklularda en yüksek, Somali uyruklularda en düşüktür; hayatına son vermeyi deneyenlerin oranını ise gözlem sayılarının yetersiz olması sebebi ile uyruklara göre değerlendirmek doğru olmayacaktır.

8.3. Beş Yaşından Küçük Çocukların Sağlık Durumu

Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin üçte birinin beş yaşından küçük çocuğu bulunmaktadır. Beş yaşından küçük çocuğu olanların oranı Afganistan uyruklularda en yüksek iken (yüzde 49); İran uyruklularda en düşüktür (yüzde 18). Bu durum Afganistan ve İran’da doğurganlık seviyelerinin çok farklı olması ile doğrudan ilintilidir. Cevaplayıcıların yüzde 27’sinin tek, yüzde 8’inin ise iki veya daha fazla sayıda beş yaşından küçük çocuğu vardır. Beş yaşından küçük çocukların aşılama oranlarının yüksek olduğu görülmektedir, Polio aşısının yüzde 91 oranında, kızamık aşısının ise yüzde 89 oranında yapıldığı belirtilmiştir.

Tablo 8.4. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Beş Yaşından Küçük Çocuk Sayısı ve Beş Yaşından Küçük Çocukların Aşılama Durumu

	Uyruk				Cinsiyet		Toplam
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	
Beş yaşından küçük çocuk sayısı							
0	51,5	82,1	64,1	60,9	67,8	61,7	64,8
1	36,0	15,8	27,3	26,6	24,7	29,1	26,9
2+	12,6	2,1	8,5	12,5	7,5	9,2	8,3
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	723	234	410	128	736	759	1495
Beş yaşından küçük çocukların aşılama durumu							
Polio	92,9	(97,6)	88,4	92,0	91,1	91,5	91,3
Kızamık	87,3	(95,0)	89,1	84,0	88,8	88,8	88,8
Sayı	353	42*	147	50	270	322	592

* Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

8.4. Beş-On Üç Yaş Grubundaki Çocukların Okula Devam Durumları ve Okulda Yaşadıkları Sorunlar

Uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'de bulunan kişilerin yüzde 38'inin yaşadığı hanede 5-13 yaşlarında erkek çocuk, yüzde 35'inin yaşadığı hanede ise kız çocuk bulunmaktadır (Tablo 8.5). Uyruklara göre bakıldığında İran uyruklu kişilerin yüzde 27'sinin yaşadıkları hanelerde 5-13 yaş grubunda erkek çocuk, yüzde 17'sinin yaşadıkları hanede ise kız çocuk bulunurken diğer uyruklardaki kişilerin yüzde 40'ından fazlasının yaşadıkları hanelerde 5-13 yaş grubunda erkek çocuk, yüzde 34'ünden fazlasının hanesinde ise 5-13 yaşlarında kız çocuk bulunduğu görülmektedir. Okula devam oranları Somali ve Afganistan uyruklularda yüksek iken (yüzde 60 veya üzeri) İran ve Irak uyruklularda düşük seviyelerdedir (sırasıyla yüzde 18 ve yüzde 32).

Tablo 8.5. Uyuğa Göre 5-13 Yaşında Erkek ve Kız Çocuk Bulunan Hanelerde Yaşayanların Oranı ve Bu Çocukların Okula Devam Oranları

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
5-13 yaşında erkek çocuk bulunan hanelerde yaşayanların oranı	41,7	26,6	40,2	43,0	37,7
5-13 yaşında kız çocuk bulunan hanelerde yaşayanların oranı	42,4	17,2	39,0	34,4	34,7
Sayı	721	233	410	128	1492
5-13 yaşında okula devam eden erkek çocuk bulunan hanelerde yaşayanların oranı	59,8	18,1	31,6	68,2	39,7
5-13 yaşında okula devam eden kız çocuk bulunan hanelerde yaşayanların oranı	57,8	18,1	30,3	54,5	37,8
Sayı	453	94	231	66	844

Tablo 8.6'ya göre görüşme yapılan kişiler okula devam eden çocukların yaşadığı en önemli sorun olarak dil güçlüğüne vurgu yapmışlardır (yüzde 54). Bunun dışında, kültürel farklılıklar (yüzde 41), eğitim sistemi farkı (yüzde 34), arkadaş edinememe (yüzde 32) ve ayrımcılık (yüzde 31) çocukların okulda yaşadığı diğer sorunlardır. Dil güçlüğü'nün özellikle Irak ve Somalili çocuklar için; ayrımcılığın İran ve Iraklı çocuklar için; kültürel farklılıkların Somalili çocuklar için; arkadaş edinememenin İran ve Iraklı çocuklar için; eğitim sistemi farkının Irak, İran ve Somalili çocuklar için daha çok sorun teşkil ettiği belirtilmiştir.

Tablo 8.6. Uyuğa Göre 5-13 Yaşında Okula Devam Eden Çocukların Okulda Yaşadıkları Sorunlar

	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Okula devam eden çocukların okulda yaşadığı sorunlar					
Dil güçlüğü	43,1	(50,0)	67,6	65,4	54,2
Ayrımcılık	22,8	(46,9)	40,2	17,3	31,2
Kültürel farklılıklar	28,9	(53,1)	47,1	78,8	41,2
Arkadaş edinememe	25,2	(43,8)	40,2	19,2	32,1
Eğitim sistemi farkı	18,6	(46,9)	50,0	40,4	34,3
Sayı	404	32*	102	52	590

* Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Görüşme yapılan ve yaşadığı hanede 5-13 yaşlarında okula devam etmeyen çocuk bulunan kişilerin beyanlarına göre çocukların okula devam edememe nedenleri arasında, okul masraflarını karşılayamama (yüzde 31), dil bilmeme (yüzde 20), okula kayıt yaptıramama (yüzde 19) ve ulaşım zorluğu (yüzde 10) ön plana çıkmaktadır.

Tablo 8.7. Okula Devam Etmeyen 5-13 Yaşındaki Çocukların Okula Devam Edememe Nedenleri

Okula devam edememe nedenleri	Yüzde
Okula kayıt yaptıramadığı için	18,9
Eğitim olanakları hakkında bilgisi olmadığı için	3,9
Geçici bir süre burada oldukları için	2,8
Okul masraflarını karşılayamadıkları için	31,2
Okulda verilen derslerde zorlanacağını düşündükleri için	9,3
Ulaşım zorluğu	9,7
Dil bilmeme	19,6
Ayrımcılık/Kötü muamele	6,9
Etnik neden	1,0
Yaşı küçük	6,3
Çocuk hasta	3,8
Diğer	15,7
Sayı	242

8.5. Halk Eğitim Merkezlerinin/Belediyelerin Kurslarına Katılım

Görüşülen her beş kişiden birisi Halk Eğitim Merkezleri veya Belediyelerin düzenledikleri kurslara katılmıştır (Tablo 8.8). En çok katılan kurs Türkçe okuma-yazma kursudur, Halk Eğitim Merkezlerinin/Belediyelerin düzenledikleri kurslara katıldığını belirten cevaplayıcıların yüzde 84'ü Türkçe okuma-yazma kursuna katılmıştır. Katılan kurslar arasında ikinci sırada İngilizce kursu gelmektedir (yüzde 16). Toplamda düşük oranlarda olsa da kuaförlük kursu Afganistan uyrukluların (yüzde 20); Kuran kursu Somali uyrukluların (yüzde 16) daha yoğun olarak katıldıkları kurslar olarak dikkati çekmektedir. Kurslara katılan kişilerin yaklaşık üçte ikisi kursları çok faydalı veya faydalı bulduklarını belirtirken, yüzde 13'ü faydasız veya çok faydasız bulduğunu beyan etmiştir.

Tablo 8.8. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Kurslarına Katılma Durumu, Hangi Kurslara Katıldıkları ve Kurslar Hakkındaki Görüşleri

	Uyruk				Cinsiyet		
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	Toplam
Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Kurslarına Katılım							
Evet	21,3	3,0	23,4	34,4	17,7	19,8	18,7
Hayır	78,7	97,0	76,6	65,6	82,3	80,2	81,3
Toplam	100	100	100	100	100	100	100
Sayı	727	234	410	128	738	761	1499
Halk Eğitim Merkezleri/Belediyelerin Belirli Kurslarına Katılım							
Türkçe okuma-yazma	75,3	*	90,5	(93,2)	88,8	80,5	84,4
Kuaförlük	19,5	*	0,0	(0,0)	3,3	8,1	5,9
Bilgisayar	1,3	*	1,1	(2,3)	2,8	0,8	1,7
İngilizce	22,7	*	13,7	(2,3)	16,6	15,2	15,9
Biçki ve dikiş-nakış	9,1	*	1,1	(2,3)	3,3	4,7	4,1
El Sanatları	2,6	*	2,1	(6,8)	2,5	2,7	2,6
Kuran-ı Kerim	5,8	*	4,2	(15,9)	3,9	7,2	5,6
Diğer	7,8	*	2,1	(0,0)	4,5	5,7	5,1
Katılınan kursları faydalı bulma durumu							
Çok faydalı	11,0	*	17,7	(25,0)	13,0	19,3	16,3
Faydalı	53,9	*	44,8	(68,2)	54,7	47,0	50,7
Normal	18,2	*	24,0	(6,8)	16,2	24,0	20,3
Faydasız	14,9	*	9,4	(0,0)	12,9	7,1	9,8
Çok faydasız	1,9	*	4,2	(0,0)	3,3	2,6	3,0
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	155	7*	96	44**	132	170	302

* Gözlem sayısı 25'in altına düştüğü için yüzdeler sunulmamıştır.

** Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

8.6. Hukuki Destek Alma

Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yüzde 13'ü Türkiye'de buldukları süre zarfında kendilerinin veya aile üyelerinin hukuki desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtmiştir (Tablo 8.9). Hukuki desteğe ihtiyaç duyduklarını belirtenlerin oranı Afganistan ve İran uyruklularında yüzde 20 seviyesine çıkmaktadır. Hukuki desteğe ihtiyaç duyanların dörtte birinden fazlası (yüzde 28) hukuki destek almıştır. Hukuki destek

alanların yüzde 43'ü kendi tuttuğu avukattan, yüzde 29'u baronun tayin ettiği avukattan, yüzde 26'sı sivil toplum kuruluşlarından, yüzde 7'si ise başka bir kaynaktan hukuki destek almıştır.

Tablo 8.9. Cinsiyete ve Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Hukuki Desteğe İhtiyaç Duyma Durumu, Hangi Konularda Hukuki Desteğe İhtiyaç Duydukları, Hukuki Destek Alma Durumları ve Hukuki Desteği Nereden Aldıkları

	Uyruk				Cinsiyet		
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Erkek	Kadın	Toplam
Siz veya ailenizden birisinin bugüne kadar hukuki desteğe ihtiyacı oldu mu?							
Evet	20,0	19,7	6,1	5,5	12,8	12,9	12,8
Hayır	80,0	80,3	93,9	94,5	87,2	87,1	87,2
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	726	234	410	128	737	761	1498
Bu konularda hukuki destek aldınız mı?							
Evet	26,6	(37,8)	(16,0)	*	24,5	31,3	27,9
Hayır	73,4	(62,2)	(84,0)	*	75,5	68,7	72,1
Toplam	100,0	100,0	100,0	-	100,0	100,0	100,0
Sayı	143	45**	25**	7*	111	109	220
Hukuki desteğin kimden/nereden alındığı							
Kendi tuttuğum avukattan	(37,8)	*	*	*	(44,8)	(41,6)	43,0
Baronun tayin ettiği avukattan	(40,5)	*	*	*	(20,9)	(34,8)	28,7
Sivil toplum kuruluşlarından	(13,5)	*	*	*	(29,6)	(22,5)	25,6
Diğer	(8,1)	*	*	*	(7,3)	(6,8)	7,1
Sayı	38**	17*	4*	1*	27**	33**	60

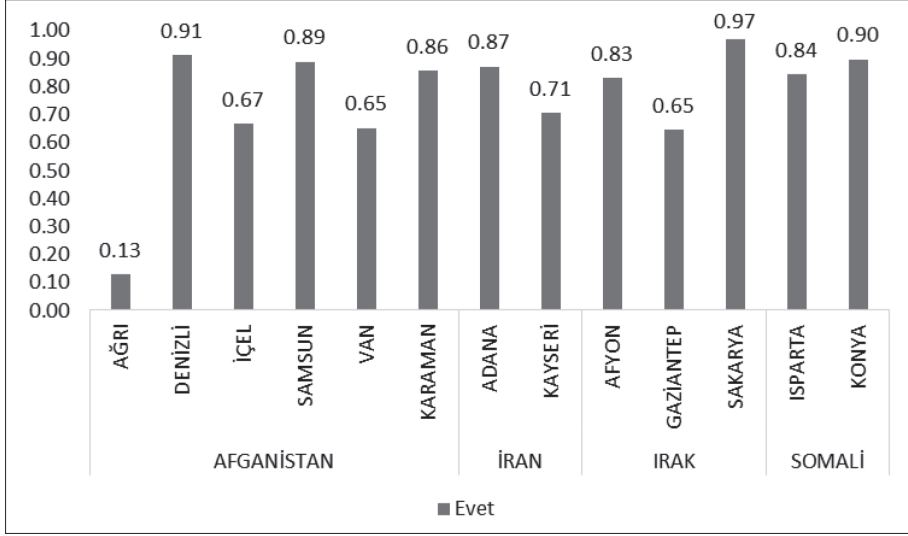
* Gözlem sayısı 25'in altına düştüğü için yüzdeler sunulmamıştır.

** Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur

8.7. Yaşanılan Uydu Kentten Memnuniyet ve Sosyal İlişkiler

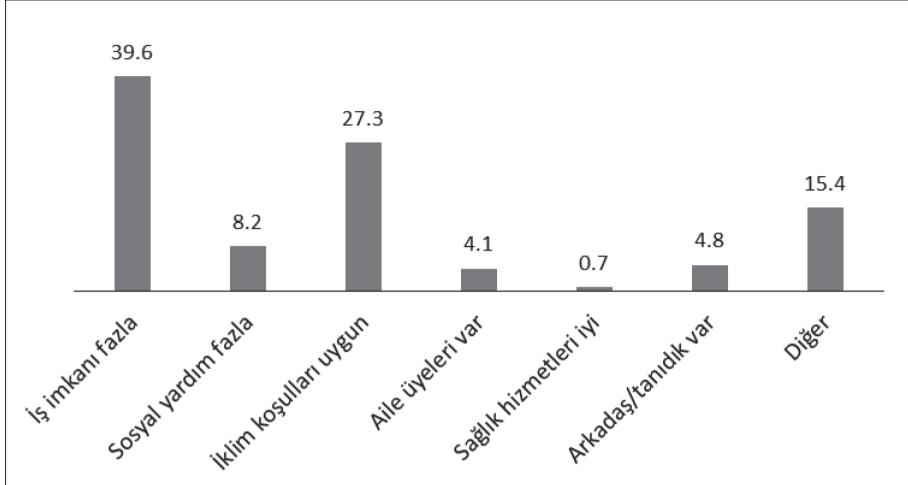
Araştırma kapsamında görüşmelerin yapıldığı uydu kentlerde yaşayan uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yüzde 81'i yaşadığı kentten memnun olduğunu beyan etmiştir (Tablo 8.10). Araştırmanın gerçekleştirildiği 13 uydu kent arasından Sakarya, Denizli, Konya, Samsun cevaplayıcıların memnuniyet düzeylerinin en yüksek olduğu; Ağrı, Van, Gaziantep ve İçel ise memnuniyet düzeyinin en düşük olduğu iller olarak ön plana çıkmıştır (Şekil 8.1).

Şekil 8.1. Uyuğa ve Yaşanılan İle Göre Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kentten Memnun Olma Durumu

Yaşadıkları uydu kentten memnun olmayan kişilere, hangi ile gitmek istedikleri ve bu ili neden tercih ettikleri sorulmuştur (Şekil 8.2). En ön plana çıkan nedenler gitmek istedikleri ile iş imkânlarının daha fazla olması (yüzde 40) ve iklim koşullarının uygun olmasıdır (yüzde 27).

Şekil 8.2. Görüşülen Kişilerin Yaşadıkları Uydu Kentin Dışında Başka Bir İli Tercih Etmelerinin Temel Nedeni

Görüşülen kişilerin yüzde 61'i Türkiye'deki komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtirken, komşularla ilişkilerinin kötü olduğunu ifade edenlerin oranı sadece yüzde 4 seviyesindedir. Afganistan uyruklu cevaplayıcılar arasında komşularıyla ilişkilerinin iyi olduğunu ifade edenlerin oranı diğer uyruklara göre biraz daha yüksektir. Türkiye'deki komşuların dışında, diğer sığınmacılarla/uluslararası koruma başvuru sahipleri ile ilişkilerin nasıl olduğu incelendiğinde küçük farklılıklar olmakla birlikte oranların komşularla ilişkidekine benzer olduğu görülmektedir.

Tablo 8.10. Uyruğa Göre Cevaplayıcıların Yaşadıkları Uydu Kentten Memnun Olma Durumları, Türkiye'deki Komşularla ve Diğer Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahipleriyle İlişkileri

	Uyruk				
	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Şu anda yaşamakta olduğunuz uydu kentten memnun musunuz?					
Evet	77,3	73,9	85,9	85,9	80,9
Hayır	22,7	26,1	14,1	14,1	19,1
Türkiye'deki komşularınızla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?					
İyi	66,0	59,4	59,4	60,9	61,2
Normal	32,2	35,0	36,2	37,5	34,9
Kötü	1,8	5,6	4,4	1,6	3,9
Türkiye'deki diğer sığınmacılarla/ uluslararası koruma başvuru sahipleri ile ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz?					
İyi	66,6	61,5	46,2	56,3	55,6
Normal	32,0	37,6	49,1	43,8	41,8
Kötü	1,4	0,9	4,6	0,0	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	723	234	410	128	1495

Bölüm 9

Uluslararası Koruma Başvuru ve Statü Sahibi Kişilerin Geleceğe Yönelik Planları

İsmet Koç ve Melike Saraç

Bu bölümde, *Kişi SoruKağıdı* aracılığı ile görüşülen 18-59 yaş grubundaki kişilerin gelecekte nerede yaşamak istedikleri; hangi ülkeye yerleşmeyi düşündükleri, bu ülkeyi seçme nedenleri, Türkiye’de kalmak istiyorlarsa bunun nedenleri ile hangi koşullar sağlanırsa ülkelerine dönebilecekleri konularının üzerinde durulmaktadır. Kişilerin geleceğe ilişkin planlarını almayı amaçlayan bu bölümde, analizler uyruklar bazında, gerekli olduğu durumlarda da cinsiyet temelinde gerçekleştirilmiştir.

9.1. Geleceğe Yönelik Planlar

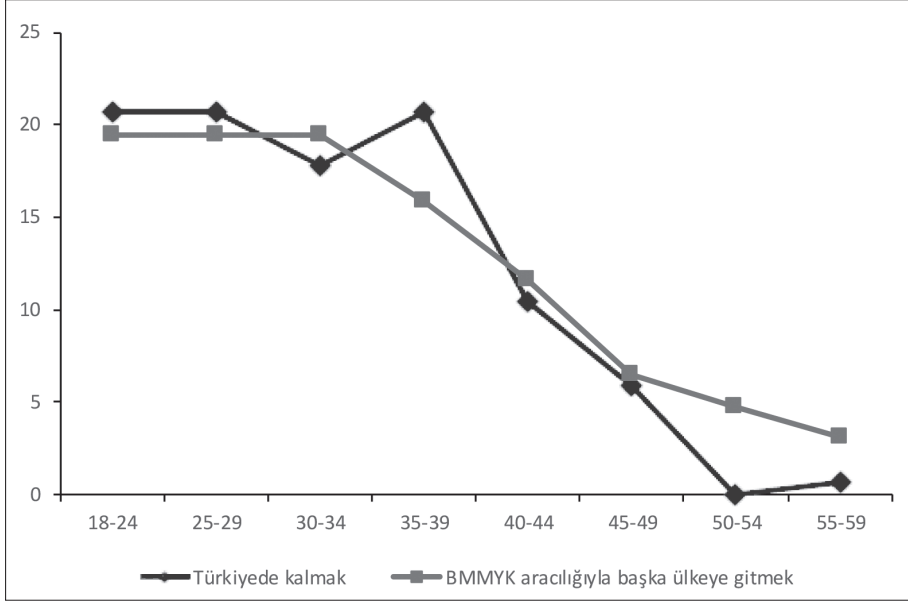
Görüşülen uluslararası koruma altındaki kişiler arasında geleceğe yönelik en önemli planın üçüncü bir ülkeye gitmek olduğu görülmektedir. Görüşülen kişilerin yüzde 90’i BMMYK aracılığı ile (yüzde 87) ya da kendi imkânları ile (yüzde 3) üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek/yerleşmek istediklerini beyan etmişlerdir. Görüşülen kişilerin yüzde 9’unun Türkiye’de kalmak; sadece yüzde 2’lik bir kesiminin ise ülkelerine dönmek istedikleri görülmektedir. BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye gitmek isteyenlerin oranı İran uyruklu kişiler arasında yüzde 99’a ulaşmaktadır. Somali uyruklular arasında ise kendi imkânları ile üçüncü bir ülkeye gitmek isteyenlerin oranının yüzde 31 olduğu görülmektedir. İran uyruklular arasında BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek isteyenlerin oranının oldukça yüksek olması, bu kişilerin BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilme süresinin kısa; yerleştirilme olasılığının ise yüksek olması ile açıklanabilir. Diğer taraftan, Somali uyruklular arasında kendi imkânları ile üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyenlerin yüzdesinin oldukça yüksek olması, bu kişilerin BMMYK tarafından üçüncü ülkelere yerleştirilmesi sürecinde yaşanan zorluklarla ilişkili olabilir. Irak uyrukluların yüzde 95’i; Afganistan uyrukluların ise yüzde 84’ü BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek istemektedir (Tablo 9.1).

Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı; Afganistan uyruklu kişiler arasında yüzde 15 seviyesine yükselmekte; İran uyruklular arasında ise yüzde 1’in de altına gerilemektedir. Irak ve Somali uyruklu kişiler arasında ise Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı sırası ile yüzde 4 ve yüzde 5 seviyesindedir. Kadınlar arasında ülkelerine dönmek isteyenlerin ve Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı, erkeklere göre biraz daha yüksek; üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyenlerin oranı ise biraz daha düşüktür (Tablo 9.1).

Tablo 9.1. Kişilerin Cinsiyete ve Uyruğa Göre Geleceğe İlişkin Planlarının Yüzde Dağılımı

Geleceğe yönelik plan	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Erkek					
Ülkesine dönmek	0,6	0,8	0,5	11,6	1,2
Türkiye’de kalmak	15,8	0,0	3,7	2,3	8,9
BMMYK aracılığıyla başka bir ülkeye gitmek	83,1	99,2	95,8	58,1	87,9
Kendi imkânları ile başka bir ülkeye gitmek	0,6	0,0	0,0	27,9	1,9
Sayı	361	120	214	43	738
Kadın					
Ülkesine dönmek	1,4	0,9	1,5	10,6	2,4
Türkiye’de kalmak	14,8	0,9	4,6	5,9	9,1
BMMYK aracılığıyla başka bir ülkeye gitmek	83,9	98,2	93,9	51,8	85,0
Kendi imkanları ile başka bir ülkeye gitmek	0,0	0,0	0,0	31,8	3,5
Sayı	366	114	196	85	761
Toplam					
Ülkesine dönmek	1,0	0,9	1,0	10,9	1,8
Türkiye’de kalmak	15,3	0,4	4,1	4,7	9,0
BMMYK aracılığıyla başka bir ülkeye gitmek	83,5	98,7	94,9	53,9	86,5
Kendi imkânları ile başka bir ülkeye gitmek	0,3	0,0	0,0	30,5	2,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	727	234	410	128	1499

Şekil 9.1. Görüşülen Kişilerin Geleceğe Yönelik Planlarında Öne Çıkan İki Planın Yaşlara Göre Yüzde Dağılımı

Şekil 9.1'de, Türkiye'de bulunan uluslararası koruma altındaki kişilerin geleceğe ilişkin iki önemli planının (BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye yerleşmek ve Türkiye'de kalmak) yaşlara göre değişimi görülmektedir. Bu analizde dikkati çeken nokta, her ne kadar kişilerin geleceğe yönelik temel planını BMMYK tarafından üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek olsa da, Türkiye'de kalmayı planlayanların yaş dağılımı ile Türkiye'den BMMYK aracılığı ile üçüncü bir ülkeye giderek yerleşmeyi planlayanların yaş örüntüsünün, bazı temel farklılıklar olmakla birlikte, oldukça benzer olduğu görülmektedir. Türkiye'de kalmak yönündeki eğilimin 18-29 ve 35-39 yaşlarında daha yüksek; diğer yaşlarda ise, özellikle de 50-54 ve 55-59 yaşlarında daha düşük olduğu görülmektedir.

9.2. Üçüncü Ülke Tercihleri ve Nedenleri

Türkiye'de uluslararası koruma altında yaşayan kişilerden üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek isteyenlerin yüzde 38'i ABD'ye; yüzde 22'si Kanada'ya; yüzde 16'sı Avustralya'ya; yüzde 7'si Almanya'ya gitmek istediklerini beyan etmişlerdir (Tablo 9.2). Üçüncü bir ülkeye yerleşmek isteyenlerin yaklaşık yüzde 16'sı bir Avrupa ülkesine; yaklaşık yüzde 75'i ise ABD, Kanada veya Avustralya gibi geçmişten beri en çok mülteci ve sığınmacı barındıran deniz-aşırı bir ülkeye; geriye kalan yaklaşık yüzde 9'u da diğer bir güvenli ve

gelişmiş ülkeye yerleşmek istemektedir. Yerleşilmek istenen üçüncü ülkelere ilişkin bir başka ilginç bulgu da, kişilerin yerleşmek istedikleri ülkelerin cinsiyetlere göre farklılaşmamasıdır (Tablo 9.2). Uyruklara göre bakıldığında, ABD, Kanada ve Avustralya'nın tüm göçmen gruplar için en çok tercih edilen ülkeler olduğu görülmektedir. Bu üç ülkeyi tercih edenlerin oranı Afganistan uyruklular arasında yüzde 44 seviyesindeyken; Irak uyruklular arasında yüzde 86'ya; İran uyruklular arasında yüzde 82'ye; Somali uyruklular arasında ise yüzde 96'ya yükselmektedir. Afganistan uyruklu kişiler arasında Avrupa ülkelerine yerleşmek isteyenlerin oranı yüzde 36'ya kadar yükselmektedir (Tablo 9.2).

Kişilere yerleşmek istedikleri ülkeyi seçme nedenleri sorulduğunda (Tablo 9.3), yaklaşık yarısının (yüzde 49) bu ülkelerde "*hayat standardı yüksek olduğu için*" yanıtını verdikleri görülmektedir. Bu ülkelerin seçilme nedenleri arasında yüzde 41 ile bu ülkelerde yakınlarının olmasının; yüzde 16 ile bu ülkelerde iş imkânlarının fazla olmasının; yüzde 14 ile bu ülkelerde yabancılara ayrımcılık yapılmamasının; yüzde 8 ile bu ülkelere sığınmacı kabulünün kolay olmasının; yüzde 7 ile de bu ülkelerde eğitim imkanlarının iyi olmasının beyan edildiği görülmektedir. Türkiye'de uluslararası koruma altında yaşayan kişilerin yerleşmek için en çok tercih ettikleri ülkeleri tercih nedenlerine bakıldığında Kanada, ABD, Almanya, Avustralya ve diğer bir güvenli ülkeye yerleşmek istediklerini söyleyenlerin yüzde 40'tan daha fazlasının bu ülkelerde hayat standardının yüksek olmasını en önemli nedenler olarak beyan ettikleri görülmektedir. Yine bu ülkelere ve özellikle de İsveç ve İsviçre'ye yerleşmek isteyenler ise, bu ülkelerde yakınları olmasını en yüksek oranda tercih nedeni olarak göstermişlerdir. Bu tercih nedeninin İngiltere'ye yerleşmek isteyenler arasında ikinci en yüksek orana sahip olduğu görülmektedir. Ayrıca, Kanada ve İngiltere'ye yerleşmek isteyenler arasında, bu ülkelerde yabancılara ayrımcılık yapılmamasını tercih nedeni olarak beyan edenlerin oranının yüksek olduğu görülmektedir.

Tablo 9.2. Uyuğu ve Cinsiyete Göre Kişilerin Yerleşmek İçin Tercih Ettiği Ülkelerin Yüzde Dağılımı

Ülkeler	Afganistan	İran	İrak	Somali	Toplam
Erkek					
ABD	9,9	47,9	45,9	(45,9)	38,0
Almanya	17,2	0,8	5,4	(0,0)	6,8
Avustralya	12,9	11,8	20,0	(5,4)	15,8
Kanada	23,2	21,8	21,5	(45,9)	22,7
İngiltere	1,3	2,5	0,5	(2,7)	1,3
İsveç	0,7	0,0	2,0	(0,0)	1,1
İsviçre	5,0	2,5	0,5	(0,0)	2,0
Norveç	1,7	0,8	0,0	(0,0)	0,6
Finlandiya	2,0	0,8	2,0	(0,0)	1,6
Diğer bir Avrupa ülkesi	8,3	0,0	0,0	(0,0)	1,9
Herhangi bir ülke	15,2	0,0	0,0	(0,0)	3,6
Diğer	2,6	10,9	2,4	(0,0)	4,5
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	302	119	205	37*	663
Kadın					
ABD	10,1	53,6	42,4	43,7	37,2
Almanya	16,6	0,9	6,5	1,4	7,3
Avustralya	12,7	10,7	21,7	2,8	15,7
Kanada	19,5	17,0	19,6	49,3	20,8
İngiltere	1,6	0,9	0,5	1,4	0,9
İsveç	2,3	0,0	1,6	0,0	1,3
İsviçre	4,9	1,8	0,0	0,0	1,6
Norveç	1,9	3,6	1,1	0,0	1,8
Finlandiya	1,9	3,6	2,2	0,0	2,3
Diğer bir Avrupa ülkesi	7,1	0,0	0,0	0,0	1,8
Herhangi bir ülke	17,9	0,0	0,0	0,0	4,4
Diğer	3,6	8,0	4,3	1,4	4,9
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	307	112	184	71	674
Toplam					

Ülkeler	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
ABD	10,0	50,6	44,2	44,4	37,6
Almanya	16,9	0,9	5,9	0,9	7,1
Avustralya	12,8	11,3	20,8	3,7	15,8
Kanada	21,3	19,5	20,6	48,1	21,8
İngiltere	1,5	1,7	0,5	1,9	1,1
İsveç	1,5	0,0	1,8	0,0	1,2
İsviçre	4,9	2,2	0,3	0,0	1,8
Norveç	1,8	2,2	0,5	0,0	1,2
Finlandiya	2,0	2,2	2,1	0,0	2,0
Diğer bir Avrupa ülkesi	7,7	0,0	0,0	0,0	1,9
Herhangi bir ülke	16,6	0,0	0,0	0,0	4,0
Diğer	3,0	9,5	3,3	0,9	4,7
Toplam	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
Sayı	609	231	389	108	1.337

* Gözlem sayısı 50'nin altına düştüğü için yüzdeler parantez içinde sunulmuştur.

Tablo 9.3. Kişilerin Tercih Ettikleri Ülkelerin Tercih Nedenlerine Göre Yüzde Dağılımı

Ülkeler	Sığınmacıların kabulü kolay	Yakınları var	Hayat standardı yüksek	İş imkânları fazla	Yabancılara ayrımcılık yapılmıyor	Sağlık koşulları iyi	Eğitim imkânları iyi	Diğer
ABD	7,6	40,8	42,6	14,1	14,0	3,4	1,7	17,5
Almanya	9,5	43,0	49,2	21,2	10,1	4,9	10,7	8,5
Avustralya	6,1	48,9	42,5	15,4	19,6	0,0	5,1	14,3
Kanada	12,0	40,7	57,6	21,1	13,6	0,0	8,7	9,3
İngiltere	3,9	49,6	57,8	11,0	18,0	11,1	0,0	0,0
İsveç	3,3	86,8	43,3	3,3	3,3	0,0	22,2	0,0
İsviçre	2,1	69,1	24,5	8,6	4,3	0,0	0,0	4,3
Norveç	10,0	41,7	48,3	6,5	9,8	9,1	0,0	10,0
Finlandiya	0,0	18,0	37,2	6,0	2,0	8,3	16,7	59,1
Diğer bir Avrupa ülkesi	14,9	19,1	70,2	12,8	12,8	0,0	4,3	0,0
Herhangi bir ülke	7,1	3,1	74,5	31,6	14,3	1,0	7,1	10,2
Diğer	0,9	34,2	58,8	8,7	7,9	0,0	6,3	14,2
Sayı	145	474	715	293	189	11	41	138
Toplam	8,0	40,8	48,6	16,2	13,7	1,8	6,9	13,9

*Cevaplayıcıların birden çok cevap vermesi mümkün olduğundan toplam 100'ün üzerindedir.

9.3. Türkiye’de Kalmak İsteme Nedenleri

Daha önce de belirttiği gibi, uluslararası koruma altında bulunan her 100 kişiden yaklaşık 9’u Türkiye’de kalmak istemektedir. Bu kişilerin Türkiye’de kalmayı tercih etme nedenlerine bakıldığında (Tablo 9.4), yüzde 51’inin Türkiye’de mutlu olduğunu; yüzde 36’sının Türkiye ile kendi ülkeleri arasında sosyo-kültürel bağlar bulunduğunu; yüzde 30’unun çocuklarının Türkiye’de okula devam etmesini; yüzde 20’sinin Türkiye’de kendilerine ayrımcılık yapılmadığını; yüzde 12’si ailesinin Türkiye’de olduğunu; yüzde 6’sının Türkiye’de işi olduğunu; yüzde 4’ünün de Türkiye’de güvende olduklarını beyan ettikleri görülmektedir. Türkiye’de kalmayı tercih etme nedenlerinin dağılım örüntüsünde erkek ve kadınlar arasında önemli bir farklılık görülmemesine karşın, kadınların çocukların okula gitmesini ve Türkiye’de mutlu olduklarını daha yüksek oranda beyan ettikleri görülmektedir.

Tablo 9.4. Görüşülen Kişilerin Türkiye’de Kalma Nedenlerinin Cinsiyete Göre Yüzde Dağılımı

Türkiye’de kalmak isteme nedenleri	Erkek	Kadın	Toplam
İşi var	6,1	5,6	5,8
Ailesi burada	15,9	7,9	11,7
Çocukları okula gidiyor	20,6	39,3	30,3
Burada mutlu	44,0	57,8	51,2
Kültürel ve sosyal bağlar	34,1	38,3	36,3
Yabancılara ayrımcılık yapılmıyor	20,8	18,3	19,5
Güvendeler	3,5	3,7	3,6
Diğer	20,8	14,4	16,5
Sayı	66	69	135

* Cevaplayıcıların birden çok cevap vermesi mümkün olduğundan toplam 100’ün üzerindedir.

9.4. Ülkelerine Dönme Koşulları

Ülkesine dönmek istemeyen kişilere, ulaşım masraflarının karşılanması ya da iş kurmak için nakdi yardım yapılması ya da iş kurmak için mesleki eğitim verilmesi durumunda ülkelerine dönmek isteyip istemedikleri de sorulmuştur. Bu koşulların sağlanması durumunda bile görüşülen kişilerin sadece yüzde 1’i ülkelerine dönmek istediklerini beyan etmişlerdir (Tablo 9.5). Bu sonuçlar, uluslararası koruma altında Türkiye’de yaşayan kişiler için ülkelerine *gönüllü geri dönüş desteği* uygulamalarının hemen hiç geçerli olmadığını göstermektedir.

Tablo 9.5. Uyuşma Göre Ülkesine Geri Dönmek İstemeyen Kişilerin Hangi Koşullar Sağlanırsa Dönebileceklerinin Yüzde Dağılımı

Hangi koşullar sağlanırsa dönmek ister	Afganistan	İran	Irak	Somali	Toplam
Ulaşım masrafları karşılanırsa	0,4	0,0	0,7	0,0	0,5
İş kurmak için nakdi yardım	0,6	0,0	0,7	0,0	0,5
İş kurmak için mesleki eğitim	1,0	0,0	0,5	0,0	0,5
Sayı	716	230	406	114	1.466

Bölüm 10

Sonuç ve Öneriler

İsmet Koç ve Mehmet Ali Eryurt

Bu bölümde, “*Niceliksel Saha Araştırması*”nın sonuçları proje kapsamında daha önce gerçekleştirilmiş olan “Anahtar Kişi Görüşmeleri”nden elde edilen sonuçlarla birlikte değerlendirilerek sunulacak ve bu sonuçların ortaya koyduğu politika önerileri çerçevesinde Göç İdaresi Genel Müdürlüğü’nün öncelik alanları belirlenmeye çalışılacaktır.

1. Araştırma kapsamında görüşülen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişiler oldukça genç bir yaş yapısına sahiptir. Hanehalkı nüfusunda çocukların (0-14 yaş) payı yüzde 35; çalışma çağı nüfusunun (15-64 yaş) payı yüzde 63; yaşlı nüfusun (65 ve üstü yaşlar) payı ise yüzde 2’nin altındadır. Araştırma kapsamında görüşülen İran uyruklularda 15 yaş altındaki nüfus oranının diğer uyruklara göre oldukça düşük olduğu, çalışma çağı nüfusunun oranının ise diğer uyruklara göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu durum temel olarak diğer üç grupta doğurganlık seviyesinin daha yüksek olması ile ilgilidir. Araştırma nüfusunun ortalama yaşının 21.8 olarak bulunması, Türkiye’de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin genç bir yaş yapısına sahip olduğunu teyit etmektedir. Yaş ortalaması en düşük grup Somali uyruklular iken, en yüksek yaş ortalamasına sahip grup İran uyruklulardır. Araştırma nüfusu açısından dikkati çeken bir diğer demografik bulgu erkeklerin oranının kadınlardan daha fazla olmasıdır. Araştırma nüfusunun cinsiyet oranı, 100 kadın başına 114 erkeğin düştüğünü göstermektedir. Bu oran kadın sayısının daha fazla olduğu Somali uyruklularda 87’ye düşerken, Irak uyruklularda 122’ye kadar yükselmektedir.
2. Uluslararası koruma başvurusu ve statüsü sahibi nüfusun yaşadığı hanelerin ortalama hanehalkı büyüklüğü 4.04 olarak bulunmuştur. Bütün uyruklara göre ortalama hanehalkı büyüklüğü geldikleri ülkelerin ortalama hanehalkı büyüklüğünden daha düşüktür. Bu durum, savaş, iç çatışma ve

göç sürecinin hanehalkı büyüklüğünün azalmasına, ailelerin dağılmasına sebep olduğunu göstermektedir. Hanehalkı kompozisyonu içerisinde görüşülen kişilerin eşlerinin hanehalkı üyesi kişiler arasında oransal olarak az olması, anne-baba ve kayınvalide-kayınpeder oranlarının çok düşük seviyelerde olması göç sürecinin ailelerin dağılmasına ya da küçülmesine neden olduğunu teyit eden bir başka bulgudur. Araştırma nüfusunun yaşadığı hanelerde genç-yaşlı kuşak gibi dikey bir büyüme yerine genç-yaşlı kuşak şeklinde yatay bir büyüme söz konusudur, bu durum temel olarak yaşlı hanehalkı üyelerinin göç sürecinde geride bırakılmış olduğuna işaret etmektedir.

3. Araştırma nüfusunun eğitim durumları incelendiğinde yüzde 81'inin okuryazar olduğu görülmektedir. Bu oran erkeklerde yüzde 84'e çıkarken, kadınlarda yüzde 77'ye düşmektedir. En eğitilmiş grup olarak İran uyruklular ön plana çıkmaktadır, bu grupta okur- yazarlık oranı yüzde 93 iken, Somali uyruklularda yüzde 57'ye düşmektedir. Benzer şekilde üniversite mezunlarının oranı İran uyruklular arasında yüzde 23 iken, Somali ve Afganistan uyruklular arasında sadece yüzde 4-5 civarındadır.
4. On iki ve üzeri yaştaki araştırma nüfusunun yüzde 42'sinin hiç evlenmemiş, yüzde 51'inin araştırma tarihlerinde evli, yüzde 3'ünün eşi ölmüş, yüzde 3'ünün boşanmış olduğu ve yüzde 1'sinin ayrı yaşadığı görülmektedir. Araştırma nüfusunda eşi ölmüş olanların oranı erkeklerde yüzde 1'in altında iken kadınlar arasında yüzde 6'ya çıkmaktadır. Görüşülen kadınların genç oldukları dikkate alındığında, Türkiye'ye uluslararası koruma aramak amacıyla göç eden kadınlar arasında göç öncesinde veya göç sürecinde eşlerini kaybederek önemli bir travma yaşayanların oranının oldukça yüksek olduğuna işaret etmektedir. Yaşlara göre medeni durum incelendiğinde her 10 kadından birinin 19 yaşına kadar; her 10 kadından dördünün ise 24 yaşına kadar evlenmiş olduğu görülmektedir. Erkekler arasında bu oranların sırası ile yüzde 2 ve yüzde 15 olması, uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye göç eden kadınlar arasında erken evlenmenin yaygın olduğuna işaret etmektedir.
5. Araştırma kapsamında görüşülen uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yüzde 83'ü apartman dairesinde, yüzde 9'u müstakil evde, yüzde 5'i köy evinde, yüzde 3'ü gecekonduda yaşamaktadır. Konutların yüzde 87'sinde tek bir aile; yüzde 6'sında 2 aile; yüzde 7'sinde ise 3 aile yaşamaktadır. Konutların hemen hemen tamamı için aylık olarak kira ödenmektedir, ortalama kira miktarı 395 TL'dir. Hanelerin yüzde 94'ünde içme suyu olarak evde/bahçede çeşme suyu; yüzde 4'ünde damacana/pet su, yüzde 2'sinde ise

pınar suyu ya da ortak kullanılan çeşme suyu kullanılmaktadır. Araştırma nüfusunun tamamına yakını (yüzde 99) kanalizasyon sistemine sahip tuvaleti olan konutlarda yaşamaktadır. Konutların çok önemli bir bölümünde ayrı mutfak (yüzde 93) ve ayrı banyo (yüzde 94) bulunmaktadır. Konutların yüzde 39'unda yatmak için 1 oda, yüzde 42'sinde 2 oda, geriye kalan yüzde 19'unda ise 3 veya daha fazla oda kullanılmaktadır. Yatak odası başına düşen ortalama kişi sayısı 2,4 kişidir. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yaşadığı konutların yüzde 97'sinde cep telefonu, 92'sinde buzdolabı, yüzde 84'ünde televizyon, yüzde 73'ünde çamaşır makinesi, yüzde 62'sinde internet, yüzde 44'ünde bilgisayar, yüzde 38'inde ütü, yüzde 34'ünde elektrik süpürgesi bulunmaktadır. Bu oranlar, Afganistan, İran, Irak ve Somali'deki oranlarla karşılaştırıldığında Türkiye'de bulunan uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin daha iyi durumda oldukları söylenebilir. Ancak bu oranlar, uluslararası koruma arayan kişilerin kentsel alanlarda yaşadıkları düşünülerek, Türkiye'nin kentsel alanlarda bulunan konutlarla karşılaştırıldığında Türkiye'den uluslararası koruma arayan kişilerin daha dezavantajlı konumda olduklarını belirtmek gerekmektedir.

6. Araştırma nüfusunun dörtte birinin aylık geliri 450'nin altında, yüzde 42'sinin geliri 450-750 TL arasında, yaklaşık üçte birinin ise 750 TL üzerindedir. Hanelerin yüzde 41'inin maddi durumları yetersiz; yüzde 49'unun ise ancak yeterli olarak tanımlandığı görülürken, hanelerinin maddi durumunu yeterli ya da çok yeterli olarak tanımlayanların oranı yüzde 10'dur. Hanelerin yüzde 41'i maddi durumunun çevredeki diğer hanelerden daha kötü olduğu belirtilmiştir. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yaşadıkları hanelerin üçte ikisinde Türkiye'deki yaşam koşullarının, göç etmeden önce yaşadıkları ülkelerden "*daha kötü*" olduğu beyan edilmiştir. Bu bulgunun, anahtar kişi görüşmelerinde görüşülen anahtar kişilerin, uluslararası koruma arayan kişilerin ekonomik olarak daha olumsuz koşullarda olmalarına karşın Türkiye'de kalmaya devam etmelerini "*yoksullar ama hiç olmazsa güvendeler*" şeklindeki açıklamaları ile tutarlılık içinde olduğu görülmektedir. Hanelerin yüzde 53'ünün borcu bulunmaktadır. Hanelerin ortalama borcu 1,507 TL'dir. Uluslararası koruma arayan kişilerin yaşadıkları haneler, aylık gelirleri ile karşılaştırıldığında oldukça yüksek bir borç yükü altında yaşamaktadırlar. Hanelerin son 12 ayda ödemekte zorlandıkları harcamalar, bir önceki bulgu ile tutarlı olarak hanelerin ciddi bir ekonomik darboğazda olduklarını teyit etmektedir. Son bir yıl içinde, hanelerin yüzde 88'i kira ödemelerini; yüzde 87'si fatura ödemelerini; yüzde 82'si gıda harcamalarını; yüzde 66'sı sağlık harcamalarını; yüzde 64'ü giyecek harcamalarını; yüzde 63'ü yakacak harcamalarını; yüzde 22'si ise eğitim harcamalarını ödemekte güçlük çektiklerini beyan

etmişlerdir. Bu sonuçlar, araştırma nüfusunun yaşadığı hanelerin, belediyeler, valilikler ve STK'ların ciddi anlamda destek sundukları yakacak ve eğitim gibi alanlarda bile harcamaların düzenli bir şekilde yapılmasında önemli sıkıntılar yaşandığını göstermektedir. Hanelerin maddi durumu anlamında, Irak ve Somali uyruklu kişilerin, İran ve Afganistan uyruklu kişilere göre daha dezavantajlı bir konumda olduğu görülmektedir.

7. Uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahipleri için en sorunlu alanlardan birisi çalışma alanıdır. Araştırma kapsamında görüşülen her 10 hanenin dördünde gelir getiren bir işte çalışan hiç kimse bulunmamaktadır. Görüşme yapılan hanelerde yaşayan her on kadından biri, her 10 erkekten ise 5'i Türkiye'deki işgücü pazarında kendilerine yer bulabilmişlerdir. Türkiye'deki işgücü pazarında kendine yer bulabilenler de çok büyük ölçüde "yevmiyeli, geçici ya da günlük işler" olarak sınıflandırılabilirler düzensiz işlerde çalışmaktadırlar. Çalışılan sektörler incelendiğinde, görüşülen kişilerin önemli bir bölümünün (yüzde 65) düzensiz işlerin en yoğun olduğu hizmet sektöründe; yüzde 30'unun sanayi sektöründe; yüzde 5'inin ise tarım sektöründe çalıştığı görülmektedir. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin önemli bir bölümünün eğitimsiz ve vasıfsız olmalarının bir sonucu olarak, işverenlerin zahmetli bir süreç ile kendileri için çalışma izni almak yoluna gitmedikleri ve onları daha düşük ücretle ve güvencesiz bir şekilde çalıştırmayı tercih ettikleri görülmektedir. Maddi durumları yetersiz olan ve Türkiye'de daha çok konfeksiyon, dericilik, terziilik, ayakkabı yapımı gibi işlerde düzensiz olarak çalışmak durumunda olan uluslararası koruma arayan kişilerin, kendilerine dayatılan bu haksızlıklara ses çıkarmayarak olumsuz koşullarda, düşük ücretle ve güvencesiz olarak çalışmaya razı oldukları görülmektedir.
8. Araştırmada, uluslararası koruma altındaki kişilerin sadece yüzde 1'inin çalıştığı iş nedeniyle sosyal güvenceye sahip olduğu görülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 88'i kendileri ile aynı işi yapan T.C. vatandaşlarından daha düşük ücret aldıklarını; yüzde 85'i Türkiye'de yaptığı işin çalışma koşullarının kendi ülkesindeki işinin çalışma koşullarından daha kötü olduğunu; yüzde 67'si Türkiye'de çalıştıkları işin kendi eğitimleri ve kapasitelerinin altında bir iş olduğunu; yüzde 80'i Türkiye'de çalıştıkları işten elde ettikleri gelirin kendi ülkelerinde yaptıkları işten elde ettikleri gelirden daha az olduğunu; yüzde 53'ü Türkiye'de daha önce çalıştıkları işlerin herhangi birisinden ücretlerini alamadan ayrılmak zorunda kaldıklarını; yüzde 52'si Türkiye'de çalıştıkları işlerde sağlıklarını tehdit eden durumların ortaya çıktığını; yüzde 48'i Türkiye'de çalışırken taciz, hakaret

- vb. kötü muameleye maruz kaldıklarını; yüzde 31'i Türkiye'de çalışırken küçük de olsa bir iş kazası yaşadıklarını beyan etmişlerdir. Anahtar kişiler de, Afganistan uyruklu kişilerin düşük ücretle çalıştığı işyerlerinde ücretlerinin geç ödendiği ya da ödenmediği, haksız yere işten çıkarıldıkları ve mesai saatleri dışında çalışmaya zorlandıkları yönünde şikâyetlerde bulduklarını belirtmişlerdir.
9. Türkiye'de yaşayan uluslararası koruma kapsamındaki kişilerin yaşadığı hanelerin yüzde 44'ü sosyal yardım almıştır. Afganistan ve Somali uyruklu kişilerin yaşadığı hanelerin sosyal yardımlardan daha çok faydalandığı görülmektedir. Valilikler ve belediyeler sosyal yardımların yüzde 80 ile en sık yararlanılan kaynağı durumundadırlar. Daha sonra, sırası ile yüzde 19 ile BMMYK; yüzde 15 ile özel kurumlar; ve yüzde 15 ile STK/SGDD gelmektedir. Çoğunluğu akraba, komşu, arkadaş vb. kişilerden oluşan "diğer" başlığı altındaki kaynaklardan ise hanelerin dörtte biri faydalanmıştır. Hanelerin yüzde 70'i nakdi yardım, yüzde 61'i yakacak yardımı, yüzde 60'ı gıda yardımı, yüzde 41'i sağlık-ilaç yardımı, yüzde 31'i giyecek yardımı, yüzde 26'sı ev eşyası yardımı, yüzde 21'i eğitim yardımı, yüzde 1'si ise ulaşım yardımı almıştır. Son dönemlerde, sosyal yardımların daha çok uluslararası koruma kapsamında olan Suriyelilere yönelmiş olması uluslararası koruma kapsamındaki Irak, İran, Somali ve Afganistan uyruklu kişiler arasında ciddi rahatsızlığa yol açmıştır.
10. Araştırma hanehalkı nüfusunun yüzde 22'si Türkiye'de bir yıldan daha kısa bir süredir, yüzde 25'i bir yıldır, yüzde 24'ü 2 yıldır, yüzde 15'i 3 yıldır, yüzde 7'si 4 yıldır; yüzde 3'ü 5 yıldır, yüzde 4'ü ise 6 yıldan uzun bir süredir Türkiye'de yaşamaktadır. Bir başka ifade ile, Türkiye'de uluslararası koruma arayan kişilerin yarısından fazlası 1 yıldan uzun bir süredir Türkiye'de bulunmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen her 10 kişiden 7'si doğdukları ülkeyi "0-4" yıl önce terk ettiklerini belirtmiştir, her 10 kişiden 3'ünün ise doğdukları ülkeyi terk etmelerinin üzerinden beş yıldan daha uzun bir süre geçmiştir. Üstelik, doğdukları ülkeleri terk etmelerinin üzerinden beş yıldan uzun süre geçenlerin oranı Somali uyruklularda yüzde 75'e, Afganistan uyruklularda ise yüzde 50'ye çıkmaktadır. Bu iki bulgu bir arada değerlendirildiğinde, Türkiye'de uluslararası koruma aramak amacıyla bulunan kişilerin önemli bir bölümünün ülkelerinden çok uzun süreden beri uzak yaşadığı görülmektedir. Bu durum da, bu kişilerin kendi ülkeleri ile olan bağlarının büyük ölçüde kopmuş olabileceğine ve dolayısı ile de geri dönme olasılıklarının düşük olduğuna işaret etmektedir.

11. Uluslararası koruma kapsamında Türkiye’de bulunan kişilerin dörtte üçünden fazlası (yüzde 77) savaş-ıç çatışma; siyasal, dinsel ya da etnik nedenlerle veya kan davası nedeniyle yaşadığı ülkeyi terk etmiştir. Ekonomik nedenlerle (yüzde 4), sağlık nedenleri ile (yüzde 2) ya da eğitime ilişkin nedenlerle (yüzde 3) yaşadıkları ülkeyi terk eden kişilerin oranı toplamda yüzde 9 civarındadır. Savaş/ıç savaş nedeni daha çok Somali ve Irak uyruklular tarafından, dinsel nedenler daha çok İran uyruklular tarafından, etnik nedenler daha çok Afganistan uyruklular tarafından dile getirilmiştir.
12. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin sadece yüzde 12’sinin yaşayan çocuğu bulunmamaktadır; yüzde 19’unun 1 çocuğu; yüzde 25’inin 2 çocuğu; yüzde 20’sinin 3 çocuğu ve yüzde 26’sının da 4 veya daha fazla sayıda çocuğu bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin ortalama çocuk sayısı, 1.3’ü erkek, 1.2’si kız olmak üzere 2.5’tir. Bu sayı İran uyruklularda 1.3 çocuğa kadar düşmektedir. Ortalama çocuk sayıları, cevaplayıcıların geldikleri ülkelerdeki ortalama çocuk sayıları ile karşılaştırıldığında oldukça düşük seviyede olduğu görülmektedir. Bu durum, uluslararası koruma aramak amacıyla göç sürecine dahil olan kişilerin tüm çocuklarını Türkiye’ye getirememiş olmalarının veya çocukların ya kendi başlarına refakatsiz olarak göç sürecine dahil olmalarının ya da başka bir ebeveyn ya da yetişkinle göç sürecinin henüz ilk aşamalarında olmalarının bir sonucu olabilir.
13. Uluslararası koruma talebi ile Türkiye’ye gelen kişilerin büyük çoğunluğu (yüzde 80) Türkiye’ye karayolunu kullanarak giriş yapmışlardır. Havayolunu kullanarak gelenlerin oranı toplamda yüzde 17 civarında iken denizyolunu kullananların oranı yüzde 3 civarındadır. Afganistan uyrukluların hemen tamamı karayolu ile giriş yaparken; havayolu, İran, Irak ve Somali uyruklular tarafından; denizyolu ise sadece Somali uyruklular tarafından kullanılmaktadır. Türkiye’ye komşu olması nedeniyle, İran ve Irak’tan gelenlerin hemen tamamı Türkiye’ye başka ülkeden geçmeden doğrudan giriş yaparken, Afganistan’dan gelenlerin yüzde 41’i ve Somali’den gelenlerin yüzde 21’i başka ülkelerden geçerek Türkiye’ye giriş yapmaktadırlar. Görüşülen kişilerin yarısından fazlası Türkiye’ye pasaportlu/vizeli olarak; yüzde 17’si pasaportlu ama vizesiz olarak; yüzde 2’si resmi sınır geçiş noktasından pasaportsuz olarak; yüzde 27’si ise gayrı resmi sınır geçiş noktasından geçerek giriş yapmıştır. Irak uyruklularda pasaportlu/vizeli geçenlerin oranının yüksekliği (yüzde 98); İran uyruklularda pasaportlu ama vizesiz olarak geçenlerin oranının yüksekliği (yüzde 58); Afganistan ve Somali uyruklularda ise gayrı-resmi sınır geçiş noktasından geçenlerin oranının yüksekliği (sırasıyla yüzde 81 ve yüzde 70) dikkat çekmektedir.

14. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin yüzde 15'i Türkiye'ye tek başına giriş yapmışlardır. Bu oran Afganistan uyruklular arasında yüzde 4'e düşerken Somali uyruklular arasında yüzde 23'e, İran uyruklular arasında ise yüzde 28'e kadar çıkmaktadır. Görüşülen kişilerin en yüksek oranda birlikte geldikleri kişiler, eşleri ve çocuklarıdır (sırasıyla yüzde 56 ve yüzde 59), Eş ve çocukları yüzde 15 ile kardeşler, yüzde 14 ile anne-baba ve yüzde 4 ile arkadaşlar takip etmektedir. Görüşülen her 10 kişiden 2'si Türkiye'ye giriş yaparken yanlarında bu kategorilere girmeyen başka birilerinin de olduğunu belirtmiştir. Afganistan uyruklularında bu oran yüzde 60'a çıkmaktadır. Bunların büyük çoğunluğunun insan kaçakçıları olduğu düşünülmektedir. Anahtar kişi görüşmelerinde, uluslararası koruma arayan kişilerin bu yolculuklarında insan kaçakçıları tarafından yönlendirildiğini ve insan kaçakçılarına önemli miktarlarda paralar ödedikleri belirtilmiştir. İnsan kaçakçılarının, bu kişilerle kendilerini Türkiye'ye getirmek için değil Avrupa'ya götürmek için anlaştığı, asıl büyük ödemenin ise bu geçişler için yapıldığı da ifade edilmiştir.
15. Türkiye'de uluslararası koruma arayışında olan kişilerin yarısının bir sağlık sorunu bulunmaktadır. Görüşülen kişilerin dörtte üçü Türkiye'deki sağlık hizmetlerinden faydalanmıştır. Sağlık hizmeti çok büyük oranda (yüzde 89) devlet hastanelerinden alınmaktadır. Sağlık hizmeti alınırken karşılaşılan en önemli sorunlar dil güçlüğü (yüzde 78), ilaç ve tedavi için katkı payını ödememe (yüzde 65), sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilememe (yüzde 52) ve sağlık kurumlarının kalabalık olmasıdır (yüzde 49). 6458 sayılı Kanun ile yabancı kimlik numarası alan uluslararası koruma altında olan tüm kişilerin sağlık sigortası kapsamına alınması uygulamasından Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahiplerinin yoğun bir şekilde yararlandıkları görünmektedir.
16. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yüzde 40'ı yaşadıkları hanelerde bulunan zorunlu eğitim yaşında çocukların eğitime devam ettiğini belirtmiştir. Bu oran Somali ve Afganistan uyruklularında yüzde 60'lara çıkarken, İran uyruklularında yüzde 18'e kadar düşmektedir. Okula devam oranları erkek çocuklar için bir miktar daha yüksektir. Anahtar kişi görüşmelerinde bazı ailelerin özellikle kız çocuklarını okula göndermek istemedikleri ve çocuk yaşta evlenmeye zorladıkları belirtilmiştir. Okula devam eden çocukların eğitim alanında yaşadığı en önemli sorun dil güçlüğüdür (yüzde 54). Kültürel farklılıklar (yüzde 41), eğitim sistemi farkı (yüzde 34), arkadaş edinememe (yüzde 32) ve ayrımcılık (yüzde 31) çocukların eğitim alanında yaşadıkları diğer sorunlardır. Kültürel farklılıklar özellikler Somali uyruklu çocukların daha çok yaşadıkları bir sorun olarak

(yüzde 79) ön plana çıkarken; dil güçlüğü sorununu Somali ve Irak uyruklu çocuklar diğer uyruklara göre daha yüksek oranda yaşamaktadırlar. Okula devam edemeyen çocukların okula devam edememe nedenleri arasında okul masraflarını karşılayamama (yüzde 31), dil bilmeme (yüzde 20) ve okula kayıt yaptıramama (yüzde 19) gibi nedenler ön plandadır. Anahtar kişi görüşmelerinde eğitim alanında en büyük sorunun, yabancı kimlik numarası olmayan çocukların eğitim sistemine alınmasında yaşanan sorunlar olduğu belirtilmiştir. Daha çok, sevk edildikleri uydu kentleri terk ederek ya da uluslararası koruma başvurusu yapmadan Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde yaşamaya başlayan ailelerin çocuklarının eğitime sistemine dahil olmalarında ortaya çıkan bu sorun, “*misafir öğrenci*” uygulaması ile aşmaya çalışılmaktadır. Ancak, misafir öğrenciliğin uzun sürmesi beraberinde okula uyum sorunlarını beraberinde getirmektedir. Eğitim sistemine dahil olunmasında ve bu sistemde kalınmasında, çocukların yaşadığı dil engeli önemli bir sorun alanı olduğu için çocukların eğitim sistemine dahil olmadan önce ya da bu sisteme dahil olduktan sonra okula paralel olarak yürütülecek Türkçe öğrenme programları yararlı olacaktır. Çocukların eğitim durumlarına, hangi sınıfta olduklarına dair resmi bir evrakın olmadığı durumlarda çocukların 2-3 alt sınıfa yerleştirilmeleri gibi uygulamalar eğitim sürecinde aksama yaratan bir diğer sorun alanı durumundadır. Bazı anahtar kişi görüşmelerinde, kamplar dışındaki okullarda Türkiye eğitim sisteminin müfredatının okutulmasının da, çocukların eğitim sistemine uyumlarını engelleyen önemli bir sorun olduğuna vurgu yapmışlardır.

17. Uluslararası koruma talep eden kişilerin sağlık, eğitim, sosyal yardım hizmetlerinden yararlanmaları ya da iş yaşamına atılmalarında en önemli engellerden birisi de dil bariyeridir. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin sadece yüzde 19'u Halk Eğitim Merkezleri veya Belediyelerin düzenlediği kurslara katılmışlardır. Kursa katılanların yüzde 84'ü Türkçe okuma yazma kursuna, yüzde 16'sı İngilizce kursuna katılmıştır. Türkçe okuma-yazma kursuna katılanların oranının yüzde 16 seviyesinde kalması önemli bir sorundur. Bu nedenle, uydu kentlerde ve uydu kent olmayan Ankara, İstanbul ve İzmir gibi büyük kentlerde Halk Eğitim Merkezleri ya da STK'lar bünyesinde Türkçe öğrenmeye pratik olarak yaklaşan kursların açılmasının katılımın yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı düşünülmektedir.
18. Uluslararası koruma talep eden kişilerin Türkiye'ye girişlerinden itibaren her aşamada hukuksal desteğe ihtiyaçları olmaktadır. Anahtar kişi görüşmelerinde, hukuksal destek konusunda sistemli bir hizmetin verilmediği belirtilmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen ve hukuki desteğe ihtiyacı olan kişilerin sadece dörtte biri hukuki destek aldıklarını belirtmiştir. Bu

- destek de yüzde 43 oranında kendi tuttıkları avukattan, yüzde 29 oranında baronun tayin ettiği avukattan, yüzde 26 oranında STK'lardan ve yüzde 7 oranında diğer kaynaklardan alınmıştır. Hukuksal danışmanlık, uluslararası koruma başvuru ve statüsü sahibi kişilerin tüm iş ve işlemleri sırasında yanlarında olması gereken bir mekanizmadır. Bu nedenle, bu kişilere hukuki danışmanlık hizmeti vermek üzere, illerin baroları içinde hukuki danışmanlık merkezlerinin kurulması yararlı olacaktır.
19. Anahtar kişi görüşmelerinde, aile göçü kapsamında gelen kişiler, özellikle Afganistan uyruklular arasında çocuk sayısının fazla olduğu vurgulanmıştır. Türkiye'ye gelen refakatsiz çocuk sayısındaki artışın, ailelerin üçüncü ülkelere aile göçü yapmak için izledikleri yeni bir strateji olduğu değerlendirilmesi yapılmaktadır. Anahtar kişiler, bu strateji için *"tohum atmak"* *"çapa atmak"* deyimlerini kullanmışlardır. Bu bağlamda, refakatsiz gelen çocukların yerleştirilebilecekleri yurtların sayısının ve kapasitelerinin artırılmasının gerekli olduğu düşünülmektedir.
20. Uluslararası koruma başvurusu yapan kişilerin, Valilik/İl Emniyet-İl Göç Müdürlüğü'ne ve/veya BMMYK'ya başvuru yıllarına bakıldığında, bu kişilerin oldukça önemli bir bölümünün 5-6 yıla çıkan sürelerde başvurularının sonuçlanmadığını beyan ettikleri görülmektedir. Yine araştırma sonuçları, görüşülen kişilerin yarısından fazlasının psikolojik desteğe ihtiyaç duyduğunu (yüzde 54); yüzde 16'sının intihar etmeyi düşündüğünü göstermektedir. Bu bulgular, anahtar kişi görüşmelerinden elde edilen uluslararası koruma başvurusu yapan kişilerin başvuru sonuçlarını beklerken belirsizlikten kaynaklanan büyük bir stres yaşadıkları şeklindeki bulgu ile birlikte değerlendirildiğinde, göç süreci, başvuru süreci ile yerleştirilme sürecinde yaşanan sorunlardan ve geleceğe ilişkin belirsizlikten kaynaklanan bu durumun aşılması için bu kişilere düzenli olarak psiko-sosyal destek verilmesi gereği ortaya çıkmaktadır.
21. Uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin yüzde 81'inin yaşadığı uydu kentten memnun olduğu görülmektedir. Yaşadıkları uydu kentten memnun olmayan ve başka ilde yaşamak isteyen kişilerin bu tercihlerinin en önemli nedenleri bu ildeki iş imkânlarının daha fazla olması (yüzde 40) ve iklim koşullarının uygun olması (yüzde 27) olarak belirlenmiştir. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin üçte ikisi Türkiye'deki komşuları ile ilişkilerinin iyi olduğunu belirtirken, ilişkilerinin kötü olduğunu belirtenleri oranı sadece yüzde 4'tür. Anahtar kişi görüşmelerinde uydu kentlerin sosyo-ekonomik açıdan, özellikle de çalışma imkânları açısından birbirinden oldukça farklı olmasının yarattığı sorunlara da dikkat çekilmiştir. İş bulma

imkânlarının daha az olduğu illere yerleştirilen kişilerin bu uydu kentleri terk ederek iş imkânlarının daha fazla olduğu büyük kentlere gittiklerini beyan eden anahtar kişiler, bu durumun bu kişileri yasa dışı göçmen statüsüne düşürdüğünü belirtmişlerdir. Uydu kent olarak belirlenen illerin tekrar gözden geçirilmesi ve sosyo-ekonomik olarak daha gelişmiş illerin uydu kent olarak kullanılması bu sorunu hafifletecektir.

22. Araştırma kapsamında görüşülen kişilerin büyük çoğunluğunun (yüzde 88) gelecek planında üçüncü bir ülkeye yerleştirilmek/yerleşmek bulunmaktadır. Üçüncü bir ülkeye yerleşmeyi isteyenlerin yaklaşık yarısı “hayat standartı yüksek olduğu için,” yüzde 41’ü “bu ülkelerde yakınları olduğu için,” yüzde 16’sı “iş imkânları fazla olduğu için,” yüzde 14’ü “bu ülkelerde yabancılara ayrımcılık yapılmadığı için,” yüzde 8’i “bu ülkelere sığınmacıların/uluslararası koruma başvuru sahiplerinin kabulü kolay olduğu için,” yüzde 7’si de “bu ülkelerde eğitim imkânları iyi olduğu için” üçüncü bir ülkeye gitmeyi tercih etmektedir. Bu sonuçlar, araştırma kapsamında görüşülen kişilerin çoğunluğu için Türkiye’nin, üçüncü bir ülkeye gitmek için transit bir ülke niteliğini taşıdığını göstermektedir. Bu nedenle, Türkiye’nin uluslararası koruma arayan kişilerin gitmek için tercih ettikleri ülkelerle ve BMMYK ile yakın bir işbirliği içinde çalışarak bu kişilerin mümkün olduğu kadar sorunsuz bir şekilde üçüncü ülkelere geçişlerini kolaylaştırması gerekmektedir.
23. Uluslararası koruma arayan kişilerin yüzde 9’u Türkiye’de kalmayı tercih ettiklerini beyan etmişlerdir. Türkiye’de kalmak isteyenlerin oranı ise İran uyruklularda yüzde 1’in altında iken, Afganistan uyruklularda yüzde 15’e çıkmaktadır. Türkiye’de kalmayı tercih edenlerin Türkiye’de mutlu olmaları (yüzde 51), kültürel ve sosyal bağlar (yüzde 36), çocuklarının Türkiye’de okula devam etmesi (yüzde 30), Türkiye’de kendilerine ayrımcılık yapılmaması (yüzde 20), ailesinin Türkiye’de olması (yüzde 12), Türkiye’de işi olması (yüzde 6) ve Türkiye’de güvende olmaları (yüzde 4) nedeniyle Türkiye’de kalmayı istedikleri görülmektedir. Bu sonuçlar, Türkiye’de kalmak isteyen uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişiler için, farklı sosyal, ekonomik ve kültürel özellikleri dikkate alınarak uyum programlarının başlatılması gerekliliğini ortaya koymaktadır.
24. Ülkesine dönmek isteyenlerin oranı Somali uyruklularda yüzde 11’e çıksa da söz konusu ülkelerdeki itici koşulların değişmemesi ve uluslararası koruma arayan kişiler için çekici bir niteliğinin kalmaması nedeniyle toplamda yüzde 2’nin altında kalmaktadır. Türkiye’nin, sayısal olarak küçük bir grup oluştursa da ülkelere dönmek isteyen kişiler için hem menşe

ülkelerle hem de BMMYK ve IOM gibi uluslararası kurum ve kuruluşlarla temasa geçerek bu insanların güvenli bir şekilde ülkelerine dönmelerinin sağlanması için gerekli planlamaları yapması gerekmektedir.

25. Ülkesine dönmek istemeyen kişilere ulaşım masraflarının karşılanması, iş kurmak için nakdi yardım yapılması ya da iş kurmak için mesleki eğitim verilmesi durumunda ülkelere dönmeyi isteyip istemeyecekleri sorulduğunda, bu koşulların sağlanması durumunda bile görüşülen kişilerin sadece yüzde 1'inin geri dönmeyi kabul edeceği görülmüştür. Bu bulgular, tanıtımının yapılmaması ve maddi destekler artırılarak cazibe kazanmasının sağlanmaması durumunda “*gönüllü geri dönüş desteği*” uygulamalarının talep görmeyeceğini göstermektedir. Bu sonuç, ayrıca, gönüllü geri dönüş desteğine ilişkin plan ve programların uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye göç eden kişilerin ülkeleri ile ailevi bağlarını büyük ölçüde koparmış olduklarının dikkate alınarak yapılması gerektiğini de ortaya koymaktadır.

Bu sonuçlar ve öneriler dışında, anahtar kişilerle yapılan görüşmelerde, kendilerinin 6458 sayılı yasal düzenlemeye ilişkin görüşleri, BMMYK'nın Afganistan uyruklu kişilerin başvuru işlemlerini askıya alma uygulaması, Türkiye'nin AB ile imzaladığı Geri Kabul Anlaşması ve Türkiye'ye uluslararası koruma amacıyla gelen kişilerin sayısının nasıl azaltılabileceğine ilişkin görüşleri ve önerileri de alınmıştır. Bu görüş ve önerilerde öne çıkan başlıkları şu şekilde özetlemek mümkündür.

Anahtar kişiler, 04.04.2013 tarihinde kabul edilen 6458 sayılı *Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu*'nun, kanunun uygulamaya başlamasına kadar yönetmelik hükümleri çerçevesinde yürütülen çalışmalara hukuki bir zemin kazandırdığını belirtmişlerdir. Bu anlamda, tüm anahtar kişiler bu kanunun uluslararası koruma alanındaki uygulamada çok önemli kazanımlara yol açtığını vurgulamışlardır. Kanunun hazırlanma sürecinde tüm tarafların görüşünün alınmış olmasının da vurgulandığı görüşmelerde, söz konusu yasaya ilişkin bazı eleştiriler de getirilmiştir. Bunlardan ilki, yasa ile getirilen süre kısıtlamalarına ilişkindir. Anahtar kişiler yasanın uluslararası koruma işlemlerinde süre sınırı koymasını olumlu bulmakla birlikte, istisnai durumların düşünülmediğini ve süre sınırlarının her örnek olay için standart olarak belirlendiğini söylemişlerdir. Ancak, uygulamada süre sınırlarına uymayan durumlar ortaya çıktığını, bu durumlarda, özellikle de sınırdışı etme uygulamalarında, hızlı prosedür sonucu hatalı kararlar alınabildiğini beyan etmişlerdir. Bu nedenle, yasadaki süre sınırlamalarının özellikle istisnai durumlarda dikkate alınarak esnek olarak tanımlanması gerektiğini belirtmişlerdir.

Bu yasaya ilişkin bir başka eleştiri de, yasayla kurulan GİGM'nin örgütlenmesine ve personel sayısına ilişkindir. Anahtar kişiler, GİGM'nin Türkiye'deki uluslararası koruma başvuru ve statü sahibi kişilerin sayısının yüz bin civarında olduğu bir dönemde, o günün koşullarına göre kurulduğunu, bu nedenle de günümüze kadar çok hızlı bir şekilde artan uluslararası başvuru ve statü sahibi kişiler ile uğraşmasının mümkün olamayacağını vurgulamışlardır. GİGM'nin mevcut personel sayısının yetersizliğine dikkati çeken anahtar kişiler, konuya ilişkin olarak yürütülen iş ve işlemler konusunda yeni atanan GİGM uzmanlarının deneyimsiz olduğunu ve 2,600-2,700 uzman ile giderek büyüyen sorunun kontrol altına alınamayacağını belirtmişlerdir. Görüşme yapılan anahtar kişiler uluslararası koruma konusuna eskiden hâkim olan “güvenlikçi” bakış açısının terkedilerek, konuya “*insan hakları*” boyutundan yaklaşılmasının önemine değinmişlerdir.

Türkiye'nin AB ile imzaladığı geri kabul anlaşmasına da değinen anahtar kişiler, AB'nin, FRONTEX uygulaması (Avrupa Dış Sınırlarda Operasyonel İşbirliği Yönetimi Ajansı) ve birçok çevre ülke ile imzaladığı geri kabul anlaşmaları ile sınır güvenliğini büyük ölçüde sağladığını, bu anlamda Türkiye'nin AB ile imzaladığı geri kabul anlaşmasının Türkiye'den çok AB'nin çıkarlarına olduğunu belirtmişlerdir. Geri kabul anlaşmasının Türkiye'yi “*yabancı çöplüğüne*” çevireceğini öne süren bazı anahtar kişiler, Türkiye'nin geri kabul anlaşması imzalamaktan çok, kendi sınır güvenliğini sağlayıcı uygulamalara ağırlık vermesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu anlamda, Türkiye'nin çalışmalarına devam ettiği “*Entegre Sınır Yönetimi Sistemi*”ni bir an önce hayata geçirmesinin yararlı olacağını beyan etmişlerdir. Entegre sınır yönetimi sisteminin hayata geçmesi ile, sınırların güvenliği konusunda bilgi sahibi olacak potansiyel yasa dışı göçmenlerin Türkiye'ye gelmek konusundaki motivasyonlarının azalacağı belirtilmiştir. Bu anlamda, bir başka öneri, istisnaları olsa da, 6458 sayılı Yasada belirtilen süre sınırlarına uyulması ile, yani uluslararası korumaya ilişkin bir başvurunun 6 ay içinde sonuçlandırılması ile, yasadışı göçmenler arasında yaygın olan “*Türkiye'ye gider en az 3-4 yıl kalırım*” anlayışının yıkılmasına yol açacağını, bunun da uluslararası koruma başvurusu için gelen kişilerin sayısını önemli ölçüde azaltacağı şeklinde. Bu konuda yapılan bir başka öneri, sınır güvenliğinin sağlanması ve başvuru sürecindeki süre sınırlarına uyulması uygulamalarının “*yasa dışı göçün yeni yollar bulacağı*” için sonuç vermeyeceğini savunan anahtar kişilerden gelmiştir. Onlara göre, yasadışı göçün kaynağında önlenmesi gerekmektedir, bunun için de çıkış ülkelerindeki kaynağın sosyo-ekonomik yatırımlarla kurutulması gerekmektedir.

Proje kapsamında gerçekleştirilen anahtar kişi görüşmeleri ve niceliksel saha çalışması özellikle Türkiye'de uluslararası koruma başvurusu yapan ve ve uydu kentlere yerleştirilen kişilerin sosyo-ekonomik profiline, göç öncesi

durumlarına, göç nedenlerine, göç süreçlerine, uydu kentlere yerleştirilme süreçlerine, uydu kentlerde yaşam koşullarına ve geleceğe ilişkin planlarına dair önemli bilgiler sağlamıştır. Ortaya konulan tablonun ve geliştirilen görüş ve önerilerin bu alanda çalışan ve politika üreten kişi ve kurumlar için yol gösterici olması umulmaktadır.

Kaynakça

- Afgan Halk Sağlığı Enstitüsü (Afghan Public Health Institute), Ministry of Public Health (APHI/MoPH) [Afghanistan], Central Statistics Organization (CSO) [Afghanistan], ICF Macro, Indian Institute of Health Management Research (IIHMR) [India], and World Health Organization Regional Office for the Eastern Mediterranean (WHO/EMRO) [Egypt] (2011) Afghanistan Mortality Survey 2010. Calverton, Maryland, USA: APHI/MoPH, CSO, ICF Macro, IIHMR and WHO/EMRO.
- Blood, P.R., ed. (2001) Afghanistan: A Country Study. Washington, D.C.: Government Printing Office, for the Library of Congress.
- Birleşmiş Milletler Mülteciler Nüfus Fonu (UNFPA), 2014. Population Estimation Survey 2014 for the 18 Pre-War Regions of Somalia. <http://countryoffice.unfpa.org/somalia/drive/Population-Estimation-Survey-of-Somalia-PESS-2013-2014.pdf>. Son erişim tarihi: 23 Kasım 2015.
- BMMYK (1998), Sığınmacı / uluslararası koruma başvuru sahibi ve Mülteci Konularındaki Uluslararası Belgeler ve Hukuki Metinler, Ankara: Damla Matbaası.
- CIA, (2014a)
- Euromonitor International, 2013. The World Economy Factbook. http://www.euromonitor.com/medialibrary/PDF/Book_WEF_2014.pdf. Son erişim tarihi: 23 Kasım 2015.
- Göç İdaresi Genel Müdürlüğü (2017), Uluslararası Koruma, http://www.goc.gov.tr/icerik6/uluslararası-koruma_363_378_4712_icerik (Erişim Tarihi: 20.06.2017)
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü (HÜNEE), (2014). 2013 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, T.C. Kalkınma Bakanlığı, Ankara.
- Hakimzadeh, S. (2006). Iran: A Vast Diaspora Abroad and Millions of Refugees at Home. Migration Information Source, 4.
- IOM, (2014a). 2015–2020 Strategy for South-Eastern Europe, Eastern Europe and Central Asia
- IOM, (2014b). Migration Flows in Western Balkan Countries: Transit, Origin and Destination, 2009–2013.
- İçduygu, A., Aksel, D.B. (2012) Türkiye’de Düzensiz Göç, Uluslararası Göç Örgütü, Ankara.
- İran İstatistik Merkezi (Statistical Centre of Iran). Selected findings of the 2011 National Population and Housing Census. <https://www.amar.org.ir/Portals/1/Iran/census-2.pdf> Son erişim tarihi: 23 Kasım 2015.
- Koç, İ. ve Eryurt, MA. (2014a) Türkiye’de Afganistan Uyraklı Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi Mevcut Durum Analizi Raporu, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Koç, İ. ve Eryurt, MA. (2014b) Türkiye’de Afganistan Uyraklı Uluslararası Koruma Başvurusu ve Statüsü Sahipleri Üzerine Analiz: Türkiye’ye Geliş Sebepleri, Türkiye’de Kalışları, Gelecek Planları ve Amaçları Projesi Anahtar Kişi Görüşmeleri Raporu, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara.
- Robinson, B. and Lipson, J. (2002) The Afghans Their History and Culture. Retrieved 2 December 2009 from <http://www.cal.org/CO/afghan/index.html>
- Rutstein, S.O. ve Johnson, K. 2004. The DHS Wealth Index. DHS Comparative Reports No. 6. Calverton, Maryland: ORC Macro.
- The Asia Foundation (2006) Afghanistan in 2006: A Survey of the Afghan People. Retrieved 25 June 2014 from www.asiafoundation.org
- UNDP, (2013) Human Development Report: The Rise of the South: Human Progress in a Diverse World, ISBN 978-92-1-126340-4.
- UNDP, (2014) Human Development Report: Sustaining Human Progress: Reducing Vulnerabilities and Building Resilience, ISBN 978-92-1-126368-8.
- UNFPA, (2014a)

- UNHCR (2014). 2013 Global Trends, UNHCR.
- UNHCR (2015). 2014 Global Trends, UNHCR.
- UNHCR (2017). 2016 Global Trends, UNHCR.
- World Bank, (2014a). World Development Indicators.
- World Bank, (2014b). Annual Remittances Data, Inflows and Outflows.
- World Bank, (2014c). Remittance Prices Worldwide Data 2011–2014.

EK A – ARAŞTIRMA EKİBİ VE GÖREV DAĞILIMI

Kilit Uzmanlar

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Proje Yürütücüsü

Prof. Dr. İsmet KOÇ

Nicel Araştırma ve Anahtar Kişi Görüşmeleri Koordinatörü

Araştırmacılar

Prof. Dr. Banu AKADLI-ERGÖÇMEN

Prof. Dr. A. Sinan TÜRKYILMAZ

Doç. Dr. Alanur ÇAVLİN

Doç. Dr. İlknur YÜKSEL-KAPTANOĞLU

Dr. Pelin ÇAĞATAY

Dr. Tuğba ADALI

Dr. Ayşe ABBASOĞLU-ÖZGÖREN

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

Anahtar Kişi Görüşmeleri

Prof. Dr. İsmet KOÇ

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Sorukağıdı Tasarımı

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Prof. Dr. İsmet KOÇ

Grşmecı Eğitimi

Prof. Dr. İsmet KOÇ

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Saha Sorumlusu

Doç. Dr. Mehmet Ali ERYURT

Veri Girişi ve Veri Analizi

Dr. Pelin ÇAĞATAY

Ar. Gör. Faruk KESKİN

Ar. Gör. Melike SARAÇ

Ar. Gör. Zehra YAYLA

EK B-SORUKAĞITLARI**HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ****UYDU KENTLERDE YAŞAYAN SİĞİNMACILARIN
SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ ARAŞTIRMASI****HANEHALKI SORUKAĞIDI**

TANITIM BİLGİLERİ	
İL _____	ADRES: _____
KÜME NO.....	HANE NO.....

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	___ ___	___ ___	___ ___	___ ___
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	___ ___
SONUÇ (*)	___	___	___	___ ___
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY SAAT	___ ___ ___ ___	___ ___ ___ ___	TOPLAM ZİYARET SAYISI

(*) SONUÇ KODLARI	KİŞİ SAYILARI
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	HANEHALKI LİSTESİNDE TOPLAM KİŞİ SAYISI ___ ___
02 ZİYARET SIRASINDA EVDE HANEHALKI YOK VEYA GÖRÜŞÜLEBİLECEK NİTELİKTE KİMSE YOK	18-59 YAŞ ERKEK SİĞİNMACI SAYISI..... ___ ___
03 HANEHALKININ TÜMÜ ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	18-59 YAŞ KADIN SİĞİNMACI SAYISI..... ___ ___
04 SONRAYA BIRAKILDI	
05 REDDETTİ	
06 KONUTTA, ADRESTE YAŞAYAN YOK/ ADRES KONUT DEĞİL	
07 GÖRÜŞME YARIDA KALDI	
96 DİĞER _____	
(BELİRTİN)	

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____	_____	_____
GÜN-AY	GÜN-AY	GÜN-AY

YAŞ – DOĞUM YILI TABLOSU

YAŞ	DOĞUM YILI		YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI		2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR			BİLMİYOR	
0	2014	--	50	1964	1965
1	2013	2014	51	1963	1964
2	2012	2013	52	1962	1963
3	2011	2012	53	1961	1962
4	2010	2011	54	1960	1961
5	2009	2010	55	1959	1960
6	2008	2009	56	1958	1959
7	2007	2008	57	1957	1958
8	2006	2007	58	1956	1957
9	2005	2006	59	1955	1956
10	2004	2005	60	1954	1955
11	2003	2004	61	1953	1954
12	2002	2003	62	1952	1953
13	2001	2002	63	1951	1952
14	2000	2001	64	1950	1951
15	1999	2000	65	1949	1950
16	1998	1999	66	1948	1949
17	1997	1998	67	1947	1948
18	1996	1997	68	1946	1947
19	1995	1996	69	1945	1946
20	1994	1995	70	1944	1945
21	1993	1994	71	1943	1944
22	1992	1993	72	1942	1943
23	1991	1992	73	1941	1942
24	1990	1991	74	1940	1941
25	1989	1990	75	1939	1940
26	1988	1989	76	1938	1939
27	1987	1988	77	1937	1938
28	1986	1987	78	1936	1937
29	1985	1986	79	1935	1936
30	1984	1985	80	1934	1935
31	1983	1984	81	1933	1934
32	1982	1983	82	1932	1933
33	1981	1982	83	1931	1932
34	1980	1981	84	1930	1931
35	1979	1980	85	1929	1930
36	1978	1979	86	1928	1929
37	1977	1978	87	1927	1928
38	1976	1977	88	1926	1927
39	1975	1976	89	1925	1926
40	1974	1975	90	1924	1925
41	1973	1974	91	1923	1924
42	1972	1973	92	1922	1923
43	1971	1972	93	1921	1922
44	1970	1971	94	1920	1921
45	1969	1970			
46	1968	1969			
47	1967	1968			
48	1966	1967			
49	1965	1966			

ONAY SAYFASI

İyi günler! Benim ismim _____. Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden geliyorum. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'deki uydu kentlerde yaşayan sığınmacıların sosyo-ekonomik profili konusunda bir araştırma yapıyoruz. Sizinle konuşmak ve size bu konularda bazı sorular sormak istiyorum.

Siz bu çalışma için tesadüfi olarak seçildiniz. Vereceğiniz tüm cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Katılımınız tamamıyla gönüllü olmanıza bağlıdır ancak sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız Türkiye'deki sığınmacılar için çok faydalı olacak, bu kişilere verilen hizmetlerinin geliştirilmesine ve planlanmasına katkıda bulunacaktır.

Öncelikle size yaşadığınız bu hane ile ilgili bazı sorular soracağım. Görüşme yaklaşık olarak 10 dakika sürecektir.

Görüşme yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞME YAPMAYI KABUL ETTİ.....1	GÖRÜŞME YAPMAYI REDDETTİ.....2
<i>HANEHALKI SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN. GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.</i>	<i>HANEHALKI SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.</i>

Görüşmeci İmzası:.....

Tarih: _ / _ / _

SAAT DAKİKA

BÖLÜM 1. HANEHALKI LİSTESİ

Şimdi bu evde yaşayanların yaş, eğitim, medeni durumu, ana dil, doğum yeri, göç durumu gibi özellikleri hakkında bazı bilgiler almak istiyorum.

HANE SATIR NO	HANEHALKI LİSTESİ A-B-C-D-E SEÇENEKLERİNİ SORARAK İLERLEYİN.	YAKINLIK DERECESESİ	CİNSİYET	YAŞ	MEDENİ DURUM 12 VE YUKARI YAŞTAKİLER	ANA DİL
	A. Lütfen bana kendinizden başlayarak bu evde yaşayanların adlarını söyley misiniz? B. Listeye yazmadığımız küçük çocuk, emzikli bebek gibi kişiler var mı? C. Sizin ailenizden olmayan, ancak burada sizinle birlikte yaşayan arkadaş gibi kişiler var mı? sizin neyiniz olur? KOD LİSTESİNİ KULLANIN. erkek mi, kadın mı? ERKEK..... 1 KADIN..... 2 kaç yaşında? (Kaç yaşını bitirdi?) BİTİRİLEN YAŞ OLARAK YAZIN. 95 YAŞINDAN BÜYÜK İSE, "95" YAZIN.'in medeni durumu nedir? HİÇ EVLENMEDİ..... 0 HALEN EVLİ..... 1 EŞİ ÖLMÜŞ..... 2 BOŞANMIŞ..... 3 AYRI YAŞIYOR..... 4 BİLMİYOR..... 8'in ana dili nedir? KOD LİSTESİNİ KULLANIN
(01)	(02)	(03)	(04)	(05)	(06)	(07)
01		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
02		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
03		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
04		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
05		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
06		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
07		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
08		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
09		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>
10		<input type="text"/> <input type="text"/>	1 2	<input type="text"/> <input type="text"/>	0 1 2 3 4 8	<input type="text"/> <input type="text"/>

EK SORUKAĞIDI KULLANILIYORSA BURAYI İŞARETLEYİN VE GÖRÜŞMENİN GERİ KALAN BÖLÜMÜNÜ EK SORUKAĞIDINDA TAMAMLAYIN.

(03) HANEHALKI REİSİNE YAKINLIK DERECESESİ KODLARI	
01 REFERANS KİŞİ	08 KARDEŞİ
02 KARISIKOCASI	09 KARDEŞİNİN EŞİ
03 OĞLU/KIZI	10 KARDEŞİNİN ÇOCUĞU (YEĞENİ)
04 GELİN/DAMADI	88 AKRABASI DEĞİL
05 TORUNU	96 DİĞER AKRABASI
06 ANNESİ/BABASI	
07 KAYINPİDERİ/KAYINVALİDESİ	98 BİLMİYOR

(07) ANA DİL	
01 ARAPÇA	07 İNGİLİZCE,
02 FARŞA	08 FRANSTZCA
03 SOMALİCE	09 İTALYANCA
04 KÜRTÇE	
05 TÜRKMENÇE	96 DİĞER
06 AZERİCE	98 BİLMİYOR

HANE SATIR NO	OKURYAZARLIK VE ÖĞRENİM DURUMU 6 VE YUKARI YAŞTAKİLER				OKULA DEVAM 6-24 YAŞINDAKİLER			
 okuma ve yazma biliyor mu? hiç okula gitti mi?'in en son gittiği okul hangisidir? Bu okulda en son kaçınce sınıfı tamamladı? bu okuldan mezun oldu mu? (diploma aldı mı?) halen okula gidiyor mu? halen hangi okul ve sınıfa devam ediyor?		
	EVET1 HAYIR2 BİLMİYOR8	EVET1 HAYIR2 BİLMİYOR8	KOD LİSTELERİNİ KULLANIN. OKUL SINIF		EVET1 HAYIR2 BİLMİYOR8	KOD LİSTELERİNİ KULLANIN. OKUL SINIF		
(01)	(08A)	(08B)	(09A)	(09B)	(10)	(11)	(12A) (12B)	
01	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
02	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
03	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
04	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
05	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
06	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
07	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
08	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
09	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>
10	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>	1 2 8	1 2 8 └─┬─┬─┘ 13	<input type="text"/>	<input type="text"/>

(09A-12A) OKUL KODLARI
1 İLKOKUL
2 ORTAOKUL
3 LİSE
4 ÜNİVERSİTE
5 LİSANSÜSTÜ
8 BİLMİYOR

(09B-12B) SINIF KODLARI
00 BİR YILDAN AZ/HAZIRLIK
66 LİSANSÜSTÜ
98 BİLMİYOR

HANE SATIR NO	GÖÇ STATÜSÜ					
 hangi ülkede doğdu?	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede doğdu? Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşıyordunuz?	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede yaşıyordunuz? kaç yıldır Türkiye'de yaşıyor?	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığı ülkeden <u>temel ayrılma</u> nedeni nedir?
	İRAN.....1 İRAK.....2 SOMALI.....3 TÜRKİYE.....4 DİĞER.....7	<i>İLGİLİ ÜLKENİN İL/BÖLGE KODLARI LİSTESİNDE KODU YAZIN.</i> <i>TÜRKİYE DOĞUMLULAR İÇİN SORU 19'A GEÇİN.</i>	İRAN.....1 İRAK.....2 SOMALI.....3 DİĞER.....7	<i>İLGİLİ ÜLKENİN İL/BÖLGE KODLARI LİSTESİNDE KODU YAZIN.</i>	<i>DOĞDUĞUNDAN BERİ TÜRKİYE'DE YAŞIYOR İSE "95" YAZIN VE SORU 19'A GEÇİN.</i>	<i>KOD LİSTESİNİ KULLANIN.</i>
(01)	(13)	(14)	(15)	(16)	(17)	(18)
01	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
02	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
03	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
04	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
05	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
06	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
07	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
08	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
09	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)
10	1 2 3 4 7 15 ←	<input type="text"/>	1 2 3 7 17 ←	<input type="text"/>	<input type="text"/>	<input type="text"/> (BELİRTİN)

İL/BÖLGE KODLARI (SORU 14, 16)			
Kodu	İran	Kodu	İrak
01	Tahran	13	El Ambar
02	Meşhed	14	Babil
03	Tebriz	15	Bağdat
04	İsfahan	16	Basra
05	Kerec	17	Dikar
06	Şiraz	18	Diyala
07	Ahvaz	19	Dobuk
08	Kum	20	Erbil
09	Kermanshah	21	Kerbela
10	Urmıye	22	Kerkük
11	Zahedan	23	Maysan
12	Reş	24	Mufhana
91	Diğer (İran)	25	Necef
92	Diğer ülke	26	Süleymaniye
		93	Diğer (İrak)
		94	Diğer ülke
			27 Awdal
			28 Bakool
			29 Banaadir
			30 Bari
			31 Bay
			32 Galguduud
			33 Gedo
			34 Hiiraan
			35 Jubbada Dhexe
			36 Jubbada Hoose
			37 Mudug
			38 Nugaal
			39 Samung
			40 Shabeellaha Dhexe
			41 Shabeellaha Hoose
			42 Sool
			43 Togdheer
			44 Woqooyi Galbeed
			45 Mogadishu
			95 Diğer (Somali)
			96 Diğer ülke

GÖÇ NEDENLERİ (SORU 18)
01 SAVAŞIÇ ÇATIŞMA
02 EKONOMİK NEDENLER
03 SİYASAL NEDENLER
04 DİNSEL NEDENLER
05 ETNİK NEDENLER
06 SAĞLIK NEDENLERİ
07 EĞİTİM İLGİLİ NEDENLER
08 KAN DAVASI İLE İLGİLİ NEDENLER
96 DİĞER NEDENLER (BELİRTİN)

BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUNLUK	BİREYSEL GÖRÜŞME YAPILACAK KİŞİLERİN SEÇİMİ	
>= 18 YAŞ VEYA <=59 YAŞINDA (SORU 04) VE SİĞİNMACI İSE HANE SATIR NO'SUNU DAİRE İÇİNE ALIN	<i>BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUN ERKEKLERİ EN YAŞLISINA "1" KODU VEREREK EN GENCİNE DOĞRU SIRALAYIN.</i> <i>"SEÇİM TABLOSU"NU KULLANARAK HANE HALKI NO'SU VE TOPLAM UYGUN ERKEK SAYISINA GÖRE SEÇİLEN KİŞİYİ DAİRE İÇİNE ALIN.</i>	<i>BİREYSEL GÖRÜŞMEYE UYGUN KADINLARI EN YAŞLISINA "1" KODU VEREREK EN GENCİNE DOĞRU SIRALAYIN.</i> <i>"SEÇİM TABLOSU"NU KULLANARAK HANE HALKI NO'SU VE TOPLAM UYGUN KADIN SAYISINA GÖRE SEÇİLEN KİŞİYİ DAİRE İÇİNE ALIN.</i>
(19)	(20)	(21)
01	☐	☐
02	☐	☐
03	☐	☐
04	☐	☐
05	☐	☐
06	☐	☐
07	☐	☐
08	☐	☐
09	☐	☐
10	☐	☐

(SORU 20-21) SEÇİM TABLOSU							
Hane No	Görüşmeye Uygun Erkek/Kadın Sayısı						
	1	2	3	4	5	6+	
01, 09, 17	1	1	1	1	1	1	
02, 10, 18	1	1	1	1	2	2	
03, 11, 19	1	1	1	2	2	2	
04, 12, 20	1	1	2	2	3	3	
05, 13, 21	1	2	2	3	4	4	
06, 14, 22	1	2	3	3	3	5	
07, 15, 23	1	2	3	4	5	5	
08, 16, 24	1	2	3	4	5	6	

**HANEHALKI LİSTESİ
TAMAMLANDIKTAN SONRA KAPAK
SAYFASINA DÖNÜN
VE KİŞİ SAYILARI BÖLÜMÜNÜ
DOLDURUN.**

BÖLÜM 2. KONUT ÖZELLİKLERİ

101	<p>Şimdi size genellikle yaşadığınız konut hakkında bazı sorular soracağım.</p> <p>Yaşadığınız evin/konutun tipi nedir? Bu ev apartman dairesi mi, müstakil ev mi, köy evi mi, gecekondu mu, misafirhane mi, otel odası mı yoksa diğer tipte bir ev mi?</p>	APARTMAN DAİRESİ 1 MÜSTAKİL EV 2 KÖY EVİ 3 GECEKONDU 4 MISAFIRHANE 5 OTEL ODASI 6 DİĞER 7 (BELİRTİN)	
102	<p>Yaşadığınız konut için herhangi bir ücret ödüyor musunuz? (EVET İSE) Ne kadar ücret ödüyorsunuz?</p> <p><i>TL OLARAK YAZIN.</i></p>	HAYIR0000 EVET (BELİRTİNİZ)..... <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
102A	<p>Yaşadığınız konutu başka ailelerle paylaşıyor musunuz? EVET İSE: Kaç aile ile paylaşıyorsunuz?</p> <p><i>PAYLAŞILMIYOR İSE "00" YAZIN.</i></p>	AİLE SAYISI..... <input type="text"/> <input type="text"/>	
103	<p>Bu evde kullandığınız içme suyunun kaynağı nedir?</p>	ŞEHİR SUYU EVDE/BAHÇEDE ŞEHİR SUYU11 → 105 EV/BAHÇE DIŞINDA ORTAK KULLANIM12 KUYU SUYU EVDE/BAHÇEDE KUYU21 → 105 ORTAK KULLANILAN KUYU22 YÜZEY SUYU EVE/BAHÇEYE ŞEBEKEYLE PINAR SUYU31 → 105 PINAR/ORTAK KULLANILAN ÇEŞME32 IRMAK/DERE/GÖL/GÖLET/BARAJ/BENT33 YAĞMUR SUYU41 → 105 TANKER51 ŞİŞE SUYU/DAMACANA/PET SU61 → 105 DİĞER96 (BELİRTİN)	
104	<p>İçme suyunu almaya gitmek, almak ve geri dönmek ne kadar zamanınızı alıyor?</p>	DAKİKA <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> BAHÇE SINIRLARI İÇİNDE96	
105	<p>Bu evde el yıkamak, bulaşık yıkamak, çamaşır yıkamak için kullandığımız suyun kaynağı nedir?</p>	ŞEHİR SUYU EVDE/BAHÇEDE ŞEHİR SUYU11 EV/BAHÇE DIŞINDA ORTAK KULLANIM12 KUYU SUYU EVDE/BAHÇEDE KUYU21 ORTAK KULLANILAN KUYU22 YÜZEY SUYU EVE/BAHÇEYE ŞEBEKEYLE PINAR SUYU31 PINAR/ORTAK KULLANILAN ÇEŞME32 IRMAK/DERE/GÖL/GÖLET/BARAJ/BENT33 YAĞMUR SUYU41 TANKER51 ŞİŞE SUYU/DAMACANA/PET SU61 SU İSTASYONU71 DİĞER96 (BELİRTİN)	

106	Tuvalet evin içinde mi, dışında mı?	TUVALET YOK/ÇALILIK/ARAZI/UMUMİ TUVALET0 EVİN İÇİNDE.....1 EVİN DIŞINDA.....2 EVİN İÇİNDE VE DIŞINDA.....3 DİĞER7 (BELİRTİN)	→ 109
107	Evinizdeki tuvalet kanalizasyona bağlı mı? (HAYIR İSE) Tuvaletiniz açık çukura mı, kapalı çukura mı bağlı? <i>BİR DEN FAZLA TUVALET KULLANILIYORSA, EV İÇİNDEKİ VEYA EVE DAHA YAKIN TUVALETE GÖRE İŞARETLEYİN.</i>	KANALİZASYONA BAĞLI.....1 AÇIK ÇUKUR.....2 KAPALI ÇUKUR.....3 DİĞER7 (BELİRTİN)	
108	Tuvaleti yalnızca sizin hanenizde bulunanlar mı kullanıyor, yoksa başka hanehalk(lar)ı ile ortak mı kullanıyorsunuz?	YALNIZCA EVDE YAŞAYANLAR1 BAŞKA HANEHALKI(LARI) İLE BİRLİKTE2	
109	Eviniz kışın ne ile ısıtılıyor?	MERKEZİ SİSTEM DOĞALGAZ.....11 MAZOT/GAZ.....12 ODUN/KÖMÜR.....13 DİĞER.....14 KAT KALORİFERİ/KOMBİ DOĞALGAZ.....21 MAZOT/GAZ.....22 DİĞER.....23 SOBA DOĞALGAZ.....31 MAZOT/GAZ.....32 ODUN/KÖMÜR.....33 TEZEK.....34 DİĞER.....35 ELEKTRİKLİ ISITICI.....40 DİĞER96 (BELİRTİN)	
110	Evinizde kaç oda var? Buna yatak odalarını, oturma odalarını, misafir odalarını, çalışma odalarını ve salonu dahil ederek söyler misiniz?	ODA SAYISI <input type="text"/>	
111	Bu odalardan kaçını hanede genellikle yaşayanlar tarafından gece yatmak için kullanılıyor?	YATMAK İÇİN KULLANILAN ODA SAYISI..... <input type="text"/>	
112	Ayrı mutfak var mı?	YOK.....0 VAR.....1	
113	Ayrı banyo var mı?	YOK.....0 VAR.....1	

114	Evinizin tabanı (zemini) ne ile kaplı?	DOĞAL ZEMİN TOPRAK11 BASIT ZEMİN TAHTA21 İNŞA EDİLMİŞ ZEMİN PARKE/CILALI TAHTA/LAMİNE31 KARO32 BETON34 HALI/HALİFLEKS35 MARLEY36 MOZAİK37 LAMİNANT38 DİĞER96 (BELİRTİN)	
115	Bu konutun elektriği var mı?	EVET1 HAYIR2	
116	Hanenizin refah düzeyi hakkında fikir sahibi olmak için bazı eşyalara sahip olup olmadığınızı öğrenmek istiyorum. Evinizde şimdi sayacaklarımdan var mı?		YOK VAR
	Buzdolabı	BUZDOLABI0	1
	Gazlı/Elektrikli fırın	GAZLI/ELEKTRİKLİ FIRIN.....0	1
	Bulaşık makinesi	BULAŞIK MAKİNESİ0	1
	Çamaşır makinesi	ÇAMAŞIR MAKİNESİ0	1
	Ütü	ÜTÜ0	1
	Elektrik süpürgesi	ELEKTRİK SÜPÜRGESİ.....0	1
	Televizyon	TELEVİZYON.....0	1
	Cep telefonu	CEP TELEFONU.....0	1
	Bilgisayar (Masaüstü/Diz üstü)	BİLGİSAYAR.....0	1
	İnternet bağlantısı	İNTERNET BAĞLANTISI.....0	1
	Özel Araba	ÖZEL ARABA.....0	1
117	Hanenizde son 12 ay içerisinde şimdi sayacaklarımdan herhangi birinin masraflarını karşılamakta/ödemekte zorluk yaşadınız mı?		UYGUN EVET HAYIR DEĞİL
	Gıda masraflarını?	GIDA 1	2 3
	Sağlık masraflarını?	SAĞLIK 1	2 3
	Eğitim masraflarını?	EĞİTİM 1	2 3
	Giyecek masraflarını?	GIYECEK 1	2 3
	Yakacak masraflarını?	YAKACAK 1	2 3
	Kira ödemelerini?	KİRA 1	2 3
	Fatura ödemelerini (Elektrik, su, vb.)?	FATURA 1	2 3

117A	Bu hanede kaç kişi gelir getiren bir işte çalışıyor? Çalışan erkek ve kadın sayısını ayrı ayrı söyley misiniz? <i>ÇALIŞAN YOKSA "OO" YAZIN.</i>	ÇALIŞAN ERKEK SAYISI..... ÇALIŞAN KADIN SAYISI.....	<input type="text"/> <input type="text"/>	
118	Bu eve bir ayda giren toplam para hakkında yaklaşık bir fikir sahibi olmak istiyorum. Yurt içi veya yurt dışından yakınlarınızın gönderdikleri paraları da dahil ettiğinizde bir ayda bu eve giren toplam para;			
118A	450 TL'den fazla mı?	EVET1 HAYIR2		118F
118B	600 TL'den fazla mı?	EVET1 HAYIR2		119
118C	750 TL'den fazla mı?	EVET1 HAYIR2		119
118D	1000 TL'den fazla mı?	EVET1 HAYIR2		119
118E	3000 TL'den fazla mı?	EVET1 HAYIR2		119
118F	300 TL'den az mı?	EVET1 HAYIR2		119
118G	150 TL'den az mı?	EVET1 HAYIR2		
119	Hanenizin şu anda herhangi bir borcu var mı? Örneğin sağlık veya okul harcaması veya günlük ihtiyaçları karşılamak için alınan borçlar gibi?	EVET1 HAYIR2 BİLMİYOR8		121
120	Hanenin toplam borcu ne kadardır? <i>SÖYLENENLERİN HEPSİNİ YAZIN.</i>	NAKİT TL.....A NAKİT DİĞER B (BELİRTİN) AYNI C (BELİRTİN) DİĞER U (BELİRTİN) BİLMİYOR X	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
121	Genel olarak bu hanenin durumu temel ihtiyaçların karşılanması için oldukça mı yeterli, yeterli mi, ancak yeterli yoksa yetersiz mi?	OLDUKÇA YETERLİ1 YETERLİ2 ANCAK YETERLİ3 YETERSİZ4 DİĞER7 (BELİRTİN)		
122	Hanenizin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdığımızda nasıl değerlendirirsiniz? Sizin hanenizin maddi durumu diğer hanelere göre daha mı iyi, aynı mı, daha mı kötü?	DAHA İYİ1 AYNI2 DAHA KÖTÜ3 DİĞER7 (BELİRTİN)		

123	Buradaki yaşam koşullarınız göç ettiğiniz ülkedekinden daha mı iyi, daha mı kötü, yoksa aynı mı?	DAHA İYİ1 AYNI.....2 DAHA KÖTÜ3																															
124	Haneniz bugüne kadar kamu veya özel kuruluşlardan ya da sivil toplum kuruluşlarından nakdi ya da aynı herhangi bir sosyal yardım aldı mı?	EVET1 HAYIR2	→ 127																														
125	Nereden aldınız? Başka?	KAMU (SYDV/BELEDİYELER)A ÖZELB STKC BMMYKD SGDDE DİĞER (BELİRTİN)U																															
126	Ne tür bir yardım aldınız? Nakdi yardım? Gıda yardımı? Giyecek yardımı? Ev eşyası yardımı? Eğitim yardımı? Sağlık/ilâç yardımı? Yakacak yardımı? Ulaşım yardımı? Başka?	<table border="0"> <tr> <td></td> <td>EVET</td> <td>HAYIR</td> </tr> <tr> <td>NAKİDİ.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>GIDA.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>GIYECEK.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>EV EŞYASI.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>EĞİTİM.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>SAĞLIK.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>YAKACAK.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>ULAŞIM.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER.....1</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </table>		EVET	HAYIR	NAKİDİ.....1	1	2	GIDA.....1	1	2	GIYECEK.....1	1	2	EV EŞYASI.....1	1	2	EĞİTİM.....1	1	2	SAĞLIK.....1	1	2	YAKACAK.....1	1	2	ULAŞIM.....1	1	2	DİĞER.....1	1	2	
	EVET	HAYIR																															
NAKİDİ.....1	1	2																															
GIDA.....1	1	2																															
GIYECEK.....1	1	2																															
EV EŞYASI.....1	1	2																															
EĞİTİM.....1	1	2																															
SAĞLIK.....1	1	2																															
YAKACAK.....1	1	2																															
ULAŞIM.....1	1	2																															
DİĞER.....1	1	2																															

127	CEVAPLAYAN KİŞİNİN HANE SATIR NO'SU	HANE SATIR NO <input type="text"/> <input type="text"/>	
128	HANEHALKI GÖRÜŞMESİNDE KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE1 FARŞÇA2 ARAPÇA3 SOMALİCE4 DİĞER7 (BELİRTİN)	→ 130S
129	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET1 HAYIR2	
130S	SAATİ YAZIN	SAAT-DAKİKA <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	

İL TRAFİK KODLARI

01 ADANA	21 DİYARBAKIR	41 KOCAELİ	61 TRABZON
02 ADIYAMAN	22 EDİRNE	42 KONYA	62 TUNCELİ
03 AFYON	23 ELAZIĞ	43 KÜTAHYA	63 ŞANLIURFA
04 AĞRI	24 ERZİNCAN	44 MALATYA	64 UŞAK
05 AMASYA	25 ERZURUM	45 MANİSA	65 VAN
06 ANKARA	26 ESKİŞEHİR	46 K.MARAŞ	66 YOZGAT
07 ANTALYA	27 GAZİANTEP	47 MARDİN	67 ZONGULDAK
08 ARTVİN	28 GİRESUN	48 MUĞLA	68 AKSARAY
09 AYDIN	29 GÜMÜŞHANE	49 MUŞ	69 BAYBURT
10 BALIKESİR	30 HAKKARİ	50 NEVŞEHİR	70 KARAMAN
11 BİLECİK	31 HATAY	51 NIĞDE	71 KIRIKKALE
12 BİNGÖL	32 ISPARTA	52 ORDU	72 BATMAN
13 BİTLİS	33 İÇEL	53 RİZE	73 ŞIRNAK
14 BOLU	34 İSTANBUL	54 SAKARYA	74 BARTIN
15 BURDUR	35 İZMİR	55 SAMSUN	75 ARDAHAN
16 BURSA	36 KARS	56 SİİRT	76 İĞDIR
17 ÇANAKKALE	37 KASTAMONU	57 SİNOP	77 YALOVA
18 ÇANKIRI	38 KAYSERİ	58 SİVAS	78 KARABÜK
19 ÇORUM	39 KIRKLARELİ	59 TEKİRDAĞ	79 KİLİS
20 DENİZLİ	40 KİRŞEHİR	60 TOKAT	80 OSMANİYE
90 YABANCI ÜLKE			81 DÜZCE

RUMİ TAKVİME GÖRE İFADE EDİLEN DOĞUM
YILLARININ MİLADİ TAKVİM YILINA
ÇEVİRİLMESİ:

RUMİ YIL + 584 = MİLADİ YIL

HACETTEPE ÜNİVERSİTESİ NÜFUS ETÜTLERİ ENSTİTÜSÜ

UYDU KENTLERDE YAŞAYAN SİĞİNMACILARIN
SOSYO-EKONOMİK PROFİLİ ARAŞTIRMASI

KİŞİ SORUKAĞIDI

TANITIM BİLGİLERİ	
İL _____	ADRES: _____ _____
KÜME NO.....	HANE NO.....

ERKEK.....1	HANEHALKI SATIR NO
ADI-SOYADI _____	KADIN.....2

ZİYARET / GÖRÜŞME BİLGİLERİ				
	1	2	3	SON ZİYARET
TARİH (GÜN-AY)	__ __	__ __	__ __	____
GÖRÜŞMECİ ADI-SOYADI	_____	_____	_____	____
SONUÇ (*)	__	__	__	____
BİR SONRAKİ GÖRÜŞME	GÜN-AY __ __	__ __	__ __	TOPLAM ZİYARET SAYISI
	SAAT __ __	__ __	__ __	____

(*) SONUÇ KODLARI	
01 SORUKAĞIDI DOLDURULDU	05 REDDETTİ
02 ZİYARET SIRASINDA EVDE YOK	09 GÖRÜŞME YARIDA KALDI
03 ARAŞTIRMA TARİHLERİNDE EVDE YOK	96 DİĞER _____
04 SONRAYA BIRAKILDI	(BELİRTİN)

EKİP BAŞI	DENETÇİ	VERİ GİRİŞÇİ
_____ GÜN-AY	_____ GÜN-AY	_____ GÜN-AY

YAŞ – DOĞUM YILI TABLOSU

YAŞ	DOĞUM YILI		YAŞ	DOĞUM YILI	
	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI		2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLAMADI	2015'DE DOĞUM GÜNÜNÜ KUTLADI
	BİLMİYOR			BİLMİYOR	
0	2014	--	50	1964	1965
1	2013	2014	51	1963	1964
2	2012	2013	52	1962	1963
3	2011	2012	53	1961	1962
4	2010	2011	54	1960	1961
5	2009	2010	55	1959	1960
6	2008	2009	56	1958	1959
7	2007	2008	57	1957	1958
8	2006	2007	58	1956	1957
9	2005	2006	59	1955	1956
10	2004	2005	60	1954	1955
11	2003	2004	61	1953	1954
12	2002	2003	62	1952	1953
13	2001	2002	63	1951	1952
14	2000	2001	64	1950	1951
15	1999	2000	65	1949	1950
16	1998	1999	66	1948	1949
17	1997	1998	67	1947	1948
18	1996	1997	68	1946	1947
19	1995	1996	69	1945	1946
20	1994	1995	70	1944	1945
21	1993	1994	71	1943	1944
22	1992	1993	72	1942	1943
23	1991	1992	73	1941	1942
24	1990	1991	74	1940	1941
25	1989	1990	75	1939	1940
26	1988	1989	76	1938	1939
27	1987	1988	77	1937	1938
28	1986	1987	78	1936	1937
29	1985	1986	79	1935	1936
30	1984	1985	80	1934	1935
31	1983	1984	81	1933	1934
32	1982	1983	82	1932	1933
33	1981	1982	83	1931	1932
34	1980	1981	84	1930	1931
35	1979	1980	85	1929	1930
36	1978	1979	86	1928	1929
37	1977	1978	87	1927	1928
38	1976	1977	88	1926	1927
39	1975	1976	89	1925	1926
40	1974	1975	90	1924	1925
41	1973	1974	91	1923	1924
42	1972	1973	92	1922	1923
43	1971	1972	93	1921	1922
44	1970	1971	94	1920	1921
45	1969	1970			
46	1968	1969			
47	1967	1968			
48	1966	1967			
49	1965	1966			

ONAY SAYFASI

İyi günler! Benim ismim _____. Ankara'dan, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü'nden geliyorum. İçişleri Bakanlığı, Göç İdaresi Genel Müdürlüğü ile Türkiye'deki uydu kentlerde yaşayan sığınmacıların sosyo-ekonomik profili konusunda bir araştırma yapıyoruz. Sizinle konuşmak ve size bu konularda bazı sorular sormak istiyorum.

Siz bu çalışma için tesadüfi olarak seçildiniz. Vereceğiniz tüm cevaplar kesinlikle gizli tutulacaktır. Katılımınız tamamen gönüllü olmanıza bağlıdır ancak sizin bu çalışmaya katılmanız ve deneyimlerinizi bizimle paylaşmanız Türkiye'deki sığınmacılar için çok faydalı olacak, bu kişilere verilen hizmetlerinin geliştirilmesine ve planlanmasına katkıda bulunacaktır.

Görüşme yaklaşık olarak 20 dakika sürecektir. Görüşme yapmayı kabul ediyor musunuz?

GÖRÜŞME YAPMAYI KABUL ETTİ.....1	GÖRÜŞME YAPMAYI REDDETTİ.....2
<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ÇALIŞMAYA İLİŞKİN SORUSU OLUP OLMADIĞINI SORUN. GEREKLİ AÇIKLAMALARI YAPIN VE GÖRÜŞMEYE BAŞLAYIN.</i>	<i>SORUKAĞIDINA CEVAP VERECEK KİŞİYE ZAMANINI ALDIĞINIZ İÇİN TEŞEKKÜR EDİN VE GÖRÜŞMEYİ BİTİRİN.</i>

Görüşmeci İmzası:.....

Tarih: __/__/____

BÖLÜM 1. CEVAPLAYICIYA AİT TEMEL BİLGİLER

101S	SAATİ YAZIN	SAAT – DAKIKA.....	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
102	Şu anda tam olarak kaç yaşında olduğunuzu söyley misiniz? Kaç yaşını bitirdiniz?	BITİRİLMİŞ YAŞ.....	<input type="text"/> <input type="text"/>	
103	Okuma yazma biliyor musunuz?	EVET..... 1 HAYIR..... 2		
104	Hiç okula gittiniz mi?	EVET 1 HAYIR..... 2		106
105	En son mezun olduğunuz okul hangisidir?	İLKOKUL..... 1 ORTAOKUL 2 LİSE..... 3 ÜNİVERSİTE..... 4 LİSANSÜSTÜ 5		
105A	Mezun olduğunuz bu okul hangi ülkededir?	İRAN..... 1 İRAK..... 2 SOMALİ..... 3 TÜRKİYE..... 4 DİĞER (BELİRTİN)..... 7		
106	Ana diliniz nedir? <i>YALNIZCA BİR SEÇENEK İŞARETLEYİN.</i>	ARAPÇA 01 FARŞÇA..... 02 SOMALİCE..... 03 KÜRTÇE..... 04 TÜRKMENÇE..... 05 AZERİCE..... 06 İNGİLİZCE..... 07 FRANSIZCA..... 08 İTALYANCA..... 09 DİĞER..... 96 (BELİRTİN)		
107	Ana diliniz dışında, hangi dilleri konuşabiliyorsunuz? <i>SÖYLENEN DİLLERİN HEPSİNİ İŞARETLEYİN.</i>	TÜRKÇE A FARŞÇA..... B ARAPÇA..... C KÜRTÇE..... D SOMALİCE..... E İNGİLİZCE, ALMANCA, FRANSIZCA, İTALYANCA F DİĞER..... U (BELİRTİN) BAŞKA DİL KONUŞAMIYOR..... Y		
108	Medeni durumunuz nedir?	HİÇ EVLENMEDİ..... 0 HALEN EVLİ..... 1 BOŞANMIŞ..... 2 DUL/EŞİ ÖLMÜŞ..... 3 AYRI YAŞIYOR..... 4		110

109	Halen yaşayan öz çocuğunuz var mı? YOK İSE "00" YAZIN. (VAR İSE) Kaç kız, kaç erkek öz çocuğunuz var?	YAŞAYAN KIZ ÇOCUK SAYISI..... YAŞAYAN ERKEK ÇOCUK SAYISI.....	<input type="text"/> <input type="text"/>	
110	Size şimdi çalışma durumunuza ilişkin sorular sormak istiyorum. Şu anda herhangi bir işte çalışıyor musunuz?	EVET1 HAYIR2		113
111	Peki, Türkiye'de bulunduğunuz süre içerisinde daha önce çalıştınız mı?	EVET1 HAYIR2		113
112	Çalışmanızın temel nedeni nedir? Yasal engeller mi, eğitiminize ve ülkenizde yaptığınız işlere uygun bir iş bulamadığınız mı, çocuklarınıza bakmak zorunda olmanız mı, yeterince iş imkanı olmaması mı, sığınmacı olduğunuz için size iş verilmemesi mi, yoksa başka bir neden mi?	YASAL ENGELLERDEN DOLAYI.....1 EĞİTİME UYGUN BİR İŞ BULAMADIĞIM İÇİN2 ÇOCUKLARA BAKMAK ZORUNDA OLDUĞU İÇİN3 YETERİNCE İŞ İMKANI OLMADIĞI İÇİN4 İŞ VERİLMEDİĞİ İÇİN.....5 DİĞER (BELİRTİN)7		
SORU 201'E GEÇİN				
113	Ne iş yapıyorsunuz/yaptınız? (YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN)	<input type="text"/> <input type="text"/>	
114	Hangi sektörde çalışıyorsunuz/çalıştınız?	TARIM 1 SANAYİ 2 HİZMET 3		
115	İşteki statünüz/konumunuz nedir/neydi?	İŞVEREN 01 ÜCRETLİ İŞÇİ (DÜZENLİ) 02 YEVMIYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) 03 KENDİ HESABINA (DÜZENLİ) 04 KENDİ HESABINA (DÜZENSİZ, İŞ BULDUKÇA) 05 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ 06 DİĞER (BELİRTİN) 96		
116	Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mısınız (mydınız)?	EVET 1 HAYIR 2		

117	Çalıştığımız işte, sizinle aynı işi yapan T.C. vatandaşları ile aynı ücreti alabiliyor musunuz(muydunuz)?	EVET 1 HAYIR..... 2	
118	Çalıştığımız işi sayacağım açılardan nasıl değerlendirirsiniz? Çalışma koşulları açısından ülkenizde yaptığımız işten daha iyi bir iş miydi? Kendi eğitim ve kapasitenizin aşğısında bir iş miydi? Ülkenizde çalıştığımız işten daha az mı kazanıyorsunuz(dunuz)?	EVET HAYIR DAHA İYİ İŞ..... 1 2 KAPASITEMİN AŞAĞISINDA 1 2 DAHA AZ KAZANMA 1 2	
119	Türkiye'de bugüne kadar kaç farklı işte çalıştınız?	ÇALIŞILAN İŞ SAYISI <input type="text"/> <input type="text"/>	
120	Türkiye'de bugüne kadar çalıştığımız işlerin herhangi birisinde; Ücretinizi alamadan ayrıldığınız oldu mu? Sağlığınızı veya hayatınızı tehlikeye sokan bir durum söz konusu oldu mu? Dövme, taciz, hakaret benzeri kötü muamele gördüğünüz oldu mu? İş kazası geçirdiniz mi?	EVET HAYIR ÜCRET ALAMADI..... 1 2 SAĞLIĞI TEHLİKEYE GİRDİ..... 1 2 KÖTÜ MUAMELE GÖRDÜ 1 2 İŞ KAZASI GEÇİRDİ 1 2	

BÖLÜM 2. TÜRKİYE'YE GÖÇ ÖNCESİ DURUM

201	Hangi ülkede doğdunuz?	İRAN 1 İRAK 2 SOMALI 3 DİĞER (BELİRTİN) 7 → 203
202	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede doğdunuz? <i>İLİN/BÖLGENİN ADINI YAZIN DAHA SONRA İL/BÖLGE KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI İL KODU <input type="text"/> <input type="text"/>
203	Kentsel bir yerleşim yerinde mi, yoksa kırsal bir yerleşim yerinde mi doğdunuz?	KENT (İL/İLÇE MERKEZİ) 1 KIR (BUCAK/KÖY) 2
204	Doğduğunuz ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacı ile ilk kez terk etmeden önce ülke içinde altı aydan uzun süreli olarak kaç kez göç ettiniz? Ailenizle birlikte küçük yaşta gerçekleştirilen göçleri de dahil ederek düşünün. <i>GÖÇ YOK İSE "00" YAZIN.</i>	TOPLAM İÇ GÖÇ SAYISI <input type="text"/> <input type="text"/>
205	Doğduğunuz günden beri kaç kez altı aydan uzun süreli olarak başka bir ülkeye göç ettiniz? Ailenizle birlikte küçük yaşta gerçekleştirilen göçleri de dahil ederek düşünün. <i>GÖÇ YOK İSE "00" YAZIN.</i>	TOPLAM DIŞ GÖÇ SAYISI <input type="text"/> <input type="text"/>
206	Doğduğunuz ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla ilk kez ne zaman terk ettiniz?	GÜN <input type="text"/> <input type="text"/> AY <input type="text"/> <input type="text"/> YIL <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
207	Hayatınız boyunca, yaşadığınız ülkeyi sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla kaç kez terk ettiniz?	TOPLAM GÖÇ SAYISI <input type="text"/> <input type="text"/>
208	Sığınmacı olmak/uluslararası koruma aramak amacıyla Türkiye'ye gelmeden önce hangi ülkede yaşıyordunuz?	İRAN 1 İRAK 2 SOMALI 3 DİĞER (BELİRTİN) 7 → 210
209	Bu ülkede hangi ilde veya bölgede yaşıyordunuz? <i>İLİN/BÖLGENİN ADINI YAZIN DAHA SONRA İL/BÖLGE KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI İL KODU <input type="text"/> <input type="text"/>
210	Türkiye'ye göç etmeden önce yaşadığınız yer, siz orada yaşadığınız sırada kentsel bir yerleşim yeri miydi, yoksa kırsal bir yerleşim yeri miydi?	KENT (İL/İLÇE MERKEZİ) 1 KIR (BUCAK/KÖY) 2

211	SORU 201 ve 208'E BAKIN GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN DOĞDUĞU ÜLKE İLE TÜRKİYE'YE GELMEDEN ÖNCE YAŞADIĞI ÜLKE FARKLI	GÖRÜŞÜLEN KİŞİNİN DOĞDUĞU ÜLKE İLE TÜRKİYE'YE GELMEDEN ÖNCE YAŞADIĞI ÜLKE AYNI	214																														
212	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız ülkede sığınma/uluslararası koruma başvurusu yaptınız mı?	EVET 1 HAYIR..... 2																															
213	Türkiye'ye gelmeden önce yaşadığınız ülkeyi hangi tarihte terk ettiniz? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY..... YIL.....																															
214	Buraya gelmeden önce yaşadığınız ülkeden ayrılmanızın <u>en önemli</u> nedeni nedir?	SAVAŞ/İÇ ÇATIŞMA01 EKONOMİK NEDENLER02 SİYASAL NEDENLER.....03 DİNSEL NEDENLER04 ETNİK NEDENLER.....05 İKAMET TEZKERESİNİN UZATILMAMASI.....06 SAVAŞA KATILMAYA ZORLAMA07 ÜLKEDE GÜVENLİĞİN SAĞLANAMAMASI08 SAĞLIK NEDENLERİ09 EĞİTİM NEDENLERİ10 DİĞER (BELİRTİNİZ)96																															
215	Ülkeden ayrılma kararını kim verdi? Başka?	KENDİSİ A EŞİ B ANNE-BABASI C ÇOCUKLARI D KARDEŞLERİ E DİĞER (BELİRTİNİZ) U																															
216	Göç öncesinde ailenizden, hanehalkı üyelerinden herhangi birisi aşağıdaki olayları yaşadı mı?	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>Öldürülme?</td> <td>ÖLDÜRÜLME1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Yaralanma?</td> <td>YARALANMA.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Tehdit edilme?</td> <td>TEHDİT EDİLME.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Kaçırılma?</td> <td>KAÇIRILMA1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Gözetlme alınma?</td> <td>GÖZALTINA ALINMA.....1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Tutuklanma?</td> <td>TUTUKLANMA1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Cinsel taciz/tecavüz?</td> <td>CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Aile içi şiddet?</td> <td>AİLE İÇİ ŞİDDET1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>Diğer bir olay?</td> <td>DİĞER1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	Öldürülme?	ÖLDÜRÜLME1	2	Yaralanma?	YARALANMA.....1	2	Tehdit edilme?	TEHDİT EDİLME.....1	2	Kaçırılma?	KAÇIRILMA1	2	Gözetlme alınma?	GÖZALTINA ALINMA.....1	2	Tutuklanma?	TUTUKLANMA1	2	Cinsel taciz/tecavüz?	CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ1	2	Aile içi şiddet?	AİLE İÇİ ŞİDDET1	2	Diğer bir olay?	DİĞER1	2	
	EVET	HAYIR																															
Öldürülme?	ÖLDÜRÜLME1	2																															
Yaralanma?	YARALANMA.....1	2																															
Tehdit edilme?	TEHDİT EDİLME.....1	2																															
Kaçırılma?	KAÇIRILMA1	2																															
Gözetlme alınma?	GÖZALTINA ALINMA.....1	2																															
Tutuklanma?	TUTUKLANMA1	2																															
Cinsel taciz/tecavüz?	CİNSEL TACİZ/TECAVÜZ1	2																															
Aile içi şiddet?	AİLE İÇİ ŞİDDET1	2																															
Diğer bir olay?	DİĞER1	2																															

217	Türkiye'ye gelmeden önce bulunduğunuz ülkede birlikte yaşadığınız yakın aile üyelerinden kimse geride kaldı mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	
218	Türkiye'ye göç etmeden önce yaşadığınız ülkede herhangi bir işte çalışıyor muydunuz?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 223
219	Ne iş yapıyordunuz? <i>YAPILAN İŞİ AYRINTILI OLARAK YAZIN</i>	_____ _____	
220	Hangi sektörde çalışıyordunuz?	TARIM 1 SANAYİ 2 HİZMET 3	
221	İşteki statünüz/konumunuz neydi?	İŞVEREN 01 ÜCRETLİ İŞÇİ (DÜZENLİ) 02 MAAŞLI MEMUR (DÜZENLİ)..... 03 YEVMIYELİ (MEVSİMLİK, GEÇİCİ) 04 KENDİ HESABINA (DÜZENLİ) 05 KENDİ HESABINA (DÜZENSİZ, İŞ BULDUKÇA) 06 ÜCRETSİZ AİLE İŞÇİSİ 07 DİĞER (BELİRTİNİZ) 96	
222	Bu işi yaparken herhangi bir sosyal güvenlik kurumuna bağlı mıydınız?	EVET 1 HAYIR..... 2	
223	Göç etmeden önce hanenizin durumu temel ihtiyaçların karşılanması için oldukça mı yeterliydi, yeterli miydi, ancak yeterliydi yoksa yetersiz miydi?	OLDUKÇA YETERLİYDİ..... 1 YETERLİYDİ..... 2 ANCAK YETERLİYDİ..... 3 YETERSİZDİ 4 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
224	Göç etmeden önce hanenizin maddi durumunu çevredeki diğer hanelerle karşılaştırdığımızda nasıl değerlendirirsiniz? Sizin hanenizin maddi durumu diğer hanelere göre daha mı iyiydi, aynı miydi, daha mı kötüydü?	DAHA İYİYDİ 1 AYNIYDI 2 DAHA KÖTÜYDÜ 3 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
225	Göç öncesinde yaşadığınız evin tipi neydi? Bu ev apartman dairesi miydi, müstakil ev miydi, köy evi miydi, gecekondu muydu, yoksa diğer tipte bir ev miydi?	APARTMAN DAİRESİ 1 MÜSTAKİL EV..... 2 KÖY EVİ 3 GECEKONU 4 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	

226	Ev kime aitti? Evde sizinle birlikte yaşayanlardan birine mi aitti, kira mıydı, yoksa ücretsiz mi oturuyordunuz?	EVDE YAŞAYANLARDAN BİRINE AIT 1 KIRA 2 ÜCRETSİZ OTURUYORDU 3 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
227	Göç etmeden önce herhangi bir sağlık sigortası kapsamında mıydınız?	EVET 1 HAYIR 2	
228	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'de yaşayan akrabanız veya tanıdıklarınız var mıydı?	EVET 1 HAYIR 2	
229	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'ye gelerek mülteci statüsü alan ve başka bir ülkeye yerleştirilen akrabanız veya tanıdıklarınız var mıydı?	EVET 1 HAYIR 2	
230	Türkiye'ye göç etmeden önce Türkiye'deki sığınma/uluslararası koruma başvuru sürecine ilişkin bilgi sahibi miydiniz?	EVET 1 HAYIR 2	→ 301
231	Hangi konularda bilgi sahibiydiniz? Başka?	NEREDEN GİRİŞ YAPILACAĞI A NEREYE BAŞVURU YAPILACAĞI B HANGİ UYDUKENTE YERLEŞTİRİLME TALEBİNDE BULUNULACAĞI C EĞİTİM SİSTEMİ D SAĞLIK SİSTEMİ E İŞ BULMA İMKANLARI F BMMYK'NİN BULUNDUĞU G DİĞER (BELİRTİNİZ) U	
232	Bu bilgileri nereden/kimden aldınız? Başka?	DAHA ÖNCE TÜRKİYE'YE GİDEN AİLE ÜYELERİNDEN A İNSAN KAÇAKÇILARINDAN B DAHA ÖNCE TÜRKİYE'YE GİDEN ARKADAŞ/TANIDIKLARDAN C TÜRKİYE ÜZERİNDEN BAŞKA ÜLKELERE GİDENLERDEN D YAZILI/GÖRSEL MEDYADAN E DİĞER (BELİRTİNİZ) U	

BÖLÜM 3. TÜRKİYE'YE GÖÇ VE YERLEŞTİRİLME SÜRECİ

301	Türkiye'ye ilk kez hangi tarihte giriş yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY YIL.....	<input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>
301A	Türkiye'ye karayolu ile mi, havayolu ile mi, yoksa denizyolu ile mi giriş yaptınız?	KARAYOLU 1 HAVAYOLU 2 DENİZYOLU 3	
302	Türkiye'ye hangi ilden giriş yaptınız?	İL	<input type="text"/>
303	Türkiye'ye nasıl giriş yaptınız?	PASAPORTLU/VİZELİ 1 PASAPORTLU/VİZESİZ 2 RESMİ SINIR GEÇİŞ NOKTASINDAN PASAPORTSUZ 3 GAYRİRESMİ SINIR GEÇİŞ NOKTASINDAN 4	
303A	Türkiye'ye yolculuğunuz (son çıkış ülkesinden) kaç saat ya da kaç gün sürdü? <i>24 SAATTEN AZ İŞE SAAT OLARAK, DİĞER TÜM DURUMLARDA GÜN OLARAK YAZIN</i>	SAAT 1 GÜN 2	<input type="text"/> <input type="text"/>
303B	Türkiye'ye son çıkış ülkesinden yaptığınız yolculuk sırasında başka ülkelerden geçtiniz mi? EVET İSE: Hangi ülkelerden geçtiniz?	HAYIR 0 EVET (BELİRTİNİZ) 1	
304	Türkiye'ye giriş yaparken yanınızda kimse var mıydı?	EVET 1 HAYIR 2	→ 306
305	Kimler vardı? Başka?	EŞİ A ÇOCUKLARI B ANNE/BABASI C KARDEŞLERİ D ARKADAŞLARI E DİĞER (BELİRTİNİZ) U	
306	Sığınmak için Türkiye'yi tercih etmenizin <u>en temel</u> nedeni neydi?	ULAŞIM KOLAYLIĞI 01 YAKIN OLMASI 02 BMMYK'NİN BULUNMASI 03 ŞARTLARIN DAHA İYİ OLMASI 04 DAHA GÜVENİLİR OLDUĞU İÇİN 05 DİNİ SEBEPLER YÜZÜNDEN 06	

		AİLESİNİN/AİLE ÜYELERİNİN BURADA OLMASI 07 ARKADAŞLARIN/TANIDIKLARIN BURADA OLMASI 08 BAŞKA ÜLKELERE GİTMENİN KOLAY OLMASI 09 DİĞER (BELİRTİNİZ) 96	
307	BMMYK'ya başvuru yaptınız mı? EVET İSE: Hangi tarihte başvuru yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	HAYIR BAŞVURU YAPMADIM 0 → 310 GÜN <input type="text"/> <input type="text"/> AY <input type="text"/> <input type="text"/> YIL <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
307A	BMMYK sizinle mülakat yaptı mı?	EVET 1 → 308 HAYIR 2	
307B	BMMYK size mülakat tarihi verdi mi?	EVET 1 HAYIR 2 → 310	
307C	BMMYK mülakat için hangi tarihte randevu verdi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN <input type="text"/> <input type="text"/> AY <input type="text"/> <input type="text"/> YIL <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	
SORU 310'A GEÇİN			
308	BMMYK'daki başvurunuz şu an hangi aşamadır?	ÖN KAYIT (ASAM KAYDI) AŞAMASINDA 1 → 310 BAŞVURUM KABUL EDİLDİ 2 GÖRÜŞME YAPILDI, KARAR VERİLMEDİ 3 BAŞVURUM TEMYİZ AŞAMASINDA 4 → 310 TALEBİM REDDEDİLDİ 5	
309	BMMYK'ya başvurunuz hangi tarihte kabul edildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN <input type="text"/> <input type="text"/> AY <input type="text"/> <input type="text"/> YIL <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	

310	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü'ne başvuru yaptınız mı? EVET İSE: Hangi tarihte başvuru yaptınız? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	HAYIR BAŞVURU YAPMADIM 0 → 317 GÜN AY..... YIL.....
311	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü sizinle mülakat yaptı mı?	EVET 1 → 314 HAYIR..... 2 →
312	Peki size mülakat tarihi verildi mi?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 316
313	Mülakat için size hangi tarihte randevu verildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY..... YIL.....
SORU 316'YA GEÇİN		
314	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü'ndeki başvurunuz şu an hangi aşamadır?	KAYIT RANDEVUSU BEKLİYOR 1 KAYDI YAPILDI/MÜLAKAT BEKLİYOR 2 → 316 MÜLAKAT YAPILDI/KARAR BEKLİYOR 3 KARAR ÇIKTI/KABUL EDİLDİ 4 KARAR ÇIKTI/REDEDEDİLDİ 5 GERİ ÇEKİLMİŞ SAYILDI..... 6 → 316 İTİRAZ AŞAMASINDA 7
315	Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü'ne yaptığımız başvuru hangi tarihte kabul edildi? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY..... YIL.....
316	Size, Valilik / İl Emniyet - İl Göç Müdürlüğü tarafından bir kimlik belgesi verildi mi?	EVET 1 HAYIR..... 2
317	Şu an yaşamakta olduğunuz Uydükent'e ne zaman yerleştirildiniz? Gün, ay, yıl olarak belirtir misiniz?	GÜN AY..... YIL.....

BÖLÜM 4. UYDUKENTTE YAŞAM KOŞULLARI

401	Şimdi sağlığa ilişkin bazı sorular soracağım. Herhangi bir sağlık sorunuz ya da engeliniz var mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 403
402	Ne tür bir sağlık sorunuz/engeliniz var? Başka?	KRONİK (SÜREĞEN) BİR HASTALIK A BEDENSEL BİR ENGEL..... B İŞİTME GÜÇLÜĞÜ C GÖRME ENGELİ D KONUŞMA GÜÇLÜĞÜ E ZİHNSEL ENGEL..... F DİĞER (BELİRTİNİZ) U	
403	Siz veya yakınlarınız şimdiye kadar Türkiye'de sağlık hizmetlerinden faydalandınız mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 407
404	Herhangi bir sağlık sorunuz olduğunda en sık hangi kuruma başvuruyorsunuz?	SAĞLIK OCAĞI/AİLE HEKİMİ 1 DEVLET HASTANESİ 2 ÜNİVERSİTE HASTANESİ 3 ÖZEL POLİKLİNİK 4 ÖZEL HASTANE 5 ÖZEL DOKTOR 6 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7	
405	Bu kurumdan aldığınız hizmetten genel olarak memnun kaldınız mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	
406	Sağlık hizmeti alma konusunda sayacağım nedenlerden dolayı sorun yaşadınız mı? Sağlık hizmetlerinden nasıl yararlanılacağını bilmediğiniz için sorun yaşadınız mı? Sağlık hizmeti veren kurumlar kalabalık olduğu ve çok sıra beklenildiğiniz için sorun yaşadınız mı? Başvurduğunuz sağlık kurumlarında sizinle ilgilenilmediği için sorun yaşadınız mı? Dil güçlüğü nedeniyle hastalığınızı/şikayetlerinizi rahatlıkla anlatamadığınız için sorun yaşadınız mı? Karşı cinsten bir sağlık görevlisiyle karşılaştığımızda hastalığınızı/şikayetinizi rahatlıkla ifade edemediğiniz için sorun yaşadınız mı? İlaç ve tedavi için sizin payınıza düşen harcamaları (katkı payı) yapmadığınız için sorun yaşadınız mı? Kimlik kartınız veya yabancı kimlik numaranız olmadığı için sağlık hizmetine ulaşmakta sorun yaşadınız mı? Başka bir sorun yaşadınız mı? (BELİRTİNİZ) _____	EVET HAYIR BİLMEME 1 2 ÇOK SIRA BEKLEME 1 2 İLGİLENMEME..... 1 2 DİL GÜÇLÜĞÜ 1 2 KARŞI CİNS 1 2 İLAÇ VE TEDAVİ MASRAFI..... 1 2 KİMLİK KARTI..... 1 2 DİĞER 1 2	

407	Türkiye'de bulunduğunuz süre içerisinde psikolojik desteğe ihtiyacınız oldu mu?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 409
408	Psikolojik desteğe ihtiyacınız olduğunda ne yaptınız? Sorunlarınızı kendiniz mi çözmeye çalıştınız, ailenizden mi destek aldınız, psikiyatrist/psikologdan profesyonel destek mi aldınız yoksa başka birşey mi yaptınız?	SORUNLARIMI KENDİM ÇÖZMEYE ÇALIŞTIM..... A AİLEMENDE DESTEK ALDIM..... B PSIKIYATRİSTE/PSİKOLOĞA GİTTİM C DİĞER (BELİRTİNİZ) U
409	Türkiye'de bugüne kadar hayatınıza son vermeyi hiç düşündünüz mü?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 411
410	Türkiye'de bugüne kadar hayatınıza son vermeyi hiç denediniz mi?	EVET 1 HAYIR..... 2
411	Türkiye'de sizinle birlikte yaşayan beş yaşından küçük kaç çocuğunuz var? YOK İSE "00" YAZIN.	ÇOCUK SAYISI..... <input type="text"/> <input type="text"/>
412	SORU 411'E BAKIN BEŞ YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUK VAR ☐ BEŞ YAŞINDAN KÜÇÜK ÇOCUK YOK ☐	→ 415
413	Beş yaşından küçük çocuklarınız sayacağım aşılı oldu mu? Ağızdan çocuk felci aşısı (Polio)? Kızamık aşısı?	EVET HAYIR POLİO 1 2 KIZAMIK 1 2
414	Bu çocuklardan herhangi biri son bir hafta içerisinde sayacağım rahatsızlıkları/hastalıkları yaşad mı? İshal oldu mu? Ateşi oldu mu? Nefes darlığı oldu mu? Öksürüğü oldu mu?	EVET HAYIR İŞHAL 1 2 ATEŞ 1 2 NEFES DARLIĞI 1 2 ÖKSÜRÜK 1 2
415	Sizin ya da hanenizde yaşayan aile üyelerinden herhangi birinin Türkiye'de hiç çocuğu oldu mu?	EVET 1 HAYIR..... 2 → 419
416	Kaç çocuk/çocuğunuz oldu?	TOPLAM ÇOCUK SAYISI:..... <input type="text"/> <input type="text"/>
417	Bu doğumların kaçını sağlık kurumunda yaptı?	SAĞLIK KURUMUNDAKİ DOĞUM SAYISI:..... <input type="text"/> <input type="text"/>
418	Bu çocukların kaçını hayatta?	HAYATTA OLAN ÇOCUK SAYISI:..... <input type="text"/> <input type="text"/>

418A	Türkiye'de doğan çocukların kaçının Valilik'e/Yabancılar Şubesi'ne bildirmişti yapıldı? Peki bu çocukların kaçını nüfusa kayıt edildi?	VALİLİK/YABANCILAR ŞUBESİNE BİLDİRİLEN ÇOCUK SAYISI..... NÜFUSA KAYIT EDİLEN ÇOCUK SAYISI.....	<input type="text"/> <input type="text"/>
419	Hanenizde 5-13 yaşında kaç çocuk var? Bunların kaçını kız kaçını erkek? YOK İSE "00" YAZIN.	TOPLAM SAYI: ERKEK ÇOCUK..... TOPLAM SAYI: KIZ ÇOCUK.....	<input type="text"/> <input type="text"/>
420 SORU 419'A BAKIN 5-13 YAŞINDA ÇOCUK VAR ☐ 5-13 YAŞINDA ÇOCUK YOK ☐ → 427			
421	Hanenizde 5-13 yaşındaki çocuklardan kaçını okula devam ediyor? Bunların kaçını kız kaçını erkek? YOK İSE "00" YAZIN.	TOPLAM ERKEK ÇOCUK SAYISI..... TOPLAM KIZ ÇOCUK SAYISI.....	<input type="text"/> <input type="text"/>
422 SORU 421'E BAKIN 5-13 YAŞINDA OKULA GİDEN ÇOCUK VAR ☐ 5-13 YAŞINDA OKULA GİDEN ÇOCUK YOK ☐ → 426			
423	Bu çocukların eğitim ihtiyaçları nerelerde karşılanıyor? Türk okulunda kayıtlı olarak mı, Türk okulunda misafir öğrenci olarak mı, Belediyeler ve STK'lar tarafından oluşturulmuş merkezlerde mi, yoksa başka bir yerde mi karşılanıyor?	TÜRK OKULUNDA (RESMİ) A TÜRK OKULUNDA (MİSAFİR ÖĞRENCİ OLARAK) B BELEDİYE VEYA STK'LAR TARAFINDAN OLUŞTURULMUŞ MERKEZLERDE C DİĞER (BELİRTİNİZ) U	
424	Okula devam eden çocuklarınız okulda sayacığım sorunları yaşadını mı? Dil güçlüğü nedeni ile dersleri anlayamama? Ayrımcılıkla karşılaşma? Kültürel farklılıklar yüzünden sorunlar yaşama? Arkadaş edinme güçlüğü? Türkiye'deki eğitim sisteminin seviyesinin ve sisteminin geldiğiniz ülkedekinden farklı olması?	EVET HAYIR DİL GÜÇLÜĞÜ 1 2 AYRIMCILIK 1 2 KÜLTÜREL FARKLILIKLAR 1 2 ARKADAŞ EDİNEMEME 1 2 EĞİTİM SİSTEMİ FARKI 1 2	
SORU 427'YE GEÇİN			

426	Okula devam edemeyen çocuklarımızın eğitimlerine devam edememe nedenleri nedir?	OKULA KAYIT YAPTIRAMADIĞIMIZ İÇİN A EĞİTİM OLANAKLARI HAKKINDA BİLGİMİZ YOK B GEÇİCİ BİR SÜRE BURADA OLDUĞUMUZ İÇİN C OKUL MASRAFLARINI KARŞILAYAMADIĞIMIZ İÇİN D OKULDA VERİLEN DERSLERDE ZORLANACAĞINI DÜŞÜNDÜĞÜMÜZ İÇİN E ULAŞIM ZORLUĞU F DİĞER (BELİRTİNİZ) U																												
427	Siz veya ailenizden birisi Halk Eğitim Merkezlerinin ya da Belediyelerin açmış olduğu herhangi bir kursa katıldı mı?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 430																											
428	Halk Eğitim Merkezlerinin ya da Belediyelerin sayacağım kurslarına siz veya ailenizden birisi katıldı mı? Türkçe okuma-yazma? Kuaforluk? Bilgisayar? İngilizce? Biçki ve dikiş-nakiş? El Sanatları Kuran-ı Kerim Başka? (BELİRTİN)	<table border="0"> <thead> <tr> <th></th> <th>EVET</th> <th>HAYIR</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>TÜRKÇE.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KUAFÖRLÜK.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>BİLGİSAYAR.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>İNGİLİZCE.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİKİŞ NAKİŞ.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>EL SANATLARI.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>KURAN-I KERİM.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> <tr> <td>DİĞER.....</td> <td>1</td> <td>2</td> </tr> </tbody> </table>		EVET	HAYIR	TÜRKÇE.....	1	2	KUAFÖRLÜK.....	1	2	BİLGİSAYAR.....	1	2	İNGİLİZCE.....	1	2	DİKİŞ NAKİŞ.....	1	2	EL SANATLARI.....	1	2	KURAN-I KERİM.....	1	2	DİĞER.....	1	2	
	EVET	HAYIR																												
TÜRKÇE.....	1	2																												
KUAFÖRLÜK.....	1	2																												
BİLGİSAYAR.....	1	2																												
İNGİLİZCE.....	1	2																												
DİKİŞ NAKİŞ.....	1	2																												
EL SANATLARI.....	1	2																												
KURAN-I KERİM.....	1	2																												
DİĞER.....	1	2																												
429	Siz veya ailenizden mesleki kurslara katılanlar bu kursları ne kadar faydalı buldu? Çok faydalı mı, faydalı mı, normal mi, faydasız mı, yoksa çok faydasız mı?	ÇOK FAYDALI..... 1 FAYDALI..... 2 NORMAL..... 3 FAYDASIZ..... 4 ÇOK FAYDASIZ..... 5																												
430	Siz veya ailenizden birisinin bugüne kadar hukuki desteğe ihtiyacı oldu mu?	EVET 1 HAYIR..... 2	→ 433																											
431	Hangi konu(lar)da hukuki desteğe ihtiyaç duydunuz? Başka?	İDARI GÖZETİM KARARINI KALDIRMAK İÇİN A VALİLİK BAŞVURUMU REDDETTİĞİ İÇİN B SINIR DIŞI KARARI ALINDIĞI İÇİN C BAŞVURUM GERİ ÇEKİLMİŞ SAYILDIĞI İÇİN D HAKKIMDA CEZAI SORUŞTURMA OLDUĞU İÇİN E EVLENME/BOŞANMA/VELAYET/AİLE İÇİ ŞİDDET VB DAVALAR İÇİN F DİĞER (BELİRTİNİZ) U																												

432	Peki, bu konularda hukuki destek aldınız mı?	EVET 1 HAYIR 2 → 433		
432A	Hukuki desteği kimden/nereden aldınız? Başka?	KENDİ TUTTUĞUM AVUKATTAN A BARONUN TAYİN ETTİĞİ AVUKATTAN B STK' LARDAN C DİĞER (BELİRTİNİZ) U		
433	Şu anda yaşamakta olduğunuz Uydükentten memnun musunuz?	EVET 1 → 436 HAYIR 2		
434	Türkiye' de hangi ilde yaşamak isterdiniz? <i>İLİN KODUNU ARKA KAPAKTAN BAKARAK YAZIN.</i>	İLİN ADI _____ İL KODU <table border="1" style="display: inline-table; vertical-align: middle;"><tr><td style="width: 20px; height: 20px;"></td><td style="width: 20px; height: 20px;"></td></tr></table>		
435	Bu ili tercih etmeniz en temel nedeni nedir?	İŞ İMKANLARININ FAZLA OLMASI 1 SOSYAL YARDIMLARIN FAZLA OLMASI 2 İKLİM KOŞULLARININ UYGUN OLMASI 3 AİLESİNİN/AİLE ÜYELERİNİN OLMASI 4 SAĞLIK HİZMETLERİNİN DAHA İYİ OLMASI 5 ARKADAŞ/TANIDIKLARIN OLMASI 6 DİĞER (BELİRTİNİZ) 7		
436	Türkiye' deki komşularınızla ve Türkiye' deki diğer sığınmacılarla ilişkilerinizi nasıl değerlendirirsiniz? İyi mi, normal mi, yoksa kötü mü? Türkiye' deki komşularla? Diğer sığınmacılarla?	İYİ NORMAL KÖTÜ		
437	Bugüne kadar siz veya aile üyelerinizden herhangi birisi T.C. vatandaşı bir kişi ile evlendi mi?	EVET 1 HAYIR 2 → 601		
438	Kim evlendi?	BEN A OĞLUM B KIZIM C ERKEK KARDEŞİM D KIZ KARDEŞİM E DİĞER (BELİRTİNİZ) U		

BÖLÜM 6. GELECEĞE YÖNELİK PLANLAR

601	Gelecekte ülkenize dönmeyi mi, Türkiye'de kalmayı mı, BMMYK aracılığı ile başka bir ülkeye gitmeyi mi yoksa kendi imkanlarınızla başka bir ülkeye gitmeyi mi istiyorsunuz?	ÜLKESİNE DÖNMEK 1 → 605 TÜRKİYE'DE KALMAK 2 → 604 BMMYK ARACILIĞI İLE BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK ... 3 KENDİ İMKANLARI İLE BAŞKA BİR ÜLKEYE GİTMEK... 4												
602	Hangi ülkeye gitmeyi istiyorsunuz?	<input type="text"/>												
603	Neden bu ülkeye gitmeyi istiyorsunuz? Başka?	SIĞINMACILARIN KABULÜ KOLAY A YAKINLARIM VAR B HAYAT STANDARTI YÜKSEK C İŞ İMKANLARI FAZLA D YABANCILARA AYRIMCILIK YAPILMIYOR E DİĞER (BELİRTİNİZ) U												
SORU 605'E GEÇİN														
604	Türkiye'de kalmak istemenizin nedenleri nedir? Başka?	BURADA İŞİM VAR A AİLEM BURADA B ÇOCUKLAR OKULA GİDİYOR C BURADA MUTLUYUZ D KÜLTÜREL VE SOSYAL BAĞLAR E YABANCILARA AYRIMCILIK YAPILMIYOR F DİĞER (BELİRTİNİZ) U												
605	SORU 601'E BAKIN GÖRÜŞÜLEN KİŞİ ÜLKESİNE DÖNMEK İSTEMİYOR ☐	GÖRÜŞÜLEN KİŞİ ÜLKESİNE DÖNMEK İSTİYOR ☐ → 607												
606	Ülkenize dönmek istemediğinizi söylediniz. Türkiye sayacağım konularda size destek olursa bu kararınızı değiştirir misiniz? Ülkenize dönmeyi için ulaşım masraflarınız karşılanırsa? Ülkenizde iş kurmanız için nakdi yardım yapılsa? Ülkenizde iş kurmanız için mesleki eğitim verilirse?	<table style="width: 100%; border: none;"> <tr> <td></td> <td style="text-align: center;">EVET</td> <td style="text-align: center;">HAYIR</td> </tr> <tr> <td>ULAŞIM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>NAKDİ YARDIM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> <tr> <td>MESLEKİ EĞİTİM</td> <td style="text-align: center;">1</td> <td style="text-align: center;">2</td> </tr> </table>		EVET	HAYIR	ULAŞIM	1	2	NAKDİ YARDIM	1	2	MESLEKİ EĞİTİM	1	2
	EVET	HAYIR												
ULAŞIM	1	2												
NAKDİ YARDIM	1	2												
MESLEKİ EĞİTİM	1	2												

607	KİŞİ GÖRÜŞMESİNDE KULLANILAN DİL(LER)	TÜRKÇE 1 → 608S FARŞÇA 2 ARAPÇA 3 SOMALİCE 4 DİĞER 7 (BELİRTİN)	
608	ÇEVİRMEN KULLANILDI MI?	EVET 1 HAYIR 2	
608S	SAATTİ YAZIN	SAAT-DAKİKA <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/> <input type="text"/>	

İL TRAFİK KODLARI			
01 ADANA	21 DİYARBAKIR	41 KOCAELİ	61 TRABZON
02 ADIYAMAN	22 EDİRNE	42 KONYA	62 TUNCELİ
03 AFYON	23 ELAZIĞ	43 KÜTAHYA	63 ŞANLIURFA
04 AĞRI	24 ERZİNCAN	44 MALATYA	64 UŞAK
05 AMASYA	25 ERZURUM	45 MANİSA	65 VAN
06 ANKARA	26 ESKİŞEHİR	46 K.MARAŞ	66 YOZGAT
07 ANTALYA	27 GAZİANTEP	47 MARDİN	67 ZONGULDAK
08 ARTVİN	28 GİRESUN	48 MUĞLA	68 AKSARAY
09 AYDIN	29 GÜMÜŞHANE	49 MUŞ	69 BAYBURT
10 BALIKESİR	30 HAKKARİ	50 NEVŞEHİR	70 KARAMAN
11 BİLECİK	31 HATAY	51 NİĞDE	71 KIRIKKALE
12 BİNGÖL	32 İSPARTA	52 ORDU	72 BATMAN
13 BİTLİS	33 İÇEL	53 RİZE	73 ŞIRNAK
14 BOLU	34 İSTANBUL	54 SAKARYA	74 BARTIN
15 BURDUR	35 İZMİR	55 SAMSUN	75 ARDAHAN
16 BURSA	36 KARS	56 SİİRT	76 İĞDIR
17 ÇANAKKALE	37 KASTAMONU	57 SİNOP	77 YALOVA
18 ÇANKIRI	38 KAYSERİ	58 SIVAS	78 KARABÜK
19 ÇORUM	39 KIRKLARELİ	59 TEKİRDAĞ	79 KİLİS
20 DENİZLİ	40 KIRŞEHİR	60 TOKAT	80 OSMANİYE
			81 DÜZCE
90 YABANCI ÜLKE			

İL/BÖLGE KODLARI					
KODU	İRAN	KODU	İRAK	KODU	SOMALİ
01	TAHRAN	13	EL AMBAR	27	AWDAL
02	MESHED	14	BABİL	28	BAKOOL
03	TEBRİZ	15	BAĞDAT	29	BANAADİR
04	İSFAHAN	16	BASRA	30	BARİ
05	KEREC	17	DIKAR	31	BAY
06	ŞIRAZ	18	DIYALA	32	GALGUDUUD
07	AHVAZ	19	DOHUK	33	GEDO
08	KUM	20	ERBİL	34	HİRAAN
09	KERMANŞAH	21	KERBELA	35	JUBBADA DHEXE
10	URMİYE	22	KERKÜK	36	JUBBADA HOOSE
11	ZAHEDAN	23	MAYSAN	37	MUDUG
12	REŞT	24	MUTHANA	38	NUGAAL
91	DIĞER (İRAN)	25	NECEF	39	SANAAG
92	DIĞER ÜLKE	26	SÜLEYMANİYE	40	SHABEELLAHA DHEXE
		93	DIĞER (İRAK)	41	SHABEELLAHA HOOSE
		94	DIĞER ÜLKE	42	SOOL
				43	TOGDHEER
				44	WOQOYI GALBEED
				45	MOGADİSHU
				95	DIĞER (SOMALİ)
				96	DIĞER ÜLKE

T.C.
İÇİŞLERİ BAKANLIĞI
GÖÇ İDARESİ
GENEL MÜDÜRLÜĞÜ

T.C. İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
Lalegül Çamlıca Mahallesi 122. Sokak No:4
Yenimahalle/ANKARA
Tel: 0312 422 05 00
Faks: 0312 422 09 00
e -posta: gocidaresi@goc.gov.tr
web: www.goc.gov.tr

**HACETTEPE
ÜNİVERSİTESİ**
NEE NÜFUS
ETÜTLERİ
ENSTİTÜSÜ

Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü
Beytepe Kampüsü
Çankaya/ANKARA
Tel: +90 312 297 73 71
Faks: +90 312 297 73 70
e-posta: hips@hacettepe.edu.tr
web: www.hips.hacettepe.edu.tr

ISBN: 978-975-491-450-4